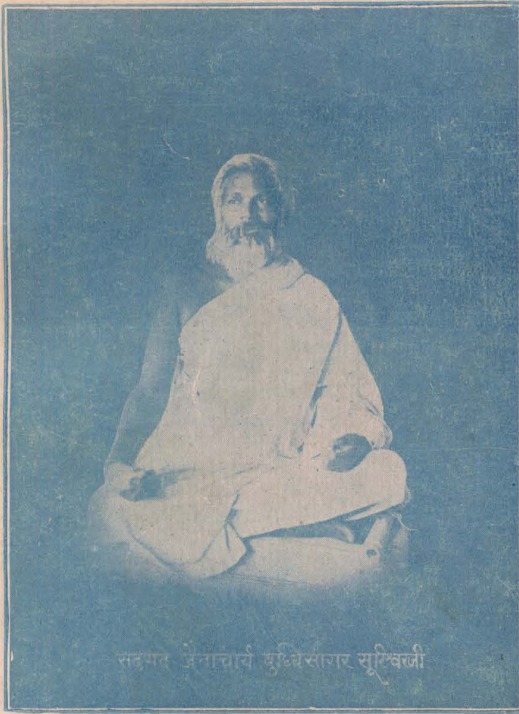

श्रीमद् बुद्धिसागरसूरि
स्मारक ग्रंथ.

योगनिष्ठाध्यात्मज्ञानदिवाकर
श्रीमद् बुद्धिसागर सूरिश्वरजी.

श्रीमद् बुद्धिसागरसूरि ग्रंथमाला अंशक १०६.

विश्वबंध श्रीमद् बुद्धिसागरसूरिस्वरेभ्यो नमः

प्रातःस्मरणिय, जगतपूज्य, योगनिष्ठाध्यात्मज्ञानद्विवाकर,
महाकवि, आलम्ब्यार्या, पंडितप्रवर, शताधिक-
ग्रंथालेखक, साहित्याचार्य शास्त्रविशारद,
सूरिसम्राट् आचार्य महाराज

श्रीमद् बुद्धिसागरसूरि स्मारक ग्रंथ

ज्योती प्रसिद्ध केतार.

श्री व्यक्त्यात्मज्ञान प्रसारक मंडल

डा. वहील ग्याहनलाल हीमचंद.

पादरा.

संवत् १९८२.

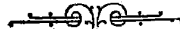
पृ २०००

१९२६.

वडोदरा, लुदाणामिक स्थित, प्रि. प्रेसमा अंगणालाल चिह्नलभाध ठड्डरे
प्रकाशक मणि कौशु. ता. १०-२-२६.

सुधरेली किंमत ३। ७/५०

श्री सद्गुरु स्तुति मङ्गलम् ।

श्रीमेन्तं ज्ञानवन्तं विशदमतिमतां संमतं चारुमूर्ति ।
 सौभाग्येक प्रधानं प्रथरसुखदं सर्वशास्त्र प्रवीणम् ॥
 शुद्धानन्द प्रकाशं विबुधजनवरं कर्मभूमिखनित्रं ।
 बुद्धयर्थिधं सूरिवर्यं स्मरत भविजनाः सद्गुरुं दिव्यरूपम् ॥१॥
 श्री सागराजित्सूरिश्वर.

विद्वत्त्वं स्वपरागमेषु पटुताम ध्यात्मविद्यास्वपि ।
 माध्यस्थं सततोद्यमित्थमतुलं सल्लेखकत्वं तथा ॥
 यस्यग्रन्थज्ञतां प्रमाणयति सद्बुद्धिधियां पादवं ।
 सूरिवर्यच्छतु बुद्धिसागर इति श्रेयांसि वः सोऽन्वहम् ॥
 पं. अमोघचरण.

आत्मज्ञान तपोनिधि वरद जे अध्यात्मज्ञानी महा ।
 विश्वोद्धारक विश्वबंध विरला गुरुदेष विश्वे अहा ॥
 मोघा शारदनंद जे परम श्री श्री योगविद्या भर्षा ।
 बुद्धिसागर सद्गुरु निवसज्यो मणि अंतरे दिनकरा ॥
 पादराकर.

आत्मज्ञान तपोविभूषित महा वैराग्यदिपत्याच वै ।
 पर्यायेण गुणेन बोधयति यो जीवादि तस्वामि च ॥
 नेत्रं काहणिकं च राजतितरां यद्ब्रह्मचर्यं त्रैतः ।
 श्री सूरिश्वर बुद्धिसागर पदाभ्योजं नतोऽयं मणिः ॥
 पादराकर.

श्री १०८ महाग्रंथ प्रणेता योगनिष्ठ शास्त्रविशारद् जैनाचार्य
श्रीमद् बुद्धिसागर सूरिश्चरजी.

उज्जन्म सं. १९३० महा वदी १४
(विजापुर).

दीक्षा सं. १९६७ (पालनपुर).

देहोत्सर्ग सं. १९८१ ज्येष्ठ वदी ३
(विजापुर).

आचार्य पदवी सं. १९७० (पेथापुर).

श्री सद्गुरु मंगलम् !

गुह्वर के गुनगान.

(राग पीछु त्रिताल)

गुह्वर के गुनगान ! प्रान रट ! गुह्वर.

दिव्य ज्ञानपरिपूरित सूरिवर !

युगभङ्गि यारित्र योगिवर !

नय निक्षेप मुज्जन !

प्रान रट.

राग द्वेश मह भौड मानका त्यागी, देव समान !

ज्ञाना गुठ गंभिर आगभके, जड चेतन पहिचान ! प्रान रट.

स्वानुभव श्रुद्धात्मुपयोगी, दीया तत्व डै छान !

अक्षय भस्त अर्जुन महावीर, अंतर अक निशान ! प्रान रट

परमप्रेमभर लोचन मिलसत, हिलभर डया, न भान !

महाकवि पंडित वादिविजेता, अक्षयारी अलवान ! प्रान रट

ज्ञानक्रियामंडित, निश्चय व्यवहार उलय के जन !

मिलसत रगरग अंतरात्म्ये, परमतत्व के तान ! प्रान रट

योगनिष्ठ महाकर्मयोगिवर, शास्त्रविशारद महान !

गुहज्ञानभर अथप्रद्योता, मुकितपुरि सोपान ! प्रान रट

अथ अक शत आठ मनोहर, भाला पुष्प समान !

जगद्गुरुक विश्वहयासे, गुंथत श्रीजिनगान ! प्रान रट

योगिधर अवधूत उजवालय, जैन धर्म जग भान !

सूरिसमाट सकलआगभधर, स्वपर समयके जन ! प्रान रट

षट्दर्शनवेत्ता संरक्षक, शाशन सिंढ समान !

आभी भक्त भक्तान लयलंकार, त्रिविधतप्त विश्राम ! प्रान रट

गुनपर्याय गुनस्थानक, नय भंग पक्ष परमान !

छंडा पिंगला नाह अनाहृत, जेलत योगि मुज्जन ! प्रान रट

अभरधाम के वासीगुह्वर, प्रातःस्मरणिय नाम !

सूरिवर श्री मुद्रिसगरज, यरनन के.टि प्रनाम ! प्रान रट

प्रान ! परम उपकारक पहमे, त्रिलोक तृष्ण समान !

बुद्धिवाल मनि गावत हिलभर, श्री गुह्वरनके गान ! प्रावरट

पाहराकर.

ધન્યવાદ.

શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરસૂરિ ગ્રંથમાળા ગ્રંથાંક ૧૦૬ તરીકે આ ગ્રંથ પ્રકાશને પામે છે. ૧૦૮ મહાગ્રંથોરૂપી પુષ્પોની દિવ્ય આત્મજ્ઞાન સુવાસભરી માળાના મેર તરીકે આ ગ્રંથ શ્રીમદ્ ગુરૂદેવના સમાધિમંદિરમાં તેમની ભવ્ય સુતિની પ્રતિષ્ઠાના સં. ૧૯૮૨ ના ફાગણ શુક્ર ત્રીજના સુપ્રસંગેજ પ્રકટ થાય છે, જે હર્ષનો વિષય છે.

આ ગ્રંથ પ્રકટ કરવામાં પ્રુફે તપાસવામાં તથા ઘણી જાતની જાતિ મહેનત કરી તે સત્વર પ્રકટ કરવામાં તન મનથી મદદ કરનાર ભાઈ મણીલાલ પાઠરાકરની ગુરૂભક્તિ પ્રસંશનીય છે. તેમની અખંડ મહેનત ન હોત તો આ ગ્રંથ આટલો વહેલો પ્રસિદ્ધ થઈ ન શકત.

ફોટોના પ્લોકો તથા ફોટોઓ તૈયાર કરાવી જડપથી પુરા પાડવા બદલ શેઠ મોહનલાલ નગીનદાસ ભાંખરીઆનો ઉપકાર માનવામાં આવે છે.

આ ગ્રંથમાં નીચે પ્રમાણે આર્થિક મદદ મળી છે, જે ગુરૂભક્ત ઉદારાત્માઓની ગુરૂભક્તિનાંજ દર્શન કરાવે છે અને મંડળ તરફથી તેઓને આભાર સાથે ધન્યવાદ આપવામાં આવે છે.

રૂ ૨૫૦) શેઠ છગનલાલ ખેમચંદ મહેસાણાવાળા

રૂ ૨૫૦) શેઠ નગીનદાસ રાયચંદ ભાંખરીઆના સુપુત્રો

શેઠ અમથાભાઈનાં સ્વ.ધર્મપત્નિ બાઈ ચંદન તથા શેઠ મણીલાલનાં સ્વ. ધર્મપત્નિ બાઈ ચંપાના પૂણ્ય સ્મરણાર્થે હા. ભાઈ અમથાભાઈ તથા હાલાભાઈ, મેસાણા.

વક્તવ્ય.

પ્રાતઃસ્મરણિય સદ્ગુરુદેવ આચાર્ય લગવન્ શ્રીમદ્ યુક્તિસા-
ગર સૂરિશ્વરજી એમના સ્વર્ગગમનના સ્મરણાર્થે પ્રકટ થતો આ
“ સ્મારક ગ્રંથ ” વાંચકેના કરકમળમાં મુકતાં સંતોષ ઉપજે છે.

ગુરુદેવના સ્વર્ગગમન પછી સત્વરજી આ ગ્રંથ પ્રકટ કરવાના
વિચારો જ્યારે અમે પ્રકટ કર્યાં, ત્યારે તેને માટે આટલું બધું સા-
હિત્ય બહારબ્રજ પુરૂ પાડશે એવી કલ્પનાએ ન હતી. પ્રસંગની પશુ
રાહ જોવી ઇષ્ટ જણાયું અને જ્યાં ત્યાં ગુરુભક્તો તરફથી પાઠુકાની
પ્રતિષ્ઠાઓ, મહોત્સવો, સમાધિમંદિરનાં ખાતમુહૂર્તો વિ. થવાના
સમાચારો મલવા લાગ્યા. મહેસાણાએ તો સૌથીએ પહેલ કરી અને
ગુરુશ્રીના સ્વર્ગગમનથી બરાબર પંદરમેજ દિવસે, સ્વર્ગગમનનાજ
સમયે શ્રી ગુરુદેવની પાઠુકાની પ્રતિષ્ઠા કરી. તે પછી અમદાવાદ,
પ્રાંતીજ આદિ સ્થળો અને પેથાપુર વિજાપુરમાં સમાધિમંદિરનાં
ખાતમુહૂર્તો થયાં અને કામ ઝડપથી ચાલવા લાગ્યાં. હરમીયાન
ગુરુશ્રીના જીવંતસ્મારકની યોજના થડાઈ અને મહારા પુત્ર
મણીલાલ પાદરાકરે તે બાબત ગુરુભક્તિથી પ્રેરાઈ ઉપાડી લીધી અને
તે બહાર નીકળી પડ્યા અને ટુક સમયમાં સારી રકમ મેળવી પાછા
કર્યાં. છતાં કામ તો ચાલુજ હતું. એટલામાં શ્રી સદ્ગુરુ-
દેવનું સમાધિમંદિર તૈયાર થઈ જવા આગ્યું અને કાગણુ સુદ
ત્રીજની પ્રતિષ્ઠા ઠરી, ત્યારે અમારે આ ગ્રંથ માટે તાબડતો તૈયા-
રીઓ કરવાની ફરજ પડી અને આ કામ ઉપડયું. જે કે મારી
નાદુરસ્ત પ્રકૃતિના લીધે તે સંતોષકારક તો નહિજ જણાય.

ધારણા હતી કે ૧૫ થી ૨૦ ફૂર્માનો આ અંક થશે. છતાં
પ્રેસમાં જતાં મેટર તો ૫૦ થી ૬૦ ફૂર્મા જેટલું થયું. સમય ઘણોજ
દુર્લભ અને મર્યાદીત સમયમાં આ ગ્રંથ પ્રકટ કરવાની ધારણા ?
આમ છતાં અમે તેટલો ખર્ચ કરીને પશુ તે પ્રકટ કરવા નિશ્ચય
કર્યો ને કામ શરૂ કર્યું.

૬

અર્ધી મજલે પોહોંચતાં વડોદરા હુહાણા પ્રેસના ઉત્સાહી મેને-
જર સાહેબે પોહોંચીવળવા માટે લખાણ દુકાવવા ફરજ પાડવાથી
કેટલાયે સભ્યન ગુરૂ ભકત મુનિરાએ તથા ભાઈઓ અને
બહેનોનાં લખાણો દુકાવવાં પડયાં અને કેટલાંક તદ્દન કાઠી
નાંખવાં પડયાં. અમો ખાત્રીથી જણાવીએ છીએ કે અમારી સખત
નામરજી છતાં વખતસર અંક પ્રકટ કરવા ખાતરજ, સમયના અભાવે
પહોંચી વળવા માટેજ અમારે ન છુટકે આમ કરવા દિલગીરી ભરી
ફરજ પડી છે, અને તે માટે લેખક મહાશયે જેમનાં લખાણો પ્રકટ
ન થઈ શકયાં હોય, યાતો દુકા થયાં હોય, તેઓ ક્ષમા કરશેજ.

ગુરૂદેવના પદ્મશિષ્ય શ્રી અજિતસાગરજી સૂરિશ્વરજીની
એકલાનીજ વીશ કવિતાઓ અમોએ ઓછી કરી છે, એ પરથી
કેટલું સાહિત્ય કાઢવું પડ્યું હશે તેનો ખ્યાલ આવશે

આ અંક એટલે ગુરૂદેવના સ્વર્ગગમન તથા તેઓશ્રીના
જીવનનાં અને ગુરૂભકતોની ગુરૂભકિતનાં દર્શન !

જે ગુરૂદેવને વિશ્વની તમામ કેમો પોતાના માને, જેમને
માટે વિશ્વસમસ્ત રહે, જેમને સૌ કોઈ પોતાના કહેવરાવવામાં
ગૌરવ માને, તે વિભૂતિ માટે તો કહેવાતુંજ શું હોય ?

ગુજરાત કચ્છ કાઠીયાવાડ, મારવાડ, મધ્યપ્રાંતો, દક્ષિણ આદિ
તમામ દેશોનાં શહેર અને ગામડાંઓના સંઘોએ જાહેર સભાઓ
ભરી, હડતાળો પાડી, ઓચ્છવો કરી, શ્રીમદ્ પ્રતિ પોતાનો ભકિત-
ભાવ દર્શાવ્યો છે. સૌ એ યોગીરાજ જતાં શયા છે, તેમના આત્માની
શાંતિ ઇચ્છી છે.

અનેક રાજ, રાજાઓ, દિવાનો, પ્રધાનો, સંઘો, આચાર્યો,
પન્થાસો, તથા શ્વેતાંબર ઉપરાંત સ્થાનિકવાસી ભાઈઓ, વિદ્વાનો
તથા તમામ કેમના અસંખ્ય ભાઈ બહેનોએ શ્રીમદ્ ના અવસાન
બદલ સલાઓ, ઠરાવો, તારો, પત્રો દ્વારા પોતાના શ્રીમદ્ પ્રત્યેના
ભકિતભાવ અને પૂજ્યભાવ ખતાવ્યા છે.

વળી જાહેર સંસ્થાઓ ઉપરાંત જાણીતાં પેપરો જૈન, વીર-

૭

શાસન, જૈનધર્મપ્રકાશ, આત્માનંદપ્રકાશ, સાહિત્ય, યોગ્યે કોની-કલ, સાંજવર્તમાન, હિન્દુસ્થાન, મુખ્યાધ સમાચાર, પ્રભામિત્ર, પારસી, વિવિધવિચારમાળા, સયાજીવિજય, નવગુજરાત, ગુજરાતી પંચ, પ્રભામંથુ, ગુજરાત સમાચાર, નવયુગ તથા ધીબાં મરાઠી, હીન્દી, ઈંગ્લીશ, હૈનિક, અઠવાડીક, માસીક પત્રોએ પણ કૌલમોનાં કૌલમો ભરી, શ્રીમદ્ના સમાચાર વખતો વખત તાબડતોબ પ્રકટ કરી, ફોટોઓ છાપી શ્રીમદ્ પ્રતિ પોતાની પૂજ્ય લગણીઓ અતાવી છે.

તેમજ વિદ્વાનોએ આ સ્મારક અંક માટે ખાસ લખણો લખી મોકલ્યાં છે, તેમનો આ સ્થળે અંતઃકરણ પુર્વક મંડળ તરફથી હું આભાર માનું છું.

શ્રીમદ્ના પટશિષ્ય શ્રી અજિતસાગરસૂરિજીનાં ૨૨ ઠાંબો. શ્રી જયસાગરજી શ્રી મહેંદ્રસાગરજી, તથા શ્રી કીર્તિસાગરજી મહારાજ જેમણે ખાસ લખણો મોકલેલાં તે પણ લઈ શકાયાં નથી. તેમજ રા. મણીલાલ દોલતચંદ શાહ બી.એલ.એલ.બી.જવેરી જીવણચંદ સાકરચંદ, શેઠ વીરપાળ વર્ધમાન, વકીલ નગીનદાસ સાંકળચંદ પેથાપુરવાળા, રા.ગોરધનભાઈ વીરચંદ, રા.નાથાલાલ ધર્મચંદ મહેતા રા.મણીલાલ હીરાચંદ, માસ્તર ચીમનલાલ જેચંદભાઈ, રા.મોહનલાલ ચુનીલાલ ધામી, રા. મોહનલાલ ચુનીલાલ મહેતા, રા. શાંતીલાલ મગનલાલ, રા. ત્રીકમલાલ મોતીલાલ રા. દેશાઈભાઈ જીલાભાઈ. રા. આત્મારામ ખેમચંદ, રા. ડાહ્યાભાઈ નથુભાઈ, રા. કલ્યાણચંદ કેશવલાલ, રા. ભોગીલાલ અમથાલાલ, રા. ચંદુલાલ ગોકળદાસ રા. કેશવ હ. શેઠ તેમજ શ્રીમદ્ના ખાસ ભક્ત અબુમીર, તથા કાનજી ગઠવી, તથા અંત્યજ બ્રાહ્મણ ભક્તો, રા. ચંદુલાલ, રા. પોપટલાલ આદિ સદ્ગુરૂદેવના પરમ ભક્તોના ઘણા પરિશ્રમે લખી મોકલેલા ઉત્તમ ભાવવાહી લેખો પણ ન લઈ શકાયા બદલ અમે દિલગીર છીએ.

આ અંક પોતાના હિમેશના નિયમ પ્રમાણે પણ અતિ ટુક સમયમાં ઘણી અગવડો વેઠી વખતસર છાપી આપવા બદલ વડોદરા છુહાણાપ્રેસના ઉત્સાહી મેનેજર અને માલીક ભાઈ અંબાલાલ વીઠ્ઠલભાઈનો પણ આ સ્થળે ખાસ આભાર માનીએ છીએ.

આદિ વચન.

આધ્યાત્મજ્ઞાનના એક દીપકને ખુબાચે આઠ માસ વિત્યા છતાંએ, એ મહાન્ ઉપકારક, સમર્થ સાહિત્યાચાર્ય, આધ્યાત્મ અને યોગમાર્ગપ્રણેતા, જૈન અને જૈનેતર સમાજમાં જ્ઞાનની ઉષા પ્રકટાવનાર ગુરૂદેવ જાણે હજી સ્વર્ગવાસી થયાજ નથી, પાછા દર્શન દેશે એ અમર આશા છુટતીજ નથી. છતાંએ ખાત્રી છે કે એ આશા ઠગારી છે. એમના સ્વર્ગવાસેતો ગુજરાતથી માંડી, કચ્છ કાઠીયાવાડ, મારવાડ, મેવાડ, દક્ષિણ આદિ ભારતવર્ષીય દેશે ઉપરાંત યુરોપ અમેરિકા આદિ દેશેના વિદ્વાનોનેય રડાવ્યા છે.

ગુરૂદેવના જૈન સમાજ ઉપરજ નહિ પણ ભારતવર્ષપર, માત્ર જૈનો ઉપરજ નહિ પણ મોટા રાજા રાણાઓ પ્રધાનો વિદ્વાનો કવિઓ સાહિત્યલકતો, પંડિતો, શાસ્ત્રીઓ, આચાર્યો, સાધુઓ અને નિરક્ષરો પર પણ અનહદ ઉપકારો છે ને તે કદી પણ ન વિસરી શકાય તેવા છે.

તેઓશ્રી કેટલા બધા અખાળ વૃદ્ધ, ઉછરતા મેઘાવી યુવકોના, આંગલવિદ્યાવિભૂતો તથા જૈનેતરોના માર્ગદર્શક બન્યા છે તે કોનાથી અજ્ઞાત છે ?

સાધુઓનાં જાહેર વ્યાખ્યાનની પહેલ કરનાર, આધ્યાત્મજ્ઞાનની, વીરપ્રભુના સાચા ઉંડા ગંભિર તત્ત્વજ્ઞાનની ઉદ્ઘોષણાવડે જનતાને જગાડનાર, ક્રિયામાં જ્ઞાનને ઓત પ્રોત્ કરનાર, અહિંસા અને સંઘ પ્રગતીને પ્રચારનાર, યુવાનો ને બાલકોમાં વ્યાયામદ્વારા નવાં ચેતન જગવનાર, યોગનાં નવાં રસાયણ દ્વારા મુડકાલોમાં પણ નવાં જીવન પૂરનાર, દ્રવ્યાનુયોગ જેવા ગહન વિષયને ઘરઘરનો ઉગયોગી માલ બનાવનાર, ગુફા ડુંગર કેાતર ભોંયરાં ઓંધાં નહિ-કિનારાના ચુસ્ત ભોગી, બાલપ્રહાર્યારી જ્યારે જૈનધર્મનો બુંડો લઈ ગુજરાતને દ્વારે આવી ઉભા અને “ જાત્રત થા જૈન કૌમ ” નો નાદ પોકાર્યો ત્યારે તેમની એ મસ્તદેહ-ભોગીની દાઢી-અને અપ્રત-દશાનું અનોખું વ્યક્તિત્વ જગતને પ્રતિત્વ થયું.

अष्टांग योगनिष्णात बाल ब्रह्मचारी मस्त कवि शेखर.

श्रीमद् बुद्धिसागर सूरिश्वरजी.

जन्म.

स्वर्गगमन.

सं. १९३० माह वदी १४ बीजापुर.

स. १९८१ ना जेठ वदी ३ बीजापुर.

K. P. P. Bombay 2.

૫

મીસીસ સ્ટીવનસન અને ષીબ્લ નાસ્તીક ક્રિસ્તીયનોના તથા લાલા લાજપતરાયના જૈન ધર્મપરના અછાજતા હુમલા સામે જ્યારે શ્રીમદ્ મેઘાન પડયા અને ખરા જવાબોનાં પુસ્તકો અનેક દાખલા ઠલીલો સાથે લખી પ્રકટ કર્યાં ત્યારે એમની મહાશક્તિ વિશ્વે જોઈ. સ્મરણમાં નથી, લાંબા વર્ષોના ગાળામાં કોઈપણ પંથના આચાર્યે સંસ્કૃત પ્રાકૃત હિન્દી ગુર્જર ગીરામાં લગભગ ૧૨૫ ઉપરાંત ગ્રંથો આટલા ટુંકા વખતમાં આલેખ્યા હોય અને તે પણ ગદ્ય પદ્યમાં અને ઉપનિષદ્ કર્મયોગ આત્મજ્ઞાન અને અષ્ટાંગયોગ ઉપર. વળી ભજનસંગ્રહના ૧૧ ભાગો, તથા ષીબ્લ ઉત્કૃષ્ટ કાવ્યોના ગ્રંથો લખનાર એ મહાકવિ ને જમતે પૂરતા ન પિછાન્યા હોય તો હવે પિછાનશે ને રાશેજ.

જ્યાં ગયા ત્યાં શાંતિ સૌખ્ય સંપ અને સમાનતાનાં સોણ-લાંનાજ ઉપાસકને પ્રચારક.

રાબઓ લકતો છતાં લઘુતા ? ગિર્વાણુના અન્ય ઉપાસક છતાં બાળજીવોનેયે સમજાય તેવા સાહિત્યનાં આલેખન

જૈન છતાં જૈનેતરોના પરમ પૂજ્ય ! એ ગુરૂદેવના ઉપકારો કેટલા ગણવા ને સ્મરવા ?

જૈન ધર્મની ઉન્નતિ, જૈન સમાજનો ઉદય, જૈન સાહિત્યનો સર્વત્ર પ્રચાર, જૈન કોમની ચઢતીના ઉપાયો અને જૈન જનતાના અંગ-આત્મબળની સતત ચિન્તવના ! એ પરમ યોગીએ આ-જન્મ કરીને તેમાંજ ખપ્યા.

સ્વર્ગગમન પહેલાંથીજ પોતાના લક્ષ્મીને ચેતાવ્યા અને આખર મજલ માટે તૈયારી કરી; પ્રથમથીજ મૃત્યુ બંધે તેજ યોગી. એમણે એ બંધુકું હતું, પરવાર્યાં હતા-શિષ્યોને લકતોને મળી લીધું હતું કાર્યભાગ જણાવી ભગાવી દીધો હતો. ને હસ્તાં હસ્તાં મૃત્યુને સત્કાર્યુ-સ્વિકાર્યુ હતું. એનાં શાં ગુણુગાન ?

એમનાં જતાં એમના લકતો જરાયે ડગ્યા વિના તેઓશ્રીની તમામ પ્રવૃત્તિઓ ચાલુ રાખી રહ્યા છે. તેઓશ્રીના પદ્મશિષ્ય શ્રીમદ્

અલ્પતસાગરસૂરિ ઘણા વિદ્વાન્ બાહોશ, ભાષાજ્ઞ, વક્તા, કવિ, લેખક, પંડિત, અને શાસ્ત્રજ્ઞ છે. તેમણે પણ સંખ્યાબંધ પુસ્તકો રચ્યાં છે. ગુરૂદેવ એ બાબતમાં સંતોષ પામી ગયા છે.

શ્રી અધ્યાત્મ જ્ઞાન પ્રસારક મંડળ. આ મંડળ ગુરૂદેવે સ્થાપ્યા પછી અઘાપ સુધી આત્મજ્ઞાનનાં શ્રીમદ્ તેમજ અન્ય પૂર્વાચાર્યોનાં પુસ્તકો છપાવવા, તથા પ્રચાર કરવાના કાર્યને કરવામાં પૂર્ણ દત્તચિત્ત રહ્યું છે. મંડળ તરફથી શ્રીમદ્ના સ્વર્ગગમન નીમિત્તે જીવંત સ્મારક શરૂ કર્યું છે. ને રા. મણિલાલ મોહનલાલ પાદરાકરે સિન્નસિન્ન સ્થળે ફરી ફરંડની યોજના પ્રમાણે ગુજરાત ને દક્ષિણમાં ઠેક પુના સુધી ફરી લગલગ ૧૬૦૦૦ જેટલી રકમ લેગી કરી છે. મંડળે શ્રીમદ્ના મહાઅથે તેો છપાવી પ્રકટ કર્યાં છે ને અઘાપ તે કાર્ય પાદરા ખાતે ચાલુ છે.

મંડળની હેડ ઓફીસ મુંબાઈ ખાતે છે ને ત્યાં એક કમીટી દ્વારા મંડળ હવે વધુ ઉત્સાહથી કાર્ય કરે છે.

સુ૦ પૂ૦ જૈન શ્રવે૦ બોર્ડીંગ—અમદાવાદ ગુરૂશ્રીની સ્થાપેલ આ સંસ્થામાં મોટી સંખ્યામાં વિદ્યાર્થીઓ લાલ લઈ રહ્યા છે.

વડોદરા જૈન બોર્ડીંગ—માં પણ ઉત્તમ કાર્ય ચાલે છે.

શ્રી યશોવિજયજી જૈન ગુરૂકુળ પાડીતાણા—૧૦૦ બાળકો પુર આનંદથી વિદ્યાભ્યાસ કરી રહ્યાં છે

શિવાય ઘણીએ સંસ્થાઓ શ્રીમદ્ની સ્થાપેલી ચાલી રહી છે. શ્રીમદ્ના સ્મરણમાં ઘણે ઠેકાણે પાઠુકાઓની પ્રતિષ્ઠાઓ થઈ છે. પેથાપુરમાં ગુરૂમંદિર તૈયાર કરવાનું કામ ચાલે છે. મહુડીમાં પણ સગાધિમંદિર તૈયાર થાય છે. અમદાવાદમાં શ્રી ક્રુષ્ણસાગરજી મહારાજની પાઠુકાની સાથેજ શ્રીમદ્ની પાઠુકાની પ્રતિષ્ઠા રજુ દિવસના મહાન્ ઉત્સવપૂર્વક થઈ છે. મેસાણામાં પણ દાદાસાહેબ શ્રી રવિસાગરજી મહારાજની પાઠુકાની સાથેજ શ્રીમદ્ની પાઠુકાની પ્રતિષ્ઠા થઈ ચુકી છે. પ્રાંતીજમાં પણ પાઠુકાની પ્રતિષ્ઠા થઈ છે. અન્ય સ્થળે પ્રતિષ્ઠાઓનાં કાર્યો ચાલુજ છે.

વિભપુરમાં શ્રીમહને અગ્નિસંસ્કાર કર્યો તે સ્થળે શેઠ કંકુચંદ્ર મૂળચંદની વાડીમાં એક વિશાળ સમાધિમંદિર તૈયાર થઇ ગયું છે. તેમાં પ્રતિષ્ઠા કરવા સારૂ શ્રી ગુલાબચંદજી દહાજી એમ. એ.ની માર્ફતે જયપુર ખાતે ગુરૂમુર્તિ તૈયાર કરવા આપેલ. મોટા ખર્ચે તૈયાર થઇ આવેલી આ મૂર્તિ પરમ સુંદર અને આગેહુખ ગુરૂશ્રીના પ્રમાણેજ છે. તેની પ્રતિષ્ઠા ફાગણ સુ. ૩ ના રોજ ચઢતે પ્રહરે થશે. આ પ્રસંગે શ્રી ગુરૂલકતોનો ઘણો મોટો સમુદાય મળશે. વિભપુર-વાસીઓને સ્વાગત કરવાનાં દહાજી લેવાની ઉત્તમ તક સાંપડી છે. સ્વાગતમાં વિભપુર અદ્વિતિય છે. ગુરૂદેવજી જન્મ ને નિર્વાણ સ્થાન ? એને તો નમનજ !

હેવટ તમામ ગુરૂ લકતોને એકજ વિનંતી. ગુરૂદેવને, તેમનાં આદરેલાં સત્કાર્યોને, તેમના આશયોને, કર્મોનોને પૂર્ણપણે વક્ષાદાર રહી, એઓશ્રીના આત્માને શાંતી સંતોષ થાય એમ કરવું, એ પ્રત્યેકનો પરમ ધર્મ ગણાય

ધર્મ દેવ ગુરૂ દેશ સંઘ અને કૌમની ઉન્નતિનો ગુરૂ આદેશ ધનાઢયો ધનથી, વિદ્વાનો લેખકો કવિઓ પંડિતો પોનાની વિદ્યાથી, ઇતર જનો અંગબળથી પાળવા કટિબદ્ધ થાય.

ગુરૂશ્રીના શિષ્યો ? ગુરૂદેવના પવિત્ર આસનને-આજ્ઞાઓને-પ્રાણ સાટે સંભાળી શાશન ઉન્નતી કરવા મંડી પડે.

લકતો લકિતથી તેમનાં સ્મરણપૂર્વક ઉત્તમ પવિત્ર જ્ઞાન-વાણું સાચુ જીવન ગાળવા પ્રયત્નવાન બને.

અને ગુર્જરાષ્ટ્ર ! ભારત ! વિશ્વ ! તહારા અમેલા સદ્ગત લાલ માટે અશ્રુ ઢોળી એવા અનેક મસ્ત સાચા યોગીઓ ઉત્પન્ન કરવા કૃપા કર એજ વિનંતી.

શ્રી ગુરૂદેવના પાદપદમાં અમારાં સદ્ભાવપૂર્ણનાં લકિતભાવે સમર્પણ.

વકીલ મોહનલાલ હીમચંદ પાદરા.

હું અને મહારા ગુરૂદેવ !

મુરલ અલ્લર જે કવહ તે સવિ સુગુરુ પસાય ।
વર્ણમાત્ર જીણે શિલ્લવીયું, પ્રણમુ તેહના પાય ॥

શ્રી કવીયણ.

મહારા ગુરૂદેવ ! એમને માટે શું લખું ? અવકતવ્ય તે વકતવ્યમાં કેમ લવાય ? ત્રેવીશ ત્રેવીશ વર્ષના અખંડ પરિચય ! વિસયાં કેમ વિસરાયાં આત્માનું ભાન તો એમણે કરાવ્યું.

“જ્યાં લગે આત્મતત્વ ચિન્થો નહિ ત્યાં લગે સાધના સર્વ જીડી :” એ સૂત્રનો સાક્ષાત્કાર એમણેજ કરાવ્યો. ૧૯૫૮ ના માગશર શુદ્ધી ૧૦ ના રોજ પાદરામાંજ મને એ ભવ્ય યોગીરાજનાં પ્રથમ દર્શન થયાં ને તેજ સમય મહારા સાચા જીવનની ઉપાનો ! ક્રિયાઓમાંજ મુક્તિ માની બેઠેલાઓને સાચાં આત્મજ્ઞાન-ભેદજ્ઞાન, જડચેતનનાં ભાન અને ઉંડા ગૂઢ તત્ત્વજ્ઞાનનાં દાન એમણેજ કર્યાં ! હું તો એ જીવ્યા ત્યાં સુધી એમની પાછળ પડેલો. અમારા પાદરાના જ્ઞાસુ મંડળના ભાઈ માણેકભાઈ, ભાઈલાલભાઈ, પ્રેમચંદભાઈ, મંગળભાઈ, છગનલાલ કારભારી આદિ સાથે ગણત્રીના દિવસો વિત્યે હું તો એમની છાયામાં ઢોડી જતો, ને તમહિલને એ કલ્પવૃક્ષ પાસે અપૂર્વ શાંતિ મળતી અને એમની કૃતિનાં મોટા ભાગનાં પુસ્તકોનું પ્રકાશન મહારી દ્વારજ થયું અને થતું હોવાથી તે દ્વારા કેટલું બધું જ્ઞાન પમાયું ?

દયાળુ ગુરૂદેવે સ્વર્ગગમન પહેલાં આખરની તૈયારી પત્રદ્વારા મને જણાવી. અને મહેં સહકુટુંબ તેમની સેવાનો લાભ, તેમને અતિમ આત્મોપયોગ દેવનો લાભ, અરે ! છેવટે તેમને છેલ્લું સ્નાન વિક્ષેપન કરવા સુધીનો અલભ્ય લાભ લીધો ! ને જે નજરે શ્રીમદ્ને ભક્તિભાવે વિશ્વોપકાર કરતાં જોયેલા તે જ નજરે શ્રીમદ્ને ભક્તીભુત થતાં પણ જોયા ! સંસારની તો એ રીતજ છે ને ?

૧૩

છતાંયે છેવટ સુધીની તેમની સેવાની પ્રાપ્તિનો સંતોષ રહે છે જ.

હવે કાંઈ એ મળવાના છે ? અમારી તો એ દિશાજ શ્રીમદ્દના જતાં હડતાઈ ગઈ. હમારા શંકયો હવે કૈાણુ છેદશે ? અમને અજ્ઞાનાંધકારમાંથી પડતા કૈાણુ બચાવી લેશે ? નવાં અભિનવ જ્ઞાનનાં દાન કૈાણુ દેશે ? આ વિચાર તો હવે જીવનભર હૃદય હલમલાવ શેજને ! ભારતના દ્વારે એવા ભવ્ય યોગીનો સાચો આત્મઆહલૈક હવે કયારે શૂણ્યશે ? એ તો ગયા જ ! એમના માટે હું લાવનાનેજ પ્રાધાન્ય આપનાર શું લખું ? કંઈજ નહિં ! મારો આત્મા તેઓ-શ્રીના ચરણમાં અર્પાઈ, કરવા યોગ્ય સૌ કાંઈ યથાશક્તિ કરી રહ્યો છે, તેમાં એઓશ્રીનો મહાન્ આત્મા બળ પ્રેરો એજ મહદેવ્છા.

ૐ જય ગુરુદેવ અર્હમ્ શાંતિ

તત્પાદરેણુ

વકીલ મોહનલાલ હીંમતચંદ પાદરા

અમ જ્ઞામ પ્રમ મંડળનાં પુસ્તકો મળવાનાં (સેન્ટરો) સ્થળો.

સંસારસમુદ્ર તરવાના જહાઝ સમા ગુરુશ્રીના ઉત્તમોત્તમ ગ્રંથો નીચેના સ્થળોએ રૂબરૂ વા પત્રથી મળી શકે છે.

૧ વકીલ મોહનલાલ હીંમતચંદ. પાદરા. ગુજરાત.

૨ શા. ચંદુલાલ ગોકળદાસ વીજપુર.

૩ શા. નગીનદાસ રાયચંદ ભાંખરીઆ. મહેસાણા.

૪ શા. આત્મારામ ખેમચંદ સાણુંદ.

૫ શા. રતીલાલ કેશવલાલ પ્રાંતીજ.

૬ શ્રી બુદ્ધિસાગરસૂરિ જ્ઞેન સમાજ પેથાપુર.

૭ શા. મોહનલાલ નગીનદાસ ભાંખરીઆ. ૧૯૨-૯૪ બજારગેટ

કોટ સુબાઈ.

शास्त्रविशारद् योगनिष्ठ परमअध्यात्मिक महाकवि.

आचार्यं भगवन् श्रीमद् बुद्धिसागर सूरिश्चरञ्जुं

दुःखं लवन्यं चरित्रं.

आत्मज्ञाननी भूतिंशा ! सरण ने शांति समाधि लयीं !
 योगिराज समर्थ, सत्कवि, महा आचार्य साहित्यना !
 दिव्यात्मा गिर्वाणुना प्रभर जे, विद्वान, वक्ता महा !
 त्यागी, पूर्ण विरागनी सुप्रतिभा, भाषी, सुसाधु अहा !
 अथो आत्मज्ञानकुंज सरणा, जेणे रम्या अणुभूता !
 सिद्धांतो स्वाहवाद्ना, रगरगे रेकी रह्या होह्यदां !
 मुक्तिमार्ग प्रवासी, अद्भुत सूरिकर्णानी भूतिं समा !
 वंदु सहशुद्ध बुद्धिसागर, भण्डिमय योगद्विवाकरा !

पादराकर.

महापुद्गेषानां लवन्यं होरवां जे असामान्य भावत छे.
 गंभीर सागरमां दुष्करी मारवा जेवो प्रयास तो लक्षितवश थधने
 न करायने ? शुद्धेवतुं चरित्रलेखन ! तेमना पहरजरेणु समान
 लक्षतजनने आलेखवानो प्रसंग आवे छे, जे पणु महद्भाग्य ने ?
 अस्तु.

शुद्धेवनां लवन्यनां आलेखन ! गहन समुद्रनां दुष्करी !
 अल्पज्ञ सामान्य जनथी कहीजे थधं शके ? जे तो सागरनी
 गंभीरता भापवा समान महत्कार्य ! पढे पढे स्मरणनो लय !
 छतांय—

अल्प श्रुतं श्रुतवतां परिहासधाम,
 त्वद्भक्तिरेव मुखरी कुरुते बलान्भाम्
 यक्तोकिलः किलमधौमधुरं विरौति,
 यस्त्वारुचाप्रकलिका निकरैक हेतु ॥

૧૫

તેમ આ પ્રયાસ તો ભક્તિવશ બની કઈ છું.

ભારતવર્ષમાં પંડિતપ્રવર કવિરત્ન યોગીશ્વર પરમ શાસ્ત્ર-
વેત્તા પદ્મદર્શનનિપૂણ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી મહારાજને કથો
સંસ્કારી જીવત્મા નથી પિછાનતો ? એમનો જન્મ ગુર્જરાધૂના
ભૂષણસમા પ્રસિદ્ધ વિભવપુર શહેરમાં, કુર્મક્ષત્રિય (પાટીદાર)
કુળમાં અંબા-શિવદાસ-માતાપિતાને ત્યાં ૧૯૩૦ ના મહા વદી ૧૪
શિવરાત્રીના રોજ થયો હતો. બે ભાઈઓ અને અહોનોના તે
ભાઈ હતા.

ખેડુત ખાલક તરીકેની ખાદ્યાવસ્થામાંજ પૂર્વ સત્કર્મસંચય
બળે તેઓશ્રીને આગળ વધવાનો માર્ગ મળ્યો હતો. વર્તમાનકાલીન
વિચરતા સાધુઓના વડિલો જેમને પૂજ્ય માનતા તે પ્રાતઃસ્મરણિય
વિશ્વવંદ્ય શ્રીમદ્ રવિસાગરજી મહારાજનાં દર્શનને પરિણામે
વિભવપુરીય શેઠ નથુભાઈ મંચ્છાચંદનો ઉદાર અને વાત્સલ્યભર્યો
આશ્રય તેમને મળ્યો અને તે દ્વારા એઓશ્રી વિદ્યા પ્રાપ્તિ કરી શક્યા.

ખાદ્યાવસ્થાથીજ સંસાર પ્રત્યે અરૂચિવાળા અને ત્યાગધર્મના
પ્રેમી શ્રીમદ્ને માતાપિતાની પરણાવવાની લાલચ ન ગમી અને
સુમતિ-સુકિતમાં આશક્ત તેઓશ્રી ક્ષણિક સંસારી સ્ત્રી ન જ
પરણ્યા. છતાંયે માતૃવાત્સલ્ય ભાવે, માતાપિતાના જીવતાં દિક્ષા ન
લેવાની પ્રતિજ્ઞાવાળા તો બનાવ્યાજ.

અભ્યાસ વધ્યો, વિદ્યાર્થી મટી અધ્યાપક બન્યા, અને
પાલજીપુર પાઠશાળાની પરિક્ષા લેવા જતાં-પોતાના ઉચ્ચાત્માની
પરિક્ષા આપી દેવાઈ. પાલજીપુર ઉપાશ્રયમાંજ એક ખુણે પોતે શાંત
ચીતે ધ્યાનમાં બેસી ગયા. નિશ્ચય કર્યો અને કૃતનિશ્ચય બની
શ્રીમદ્ સુખસાગરજી મહારાજ પાસે માતા પિતા ગત થવાથી
સં. ૧૯૫૭ ના માર્ગશર માસમાં સંસાર ત્યાગી દિક્ષા લીધી.

તેઓશ્રીના ચાતુર્માસની શરૂઆત સુરતથી થઈ. ત્યાંથીજ
પુસ્તક લખવાની પણ શરૂઆત થઈ. ત્યાંજ ખ્રીસ્તીખંડન પુસ્તક
લખ્યું; ત્યાંથી પાદરા પધાર્યા. ત્યાં પણ તેઓશ્રીની ઉપકાર વૃત્તિ

૧૬

છાની ન રહી અને ત્યાંના વક્રીલ મોહનલાલ હિમચંદ તથા બીજી જ્ઞાતિ મંડળીને ષડ્દ્રવ્યવિચાર, આગમસાર, નયચક્રસાર આદિ તત્ત્વજ્ઞાનના ગહન ગ્રંથો ધરાવ્યા અને ષડ્દ્રવ્યવિચાર ગ્રંથ બનાવ્યો.

હવે શ્રીમદ્દની લેખીની અપ્રતિહત્પણે વિચરવા લાગી. વક્રત્ત્વ-શક્તિ ઉછળવા લાગી અને પાંડિત્ય પ્રકાશી ઉઠ્યું. જૈન જૈનેતરો તેમનાં વચનામૃતોથી ખેંચાતા ચાતકો જે તેમના માટે તલસવા લાગ્યા અને પોતે આત્મજ્ઞાનમાં મસ્ત થતા ચાલ્યા.

આ જ્ઞાનમુરલિના પરિમળ શ્રીમંત સયાજીરાવ ગાયકવાડના અત્તરદ્વારેય પહોંચ્યા, તેમણે શ્રીમદ્દને બોલાવી પોતાની ધર્મશ્રવણની ચિપાસા બેઠે વાર તૃપ્ત કરી મુગ્ધ બન્યા. આમજ માણસા દરબાર, સાણુંદ દરબાર આદિ અનેક દરબારો રાજાઓ અમલદારો શેઠ શાહુ-કારો તથા વિદ્વાનો તેમના અનુરાગી બન્યા અને શ્રીમદ્ પાકા ખાખી બનતા ચાલ્યા.

૧૯૬૪ માં શ્રી અધ્યાત્મજ્ઞાનપ્રસારક મંડળ તેમના સમક્ષ સ્થાપવામાં આવ્યું. જે મંડળે ૧૦૮ ગ્રંથો શ્રીમદ્દની કૃતિના પ્રકટ કર્યા અને હજીયે અસ્ખલીતપણે ચાલ્યા કરે છે; અમદાવાદની જૈન બોર્ડીંગ, વડોદરાની જૈન બોર્ડીંગ, શ્રી ઘંટાકરણ મહાવીર આદિ અનેક સંસ્થાઓ સ્થાપી, પાલીતાણા ગુરૂકુળ ડગમગતું દેખી તેને પગલર કરાવ્યું. આવાં અનેક કાર્યો કર્યાં.

હવે શ્રીમદ્દને શહેરો પ્રતિ અણુગમો થતાં ડુંગરા કેતરો ઝોંઘાં, નદી કિનારા, ગુફાઓ વધુ રૂચવા લાગ્યાં. અષ્ટાંગયોગ, ધ્યાન-સમાધિમાં ઉંડાને ઉંડા ઉતરતા શ્રીમદ્દનું જીવન એક સાચા ખાખી મસ્તયોગીનું બન્યું, અને સ્વાનુભવતા આસ્વાદ લેતા-હેતા છલા છલ ભરેલા અમૃત પાત્ર સમાં પુસ્તકોમાં પણ તેજ અમૂલ્ય સ્વાનુ-ભવ ઉછળવા માંડ્યો. પ્રભુભક્તિના સાચા ભકત, શ્રીમદ્દે ભજનોના કેકા લલકારવા માંડ્યા ને ભજન સંગ્રહના અગીયાર ભાગો જૈન જૈનેતરોએ ઘેરઘેર, ખેતરે ખેતર ને જગેજગે ગાવાં માંડ્યા.

બૃહદ્ વિજયપુર વૃત્તાન્ત

શ્રીમંત મહારાજ સયાજીરાવ ગાયકવાડ

ભારતભૂષણ વિદ્યાવિદ્યાસી ગુર્જર નરેશ

જેમના રાજ્યમાં વિજયપુરમાં સુરીશ્વરજી જન્મ્યા અને નિર્વાણ પામ્યા

૧૭

શ્રીમદ્દના સદ્ગુણેવ પ્રાતઃ સ્મરણિય શ્રી સુખસાગરજી મહારાજ સ્વર્ગગામી થતાં પોતે સાગરગન્ધાધિપતી બન્યા, અને સ્થાનકવાસી સાધુઓ પણુ તેમના પ્રેમથી ખેંચાઈ તેમના શિષ્યો બન્યા (હાલના પટધર પણુ) અને શિષ્ય પરિવાર વંધાયો.

મહત્ પાંડિત્ય, બહુપણુ, ક્ષયોપશમ, કવિત્વશક્તિ અને બહુ શ્રુતપણુ એટલાં બધાં વધ્યાં કે કાશી સુખાઈ વડોદરા રાજનગર આદિના પંડિતો સમક્ષ તેઓશ્રીને પેથાપુર ખાતે ૧૬૭૦ માં આચાર્ય પદ આપવામાં આવ્યું.

યોગની પરિપૂર્ણતાએ યોગનિષ્ઠ અને ષટ્દર્શન તથા અનેક શાસ્ત્રોના પારંગતપણુથી તેઓ શાસ્ત્રવિશારદ કહેવાયા.

હવે આ સરસ્વતીનંદન, ભારતવર્ષમાં પોતાના જ્ઞાન-સ્વાતુ-ભવનો લાભ જૈન જૈનેતરોને લેહભાવ વિના નિરંકુશપણે આપવા લાગ્યા. તેમના યોધેલા અત્યંત ઉત્તમ દશા મેળવવા લાગ્યા. મુસલમાનો હિન્દુ જેવા બન્યા. દયાનો ઝુંડો ફરકવા લાગ્યો. અને વિશ્વમાં એક મહાન યોગી, પ્રખરવકતા, મહાકવિ પરમ પંડિત, સમર્થ આચાર્ય, પ્રખરવિદ્વાન, અનેકવાદિવિજેતા, સ્વપરસમયના બહુ, જૈનજૈનેતરવર્ગસુપ્રસિદ્ધ, વચનસિદ્ધ, બાલપ્રહાર્યારી, અને સમર્થ લેખક તરીકે પ્રસિદ્ધીને પામ્યા.

તેમણે સંકલ્પેલા ૧૦૮ મહાગ્રંથો સંસ્કૃત પ્રાકૃત હિન્દી ભાગધી ગુજરાતી ભાષામાં, ગદ્ય પદ્યમાં છપાઈ ગયા, અને પોતે શ્રીસંઘ, ભારતદેશ, ધર્મ, સાહિત્ય, ભાષા અને આત્માની સેવાથી સંતોષ પામ્યા જણાયા.

આ સ્થિતિને પામતા સુધીમાં તો તેઓશ્રીને હાથે અનેક મહા-ભારત સુકાયો થઈ ચુક્યાં હતાં, અનેક સંઘો કઢાવ્યા, અનેક પુસ્તકલયો ખોલાવ્યાં, ઘોડીંગો સ્થપાવી, તથા અનેકને પ્રતિષ્ઠાધ્યા.

વિભાપુરમાં એઓશ્રીના સદ્ગુણદેશથી એક વિશાળ પત્થરનું જ્ઞાન મંદિર તૈયાર કરાવવામાં આવ્યું છે, જેમાં ધ્યાન માટે લોંચરાં, મોટાં મોટાં કબાટો વિગેરે કર્યાં છે. જેમાં લક્ષવધીની કાંમતનાં

૧૮

શ્રીમદે સંબંધેલાં પુસ્તકો ઉલ્લાસ છે. જે તમામ મોંઘાંમુલાં છાપેલાં, હસ્ત લિખીત, તાડપત્રોપરનાં પુસ્તકો સહિત જ્ઞાનમંદિર શ્રીમદે શ્રી સંઘને અર્પણ કરી દીધેલ છે. આ સમયમાં આવા જ્ઞાનલંકાર ને જ્ઞાન મંદિરનું શ્રી સંઘને સમર્પણ કરી દેવા જેટલી નિઃસ્પૃહ દશા કોઈ સ્થળે જોવામાં આવતી નથી.

શ્રીમદ્ને બાહ્યાવસ્થાથીજ મીઠી પીશાબનો રોગ હતો. જે છેલ્લી હદે પોચતાં મુંબાઈના પ્રખ્યાત ડૉ. કુપરે વખતોવખત તપાસી મૃત્યુ માટે અસુક મુક્ત આપેલી. પણ તે મુક્ત વિત્તે પાછા શ્રીમદ્ તો જીવંતને જીવંતજ. ત્યારે કુપરે છેવટે જણાવેલું કે, “ તમે સાચા યોગિ છો. તમે અમારા મેડીકલ રેકૉર્ડને તોડ્યો છે. ” યોગિઓને કાયદા બાંધી શકતાજ નથી.

૧૯૮૧માં શ્રીમદ્ પોતાનાં તમામ પુસ્તકો જલદી છપાવી દેવા આતુર જણાયા. ને સામટા ૨૭ અંથો સાત આઠ પ્રેસો રોકી છપાવવા આપી દેવાયા. શ્રીમદ્ કહેતા કે હવે અવસર થયો છે, પ્રવાસ પૂર્ણ થવા આવ્યો છે. તૈયારી કરો.

અને પછી તો પોતે મહુડીમાં જ વિરમ્યા. ચાતુર્માસ માટે અનેક સંઘો આવતાં પોતે હસતાને કહેતા કે કોણ ચોમાસુ કરવાનું છે ? પણ કોણ માને ? છેવટે પોતે પોતાના પ્રિયભક્ત વકીલજી મોહનલાલ હીમચંદ પાઠરાવાસીને એક લાંબો પત્ર પંદર દિવસ અગાઉ લખાવ્યો કે હવે હું પરવારવારી ગયો છું, સમય નિકટ છે. તમે પણ ચેતજો. તેઓ સહકુટુંબ મહુડી જઈ રહ્યા. મેસાણા નિવાસી બાંખરીઆ શેઠ મોહનલાલ પણ સહકુટુંબ ત્યાં હતાજ. મહુડી ગામવાસીઓની ભક્તિ તો હૃદયપારની. વીળપુરગાળા શેઠ મોતીલાલ નહાનચંદની શુરભક્તિ એટલી બધી તિવ્ર હતી કે તેઓના ભક્તિ લોહચુંબકેજ શ્રીમદ્ને વિળપુર ખેંચ્યા. મૃત્યુ પહેલાં ચાર દિવસ સુધી કઠાવલિ સુબોધઅંથ શ્રીમદે લખ્યો ને પછી લખવાનું બંધ થયું શ્રીમદે પોતાનું મૃત્યુ ઘણું પહેલાંથી પરખ્યું હતું. તેમણે જોશીઓને યોદ્ધાવી રાજ-

૧૫

યોગનો યોગ પુછતાં, જેઠ વદી ૩ સવારે આઠ નેનવના વચ્ચે ખતાવ્યો. વિનપુર શેઠ મોતીલાલ નાનચંદના આગ્રહથી શ્રીમદે પોતાને, ત્યાં ત્રીજના સવારે ૬ વાગે પોચાડવાની શરતે લઈ જવાની સમ્મતી આપી અને પોતાને પાકું થયું હોવાથી હિંચકાને પાટીયે સુવાડી શ્રીમદને ત્રીજના સવારે છ વાગે વિનપુર પોચાડયા. ઝં અર્દમ ના ઉચ્ચાર સાથે શ્રીમદ તેજ સ્થળ કે જ્યાં પોતે ઘણો સમય ગાળ્યો હતો ત્યાં વિરમ્યા. પછી પોતાના ભક્ત વકીલલ ને સકેત કરતાં પોતાના શિષ્યો તથા સૌ ભકતો, શ્રાવકોને પાસે ખેલાવી અંતિમને ઉપદેશ આપ્યો, ત્યારેજ સૌ સમજ્યા કે 'વખત ભરાઈ ચુક્યો.' વકીલલ શ્રીમદને આત્માની જાતદશાનો ઉપયોગ આપવા લાગ્યા. શ્રીમદની આ વખતની શાંતિ અપૂર્વ હતી. ડાક્ટર માધવલાલ નાગરદાસ પ્રાંતીજવાસી લાંબા સમયથી ગુરુભક્તિ માટે સાથેજ હતા. શ્રીમદના મુખપર અલૌકિક હાસ્ય ને પ્રકાશ પ્રકટયાં ને નેત્ર મિચાયાં ને ઘીલજ ક્ષણે તે ખુલી ગયાં. બાલ સકેલાઈ. અનંતપ્રકાશ કરતો ઉજવળ દીપક યુજયો. શાશનનો ધોરી ધર્મ સ્તંભ, ગચ્છાધિપતી. મહાન્ આચાર્ય ભગવાન્ પોતાનું આત્મ-હિત સાધી અનેકને તારી પથે પડયા. ચાલ્યા ગયા. રહું માત્ર ખોળીઉ. છતાં મૃત્યુ સમયે ને તે પછી ૨૪ કલાક પર્યંત તે મુખશ્રી પરતું વિલસતું હાસ્ય ને પ્રકાશ કયાંયે ન જણાયલાં એવાં હતાં, એમ ડાક્ટર જણાવે છે. આમ આ મહાપુરુષની જીવન લીલા સમેટાઈ હસ્તે મુખડે મૃત્યુને લેટનાર આ વીરકેશરી સુભટ અનંત ધામમાં પરવયાં.

તેઓશ્રીનાં અંગલક્ષણો ચમત્કારીક હતાં. કપાળમાં ચંદ્ર, કમર સુધી પહોંચતા હાથ, હાથપગનાં આંગળાંમાં ૧૮ ચક્ર (જે સિદ્ધિમુનિજીએ જોયેલાં હતાં) પુષ્ટ વિશાળ બલવાન સાડાઆઠમણનો દેહસ્તંભ, પહાડી અવાજ, એક સાચા યોગી તરીકે તેમને વ્યક્ત કરતાં.

તેઓથીએ કદી પણ ભારે કપડા કે કામળ વાપર્યાં નથી.

૨૦

આખી જીવનમાં કદી કશાને અઢેલી ઝેલા નથી, સુખવાસ કદી વાપર્યો નથી. સ્ત્રીવર્ગથી પરિચય કે પત્રવ્યહવાર કદી કર્યો નથી. રસભર પદાર્થો ખાધા નથી. લેખન વાંચન ધર્મ યર્થો વિના અન્ય વ્યવસાય કર્યો નથી. કોઈની નિંદા વિકથા કે ડાકડમાલમાં કદી પડ્યા નથી. વિલાયતી કવા કદી વાપરી નથી. હમેશાં સરળ હંભરહિત નમ્ર શાંત સંપીણું પ્રેમભર્યું સાત્વિક યોગીજીવન ગાળ્યું છે.

એમનાં ગ્રહસ્થજીવન, કવિજીવન, સાધુજીવન, ભક્તજીવન, પ્રેમજીવન, પંડિતજીવન, આધ્યાત્મિકજીવન, મસ્તકકીરીજીવન, યોગજીવન, ત્યાગીજીવન, સાહિત્યાચાર્યનું જીવન, આદિજીવનો પર તો પ્રથક્ પ્રથક્ ગ્રંથો ભરાય. આ દુક જીવનમાં શું લખાય ? આતો માત્ર જીવન છાંયા ! સાદાંત વિસ્તૃત જીવન તો તૈયાર થાય ત્યારે. ત્યાં સુધીતો આ દુક જીવન જળની અંજળીથી જ્ઞાસાની તૃષા છીપાવવી રહી.

તેમના જતાં ભારતવર્ષે શું કર્યું તે તો અહપાંશે આ ગ્રંથજ કહેશે. બાકી તો જીવંત ચમત્કારસમા યોગી પુરૂષોને જનતા સત્ય સ્વરૂપમાં પૂર્ણપણે જીવતાં કદીયે પીછાની નજ શકે. માત્ર તેમના જતાંજ તે બને, ને આમાં પણ તેમજ બન્યું છે:

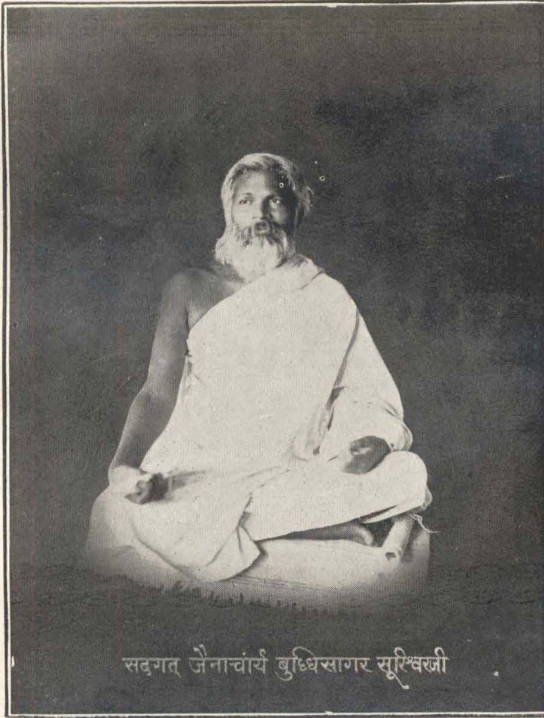
શ્રીમદ્દના જીવનપરથી આપણ સૌને તેમના પગલે ચાલવા બળ ને સદ્બુદ્ધિ મળેા એજ વાંચ્છા સહિત—

મુરખ અખખર જે કવઈ, તે સવિ સુગુરૂ પસાય.
વર્ણ માત્ર જીણી શિખવીયું, પ્રણમું તહેના પાય..

ॐ અર્હમ્ શ્રી સદ્ગુરૈ નમઃ

પાદરાકર.

सदगत जैनाचार्य बुधिसागर सूरिष्वरजी

योगनिष्ठाध्यात्म ज्ञान दिवाकर

श्रीमद् बुधिसागर सूरिष्वरजी.

जन्म.

सं. १९३० माह वदी १४ बीजापुर.

स्वर्गगमन.

सं. १९८१ ना जेठ वदी ३ बीजापुर.

જૈનાચાર્ય શ્રી બુદ્ધિસાગર સુરીશ્વરજી

એમના જીવનનો અંતીમ સમય.

અને સ્વર્ગવાસ.

પુન્યપાદ પ્રાતઃસ્મરણીય અખંડબ્રહ્મચારી શાસ્ત્રવીશ્વરજી જૈનાચાર્ય યોગનીલં અધ્યાત્મજ્ઞાનદીવાકર, શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સુરીશ્વરજી મહારાજ આજકાલ કેટલાક વખતથી શુભરાતના સુપ્ર સીદ્ધ અને અતી રક્ષાળ એવા સાબરકાંઠાના પ્રદેશમાં વીચરતા હતા. ઠરમીયાન ગયા ચૈત્ર માસમાં તેઓશ્રી વીજપુર સુકામે પધાર્યાં, ત્યારે ત્યાં તેમના પ્રશીલ્ય સ્થવીર સુનીરાજ શ્રી વૃદ્ધિસાગરજીએ પોતાના નાશવંત દેહનો ચૈત્ર સુદ ૫ ની રાત્રે ત્યાગ કર્યો. મહુમ સુનીશ્રી અક્ષીતીય ગુરૂભક્ત હતા. તેમની ભક્તીના બળથી ગુરૂશ્રીએ તેમને અંતીમ આરાધના કરતાં જણાવ્યું હતું કે, બાઈ વૃદ્ધિસાગર ! તું તારા આત્મસ્વરૂપમાં રહેજે. જરાપણ ગભરાઈશ નહી. હું તારી પાછળજ આવી છું ! સંત ગુરૂષો એક વચની હોય છે. તેમના તે વચનને સત્ય કરવાને ખાતર બધું તેજ સમયથી ગુરૂશ્રીએ આત્મ-ભગૃતિમાં તિવ્રતા વધારવા માંડી. તે સમયે સાધુ સાધ્વી વીગેરે સમુદાય સમીપમાં બહુ ઓછા હતા, અને ઘણાખરો ભાગ અન્ય સ્થળે વીચરતો હતો, પશ્ચાત હવા તથા શાંતીના માટે પુન્ય ગુરૂશ્રી ચૈત્ર વદી ૧૦ ને રોજ મધુપુરીમાં (મહુડી) પધાર્યાં, અને અન્ય જાનેને તથા સાધુ સાધ્વીએને પત્રથી ખબર આપવામાં આવી કે હવે આ દેહનો ભરૂસો નથી, અને હું તમોને ઘણા નમ્ર ભાવે - ખમાવું છું. જો કે આ વખતે ગુરૂશ્રીની તળીયત સારી હતી, છતાં ખીમારી-માંથી પસાર થયેલા તેથી શાંતી પુછવાને ખાતર દુર દુર દેશના શ્રાવક તથા શ્રાવીકાઓ, જેનેતરો અને સાધુ તથા સાધ્વીઓ ગુરૂશ્રીની પાસે મધુપુરીમાં આવવા લાગ્યાં. આ પ્રસંગે મધુપુરી ગામ મટી શહેર થઈ રહ્યું હતું. પરમ ગુરૂભક્ત પાઠરાવાળા શેઠ મોહનલાલ હેમચંદ વક્રીલજી તથા મહાવીનયવાન શ્રીચુત શેઠ મોહનલાલ ભાંખ-

૨૨

રીયા મહેસાણાવાલા તો ખાસ પોતાનું ઘર વસાવી ત્યાં ગુરૂભક્તીમાં હાજર હતા.

જેઠ શુદ્ધી ૧૩ ના તબીયત સુધારાપર જણાઈ તે દિવસે પણ તેમણે હંમેશની માફક કક્કાવલિનાં મુક્ર જાતે તપાસ્યાં, તેમજ શાસ્ત્રી પાસે કેટલાંક નવિન ઠાવ્યો રચી લખાવ્યાં.

દીવસે દીવસે સુરેન્દ્રજીની તબીયત સુધારાપર આવતી હતી. પરંતુ હતવીધીના યોગથી પુનઃ ગુરૂશ્રીની તબીયતે રૂપ બદલવા માંડ્યું. તે દરમીયાન આચાર્ય શ્રી અજિતસુરી તથા પં. મહેન્દ્રસાગરજી વીગેરે મુનીઓ તથા શ્રી લાલશ્રીજી, દોલતશ્રીજી, અમરૂતશ્રીજી વીગેરે સાધવીઓ પણ બહાર ગામોમાંથી જેઠ શુદ્ધી ૧૦ લગભગ આવી ગયાં હતાં. આ વખતે ગુરૂશ્રી સામાન્ય ખીમારીમાં હતા. તેમની દવા વીગેરે સેવામાં પ્રાંતીજવાલા બાણીતા ડાક્ટર માધવલાલ હાજર હતા. તેમજ વીજાપુરવાલા શેઠ મોતીલાલ નાનચંદ પણ ખરી ખંતથી ગુરૂશ્રીની ભક્તી કરતા હતા. શ્રી અજિતસાગરસુરી અને પં. મહેન્દ્રસાગરને આવ્યા બાણી ગુરૂશ્રીને આનંદ થયો. હવે વખત જતાં ખીમારી વધવા લાગી. પરંતુ ગુરૂશ્રી તો તેને સમભાવે સહન કરતા હતા અને માત્ર ઐ અર્હમ મહાવીરના શબ્દ વીતા અન્ય બોલવું બહુજ કમી કર્યું હતું. સેંકડો માણસો આવતા. તેમનું વંદન સ્વીકારી વૃત પચખાણુ આપતા અને મંગળીક પણ સંભળાવતા હતા. તેરસના દીવસે બુલાખ થવાથી પુનઃ તબીયત સારી જણાવા લાગી, છતાં ગુરૂશ્રી તો જણાવતા હતા કે ભાઈઓ! મુસાફરી પુરી થઈ ગઈ છે. સમય માત્ર થોડો છે. જે કાંઈ ધરજા હોય તે લઈ લ્યો, નહીંતર પાછળ પરતાવો થશે. પણ અજ્ઞાનતાના બળથી ગુરૂશ્રીનો આશય કેણુ બાણુ ? વિજાપુરનો સંઘ વિનંતી કરવા આવતાં પુંઘરાથી ભોળાનાથ જોષીને બોલાવી મુકરત કહાવ્યું. જેઠ વદી ૨ નું મુકરત આવ્યું. ગુરૂશ્રીએ કહ્યું ના ? ત્રીજાનું મુકરત છે. જોષીએ કહ્યું હા. પણ બહાણ્યામાં છ વાગ્યા બાહ. તે વખતે ગુરૂશ્રી એ જણાવ્યું કે ના, તે પહેલાં મને ગામમાં લઈ જવો જોઈએ. ત્યારે સર્વેએ તે વાત કબુલ કરી. પશ્ચાત જેઠ વદી ૨ ના દીવસે વીજાપુર

૨૩

વીગેરે ગામીના સંઘોએ મધુપુરી સુકામે હાજરી આપી, ભાવપુર્વક પોતપોતાના ગામમાં ગુરૂશ્રીને લઈ જવાની ભાવના ખતાવી, પરંતુ ગુરૂશ્રીએ દુર જવા ના પાડી, અને છેવટે વીજપુર જવાતું ઠર્યું. છેવટમાં ગુરૂશ્રીએ જણાવ્યું કે ભાઈઓ! હું તમારી સેવા કરી શક્યો નથી. વખતો વખત મેં તમને બહુ વખત કહ્યું, હશે તે બધની ક્ષમા માગ્યું છું, અને હવે હું મારો સુસાક્ષરી પુણ્ય કરવા માગું છું. તમે ગભરાશો નહીં. તેમજ સર્વે હળીમળીને ચાલશો. સંઘને છોડશો નહીં. તમારી સંભાળ અણતસુરી રાખશે અને તે મારી ખામી તમને પડવા દેશે નહીં. વીગેરે બોધ આપતા હતા. આજે જાણીતા વડો તથા ડાકટરો હાજર હતા. તેઓ સર્વેએ જણાવ્યું કે હવે ગુરૂશ્રીને જ્યાં લઈ જવા હોય ત્યાં તાકીદે લઈ જવાની જરૂર છે. આ પ્રસંગે આચાર્ય શ્રી અણતસાગરસુરી, પંચ શ્રી રિક્ષિસાગરણ પં. મહેન્દ્ર-સાગર ગણી, શ્રી. ઉત્તમસાગરણ અને સુની સમતાસાગરણ, વક્રીલ મોહનભાઈ, ભાંખરીઆ મોહનલાલ તથા રતીલાલ મોહનલાલ તથા પોપટલાલ મણીલાલ વિગેરે એમણે તે ગુરૂશ્રીની સેવામાં પોતાના કમો ખપાવી નાંખ્યાં છે. ઠરાવેલા સમય પ્રમાણે ત્રીજના વહાણમાં ગુરૂશ્રીને મહુડીથી ઘણી સારી સગવડ સાથે વિજપુર લઈ ગયા. સેંકડો માણસો સાથે હાજર હતાં. પં. મહેન્દ્રસાગરણ અને સમતાસાગરણ વિગેરે સુનીઓ પણ સાથમાંજ હતા. રસ્તામાં ગુરૂશ્રી વખતો વખત પં. મહેન્દ્રસાગરને સુચના આપતા તે પ્રમાણે થે.ભતા અને ચાલતા. એમ કરતાં કરતાં વીજપુરની ભાગેળ આવી. ગુરૂશ્રી તેા અર્હમ મહાવીર વીના બીજું બોલતા નહિ. ગામમાં પ્રવેશ કરતાં પં. મહેન્દ્રસાગરને બોલાવ્યા અને કહ્યું કે ભાઈ! શાંતિ: આ ગુરૂશ્રીની વાણીદ્વારા છેલ્લા અક્ષરો નીકળ્યા હતા. બાદ વીદ્યાશાળામાં ગુરૂશ્રીનો પ્રવેશ થયો. સુકરર એટલે વર્ષોથી જે રથને તેઓ વખતો વખત બીરાજતા હતા, તેજ રથને સંઘારો બીછાવી તેના ઉપર ગુરૂશ્રીને પધરાવ્યા. આ પ્રસંગ ખાસ નોંધ લેવા જેવો હતો કારણ ગુરૂશ્રીએ વીશાળદ્રષ્ટિ અને ઉદાર ભાવથી વીજપુર અને તેની આસપાસના તમામ ગામીની પ્રબળને પોતાના પ્રેમમાં ચકચુર બનાવી હતી. તેથી કેઈ મોટા

૨૪

મેળાની માફક જનસમાજ તેમનાં દર્શન માટે ઘણી મોટી સંખ્યામાં આવવા લાગ્યાં. પરંતુ ગુરૂએ તો પરલોકગમનની તૈયારીઓ સજવા માંડી. પોતાના અંતરમાવમાં હીન બની, શાંત મુદ્રાએ માત્ર આંખ અને મુખની પ્રપુલ્લતા પૂરૂંક ભાવિક જનને બહિષ્કારતા હતા. દરમ્યાન રિયતિ ગંભીર હતી. પરંતુ અલ્પતસૂરિ વિગેરે પાછળ હતા. તેમના માટે થોભતા હોય તેમ શાંત ભાવે થોડો વખત રહ્યા, એટલામાં શ્રીઅલ્પતસૂરિ આળ્યા. તેમનું વંદન વિગેરે ગુરૂશ્રીએ સપ્રેમ સ્વીકાર્યું. સાધ્વીજી લાભશ્રીજી, દોલતશ્રીજી વગેરે સાધ્વીવર્ગનું વંદન ઝીલ્યું. બાદ શાંત મુદ્રાએ થંબ્યા વક્રીલ મોહનલાલભાઈ આત્મોપયોગનો ખ્યાલ હવે સતત દેવ લાગ્યા. ગુરૂશ્રીએ ખુબ પ્રપુલ્લ મુદ્રાએ આંખ ઉઘાડી, ઉપયોગ સહીત પંડીતમરણની દરેક વિધિને સ્વીકારવા લાગ્યાં અને વ્રત નિયમ સાથે સંવાચાઠ વાગે હસ્તે ચહેરે સ્વર્ગવાસ પામ્યા, આ પ્રસંયનો દેખાવ પાવાપુરીમાં થયેલા ચરમનજરાજના નીર્વાણનો વખત ખાસ યાદ કરાવતો હતો. હજારો નરનારીઓનાં નેત્રોમાં અશ્રુ વીના ખીણું કાંઈ પણ જોવામાં આવતું નહોતું. ત્યાર બાદ ગુરૂશ્રીના મૃત દેહને વિધિ પ્રમાણે સ્નાનાદીક સમય ક્રીયાઓ કરાવીને નુતન વસ્ત્રો પહેરાવી પાટ ઉપર પધરાવવામાં આળ્યું હતું. જેમ જેમ વીજળી વેગે આ મઠા સમાચાર પ્રસરતા ગયા તેમ તેમ જનસમુદાયનાં ટોળે ટોળાં દર્શનાર્થે આવવા લાગ્યાં. અધીક આશ્ચર્યની વાત તો એ છે કે મહૂંમ ગુરૂશ્રીના દર્શનનો લાભ લેવા ખીલકુલ લેહભાવ વીના પ્રાક્ષણ, પ્રક્ષલટ, નાગરો, દેશાઈ, વાણીયાઓ, સોની, સુથાર, કડીયા, કાછીઆ, પટેલ, માળી, વડોરા, મુસલમાન, દરજી, ભાવસાર, રંગરેજ, કોળી, વાઘરી અને અંત્યજો સુદ્ધાં આળ્યા હતા, અને ગુરૂશ્રીને જોઈ આંખે અશ્રુ લાવી એમ યોલતા હતા કે અરેરે! ગુરૂશ્રીતો પોતાનું સાધ્ય સાધી ગયા છે પરંતુ આવા ઉદાર અને વીશાળદષ્ટીધારક, દયાળુ ગુરૂશ્રીના સ્વર્ગવાસથી જૈન સમાજે અરે? ભારત માતાએ એક અદ્વિતીય પ્રતિનીધી, અસાધારણ સુભટ. ઉચ્ચકોટીનો મહાપુરૂષ, એક ઉત્તમ યોગી, શુભેચ્છક સંત, અવીરલ ઉદ્યોગી, શ્રેષ્ઠ કવિ, શાસનનો અપ્રતીમ ભક્ત

૨૪-૧

જર્મન શાસનનો અરે ? ભારતનો દીપતો ભાતુ, સાહીત્યનો વીરીષ્ટ વીલાસી, અધ્યાત્મજ્ઞાનનો અપુર્વ નીધી, નીરપૃહી છતાં શાસનની દાઝ ધરાવનાર, સદ્ગુણમંડીત, વીચક્ષણ બુદ્ધિનો સાગર ગુમાવ્યો છે, કે જેની ખોટ પુરાવી અશક્ય છે. વળી જે સમયે તીર્થો અને ધર્મોપર અનેક આક્રમણો થતાં જાય છે, તેવા વીપત્કાલમાં આવા ધર્મવીર બુદ્ધીસાગર શાસનસ્તંભો, શાસનસુભટો, શાસનરત્નો મહાપુરુષો શિવગામી થતા જાય છે. એ જાણી કયા શાસનશુભેચ્છકને દુખતાં અશ્રુ ન આવે ? પરંતુ કુટીલ કાળની અને કુદરતની અકળ ઘટના આગળ કેઇનો ઇલાજ નથી, એમ બોલતાં નર નારીઓનો સમુહ આવતો અને જતો હતો. દેશોદેશ તાર તથા ટપાલદ્વારાએ વિજ્ઞાનીના વેગે આ અતી ખેદભર્યા સમાચાર પહોંચાડવામાં આવ્યા. ગુરૂશ્રીની પાલખી તૈયાર થવા લાગી. જેમાં ક્ષીમતી વસો તથા વસ્તુઓ વાપરવામાં આવી હતી. અગર, કર્પુર, કેશર, કસ્તુરી, અને સુગંધીત ચીજોનો મોટો જથ્થો એકઠમ ભેગો કરવામાં આવ્યો હતો. ગામમાં બે દીવસની ભારે હડતાળ પાળવામાં આવી હતી. પશુ પક્ષીઓને ઘાસ દાણો અને ગરીબોને ભોજન વીગેરેની ગોઠવણો થઈ હતી. અપોરની ટ્રેનમાં શેઠાણી ગંગાબાઈ શેઠ દલપતભાઈ ભગુભાઈનો વિધવા, શેઠ મણીભાઈ દલપતભાઈ તથા રાત્રે વીરચંદભાઈ ભગત, શકરચંદ હીરાચંદ, ભોળા વિમળભાઈ તથા બીજે દીવસે સવારે મુંબઈથી શેઠ જીવજીવચંદ ધર્મચંદ. અમથાલાલ ભાંખરીઆ વિગેરે અસંખ્ય માણસો આવી પહોંચ્યા હતા.

અપોરની તથા રાતની ટ્રેનમાં હબરો માણસો આવી પહોંચ્યાં હતા. રાતના સમયે સમાજ વીદ્યાશાળાના બહારના ભાગમાં એકત્ર થયો હતો, જેમાં પ્રસંગને યોગ્ય આચાર્યશ્રી અલ્પસાગરસુરીએ બોધ આપી મરહુમ ગુરૂશ્રીની ઓળખાણ સાથે વીજપુરના ઉપર તેમનો અપ્રતીમ પ્રેમ તથા ઉપકાર કહી સંભળાવીને તેમના સ્મારક માટે આપણે કાંઈ કરવું જોઈએ વિગેરે કહ્યું હતું. તેજ વખતે ગુરૂશ્રીની અંતીમક્રીયાના કાર્યોના ચડાવા થયા હતા, જેમાં ગુરૂશ્રીને પાલખીમાં પધરાવવાનો ચડાવો થતાં રૂ. ૨૦૧ મહુદીવાળા શેઠ કાળીદાસ માનચંદ બોલયા હતા.

૪

૨૪-૨

દેગડી ઉંચકવા માટે પાટણવાલા શેઠ પુનમચંદ ઝુનીલાલ રૂ. ૫૨૫ ઓલ્યા હતા. તથા અગ્નીસંસ્કાર કરવાના વીજપુરવાળા શેઠ માતીલાલ નાનચંદ રૂ. ૧૦૦૧ ઓલ્યા હતા. તથા પાલખી ઉંચકવા, ધુપ કરવા, વાસદેવ પુજા વીગેરેના બુદ્ધા બુદ્ધા મળીને કુલ રૂ. ૪૬૩૧ તે વખતે ઉપજ્યા હતા, ત્રીજની રાત્રી ભક્તજનોની મંડળીઓએ ભજનો ગાવામાં અને ગુરૂભક્તીમાં વ્યતીત કરી. તે રાત્રીમાં બુદ્ધી બુદ્ધી વ્યક્તીઓએ બુદ્ધી બુદ્ધી રીતે ગુરૂશ્રીના અનેક ચમત્કારો જોયા, એમ જનોદવારાએ લેખકે સાંભળ્યું, અને અનુભવ્યું છે. વહાણું વાતાં ભારે લોકમેદની ભમવા લાગી. તે વખતે બહારગામ અને ગામના મળીને આશરે દશ હજાર માણસોની મેદની ભેગી થઈ હતી. તે વખતનો દેખાવ એક નોંધ લેવા જેવો થયો હતો, જેમાં તમામ જ્ઞાતીઓએ ભાગ લીધો હતો. આ પ્રસંગે સુબઈ, સુરત, અમદાવાદ, વડોદરા, પાટણ, પાટણપુર, મેહસાણા, સાણંદ, ગોધાવી, પેથાપુર, માણસા, મહુડી, આબેલ, રીદરોલ, પુંઘરા, લોદરા, લાડોલ, ગવાડા, પામોલ, ગેરીતા, ઉનાવા, વરસોડા, સંઘપુર, કોરવડા, વીસનગર, પ્રાંતીજ, પેઠામલી, ઈલોલ, આગલોડ વીગેરે સંખ્યાબંધ શહેરોના તથા ગામોના માણસોએ હાજરી આપી હતી અને ગુરૂભક્તીનો લાભ લીધો હતો. જેઠ વદી ૪ના બુધવારે સવારે જા વાગે “જય જયનંદા, જયજય ભદ્રા” ના શબ્દોની ઝંઝૂના, ઘેંઠ અને ભાતભાતના વાણત્રોના નાદ અને નીશાન ડંકાની સાથે ગુરૂશ્રીનું સ્મશાન યાત્રાનું સરઘસ કાઢવામાં આવ્યું હતું, જેમાં અમાત્ય મંડળે તથા જઈનેતર, પ્રાદ્યણ, મુસલમાન આદી તમામ કૌમોએ ભાવપુર્વક હાજરી આપી હતી. સરઘસ વિદ્યાશાળાથી નીકળી કસ્થાના ચે.રા આગળ થઈ વેરાવાસણ, ભાટવાડો, વટાવી કચેરી આગળ થઈ બજાર અને ઢોસીવાડો વીગેરે બહાર રસ્તામાં થઈને શહેરની પશ્ચીમ દીશામાં આવેલી શેઠ મગનલાલ કંકુચંદની વાડીમાં સાડાનવ વાગતાં પહોંચ્યું હતું. ત્યાં પહેલેથી ગોઠવણ થયેલી જગ્યાએ (જ્યાં પ્રથમથી ગુરૂશ્રીએ કુર્માવ્યું હતું ત્યાં) ગુરૂશ્રીની પાલખીને સ્થાપન કરવામાં આવી ને તે પછી તે જગ્યાએ હજારો માણસોની મેદની વચ્ચે પરમગુરૂભક્ત પાટણ-

૨૪-૩

વાળા વકીલ મોહનલાલ દ્વિમચંદે ગુરૂશ્રીના કરેલા ઉપકારોનું સંપૂર્ણ દીગ્દર્શન કરાવતાં ને તેના બદલામાં આપણે કાંઈ કરવું જોઈએ, એમ કહેતાં તેજ વખતે હાજર રહેલાઓમાં, ધન્ય છે ! એવા નરને કે જેણે ગુરૂભક્તી પ્રદર્શીત કરવા સૌથી પહેલાં ઉઠીને અસરકારક ભાષણ કરીને રૂ ૧૫૨ પોતાના તરફથી જાહેર કર્યા હતા. આ વીર શેઠ વાડીલાલ રાઘવજી સાણુંદરાજા હતા. લોકોએ ગુરૂશ્રીનું સમાધીમંદીર બંધાવવાની ઇચ્છા પ્રગટ કરીને પોત-પોતાના તરફથી મોટી મોટી રકમો જાહેર કરતાં, તેજ વખતે રૂ ૬૬૫૭ જાહેર થયા હતા. પછી તમામ જનસમુદાયના સુખ ઉપર દીલગીરીની લાગણી પ્રસરેલી જણાતી હતી. તે પછી વાઘ સલામી સાથે માત્ર સુખડ અને સુગંધી પદાર્થોથી શેઠ મોતીલાલ નાનચંદે અગ્નિસંસ્કાર કર્યો હતો. અજબ જેવું છે કે અગ્નિસંસ્કારવાળી જગા ઘણા વખત સુધી ભીની રહી હતી ને બીલકુલ સુકાતી નહતી. જ્યારે આબુમાબુ ભીનાશ જરાએ જણાતી ન હતી.

પછીથી શ્રી અજીતસાગરસૂરિએ વીધીયુક્ત દેવવંદન સેંકડો માણસો સંગાથે કર્યું હતું. મરહુમની છેવટની વીજીતી તેમની ચીતાની જગાએથી ઉઠાવી લઈ મહુડીના શેઠ કાળીદાસ માનચંદે સંઘ સમસ્ત મહુડીના આરે સાબરમીમાં આડખરચુકત વહન કરી હતી. મરહુમશ્રીની ભક્તી મહુડીના સંઘે તન, મન, અને ધનથી ઘણી સારી કરી હતી, જેથી ભક્તાધીન ભગવાનની કહેવત પ્રમાણે ગુરૂશ્રી મહુડીને બહુજ આહતા હતા અને તેમણે મહુડીને પ્રસિદ્ધિમાં લાવવા માટે ઘણાજ આત્મલોભ આપ્યો છે. મરહુમશ્રીના ખેદ ભર્યા સમાચાર સાંભળવાથી અજીતસૂરિના ઉપરના તથા મંડળ ઉપર સંખ્યાબંધ તારો તથા પત્રો રોજના રોજ ગયા હતા. ગામેગામ હડતાળો ઠેરપક્ષીને દાણો, ગરીબોને અનાજ અને મંદીરોમાં પુજાઓ મરહુમશ્રીના માનમાં ભણાવવામાં આવ્યાં હતાં. અને આવશે. વીજપુરના સંઘ તરફથી અડાઈ એવું થયો હતો અને મહુમશ્રીના સમાધીસ્થાન ઉપર ભવ્ય સંઘ ગુરૂમંદીર બંધાવવામાં આવ્યું છે.

અપૂર્વ સ્મશાનયાત્રા.

દશ હજાર માણસોની મેદની.

સુપ્રસિદ્ધ મહાન્ યોગેશ્વર જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સૂરીશ્વરજીના સ્વર્ગગમનના સમાચાર ફરી વળ્યા. શ્રીમદ્ એક મહાન્ ધુરંધર જૈનાચાર્ય હતા. તેઓને મહુડી ગામથી વીળપુર લાવવામાં આવ્યા હતા, જ્યાં આવવા પછી તુરત જ શ્રીમદ્ની સ્થિતિ બગડવાનાં ચીન્હો જણાયાં હતાં. સફળતાના ચુસ્ત અનુરાગી લોકત પાદરાનિવાસી વકીલ મોહનલાલ હીમચંદ શ્રીમદ્ની પાસે ઘણા દિવસથી સેવામાં હતા. તેમણે તુરતજ ઘટતી વ્યવસ્થા કરી હતી. અને શ્રીમદ્ને આત્મસ્વરૂપમાં લયલીન રહેવાની પ્રાર્થના કર્યાં કરતા હતા. સ્વર્ગગમન પહેલાંની એક સીનીટ સુધી શ્રીમદ્ પુણ્ય સાવધ અને આત્મોપયોગની સ્થિતિમાં હતા. છેવટે અહૈમ મહાવીર શબ્દોચ્ચાર વચ્ચે શ્રીમદ્ સ્વર્ગસ્થ સ્થિતિને પ્રાપ્ત થયા હતા. આ પ્રસંગે હજારો માણસો સ્ત્રીઓ પુરૂષો સાધુ સાધવીઓ હાજર હતાં. તેમનો તમામ શીષ્ય પરિવાર પણ હાજર હતો. સ્વર્ગગમનના લગભગ ૪૦૦-૫૦૦ તાર રવાના થયા હતા, અને ટુંક સમયમાં અસંખ્ય માણસો પણ રસ્તે તથા રેલમાં આવી પહોંચ્યાં હતાં. જેઠ વદી ૪ બુધવારના રોજ સવારે ૭ વાગે શ્રીમદ્ના મૃતદેહને શાસ્ત્રોક્તવીધીપુર્વક વકીલ મોહનલાલ હીમચંદના હાથે સ્નાન વીલેપન ક્રિયા કરવામાં આવી હતી. ઉપાશ્રયના મધ્યભાગમાં શ્રીમદ્ના શરીરને હમેશાં બેસવાની જગ્યાએ પાટપર પધરાવ્યું હતું. તેમને છેવટતું નમન કરવા આશરે ગામ તથા બહાર ગામના પાંચ હજાર માણસો આવી ગયા હતા. આ પ્રસંગે શ્રીમદ્ના દેહ ઉપર ચોવીસ કલાક વીતી ગયા છતાં પણ અપુર્વ તેજ વીલસતું હતું. બધે જીવંત મુર્તિ હોય નહીં? એજ દેહને જરીના કપડાથી મઢેલ તુરતજ નવી બનાવેલી પાલખીમાં પધરાવ્યો હતો, અને ગામના સ્થાનિક મુખ્ય અમલદારો પોલીસ પાર્ટી તથા બેન્ડ સહીત આશરે

૨૪-૫

૧૦ થી ૧૨ હજાર માણસોનું સરઘસ નીકળ્યું હતું. જૈનો બ્રાહ્મણો મુસલમાનો, પીળરા, પાટીદારો આદી તમામ કૈમના માણસો આક્રંદ કરતા ચાલતા હતા. યે-ડનો કઙ્કણ સ્વર ને આ હુદય-વિદારક પ્રસંગ હાહાકાર ઉપભવી રહ્યો હતો. ને આંસુ સારવામાં મદદ કરતો હતો. બહારગામથી આવેલામાં મુખ્ય અમદાવાદના શેઠ મણીભાઈ દલપતભાઈ, તેમનાં માતૃશ્રી ગંગાબાઈ, મુખ્યથી ઝવેરી જીવજીવ્યંદ ધર્મચંદ, શેઠ ભાંખરીઆ, મહેસાણાથી શેઠ વેણીચંદ સુરચંદ, અમદાવાદના ઝવેરી કેશવલાલ લલુભાઈ રાયજી આદી અનેક માણસો હતા; અસાધારણ મેદની તથા ગરદી હોવા છતાંયે શાંતી અને ગંભીરતા જણાતી હતી. ખાસ નોંધવા જેવી બાબત તેો એ હતી કે મુસલમાન ભાઈઓની હાજરી ઘણીજ હતી અને તેઓ સૌ આંસુભરી આંખે શ્રીમદ્ની પાલખીને ખાંધ આપી છેવટનું માન આપતા હતા. પાટીદાર-ઠાકરડા-રજપુત તથા ઢેડ ભંગી લોકની મંડળીઓએ તેો આખી રાત ભજન કર્યાં હતાં. તેઓ પણ ઉપાશ્રયની બહાર આખી રાત એક બાજુએ ભજન કરતા હતા. તેઓ પણ પોતાનાં વાદ્યો સાથે ભજન ગાતા ચાલતા હતા. રસ્તે રૂપાનાણું -તાંબા નાણું ઉછાળવામાં આવતું હતું તથા ગાડામાં ભરેલી મીઠાઈ તથા અનાજ ગરીબોમાં વહેંચવામાં આવતું હતું. આ સરઘસ બજારમાં થઈ ગામમાં ફરી શેઠ મગનલાલ કંકુચંદવાલી પટવાળી વાડીમાં આવ્યું. (અહીં જ સફળતે પ્રથમ પોતાના દેહને અગ્નિ દાહ દેવા મુચ્યું હતું.) જુદા જુદા માણસોએ આણેલ લગભગ ૫૫ થી ૬૦ મણ સુખડની ચીતા તૈયાર કરવામાં આવી હતી. આ સુખડમાં વીજપુર ઉપરાંત મહેસાણા પાદરા, માણસા, અમદાવાદના શ્રાવકો તથા જૈનેતરોએ પણ પોતાના તરફથી સુખડ રજુ કરી હતી. અગ્નીદાહ ક્રીયા થઈ રૂઢા પછી પાદરાવાળા વક્રીલ મોહનભાઈ હીમચંદે સફળતના ગુણોનું તથા તેઓએ કરેલા સમાજપરના ઉપકારોનું વર્ણન કરી તેઓશ્રીની પાછળ તેઓના ઉપદેશનું સ્મરણ રાખી તે પ્રમાણે આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાને તથા પોતાના આત્માના ગુણો પ્રગટ કરવા પ્રયત્ન કરવા તથા શ્રીમદ્નું સ્મારક જાળવવા ઘણીજ લાગણી ભરી

૨૪-૬

રીતે વીવેચન કરતાં, અર્ધા કલાકમાંજ લગભગ છ હજાર રૂપીઆનાં વચનેા અપાયાં હતાં. જેમાં બીજી આવે તે રકમ ઉમેરી અગ્નિ સંસ્કારવાલી જગ્યાએ દેરી બંધાવી શ્રીમદ્ની મુરતી પધરાવવા ઠરાવ્યું હતું. દુષ્ણી ઉચ્ચકનારે રૂ. ૫૮૧) આપ્યા હતા. તથા અગ્નિ સંસ્કાર માટે રૂ. ૧૦૦૧) આપી મોતીલાલ નડાનચંદ્ર ઝવેરી વીજપુરવાળાએ અગ્નિ સંસ્કાર કર્યો હતો. કેટલાક ડબા ધી પછુ ચીતામાં નાખવામાં આવ્યું હતું. આ વખત હાજર રહેલાઓની આંખમાં આંસુ ઉભરાતાં હતાં. સ્મશાનવીધીની ઉછારામણીમાં આશરે રૂપીઆ છ હજાર ઉપજ્યાં હતા. મૃત્યુતીથી તથા સ્મશાન યાત્રાના ખંને દીવસે વીજપુરમાં સખ્તમાં સખ્ત હડતાળ પડી હતી. આવી હડતાળ આ ગામમાં પ્રથમજ વાર પડી હતી. જે પરથી જૈન તથા જૈનેતર તમામ જાતના તમામ માણસોની શ્રીમદ્ પ્રત્યેની અપુર્વ પ્રેમ ભકતી જણાઈ આવતી હતી શ્રીમદ્ને પુસ્તક લખવાનો તથા સરસ્વતી ઉપાસનાનો ભારે શોખ હોવાથી તેમણે ૧૦૮ મહાન્ તત્વજ્ઞાનથી ભરપુર સંસ્કૃત, પ્રાકૃત, હીંદી, ગુજરાતી ભાષાના ગ્રંથો લખ્યા છે. તે ૧૦૮ ગ્રંથોની માળા શ્રી અધ્યાત્મજ્ઞાનપ્રસારક મંડળે પ્રકટ કર્યા છે. આમ ૧૦૮ ગ્રંથોની સંપુર્ણમાળા પોતાની હયાતીમાં પ્રસીદ્ધ કરી સદ્ધર્મનો ફેલાવો કરી ઉત્કૃષ્ટ આરીત્ર પાળી પોતાનું અવતાર કાર્ય પુર્ણ કરી પુર્ણાયુષ્ય થતાં જૈન કેામ અને ભારતવર્ના આ મહાન્ યોગીશ્વરે અનેક ભકતોને વીલાપ કરતા છોડી સ્વર્ગગમન કર્યું છે. તેમના જવાથી ભારતવર્ષે એક ધર્મધુરંધર સ્તંભ ગુમાવ્યો છે. તેમના આત્માને શાંતી મળેા.

શ્રી ગુરુદેવસ્થાપિત.

શ્રી વીજપુર જૈન જ્ઞાનમંદિર.

આ જ્ઞાનમંદિર સદ્ગુરુદેવ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી સૂરિશ્વરજીના સદ્-પદેશથી અને શેઠ વીરચંદ્રભાઈ કૃષ્ણજીની પ્રારંભની તથા બીજાઓની મદદથી વિજપુર ખાતે થોડા વખતપર આંધવામાં આવ્યું હતું. તે પત્થરનું (શાયરપુદ્) હોઇ, તેમાં મોટાં મોટાં કપાટા પુસ્તકોથી ભરેલાં છે. ઘણું શોભાયમાન ત્રણ મંજલાનું, મોખરે સરસ્વતીની આરસની મુર્તિથી શોભી ઉઠતું, ભોંયરાંઓવાળું આ જ્ઞાનમંદિર શિષ્ય તેમજ પુસ્તકાલય તરીકેના એક સુંદર નમુનો છે. (જુઓ અંચમાંનું ચિત્ર

શ્રીમદ્ ગુરુશ્રીએ પોતાનો તમામ જ્ઞાનભંડાર આમાં મુક્યો છે, જેમાં સંસ્કૃત, માગધી, ગુજરાતી, પાલી, ઇંગ્લીશ વિગેરે ભાષાઓનાં સર્વદેશનોનાં છાપેલાં, હસ્તલીખિત, તાડપત્રોપરનાં, સર્વ જાતના સાહિત્યનાં અનેક પુસ્તકોનો સમાવેશ થાય છે. ઘણી લાંબી મુદતના પરિશ્રમે આ પુસ્તકો સંગ્રહાયાં છે.

આ જ્ઞાનમંદિરમાંનો અમૂલ્ય ગ્રંથભંડાર સ્વર્ગગમન અગાઉ શ્રી સંધને એક દાનપત્ર લખી આપી, શ્રીમદે નિરપૂહપણે અર્પણ કરી દીધો છે. જે બક્ષિસપત્ર આ પત્રમાં છપાયેલું છે.

આ જ્ઞાનમંદિરનો ઉપયોગ સૌ કોઇ છૂટથી કરી શકે છે અને સદ્ગતશ્રીનું આ પણ અક જીવંત અમર સ્મારક યાતો અમર કીર્તિ સ્તંભ છે.

વિજપુરને આ અમુલ્ય વારસો મળવા બદલ તે ગૌરવાન્વિત બન્યું છે. વિજપુરના ભાઇઓ તેને સાચવી વાપરી તેમાં વૃદ્ધિ કરે તો જ તેમની શોભા ગણાય.

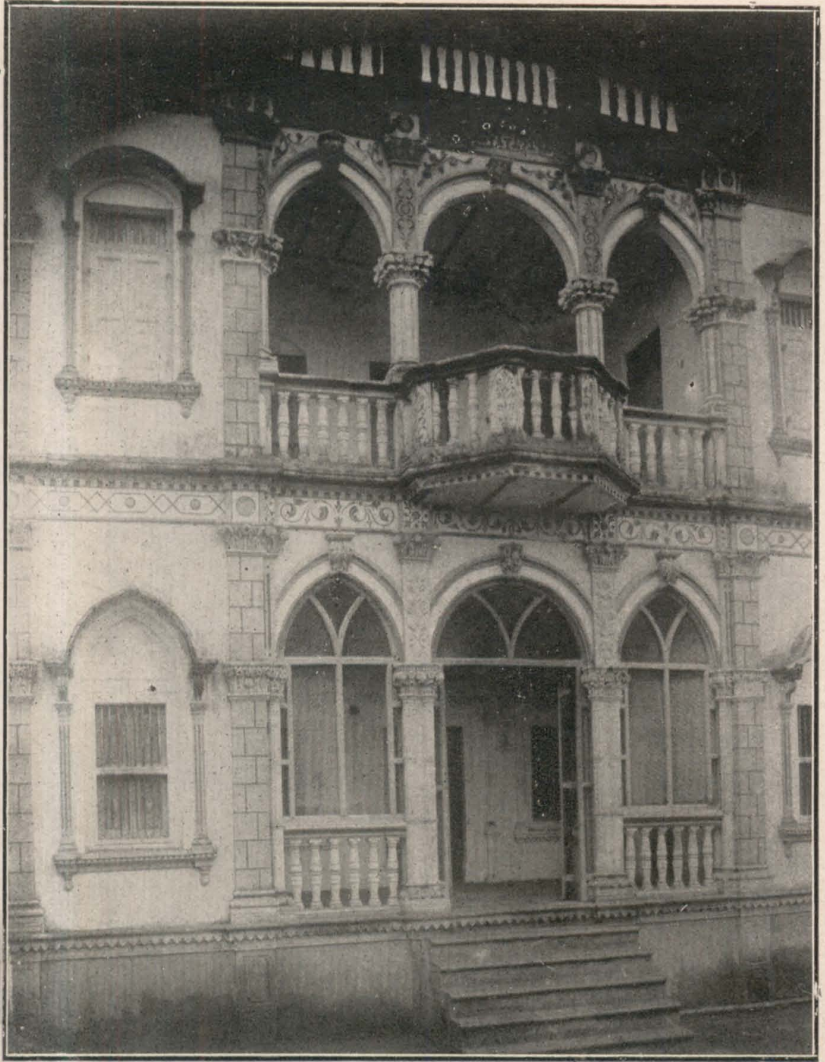
શ્રી વિજ્ઞપુર જૈન જ્ઞાનમંદિરનું

શ્રી સંઘને અર્પણ.

વિજ્ઞપુર જૈન જ્ઞાનમંદિર પુસ્તકભંડાર સંબંધી મારી નીચે પ્રમાણે કેટલીક સુચનાઓ છે અને તે પ્રમાણે વિજ્ઞપુરના જૈન સંઘે અમારા સાધુ શિષ્યોના ઉપદેશાનુસાર વિજ્ઞપુર જૈનજ્ઞાનમંદિરનો વહીવટ કરવો.

- ૧ આજસુધી અમોએ આ જ્ઞાનમંદિરમાં લખેલ છાપેલ જે ગ્રંથો પુસ્તકો મુક્યાં છે તેની માલકી સંઘની છે અને જે પુસ્તકો અમારા તરફથી મુકવામાં આવશે તેની માલકી પણ સંઘની છે. ફક્ત અમે જીવીએ ત્યાં સુધી અમારી આજ્ઞા પ્રમાણે વિજ્ઞપુર જ્ઞાનમંદિર કમીટી અમારાં મુકેલાં પુસ્તકો ભંડારની નીમેલી, અગર નિમવામાં આવે તે વહીવટ કરી શકે. અને તેમાં અમારા સાધુ સાધવીના ઉપદેશાનુસાર વહીવટ કરવો.
- ૨ આ વિજ્ઞપુર જૈન જ્ઞાનમંદિરમાં મુકેલો અમારો જ્ઞાનભંડાર સંઘને પહેલાંથી સોંપેલો છે. તેના કાલાનુસાર ગમે તે ધારા ધોરણે કાયદા ધરીને વહીવટ કરવામાં આવે, પણ મુકેલાં પુસ્તકોની સંખ્યા કાયમ રહે, એક પુસ્તક પણ એાછું ન થાય, એવી રીતે જ્ઞા. મં. ખાતે સારી આવક થતાં તે અંગે નોકર રાખી લાયઘેરી તરીકે ઉપયોગ કરવામાં આવે તો તે મુદ્દો કાયમ રાખીને સંઘની કમીટી વહીવટ કરે. પણ વારંવાર પ્રસંગોપાત્ એક બીજાને વહીવટ સોંપતાં પુસ્તક ગ્રન્થની સંખ્યા ગણી લેવી અને કોઈ નોકર વગેરે ખાનગીમાં પુસ્તક ઉપાડી ન જાય એવી સાવચેતીથી વહીવટ કરવો.
- ૩ ભવિષ્યમાં જ્ઞા. મં. પુસ્તક ભંડાર ખાતે જે જે કમીટીએ નિમાય તેણે મતભેદ પ્રસંગે વા સ્વાભાવિક રીતે જ્ઞા. મં. ની પ્રગતિની સારી વ્યવસ્થા માટે અમારા સાધુઓની સલાહ લેવી અને તે પ્રમાણે વર્તવું. અને અમારા સાધુ શિષ્યોનો જ્ઞા. ભં. પુસ્તકોનો ઉપયોગ કરવાને પ્રથમ હકક સ્વિકારવો; કાયમ રાખવો અને અમારા શિષ્ય સાધુઓ વિષે જેઓ અહિંના જ્ઞાનમંદિરમાં પુસ્તક સંગ્રહે તેઓ તેઓની જીંદગી સુધી પોતાની આજ્ઞા પ્રમાણે શ્રાવકો પાસે અહીં પુસ્તકસંગ્રહ કાયમ રાખીને વહીવટ કરાવવા ઉપદેશ આપે

श्रीमद् गुह्ये स्थापेत्.

श्री विनयपुर जैन ज्ञानमंदिर.

૨૪-૫

- અને પશ્ચાત તેઓનું શરીર ન હોય સારે વિભવપુરનો. સંઘ આદિ-
ચતુર્વિધસંઘ તેનો સ્વતંત્ર વહીવટ વ્યવસ્થા કરે. એ રીતે ઠરાવ
કરીને વિ. જા. મં. માં પુસ્તકસંગ્રહ અન્ય સાધુઓ પાસે મુકાવવો.
- ૪ અમારો જ્ઞાનભંડાર, અહીંથી વિભવપુરનો સંઘ અન્યત્ર ન મોકલે,
ન આપે અને વિભવપુરસંઘની હયાતી સારી રીતે હોય ત્યાં સુધી.
અમારા નામ ક્ષાથે અહીં રાખીને સર્વ જૈનોને તથા જૈનેતરોને
કાયદા ધડીને પુસ્તકો વાંચવા આપે અને પાછાં ભંડારમાં મૂકે.
- ૫ જા. મં. પુસ્તક ભંડારમાં અન્ય ધર્મનાં તથા અન્ય ઐતિહાસિક વગેરે
પુસ્તકો મુક્યાં છે. તે જૈનો વાંચે અને તેમાંથી સાર ગ્રહણ કરે
અને જ્ઞાનમાં વધારો કરે તથા જૈનોને પ્રસંગે તે ઉપયોગી થાય
એવું જાણીને મુકેલાં છે. કેટલાંક પુસ્તકો એવાં છે કે તેનો યોગ્ય
અધિકારી ઉપયોગ કરી શકે, એવાં પુસ્તકોને અધિકારીની પરીક્ષા કરી
યોગ્ય હોય તો આપવાં અને તે બાબત જ્ઞાની આચાર્ય સાધુ વગે-
રેની સલાહ લઇને વહીવટદાર કમિટીઓએ વર્તાવું.
- ૬ મુનિ કીર્તિસાગરજી અને વૃદ્ધિસાગરજીનો, જ્ઞાનભંડાર અહીં જ્ઞાનમંદીરમાં
અમોએ મુકાવ્યો છે, તે એવી શરતે કે તેઓની મરજી હોય તો અહીં
રાખે અગર બીજા ઠેકાણે જ્યાં તેમને યોગ્ય લાગે ત્યાં રાખે, અને
તેઓ છેવટ સુધી અહીં ભંડાર રાખે તો તેમના સ્વર્ગગમન બાદ
તેમની આજ્ઞા પ્રમાણે પાછળથી સંઘ વહીવટ કરે અને તેનો માલીક
સંઘ ગણાય અને તેનો અમોએ ઘરેલા કાયદાઓને અનુસરી સંઘ
વહીવટ કરી શકે.
- ૭ મુનિશ્રી વૃદ્ધિસાગરજીનો જ્ઞાનભંડાર અમારા સાધુ શિષ્યોની સલાહ
લેઇને અહીં રાખવો ઘટે તો અહીં રાખવો અગર જ્યાં વૃદ્ધિસાગરજીના
નામની યાદી રહે અને જૈનોને ઉપયોગી થાય ત્યાં રાખવો, તેમાં
અજીતસાગરસૂરી, પ્રવર્તક વૃદ્ધિસાગરજી, મુનિશ્રી કીર્તિસાગરજી, મુનિ-
જયસાગરજી અને શ્રી ઉત્તમસાગરજીનો સલાહ લઇને તે બાબતમાં
વિભવપુરના સંઘે વર્તાવું.
- ૮ મારી પાછળ સંઘે લખેલી સુચનાઓને ધ્યાનમાં રાખી તે પ્રમાણે
જ્ઞાનમંદિરનો વહીવટ કરવો, અને અમારા સાધુ સાધ્વીઓની સલાહ
આજ્ઞાથી વહીવટ સુધારા વધારા કે જે સંઘને યોગ્ય લાગે તે સંઘે
કરવાં અને જ્ઞાનભંડારમાં વૃદ્ધિ કરવી.

૨૪-૧૦

૬. વિજાપુર-જ્ઞાનમંદિરમાંનો સાવભંડાર કે જે મેં જોયા કર્યો છે તે સર્વનો માલીક શ્રી સંઘ છે અને તે હું સંઘને સોંપુ છું. અમે અમરની શરતે, સુચનાઓએ સંઘે વહીવટ કરવો.

x

x

इत्येषं ॐ अहंम महावीर शक्ति.

લેખક બુદ્ધિસાગરસૂરિ

વિ. સં. ૧૯૮૧. ચૈત્રસુદિ ૧૦.

આ નકલ આજરોજ સંવત ૧૯૮૧ ના જ્યેષ્ઠ વહી ૬ ને વાર શુક્ર જ્ઞાનમંદિરના આવરણના એપડાના પા. ૨ ગુરૂશ્રીએ પોતાના હાથે પેન્સીલથી લખેલ છે, તેનો આજરોજ ઉતારો કરી શા. મોહનલાલ હેમચંદભાઈ પાદરાવાળા ઉપર આ નકલ મોકલાવી છે. દા. ચંદુલાલ મોકલદાસ.

શું ઉડ્યા ગુરૂદેવ !

ઉન્નતગીરિના ઉન્નત શ્રંગો-

વાટય જૂઝે જોગી ત્હારી !

પામર ભોમથી પરવરીઓ !

ક્યાં રાજલહસ ત્યજ્યારી ?

રંક આગણે રાજ ન સોડે—

દિવ્યાત્મા અલ્પવતારી !

ઉડ્યા ! ઉડ્યા ! ગુરૂ અમર ધામમાં !

રડાવીને આલમ સારી !

પાદરાકર.

જેના વાણીવિલાસમાં વિમલતા સ્યાદ્વાદ વિદ્યાતણી,
શાંતિ સંયમ તિવ્ર સ્વાનુભાવની હહેરો વહે નિર્મળી;
પરભાવે નવ લેશ રકત, રમતા આત્મોપયોગે રૂરી,
તે શ્રી સદ્ગુરૂ બુદ્ધિસાગર, કૃપારસબિંદુ એ ઘો મણિ.

પાદરાકર.

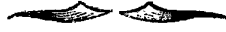

ॐ अरि मलयीर

अन्यो ॐ मस्तो वानोरे - २० नलि ले ६५५ नोरे.
 अनंतमिंदरिवाणी विवाही - पीतं सदी पुमातीरे -
 आधा मणु मलयीर होली - प्रगच्छी अनाई मरी - ७००-६
 (दुनियां रीवेत्थीं दुं दुं सेती - मरे लोड तीं ७००-२
 ७५५ मरुतुं दुं दुं न्येते - सांसा मृतने पीले - ७००-२
 एत अश्रत अमन मदीं पलेने - अमन दुल न मयरे -
 पुअथापवृत्ति मीं मेरी - से मय एतना हवे - ७००-३
 एते अमने हिंसा की न्येते - से मय अश्रित की न्येते -
 भीरी अ मारी मृ न न पलेने - मदीं मीं दुं ७००-३
 अश्रत अमने मियार की - से मय अश्रित मरे -
 दुमि प्रकृति मृ पु अमवपु मृ की - म म ये मीं मीं मय - ७००-३
 दुं दुं मये दुं म वीर - अश्रत मरी न ले मीरे -
 म म म म ६३ म म म - अश्रत मरी म म म - ७००-६
 दुं दुं म म म पुं दुं म म म - अश्रत मरी म म म म म -
 पुं म म म म म म म म म - म म म म म म म म म - ७००-७
 हिं अने अश्रत म म म म म म म - म म म म म म म म म -
 म म म म म म म म म - म म म म म म म म म - ७००-८
 म म म म म म म म म - म म म म म म म म म -
 म म म म म म म म म - म म म म म म म म म - ७००-९
 म म म म म म म म म - म म म म म म म म म -
 म म म म म म म म म - म म म म म म म म म - ७००-१०
 म म म म म म म म म - म म म म म म म म म - ७००-११
 म म म म म म म म म - म म म म म म म म म - ७००-१२
 म म म म म म म म म - म म म म म म म म म - ७००-१३
 म म म म म म म म म - म म म म म म म म म - ७००-१४
 म म म म म म म म म - म म म म म म म म म - ७००-१५
 म म म म म म म म म - म म म म म म म म म - ७००-१६
 म म म म म म म म म - म म म म म म म म म - ७००-१७
 म म म म म म म म म - म म म म म म म म म - ७००-१८
 म म म म म म म म म - म म म म म म म म म - ७००-१९
 म म म म म म म म म - म म म म म म म म म - ७००-२०
 म म म म म म म म म - म म म म म म म म म - ७००-२१
 म म म म म म म म म - म म म म म म म म म - ७००-२२
 म म म म म म म म म - म म म म म म म म म - ७००-२३
 म म म म म म म म म - म म म म म म म म म - ७००-२४
 म म म म म म म म म - म म म म म म म म म - ७००-२५
 म म म म म म म म म - म म म म म म म म म - ७००-२६
 म म म म म म म म म - म म म म म म म म म - ७००-२७
 म म म म म म म म म - म म म म म म म म म - ७००-२८
 म म म म म म म म म - म म म म म म म म म - ७००-२९
 म म म म म म म म म - म म म म म म म म म - ७००-३०

महान् लेखक साहित्याचार्य कवि शिरमणी श्रीमद् बुद्धिसागर सूरिजीना हस्ताक्षर.

શ્રીમદ્દના અવસાન સમયે આવેલા તારો.

સાધુઓના તારો.

શ્રીવિજયનેમી સૂરિશ્વરજી.

ચાણુસ્મા.

Received wire, extremely sorry.

તાર મળ્યો. અત્યંત દિલગીર છું.

શ્રીવિજયવલ્લભસૂરિશ્વરજી. ગુજરાંવાલા.

પંઝાબ.

Extremely regret for Suriji's loss.

સૂરિશ્વરજીના સ્વર્ગગમનથી અત્યંત દિલગીર છું.

શ્રી વિજયનીતિ સૂરિશ્વરજી.

વાંકાનેર.

Extremely Sorry for the death of Buddhisager Surijee.

શ્રીમદ્દ બુદ્ધિસાગરજી સૂરિશ્વરજીના સ્વર્ગગમનથી ભારે દિલગીરી થઈ છે.

શ્રી વિજયમોહન સૂરિજી

ખંભાત.

We and Shree Sangha extremely sorry to hear death of Acharya Shree Buddhisagerjee Maharaj

આચાર્ય શ્રી બુદ્ધિસાગરજી મહારાજના સ્વર્ગગમનથી મને તથા ખંભાતના સકળ સંઘને અત્યંત શોક થયો છે.

૨૬

૫. લાલવિજયજી

મુંબાઈ.

Sorry for Jainacharya Buddhisagerji Suri's death done deovandan and worship.

આચાર્ય શ્રી બુદ્ધિસાગરજી સૂરિશ્વરજીના અવસાનથી ધણીજી દિલગીર છીએ. અત્રે દેવવંદન કરવામાં આપ્યું હતું તેમજ પુનઃ ભણાવવામાં આવી હતી.

મહસ્થાના તારો.

રાય બહાદુર રાય કુમારસીંહજી.

કલકત્તા.

જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજીના અવસાનથી કદી ન પુરાય તેવી ખોટ ગઈ છે તે માટે ધણીજી દિલગીર છીએ. સભા ભરવાની તૈયારી કરે છે.

શેઠ કુંવરજી આણંદજી.

ભાવનગર.

આચાર્ય મહારાજ શ્રી બુદ્ધિસાગરજીના અકાળ અવસાનના સમાચાર સાંભળી ભારે દિલગીરી ફેલાઈ છે.

વકીલ. નંદલાલ લલુભાઈ.

વડોદરા.

શ્રીમદ્ આચાર્ય મહારાજના અવસાનથી ધણીજી દિલગીર છું.

શેઠ લલુભાઈ કરમચંદ હલાલ.

મુંબાઈ.

તાર મળ્યો. પારાવાર દિલગીર છું.

શી. ડાહ્યાભાઈ ઘેલાભાઈ.

મુંબાઈ.

આચાર્ય મહારાજના શોકજનક અવસાન શ્રવણથી અત્યંત દિલગીર થયો છું.

૨૭

શેઠ દલસુખભાઈ.

મુંબાઈ.

આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજીના શોકબનક અવસા-
નથી ભારે શોક થયો છે. સમસ્ત જૈન કૌમને ન પુરાય તેવી યોટ
પડી છે. સદ્ગતના અમર આત્માને ચીર શાંતી મળો એમ પ્રાર્થુ છું.

ગાંધી વલ્લભદાસ ત્રીભુવનદાસ.

લાવનગર.

આચાર્ય મહારાજના સ્વર્ગગમનથી અપાર દિલગીર છીએ.

શેઠ મોહનલાલ નગીનદાસ ભાંખરીઆ.

મુંબાઈ.

તાર મળ્યો. દિલગીરીનો પાર નથી. અમે અને ખીબાઓ
મેલમાં આવીએ છીએ.

શેટ ડાહ્યાભાઈ કીલાચંદ

મુંબાઈ.

આચાર્ય મહારાજના સ્વર્ગવાસથી ઘણાજ દિલગીર થયા છીએ.

શેઠ મનસુખલાલ લલુભાઈ

મુંબાઈ.

આચાર્ય શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી મહારાજના અતિ શોચનીય
સ્વર્ગગમનથી અસહ્ય દિલગીરી ઉપજે છે. જૈન કૌમને ભારે યોટ
પડી છે. તેમના અમર આત્માને શાંતી મળો.

શેઠ અમૃતલાલ શકરચંદ હીરાચંદ અમઠાવાદવાળા.

મુંબાઈ.

ગુરૂદેવનું સ્વર્ગગમન સાંભળી અપાર શોક થયો છે.

શેઠ કસ્તુરભાઈ મગનલાલ

વલસાડ

આચાર્ય મહારાજના અકસ્માત સ્વર્ગગમન માટે ઘણીજ
દિલગીરી થઈ છે. તેઓશ્રીના આત્માને શાંતી મળો.

૩૬

શેઠ પુનમચંદ મોહનલાલ મેસાણાવાળા. મુંબાઇ.
આચાર્ય મહારાજના સ્વર્ગવાસનો તાર મળ્યો. દિલગીરીનો
પાર નથી.

શેઠ ચીમનલાલ ડાહ્યાભાઈ મુંબાઇ.
શુક્રશ્રીના સ્વર્ગગમનથી અતિ શોક થયો છે. શ્રીજીના આત્માને
શાંતી ઇચ્છું છું.

શેઠ હીરાલાલ ચીમનલાલ મુંબાઇ.
શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી મહારાજના સ્વર્ગવાસથી ઘણાજ દીલગીર
થયા છીએ. સમસ્ત વિશ્વના જૈન સંઘને તેમની ખોટ અસહ્ય છે.
તેમના આત્માને શાંતી મળે.

શેઠ રવચંદ વળેચંદ. મુંબાઇ.
આચાર્ય મહારાજનો શોચનીય સ્વર્ગવાસ સાંભળી અતિશય
સંતાપ થાય છે.

શેઠ કેશવજી જગાભાઈ તળાવ.
આચાર્ય મહારાજના અવસાન શ્રવણથી ભારે શોક થયો છે.
તેમની મોટી ખાતરી પડી છે. તેમના આત્માને શાંતી મળે.

શેઠ અંબાલાલ નારાયણભાઈ જવેરી. વડોદરા.
મહાત્માજીના સ્વર્ગવાસથી ભારે દિલગીર થઈ છે.

સંસ્થાઓના તારો.

પાલીતાણા. શ્રી યશોવિજય જૈન શુક્રકુળ.
ઘણાજ દિલગીર છીએ. જૈન કોમને ન પુરાય તેવી ભારે ખોટ પડી.

૨૯

વડોદરા.

જૈન યુવક મંડળ.

આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજીના સ્વર્ગગમન માટે ઘણાજ દિલગીર છીએ. જૈનોમાં આજે ભારે ખોટ ગઈ છે. દિલગીરીમાં ભાગ લઈએ છીએ.

વડોદરા.

જૈન ઓર્ડીંગ.

આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી મહારાજના આત્માને શાંતિ મળે.

સેક્રટરી જૈન ઓર્ડીંગ—વડોદરા.

સંઘના તારો.

કલકત્તા.

શ્રી આનંદવિજયજીના સમક્ષ કલકત્તાનો જૈનસંઘ શ્રી બુદ્ધિસાગરજી મહારાજના અવસાન માટે ઘણીજ લાગણી ભરેલી દિલગીરી સાથે તેમના આત્માની શાંતિ ઇચ્છે છે.

પ્રાણજીવનહાસ જેઠાભાઈ.

આકૈલા.

શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી સૂરિશ્વરજીના અવસાન માટે ઘણાજ દિલગીર છીએ. તેમના આત્માને શાંતિ મળે.

સોમચંદ—સંઘ સમસ્ત.

મેસાણા.

આચાર્ય મહારાજના સ્વર્ગગમનથી સકળ સંઘ અતિશય દિલગીર છે. આજે અને આવતી કાલે હડતાલ પળાવી છે.

કરાંચી.

ઘણાજ દિલગીર છીએ. જૈન સંઘને આચાર્યશ્રીના દેવગત થવાથી ઘણીજ ભારે ખોટ ગઈ છે.

પોપટલાલ.

૩૯

ભાવનગર.

આચાર્યશ્રીના સ્વર્ગગમન માટે બધા દિલગીરી બહર કરે છે.
ભાવનગર જૈન સંઘ.

સોનગઢ.

આચાર્ય મહારાજ શ્રી બુદ્ધિસાગરજી મહારાજના અવસાનથી
પારાવાર ખેદ થયો છે.

જૈનસંઘ—સોનગઢ.

વડનગર.

આચાર્યશ્રીના સ્વર્ગગમનથી અત્રેનો સકળ સંઘ ઘણો દિલ
ગીર થયો છે.

જૈનસંઘ—વડનગર.

વડોદરા.

આચાર્ય મહારાજના અકાળ અવસાન બદલ વડોદરાનો જૈન
સંઘ દિલગીરી પ્રદર્શિત કરે છે.

અંબાલાલ.

વડોદરા-રાવપુરા.

આચાર્ય મહારાજના કાળગત થયાના સમાચાર સાંભળી હૃદ-
પાર શોક થયો છે. તેમના આત્માને શાંતિ ધ્વજીએ છીએ.

વડોદરા રાવપુરા-જૈનસંઘ.

વલસાડ.

આચાર્યશ્રીના અકસ્માત અવસાન માટે જૈનસંઘ ઘણાજ દિલ-
ગીર છે.

વલસાડ જૈનસંઘ.

વલસાડ.

શ્રી બુદ્ધિસાગરજી મહારાજના કવખતના સ્વર્ગગમનથી વલ-
સાડના જૈનો ઘણાજ દીલગીર છે.

પુલચંદ.

શ્રીમદ્દના અવશાન સમયે આવેલા પત્રો.

સાધુ મુનિરાજના પત્રો.

પૂજ્ય જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયકમલસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબ આદીઠાણાં ૧૨ ના તરફથી તત્ર શ્રી વિજાપુર મધ્યે પરમ-પૂજ્ય જાત્રારાધક શ્રી સંઘયોગ્ય ધર્મલાલ વાંચશો. શ્રી બુદ્ધિસાગર-સૂરીશ્વરજીના અકસ્માત કાલધર્મ પામ્યાનો તમારા તરફનો તાર મળ્યો. ખીના જાણી ઘણી દીલગીરી થાય છે તે સ્વાભાવિક છે. તેઓ શાંત માયાળુ અને આનંદિક સ્વભાવવાળા હોઈ સર્વને કોઈને યાદ આવે તેમ બનવા જેવું છે. બાકી તો આયુષ્યના ક્ષય થવાથી સર્વને માટે એજ રસ્તો છે. એટલે ધર્મસાધનમાં વિશેષ તત્પર થઈ તેમનાં આત્માને શાન્તિમળે. એજ. ૬૧૦

શ્રી વિજયનીતિ સૂરિશ્વરજી,

વાંકાનેર.

સૂરિશ્વરજીના સ્વર્ગગમનના સમાચાર સાંભળી અત્યંત ખેદ થયો છે. માનદગી વધારે હતી તે અમારા જાણુવામાં નહતું મહા-પુણ્યશાળી તેઓ હતા. અત્યારે પણ પુરણ અંતરાય ધણા વધે મેળો થયો નહીં અને નાની વયમાં અકસ્માત કાળરૂપી રાક્ષસે બળાત્કાર કર્યો અને જૈનકૌમમાં આવા સારા માણસની ખોટ પડી હવે એવા ઉત્તમ પુરુષની ખોટ આવા સમયમાં કેણુ પુરનાર છે ?

શ્રી જીનકૃપાચંદ્રસૂરિજી.

બાલોતરા.

આ. શુ. ૨.

અપરંચ પત્ર ૨૦-૬-૨૨ કા આયા. વાંચણેસે હમારે પરમ સુહદ સુજંબર્ય પરમોર્ધમિ શાસ્ત્રપ્રેમી યોગનિષ્ઠ ક્યાતિનિષ્પા-

દક મુનિપતિ શ્રીદ્ આચાર્યજી શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી સ્મર-
ણમેં આયે. વિધિવશાત્ વિયોગકા અફસોત હી સાથમેં હી
ઉત્પન્ન મયા. કયા કિયા જાવે ? અશક્ય અનુષ્ઠાનસે જોર નહિ.
તુમ લોકોંકે મસ્તક પર છત્ર થેં. પ્રારબ્ધસે ઉઠ ગયા. અનિ-
ત્યાદિ ભાવનાહિસે ચીત્તકો વ્યગ્રતાકા નિષારણ મયા. તપ-
સંયમમેં વિશેષ ઉપ્યમ રલો. આયુષ્ય કા વિશ્વાસ નહિ હય.

શ્રી વિદ્યાવિજયજી,

શું લખું, એજ વિચારી રહ્યો છું ? તેઓને અને સ્વર્ગસ્થ ગુરૂ-
દેવ શ્રીવિજયધર્મસૂરીશ્વરને ઘનિષ્ઠ સંબંધ હતો એ હું સારી પેઠે
બાણું છું. જૈનસમાજની આવી પરિસ્થિતિમાં આચાર્ય શ્રી બુદ્ધિસા-
ગરજી જેવા વિદ્વાન યોગી અને નિરભિમાની ત્યાગી મહાત્માનું
સ્વર્ગગમન જૈન સમાજને માટે કેટલું બધું હાનિકર્તા છે ? એનો હું
જ્યારે વિચાર કરું છું ત્યારે ખરેખર ભારે દીલગીરી ઉત્પન્ન થાય
છે. તેઓ ગુણાનુરાગી હતા, નહિ કે દુરાગ્રહી. તેમની કૃતિયોએ
જૈનસાહિત્યમાં અતુલિત ફાળો આપ્યો છે, હું આ ટુંકા પત્રમાં
શું લખું ?

તમારો તાર આચાર્ય મહારાજના નામથી આગરા ગયેલો
ત્યાંથી ખીવાણુદી ગયો હતો અને તેનો જવાબ પણ આચાર્ય શ્રીએ
આપ્યો છે એમ મને જણાયું હતું. મને નથી તાર મળ્યો કે નથી
પત્ર. મેં તો યોમ્ને સમાચારમાં સમાચાર વાંચ્યાં હતા, ભલે તાર
કે પત્ર ન આપ્યો. માફ હૃદય તો પેપરમાં વાંચીને રહી પડ્યું હતું.
વિદ્યાર્થીઓને તે પ્રસંગે મારાથી બન્યો તેટલો ઉપદેશ આપ્યો
હતો. આખી સંસ્થામાં શોક છવાયો હતો માફ તો નમ્ર મન્તવ્ય
છે કે શાસનની સેવા કરનાર એક પણ વ્યક્તિને જૈનસમાજની
કમભાગ્યનું સૂચક છે.

વિદ્યાવિજય.

સ્થાનકવાસી મુનિરાજ શ્રીમદ્ નાગચંદ્રજી સ્વામિ.

અશાક શુદ્ધી ૧૨

કચ્છ કાડાંકરા.

આજે જૈનપત્ર વાંચતાં આચાર્યશ્રી બુદ્ધિસાગરજીના અવસાનની ખીના જાણતાં ભારે ખેદ થયો. મહુંમ મહાત્મા આધ્યાત્મિક જ્ઞાનના પૂર્ણ પ્રણેતા હતા. સરલ શાંત અને પૂર્ણ શુદ્ધ સંયમી હતા. પોતાની સાધુવૃત્તિમાં રહી જીવન ગાળ્યું હતું. જૈન જીનેતર વર્ગને અતિહિતાવહ વિવિધ વિષયનાં પુસ્તકોં રચી મહાન ઉપકાર કર્યો છે. ખટપટ પ્રપચોથી વેગળા રહી હમેશ શુભવૃત્તિમાં તેમણે જીવન ગાળ્યું હતું. આવા સાધુરત્નની જૈનસમાજમાં ભારે ખોટ પડી છે. એમના અમર આત્માને અમે શાંતિ ઇચ્છીએ છીએ.

મુનિરાજ શ્રી હંસવિજયજી તથા પન્યાસજી શ્રી સંપતવિજયજી.

વડોદરા.

તાર મળ્યો બુદ્ધિસાગરસૂરિશ્વરજીનો સ્વર્ગવાસ જાણી ધણી દીલગીર થયા છીએ. શહેરમાં જૈનજીનેતરોમાં પાખી પડાવી છે.

મુની શ્રી કાન્તીવિજયજી.

પાલણપુર.

આચાર્ય મહારાજના જાતે અમદવાદ દર્શન થયાં હતાં. તેઓશ્રીના દેવલોક ગયાના સમાચાર સાંભળી અત્યંત દીલગીરી થઇ છે. મરહુંમ સૂરિજી મહારાજનાં આત્માને શાન્તી મળે.

પં. શ્રીમદ્ લલિતવિજયજી મહારાજ સાહેબ.

માયજલા—મુંબાઈ.

સૂરિશ્વરજીકે અવસાનકા સમાચાર સુનકર અનહદ દુઃખ હુઆ. શેટ દેશકરણ મૂલજી ઓર હાથીભાઈસે સ્વર્ગારોહણ સુનકર બહાહી આઘાત હુઆ.

પડતે કાલમેં સારાસાર વસ્તુઓકી હાનો હોતા ચલાહોં જાતા હય. પીછે ઉસકી જગા ઁાલી રહતી હય. પરંતુ માત્રી માવ બલધાન હય. હત્યાદિ.

મુાં રાણપુર.

મુાં રાણપુરથી લિં પં. શ્રી કેશરવિજયજી તથા દેવવિજયજી થી વિનરપુર સંઘ સમસ્ત યોગ્ય ધર્મલાભ સાથે તમારો તાર મળ્યો, બુદ્ધિસાગરસૂરીશ્વરજીના કાલધર્મના માઠા સમાચાર જાણી ઘણા દીલગીર થયા છીએ. ભાવી આગળ કોઈનું આલતું નથી આજે દેરાસરજીમાં આંગી પૂજા વગેરે લણાવવામાં આવેલ છે. મુાં રાણપુર, કેશરવિજયજી તથા દિગ્વિજયજી.

રાંદેર નીશાલ કુળીઆ.

રાંદેરથી લીં ને હિરસાગરજી. ખીજું અત્રે તાર પહોંચ્યો છે. આવા દુઃખદ સમાચાર સાંભળી અત્રે સંઘમાં દીલગીરી પ્રસરી હતી. સંઘ સાથે દેવવંદન ક્રિયા કરી મહારાજજીના આત્માને શાન્તિ ઇચ્છી હતી. અને એમના માનમાં ધામધુમથી પૂજા લણાવવામાં આવી હતી.

મુનિ કાંન્તિવિજયજી

જામનગર.

શ્રીમદ બુદ્ધિસાગરસૂરીશ્વરજીના નિર્વાણ થયાના દિલગીર ભયાં સમાચાર મળ્યા. સંઘ સાથે દેવવંદન આદિ કરેલ છે. તેમની છાયામાં આરામ મળશે એવી આશામાં એકદમ અસ્તનો તાર મળ્યો.

પન્યાસ શ્રી ધર્મવિજયજી મહારાજ તગા ચીમનવિજય

પાટણ.

આચાર્ય માહારાજ કાળ ધર્મ પામ્યા જાણી અત્રે ઘણી દીલગીરી ફેલાઈ છે, દેવવંદન વિગેરે સુકાર્યો કર્યાં છે.

૩૫

મુનિ જ્ઞાનસાગર સાધ્વી શણુગાર શ્રી આદિ,

ડીસા.

આજરોજે સાંજના ૩ વાગે તારથી શ્રી આચાર્ય મહારાજ સાહેબ શ્રી બુદ્ધિસાગરજી લેવલોક પામ્યા છે તે જાણી ઘણીજ દીલગીરી થઈ છે અને દેવવંદન સાધુ શ્રાવક સાધવીએ વાંઘા છે, આવા મહાન પુરૂષની ખોટ પડવાથી જૈનશાસનમાં ખોટી ખોટ પડી છે શાસનમાં આવા મહાન પુરૂષોની ખામી પડવાથી બહુજ દીલગીર થયા છીએ. એજ.

લી૦ તાબેદાર સેવક-ઉજમ રવચંદ.

મારતરથી લી૦ દાનમુનિ. ગઈ કાલ આચાર્ય મહારાજ શ્રી બુદ્ધિસાગરજી પરમ ઉપકારીશ્રીના સ્વર્ગવાસની ખબરથી અફસોસ, જૈન શાસનમાં સાચો હીરો અગર મહંતાધિરાજની ખામી થઈ પડી એવા સાધુઓ નિવડવા વિરલ છે. જૈનશાસનમાં ચડતી થવા સંભવ જણાતો નથી. જ્ઞાનથી ચારિત્રથી તેઓશ્રીને જશ માણસે માણસ મુક્તકંઠે નાના મોટા ગામનગરે લોકો ગાતા હતા. સર્વ નિરાશ થઈ દિવસ પણ દુઃખના લોકોને થયેલ છે. શું કરવું? આપણો કાંઈ ઉપાય નથી.

લી૦ દાનમુનિ

બુદ્ધિસાગરસૂરીવરનો વિરહ.

કાંતિવિ૦ તીલકસાગર

બુદ્ધિસાગરસૂરિ મહારાજના ભજન ભાવથી લોક ગાય છે, તેવું કારણ કે ભજન ભાવવાહી અને બહુજ પ્રિય છે. સૂરી મહારાજ બુદ્ધિસાગરજીનો ખેવાર ખેળાપ. તેમાં પેલી વાર પણ અમને શાંત રસ આવેલ ખીલ વાર મોહન ચલ્લદીના ખગલે સૂરી-જીના દર્શનનો લાભ થયેલ ત્યારે અમારી ચક્ષુ શાંત ઠંડી થયેલ.

લી. મરહુમ સૂરીવર ૧૦૦૮ બુદ્ધિસા૦ મા૦ સા૦ ને કાંતિવિ૦

જ્ઞ શાંતિ.

૩૬

શ્રી: ॥

શા૦ જૈ૦ શ્રી બુદ્ધિસાગરસૂરિજી મ૦ કે સ્વર્ગ ગમનસે આપકો કષ્ટ હુઆહી હોગા, મગર ઇસ બાતમેં મેરેકો ખી બહુત દુઃખ હુઆ. પેસે જ્ઞાની-ધ્યાની-ગંભીર-ગુણગ્રાહી-સજ્જન હોને વઢે મુશ્કિલ હૈં. મેરે પર વઢી કૃપા રખતે થે પત્ર વ્યવહારકી કૃપાયી મગર દર્શનકા અંતરાથ રહા. આશ્વન શુ૦ ૧.

મણિસાગર—કોટા.

જૈન ધર્મશાલા—રાજપુતાના.

પન્થાસહીરમુની૭

વીશનગર.

પરમપુણ્ય પ્રાતઃસ્મરણીય આચાર્યવચં શાસનોત્પત્તિકારક આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરસૂરિશ્વર૭ મહારાજના સ્વર્ગમનથી બહુજ દીલગીરી થાય છે. ભારતવર્ષમાંથી અદ્વિતીય અધ્યાત્મીક હીરો આવ્યો ગયો છે, આવા પ્રભાવશાળી પુરૂષોથીજ શાસનની શોભા વધે છે. શ્રીમદના જીવનમાં શાસનને અનેક પ્રકારના લાભો મળ્યા છે. તેઓશ્રીનું યોગજીવન બહુજ ઉચ્ચ પ્રકારનું હતું તે સર્વત્ર પ્રસિદ્ધ છે. કવી જીવનમાં તે પેતે ભારતવર્ષથી કવિચક્રમાં ચક્રવર્તિ તુલ્ય હતા. આચાર્ય મહારાજના સ્વર્ગ પધારવાથી અમને અનહુત યીતા થઈ છે અને એક જૈનશાસનમાં સ્તંભભૂત આચાર્ય મહારાજ ખેાઈ ખેઠા છીએ.

મુનમોહનવિજયજી.

વીરમગામ.

શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરસૂરિશ્વર૭ના સ્વર્ગવાસના સમાચાર જાણી પારાવાર દીલગીરી થઈ છે.

મુનીરાજ શ્રીહરીસાગરજી

પાલોતાળા

શ્રીમાનુ અધ્યાત્મયોગી શ્રી બુદ્ધિસાગરજી સૂરીકી દેવગતી હો ગઈ. ઇસ અશુભ સમાચારસે હમારે હૃદયકો સહસા

૩૭

વ્યથિત કર દિયા. મુજે આશા થી કી હસ પ્રવાસમેં શ્રીમદ્
કે દર્શન જરૂર કરુંગા, પરંતુ યહ મેરી આશા કુપછાયવત્
અબ્રહ્મ્ય હો ગઈ. આપકે લાલા લલ્લપતરાય કી ઉત્તર સ્વરૂપ
પુસ્તક પઢકે જો મેરી પુજ્ય બુદ્ધિ હુઈ. ઓર દર્શનકી લાલ-
સા થી સબ આશાં નિરાશામય હોગઈ. સદ્ગત્કી જેસે યોગી
હસ સંસારમેં અથ ન હોવેંગે.

લાભવિજ્ય પ્રેમવિજ્ય

નરોડા.

આજ રોજ તાર મળતાં સૂરિશ્વરજીના સ્વર્ગગમનના સમા-
ચાર જાણતાં ભારે ખેદ થયો છે અને દેવવંદન આદિ સુકૃત્યો
કરવામાં આવ્યાં છે. આચાર્ય મહારાજ જતાં તેમની ઘણીજ ખામી
પડી છે, ભાવી પ્રબળ છે.

મુ. દર્શનવિજ્ય, જ્ઞાનવિજ્ય, ન્યાયવિજ્ય.

સૂરિશ્વરજી જતાં જૈનશાસન એક વીર હાકલ મારનાર નેતાને
ખોઈ ખેડું છે. ગુર્જર સાહિત્ય તેમને માટે આંસુ સારે તેમ બન્યું છે.

દી. મુનિ હીમતવિજ્યજી તથા દુર્લાલવિજ્યજી તથા કાંતીમુનિજી,
અમઠાવાદ,

આચાર્ય શ્રી બુદ્ધિસાગર સૂરીજી દેવગત થયા તે સાંભળી હમો
ઘણા દીલગીર થયા છીએ. અને દેવવંદન કરેલ છે. હાલના સમ-
યમાં એક મહાન પુરૂષની ખોટ પડી છે. તે બુલાય તેમ નથી.

શ્રી વિજ્યભૂષેંદ્રસૂરિજી.

પાલીતાણા.

મહુંમ શ્રી બુદ્ધિસાગરસૂરીશ્વરજી માટે લખ્યું છે જેવાજ
ધ્યાની તથા ખાદ્યાઆડખરથી અશ્વત્થીવાળા તથા ગચ્છાદિ મમત્વથી

૩૮

સેંકડો કોશ દુર રહેનેવાલા હતા. ઉપરની વાત તેઓના અન્થેથી માલુમ પડે છે. મહુમ આચાર્યશ્રી બુદ્ધીસાગરસુરીજીના સ્વર્ગગમનથી શ્રી સંઘને તથા તેઓના ગુણગ્રાહક પુરૂષોને તથા વીજ્ય ભુપેન્દ્રસુરી આદિ સુનિમંડળને પણ બહુ દીલગીરી થઈ. પણ આ રસ્તો બધાને માટે મોટો વેલો બેવાનો છે. પુલ કરમાઈ જાય છે પણ તેની વાસના રહી જાય છે તેવીજ રીતે મહુમની કીર્તી આ દુનીઆમાં રહી ગઈ છે.

સાધ્વીજીઓના પત્રો.

સાધ્વીજી મનોહરશ્રીજી તથા સુશિલાશ્રીજી,	મહેસાણા.
સાધ્વીજી લાલશ્રીજી તથા ખીમ શ્રીજી તથા કંચનશ્રીજી, લાવનગર	
સાધ્વીજી શૃંગારશ્રીજી તથા મુક્તાશ્રીજી,	ડીસાટાઉ.
સાધ્વીજી તીલકશ્રીજી તથા હેમશ્રીજી આદિ,	રાધનપુર.
સાધ્વીજી જૈનશ્રીજી તથા પદ્મશ્રીજી,	માંગરોળ બંદર.
સાધ્વીજી હેતશ્રીજી તથા ઉત્તમશ્રીજી,	સાણુંદ.
સાધ્વીજી મંગળશ્રીજી તથા કંચનશ્રીજી,	સગરામપરા-સુરત.

જુદા જુદા અહસ્થોના આવેલા પત્રો.

વડોદરાના નેકનામદાર દિવાન સાહેબ,

સર મનુભાઈ નંદશંકર મહેતા,

હજીર કચેરી,

વડોદરા, તા. ૧૫ ૬-૨૫.

રા. રા. વકીલ મોહનલાલ હીમચંદલાઈ, પાદરા.

વિ. વિ. પ્રાતઃસ્મરણીય પૂજ્યપાદ શાસ્ત્રવિશારદ યોગાનંદ
જેનાચાર્ય શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સૂરિશ્વરજી મહારાજે વીજાપુર ગામે
તા. ૯-૬-૨૫ ના રોજ સ્વર્ગગમન કર્યું. તે સાંભળી ઘણા દીલ-
ગીર છીએ. પ્રભુ તેઓશ્રીના આત્માને શાંતી આપો.

ગુજરાતના મહાકવિ શ્રીયુત્ નાનાલાલ દલપતરામ કવિ, એમ. એ.

હઠીલાઈની વાડી-અમદાવાદ,

તા. ૧૧ જુન ૧૯૨૫.

પત્ર મળ્યો વાંચીને એ સૈને અવશ્યમેવના સમાચાર જાણ્યા.
નીત્ય નીરખીએ છીએ, સૌનું એ ભાવી છે, બુદ્ધિ, જ્ઞાન ને અનુભ-
વનાં એ ડહાપણ છે. પણ હૃદય એ ડહાપણનો ઘોલ સ્વીકારવા
ના પાડે છે.

એ તો ખરેખર સાગર હતો.

જૈનસંઘ આજે જાણતો નથી કે એનું કેટલું આત્મધન
હરાયું છે.

એવો સાધુ સંઘને પચાસે વર્ષેએ મળે તો સંઘનાં સહલાગ્ય

એ તો સાચો સન્યાસી હતો.

એના દીલની ઉદારતા પર સંપ્રદાયીઓને વશીકરણ કરતી.

૪૦

જ્ઞાન અને ભક્તી પરમાત્મ યોગ માટે જરૂરનાં છે પણ મનુષ્યોના મનુષ્ય પ્રતિના ધર્મ ધણા વીસરે છે. તે પોતેપોતાના સંક્રાંત્યના દુર્ગોમાં ભરાઈ રહે છે. બુદ્ધિસાગરજી મહાનુભાવ વિરામતામાં ખેલતા સંપ્રદાયમાં તો એ શોભતા પણ અનેક સંપ્રદાયીઓના સમુદાય સંઘમાં પણ એમની તેજસ્વીતા અછાની નહોતી.

એમની ભવ્યમૂર્તિ એમના આત્મસ્વરૂપ જેવી ભવ્ય હતી. વિશાળ મૂર્ખાવિંદ, ઉચ્ચ અને પુષ્ટ દેહસ્થંભ, યોગેન્દ્રના જેવી દાઢી! એમનો જખરજસ્ત દંડ! આપણે સૌ માનવજાત મૂર્તિપૂજક છીએ. અને એ ભવ્ય મૂર્તિ અદૃશ્ય થઈ છે, પણ નીરખી છે તેમના અન્તરમાંથી તે જલદી ભુસાશે નહિજ.

આનંદધનજી પછી આવા અવભૂત જૈનસંઘમાં થોડાજ થયા હશે. સાથના શિષ્યમંડળના તો બ્રહ્મજન્મદાતા પિતા અને શિરછત્ર ગયા છે. કેટલીક વેળા આશ્વાસનનાં વચન ઉચ્ચરવાં એ એ મીથ્યા છે.

નાનાલાલ કવિના જયશ્રી હરિ.

તા. ક. એક માફં ભજન સાંભરી આવે છે તે લખું છું. એનું પ્રથમ ચરણ તો જુના એક પ્રસિધ્ધ ભજનનું છે. બાકીનું માફં છે. એમાં શ્રી બુદ્ધિસાગરજીનીજ બાણે આત્મપ્રતિમા ઉતરી હોય એવું છે માટે મોકલું છું.

મળે જો જતિ સતિ રે કૈાઈ સાહેબને હરબાર

ધીંગાધૌરી ભારખમાં

સફધર્મ તણા શણુગાર

પુન્ય પાપના પરખન્દા

કાંઈ બ્રહ્મ—

આંખલડી અનભોમાં રમતી

ઉછલે ઉરનાં પુર

સત્ ચીત્ આનંદે ખેલંદા

ધર્મ ધુરધર શૂર

મળેજો જતિ સતિરે

કૈાઈ આહલેકના હરબાર.

૪૧

પંડિત લાલચંદ્ર ભગવાનદાસ ગાંધી.

વડોદરા રાજ્ય સેન્ટ્રલ લાયબ્રેરી.

સંસ્કૃત વિભાગ-વડોદરા જેઠ વદી ૪. ૧૯૮૧

આજે એકાએક વજ્રપ્રહારની જેમ શ્રી બુદ્ધિસાગરજી સૂરિજી મહારાજના સ્વર્ગવાસનાં દુઃખદ ખબર મળ્યા. અતિવ દિલગીરી થઇ. સદ્ગત તો પોતાનું સાધ્ય સાધી ગયા છે, પણ તેમના સ્વર્ગ વાસથી જૈનસમાજે પોતાનો એક અદ્વિતીય પ્રતિનીધી, અસાધારણ સુભટ, ઉચ્ચ કેટિનો મહાપુરુષ, એક ઉત્તમ યોગિ, સુભેચ્છક સંત, અવિરલ ઉદ્યોગી, શ્રેષ્ઠ કવિ, શાશનનો અપ્રતિમ ભક્ત, જૈનશાશનનો ભાનુ, સાહિત્યનો એક વિશિષ્ટ વિદ્વાસી, અધ્યાત્મજ્ઞાનનો અપૂર્વ નિધિ, નિઃસ્પૃહી છતાં શાશન દાઝ ધરાવનાર, સદ્ગુણમંડિત, વિચિ ક્ષણ બુદ્ધિનો સાગર ગુમાવ્યો છે, કે જેમની ખોટ પુરાવી મુશ્કેલ છે.

જે સમયે તિથો અને ધર્મ ઉપર અનેક પ્રકારથી આક્રમણો થતાં જાય છે; તેવા વિપત્કાળમાં આવા ધર્મવીર બુદ્ધિસાગર શાશન સંતો, શાશન સુભટો, શાશન રત્ન મહાપુરુષો અદ્રશ્ય થતા જાય છે એ જાણી કયા શાશન-શુભેચ્છકને દુઃખનાં અશ્રુ ન આવે ! સદ્ગતના આત્માને શાંતિ મળે એમ પ્રાર્થુ છું.

Bhaialal Jain. H. M. B.
Municipal Commissioner.
My Dearest brother Padrakar.

Katni, C. P.
16 June 25.

Padra.

The news of the demise of most revered Shree Buddhisager Suriji Maharaj, broke upon me like a thunderbolt. A Most brilliant Jewel of learning has been snatched from the Jains. This is the most irreparable loss. You'll do a most noble service to the country by writing the life of His Holiness. I very much appreciate your nice idia.

6

શ્રીચુત્ લેયાલાલ જૈન.
મ્યુનીસીપાલ કમીશનર.
પ્રિય ભાઈ પાદરાકર,

કટની (સી. પી.)
૧૬ જુન ૧૯૨૫.

મહાન્ યોગીરાજ શ્રી બુદ્ધિસાગરસૂરિજી મહારાજના સ્વર્ગ
ગમનના સમાચારે મારા હૃદયપર વજ્રપ્રહાર કર્યો છે. એક મહાન્
જળહળતુ વિદ્રહ રત્ન આપણી પાસેથી ખુંચવી લેવામાં આન્યું
છે. આપણને ના પુરી શકાય તેવી ખોટ પડી છે. પૂજ્યપાદશ્રીતું
જીવનચરિત્ર લખીને તમે દેશની મહાન્ સેવા બબાવી શકશો.
તમારો તે સુંદર વિચાર મને બહુજ ગમ્યો.

શ્રીસ્વામિનારાયણાય નમઃ

મી. અ. શુ. ૧૩.

સકલજૈનસાધુચક્રચુડામણિભ્યઃ ન્યાયવ્યાકરણસાહિત્યાદિ
પારાધારપારિણેભ્યઃ પ્રકૃતિજન્યસૌજન્યવાત્સલ્યદયૌદાર્યદાક્ષિ
ણ્યાદિગુણગણેભ્યઃ સુગૃહીતનામધેયેભ્યઃ સાગરાઽજિતાઽઽચાર્યેભ્યઃ
શ્રીનગરાત્ ગિરિજાશંકરશર્મા સસ્નેહં સખેદં વિજ્ઞાપયતિ ॥

અષ્ટપદ્મમણ્ડલપ્રખ્યાપિત સત્કીર્તયસ્તુચ્છીકૃતસંસારસુખાઃ
શ્રીચુદ્ધચર્યાચાર્યાઃ સ્વસ્વરૂપમુગતા ઇતિ કર્ણોપકર્ણિકયાઽઽ-
કર્ણ્યં વજ્રપાત ઇવ મૂવિદલનમિષ સકલયકુભઃ શૂન્યા ઇવ
દિનમણિસ્તિમિરાક્રાન્ત ઇવ નિખિલધિશ્વં સખેદમિષ સકલ-
સહૃદયવિદ્વજ્જનાનામપરેષાં તદ્ વચન ચન્દ્રચાતકાનામાપામ-
રાણામપિ હૃદિ મહાન્ શોકઃ સમજન્તિ । હા ધિક્ દેવ !
કિમિદ્સ્તવયા ચરિતમ્ । કેવલં વિજયપુરસ્યરત્નમહારિ । અહો
દુર્ધિધેઽલ્પવયસ્સ્વનેકજનજ્ઞાનોપદેશપરાયણેષુ સકલમનુજહિત-
કારિષુ તન્નભવત્સુ અસમજ્ઞસં વ્યાધાયીતિ મહચ્ચિન્નમિતિ ।
ઇદાર્ની મહજ્જનચરણકમલોપાસનનિર્મલાન્તઃકરણા સ્તેષુ વૃદ્ધ-
તરબદ્ધસૌહૃદાસ્તદ્ દર્શનં વિના નિમેષમપિ સ્થાતુમશકનુવન્તો
મહાજનાઃ કં શરણં યાસ્યન્તિ કલાન્ધે સ્યન્તિ ક્વ ગમિષ્યન્તિ
કસ્યાગ્રે સ્વીયદુઃખં નિવેદયિષ્યન્તે । હા દૈવ નિવ્રણ નિર્લજ્જ
પરુષહૃદય નાસ્તિતે દયા । સકલસાધુસમૂહતિલકામાનાઃ ગા-

મ્પીર્યૈધૈયૈવીર્યૌદાર્યદયાદાક્ષિણ્યસૌજન્યવાત્સલ્યસૌહૃદૈયાદિગુણ-
નિધયોઽભિલભિશ્વહિતોપદેશપરા દિગન્તકૌતૈયઃ પૂર્વોક્તા મહા-
ત્માન આકસ્મિકતયા ત્વયાસ્વપથ મુપનીતાઃ

પતદુદ્ગન્તં દૂરસ્થિતાનામહર્દિષં પરિચય શૂન્યાનામસ્માદશા-
નામપિ ચૈતઃ પ્રસન્નં વિશ્વોભયતિ કિં પુના રાત્રિન્દિવમાચાર્ય-
ચરણકમલોપાસનનિર્મલાન્તઃકરણાનામ્ ભવાદ્દુશાણામન્તઃકરણં
વિશ્વોભયે તત્ર કિમુત ષક્તવ્યમ્ । તથાપ્યનેકજ્ઞાનપ્રન્થપરિશીલ-
નપરાસ્તુચ્છોકૃતવિષયસુખા ગુરુશિષ્યપરંપરાસ્થિતિપર્યાલોચન-
શશ્વંગાયમાનવ્યવહારગોચરા જ્ઞાનમેવાત્મસાધનમિતિ મન્વાનાઃ
સર્વં વિશ્વં કાલકલ્મસમિતિ સ્વાન્તે નિર્ધારયન્તઃ સ્વક્રીયં સ્વાન્તં
શાન્તિપરં વિધાસ્યન્તિ ઇતિ શાસે આસાસેવ્ય તત્ર સ્થિતાનામ્ ।
સ્વાશ્રિતજનનાનામપિ જ્ઞાનવાર્તાલાપેન મરુમરીચિક્રાતોયવદ્યં
સંસાર ઇતિ बोधेन च शान्ति विधास्यन्ति इति शिष्यम् ॥

લે૦ મોલાનાથ કૈશવરામ શર્મા.

પત્રપ્રાપ્ત્યુત્તરમુપસસન્તુ ભવન્તઃ । તત્રસ્થિતાનાં પરમપ્રી-
તિપાત્રાણાં શાસ્ત્રી માહશંકર.

પેથાપુર. તા. ૧૬-૭-૨૫.

પરમપ્રીય-સન્માનનીય-શ્રી વક્રીલલ મોહનલાલભાઈ પાઠરા.

પેથાપુરથી લી. શુભેચ્છક શીવલાલના પ્રેમથી વંદન સ્વી-
કારશે. શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરસૂરિશ્ચરણના ત્મારકઅંકમાં તેઓ
પુજ્ય પરમાત્માના શુભાવીંદ ગાવાને હું અલ્પજ્ઞ કંઈ શકતીવાન
નથી. હું તેઓના પુજ્યપાદનું પુજન કરી તે પાદને સાષ્ટાંગ દંડવત્
કરી તેઓના હાસ્યમંદ મુખનાં દર્શનને વંદન કરી તેઓની શિ-
ક્ષાના તાત્પર્યનું સ્મરણ કરી તેઓના અતાવેલ પંથે આ જીવંતમાં
બાકી રહેલી મુસાફરીમાં પ્રયાણ કરતો રહીશ, એજ મારા નીરંતર
હૃદયનું સ્મારક તેઓશ્રીનો સર્વજ્ઞ પવીત્ર આત્મા સ્વીકારશે. એમ
મારી ખાતરી છે.

આપના પુજ્ય પ્રયાસ પ્રત્યે મારી સહાનુભૂતી છે. શુભ પ્રયાસ
આપનો સફળ થાયો.

આપનું હૃદયેશનું શુભ ઈચ્છનાર

શીવલાલના વંદન સ્વીકાર્યો

કારભારી શ્રી પેથાપુર હરભાર.

૪૪

ઝવેરી મુળશબ્દ આશારામ વૈરાટી.

અમદાવાદ.

તા. ૧૬-૬-૧૯૨૫.

તા. ૬ મી નો ગુરૂ મહારાજના કાળ ધર્મ પામ્યાનો પત્ર વાંચી અત્યંત ગમગીન થયો છું. જૈનપત્ર અને મુંબઈ સમાચારમાં પ્રગટ થયેલ તેમના ફોટાને જોતાં હૈયું ભરાઈ આવે છે. એ નિર્દોષ પ્રેમમૂર્તિના વિરહની વેદના કયા કરુણ શબ્દોમાં જણાવું. સર્વ જગતને જૈન સમજી ઉપદેશ આપનાર એ જગતયોગિની ખોટ શી રીતે પુરાશે ? એક વખતે અત્રેના આંબલી પોળના ઉપાશ્રયે ગુરૂ મહારાજના વંદને ગયો હતો ત્યાં ઉપર એક કુતરો ચઢી આવ્યો અને મહારાજ સાહેબની નજીક આવી ઉભો. ત્યાં તો એ વિશ્વોપકારી સદ્ગુરૂનું હૃદય ઉછળવા લાગ્યું અને કુતરાને સંબોધી કહેવા લાગ્યા કે કુતરસીલાઈ ધર્મધ્યાનમાં મસ્ત રહેજો. આત્માને ભુલી નાં જશો. કુતરો પણ મુગ્ધ ભાવે સામે જોઈ રહ્યો. એ પંદર વર્ષ પર બનેલી વાત આજે યાદ આવતાં ચક્ષુઓ ભરાઈ જાય છે, તેમણે લખેલા ગ્રંથો ભજનો વગેરે તરફ દષ્ટિ નાખું છું ત્યાં તો એ જગત ઉપકારી ગુરૂના જવાથી જગતની ખોટ માટે શી ગણના કરું ? નાના બાળકો અને અજ્ઞાન ગામડીઆઓ તરફનો તેમનો પ્રેમ હદ યોગી જાય તેવો હતો. મારી સાથેની એક વખતની ધર્મચર્ચામાં જ્યારે તેમણે યોગના અભ્યાસ માટે આશુ જેવા પહાડ ઉપર એક નીર્જન સ્થાનમાં યોગના અભ્યાસીઓ માટેની એક પાઠશાળા માટેના વિચારો જણાવ્યા ત્યારે તો થોડી વખત હું ઠીંગમૂઠ થઈ ગયો. હું તે તેમને મસ્ત ફકીર લખું કે આહાલેક જગાવનાર યોગી લખું ? હું તે તેમને કવિ લખું કે વકતા લખું ? ઇતિહાસક લખું કે તત્ત્વજ્ઞાની લખું ? જગતમાં વસતા એક સાધુ લખું કે જગતને પેલે પાર ઉભેલા એક યોગી લખું ? હું તે તેમને વિક્રાનોના ધર્મોપદેશક લખું કે ભોળા ગામડીઆઓ ના અને તિયંચોના પણ ધર્મોપદેશક લખું ? આમ બધી બાબુએ દષ્ટિ નાખતાં કેવળ મનોમુગ્ધતાજ આવે છે. ઇત્યાદિ.

૪૫

રતીલાલ મગનલાલ હલાલ.

પેરિસ-ફ્રાન્સ.

શ્રી. અધ્યાત્મ જ્ઞાન પ્રસારક મંડળ-મુંબઈ.

શ્રીયુત મણિલાલ પાઠરાકર.

જત લાઈ શ્રી નેમચંદલાઈ ઉપર તમારા તરફથી મોકલી આપેલા શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરસૂરિશ્વરજીના સંબંધના સર્વ કાગળો મળ્યા. પૂજ્ય ગુરૂમહારાજ સાહેબનો સ્મારક અંક બહાર પાડવાનો આપનો પ્રયત્ન પ્રશંસનીય છે. અને શિષ્ય તરીકે મારે કાળો આપવો જોઈએ તેવા રૂણાનબંધન અનુસાર આ સાથે સ્વરચિત કાવ્ય મોકલી આપું છું. જે આપ પ્રગટ કરશેજી.

અલબત્ત એમનો સ્મારક અંક ગુજરાતી સાહિત્યને તેમજ જૈનઆલમને અને ખાસ કરીને તેમના અંગતના શિષ્ય મંડળને અતિ ઉપયોગી તેમજ ઉપકારી નીવડશેજ. જે શક્તિએ સ્વજીવનમાં ૧૦૮ થી પણ વિશેષ પુસ્તકો જન સેવા અર્થે લખ્યા છે. તે શક્તિ પૂજા અર્થે જે જે થાય તે થોડું છે. તેમનો ઉદ્દોગ-તેમની ખાત, તેમની ભાવના, તેમની શક્તિ અથાગ હતાં. સાગર તે તો જ્ઞાનનો સાગર હતો-બોલવા બેસે અને વખત વહી બચ પણ થાકે નહિ. એ મૂર્તિ ગંધ, એ શક્તિ લય પારી-પણ અનેક એવા જીવાત્માઓ છે કે જેમાં એ શક્તિએ શક્તિ-રૂપ ચીનગારી પેઠા કરી છે. તે કેમ હોલવાશે ?

છેવટે આપના પ્રયત્નમાં આપ કૃપીભૂતથાવં અને વિશ્વવ્યાપી સાગર શક્તિનું સાહિત્ય-વાંચન વિશ્વમાં ફેલાય એવા સર્વ પ્રયત્ન તમારા તરફથી થાઓ એ અભિલાષાએ હું વિરમુ છું.

લી. રનેહાધિન

રતીલાલ મગનલાલ હલાલ, પેરીસ. (ફ્રાન્સ).

૪૬

વીસનગર. રૂઢનતીધિ.

ઓ ! પૂજ્ય મોટાભાઈ !

આ એકાએક વજ્રપ્રહાર શો ? શો લયાનક કારમે કોપ વીધિનો ? મહારો તારણહાર, સાચા આત્મધર્મને બતાવણહાર શું સાચેજ ઉઠી ગયો ? એ નય નિક્ષેપ સમ્મલંગી અને હેયજ્ઞેયાદિને સ્ફુટ રીતે જણાવનાર યોગીરાજ શું જતાજ રહ્યા ? આ સાચું છે ? મેં તો માનવા નાજ પાડી. પણ ઉપરાઉપરી સમાચાર મળ્યા અને બાપા તથા હું બહાર નીકળી પડયાં. તમે તો જાણો છો બધીયે વાતમાં વીસનગર પાછળ છે છતાંએ અમે ગામમાં હડતાલ પકાવી. રૂપીયા લેગા કરી પુનઃએ લણાવવા માંડી છે. પુનઃએ માટે રૂપીયા મળેજ નય છે. દેવદંડન પણ કચુ છે.

ઓ ભાઈ ! હવે અધ્યાત્મજ્ઞાનગંગાની લહરીઓ કોણ ઉછાળશે ? હવે આત્મધર્મના ઝંકાર કોણ જગાવશે ? આત્મા અને પુરૂલના લેહ કોણ જણાવશે ? હા, આત્મધર્મના ઓલીયા, સાચા સંત, કીર્તિકાનનકેસરી, કવિસમ્રાટ, સૂરિશેખર; અનેકવાદિ-વિજેતા એ બુધ્ધિનિધાન ગુરૂદેવ કયાં મળશે ! ભાઈ ! આપણું તો સર્વસ્વ ગયું હો. જેણે માણસ બનાવ્યા, જેણે સાચું આત્મજીવન જીવતાં શિખવ્યું જેણે મુક્તિમાર્ગ બતાવ્યો એ ગુરૂદેવ આચાર્ય ભગવન્ આદ્યાજ ગયા ? હાય ! બાપાને પણ ઘણું લાગ્યું. મારે તો બાર વૃત્ત લેવાના તથા શિરપર એ અબધૂત યોગીરાજનો વાસક્ષેપ નાંખાવવાના મનોરથ મનમાં જ રહ્યા.

હવે તો એમનાં આદેશો શિરોધાર્ય કરી તેમનાં સ્મરણ-માનસીક પૂજન-અને અર્ચન કરવાંજ આપણે માટે રહ્યાંને ?

વીરા ! હવે નહિં મળે હોં એ સાચા સૂરિવર ! એવા સમર્થ સાહિત્યાચાર્ય, પ્રખર વક્તા, મહાકવિરાજ, ષટ્કશ નવેત્તા, સ્વ-ભાવમાં રમનાર આત્મદર્શી દયાળુ ગુરૂદેવ !

નમન એમના ચરણમાં ! એ આનંદધન અવતારના પદપદ્મમાં.
ગુરૂદેવની ચરણરજ.

બહેન લાઠકી વિશ્વામભાઈ. વીસનગર.

ગુણચંદ્રલાઈ હરિલાલ.

સુકલતીર્થ

તા. ૧૧ મી ના સયાળ વિજ્યમાં એકદમ પૂજ્યપાદ મહારાજ શ્રીના સ્થુલ શરીર છોડયાના અસહ્ય અને માઠા સમાચાર વાંચ્યા. ખરેખર એમના જેવા સમર્થ અને અનુભવી સાચા સંતની આપણુ સર્વને તેમજ જૈનસમાજને ખોટ પડશે. એવા સાચા અને અનુભવી સમર્થ સંતો આ જમાનામાં ફક્ત ગણત્રીનાજ હોય છે. એમને અદ્ભુત આત્મા જ્યાં હશે ત્યાં શાંતીજ અનુભવતો હશે. પરંતુ આપણે એમનાં તરફની પ્રેમ ભકતીના લીધે હર હંમેશ એમના આત્માને શાંતી ઇચ્છીશું.

x

x

x

હું મારા કર્મવશાત્ એમના દર્શન કરવાની ઇચ્છા હોવા છતાં નજ પામી શક્યો. નીર્માણુ ! પ્રભુ મહાવીર એમના આત્મા ને અનેક ઘણી શાંતી આપો.

શ્રીયુત્ જયંતીલાલ એચ્છવલાલ મહેતા વડોદરા મામાનીપોળ.

બી. એ. એલ. એલ. બી.

ગુરૂશ્રી દેવલોક પામ્યાના દુઃખ સમામાર બહુ ત્યારથીજ હૃદય કકળી ઉઠ્યું છે. એન નથી પડતું. દુર રહેતા છતાં એ અમારી તો સમીપજ હતા. એમના હૃદયના-આત્માના અણદીઠ તારો સર્વ દીશાઓ લેદી મારા કાનમાં ગુણ રહેતા.

એ સમર્થ હતા કારણ કે યોગી હતા. મને તો એમણે યોગ તથા વિશ્વ પ્રેમથી તૃપ્ત કરી દીધો છે. મારો સંસાર માર્ગ પશુ તેમણેજ સરળ કરી દીધો છે કારણ કે તેઓશ્રી વચનસીદ્ધપુરુષ હતા. મારાપરના એમના આર્શીવાદો હંમશા ક્રિયા છે. હું આ મારો સ્વાનુભવ લખું છું.

ગુરૂશ્રીએ ધાર્યું હોત તો પોતાનો રોગ જડમુળથી ઉખેડી શકત. શરીર કંચન સમાન કરી દેત એ પણ નકકી. પરંતુ એમના બળવાન આત્મા માટે એ શરીર એમને નાલાયક લાગ્યું હશે. કારણ

૪૮

કે કર્મના ભોગો એમણે એ શરીર દ્વારા ભોગવ્યા છે. છેલ્લા ત્રણ વર્ષથી એ શરીરના મૃત્યુની વાતો સાંભળતો. મૃત્યુનીવાત (!) અને તે પણ એમનાજ શરીરના મૃત્યુની વાત (!)

શેઠ ભોગીલાલ વીરચંદ ઠીપચંદ જે. પી

મુંબઈ

x

x

x

ગઈકાલ અપેરના આચાર્ય મહારજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજીના કાળધર્મ પાઠ્યાના ખેદકારક સમાચાર મળ્યા તેથી ભારે દીલગીરી થઈ છે. તે કાળમાં લખી જાય તેમ નથી. ખરેખર કોહીતુર ખરી પડ્યો. એમના જેવા આચાર્ય ગુરૂ હોલના કાળમાં થવા સુરકેલ છે. સ્વપ્નામાંયે ધાતુ ન હોતું કે એકાએક ગુરૂશ્રી કાળધર્મ પામશે. આપણને તેઓશ્રીની ખોટ લાગે તે સ્વાભાવીક છે પણ તેઓશ્રીતો આ દુનીયામાં અમર નામ કરી ગયા છે અને તરી ગયા છે. વધુ લખવા કલમ ચાલતી નથી.

વકીલ નંદલાલ લલ્લુભાઈ.

વડોદરા.

ગઈ કાલ રોજ પૂજ્ય આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સૂરિશ્વરજી દેવલોક પધાર્યાના સમાચાર જાણી ઘણીજ દીલગીરી થઈ છે, અત્રેના સકળ સંઘમાં શોકની લાગણી પ્રકટી નીકળી છે. અત્રેના સંઘમાં શેઠ તરફથી તથા મામાની પોળેથી તથા મારા તરફથી વીજપુરના સંઘ ઉપર દીલગીરીના તાર ગયા છે. અત્રેના જૈનસંઘ તરફથી શહેરમાં પાખી પાળવામાં આવી છે તેમજ કેઠી પોળના દેરે મોટા ઠાઠથી પુજા લણાવી ભક્તી કરવામાં આવી છે.

ગુરૂ મહારાજે શાસનની જે સેવા બજાવી છે તે અમુલ્ય છે. તેઓશ્રી અખંડ પરીશ્રમથી જે સાહિત્ય જૈનસંઘને વારસામાં

૪૫

આપ્યું છે તેની કદર હવે પછી થશે. પ્રત્યેક મહાન્ વ્યક્તિની તેની હયાતીમાં જે કદર થાય છે તેના કરતાં તેમના પશ્ચાત્ તેમની ખરી ખુબી માલમ પડે છે.

પટેલ મુળજીભાઈ જેઠાભાઈ.

વડોદરા લાડવાડા.

શ્રીમદ્ જૈનાચાર્ય શ્રી બુદ્ધિસાગરજી મહારાજના શરીરનો વિલય થવાના સમાચાર છાપાદારા મળ્યા. એ મહાપુરુષના સમાગમનો લાભ મને પાઠરે મળેલો, તેથી દેહવિલયના સમાચાર મળતાંજ તેમના પ્રતિના સદ્ભાવનું પૂણ્ય સ્મરણ થયું અને હૃદયને આઘાત પણ થયો. આવા સમ્યક્ચારીત્રવાન્ વિદ્વાન્ અને ધર્મનિષ્ઠ જીવન ગાળનાર મહાપુરુષોની દેશમાં ખોટ છે તેમાં અધિક ઉમેરો થયો. તેમના સત્સંગથી ઘણાને ઉચ્ચ જ્ઞાન માર્ગ મળ્યો છે. આત્માનું દર્શન થયું છે. પ્રભુ તેમના આત્માને શાન્તી આપે.

ડૉ પ્રાણજીવનદાસુ મયારામ

આતરમુંબા

આચાર્યશ્રી બુદ્ધિસાગરજી મહારાજને મળવા સાથેજ તેઓ પ્રત્યે પૂજ્યભાવ થઈ જાય તેવો તેમનો પ્રભાવ હતો. તેઓશ્રી જૈન કામના જેટલા મહાન્પુરુષ હતા તેટલાજ સમસ્ત હિંદુ કેમના હતા તેઓશ્રી સાથે પાઠરા મુકામે જે જ્ઞાન ગોષ્ઠીનો સ્વાદ અનુભવ્યો છે તે કદીપણ વીસરી શકાય તેમ છેજ નહિ. જૈનધર્મ શુરવીર પ્રજાનો ધર્મ છે તે વાતનું પ્રતિપાદન તો તેમના પાસેથીજ પહેલ વહેલા સાંભળેલું. અને તેમની તે વાત પ્રતિપાદન કરવાની શૈલી તો ખરેખર અનુકરણીયજ હતી. તે મહાન્ આત્માની આપણીપર અમી દ્રષ્ટી હો.

૫૦

મુંબાઈ

ચેઠ હીરાલાલભાઈ   સુમનકાર્યાલય   ચોપાટી વાલકેશ્વર

x

x

x

જૈનશાસના પવિત્ર નાયકનો દેહદિપક ખુબ્યાના સમાચાર
જાણી મને સખત આઘાત થયો છે.

x

x

x

એ મહાત્માના દર્શનથી મને એમ થતું કે આ કોઈ સાધારણ મનુષ્ય નથી પણ તત્ત્વજ્ઞાની દેવ છે અને ખરેખર એમની છબી જોઈને હરકોઈ કહેતું કે આ એક પવિત્ર મહાનુપુરુષ છે. એમના ગુણો લખવાની મારામાં શક્તી નથી. એમણે રચેલા ૧૦૮ ગ્રંથો યાવત્ત્યંદ્ર દિવાકરો ચીર સ્મરણીય રહેશે. એ મહાત્મા સંસ્કૃત પ્રાકૃત હીંદી અને ગુજરાતી ભાષાના તો સાક્ષર હતા. આર્યવર્તમાં ભાગ્યેજ કોઈ એ મહાત્માથી અજાણ્યો હશે. હું વીજપુર આવ્યો ત્યારે ખંભરમાં જૈનેતરવર્ગની ડુકાનો અને ઘરોમાં આ મહાત્માની એકેક છબી મેં નજરે જોઈ છે. વિજપુરની પ્રજા એ મહાત્મા માટે હાડમાંસ વેચી આપે તો કાંઈ વધારેના કહેવાય, કારણ કે વીજપુર માં જન્મ લઈ તથા ત્યાંજ નીવારું પામી તેમણે વીજપુરને અમરકીર્તિવંતુ કર્યું છે. એ મહાત્માએ ગુજરાત કાઠીઆવાડમાં શહેરે શહેરે અને ગામડે ગામડે ફરી અહિંસાપરમોદ્ધર્મનો પડક વજાડયો છે. હવે એવા મહાપુરુષ ક્યાંથી મળશે? એક બાળક જેવા નિર્દોષ પ્રેમાળ સ્વભાવથી તેમણે આખી ગુજરાતને વશ કરી હતી. ગુજરાતના જૈનો અને ઇતર કોમો માટે એમણે હાડ આમ વેચી આપ્યાં હતાં. પછી બાકી શું રહ્યું. આવા મહાત્માની યાદ ઇતિહાસમાં સુવર્ણ અક્ષરે લખાશે અને તત્ સમયની જૈન કોમ જાણશે અને બોલશે કે એક મહાત્મા થઈ ગયા છે. ખરેખર એમણે ફકીરી દીપાવી છે. એમના આત્માને પ્રભુ શાંતી આપો.

મુરખી શ્રી મોહનલાલભાઈ.

મહેસાણાથી ૧લી. તાબેદાર શુભેચ્છક વીરપાલ વર્ધમાન વકીલ. આપનો પત્ર મળ્યો વાંચી ઘણુંજ આક્રમણ. મહાત્મા અગર મારા ધર્મપિતાશ્રી બુદ્ધિસાગરજી મહારાજ હતા, એમાં બે મત હોઈ શકેજ નહિ આ ખુલ્લું છે. તેઓ મારા ધર્મપિતા હતા તેટલુંજ નહીં પરંતુ મેં જે કાંઈ તેમનાથી સાંભળ્યું, તેનો જેટલો ફેલાવો જે જે ઇસમના પરિચયમાં આવ્યો તે ઇસમના કર્ણોમાં મેં કર્યો છે. અને તેમની મૂર્તિ હમેશાં મારા હૃદયમાં ખડી છે, ધર્મ શું ચીજ છે તેવું બાન કરાવનાર મારા માટે તેઓ જ હતા અને તે લાભ અર્થેજ મારો આત્મા મારા સ્થૂલ દેહને વકીલાત કરવા પર ભૂમીમાં ઘસડી લાવ્યો હતો. એમજ મારું માનવું છે. એટલુંજ નહીં પણ વીજપુર છોડી મહેસાણા આવતાં સ્ટેશન ઉપર આશીર્વાદ આપનાર તેઓજ હતા. હું માત્ર કમલાગ્યશાળી હતો કે લેવો જોઈતો લાભ મેં તેમનાથી પ્રમાદ વશ ન લીધો. પરંતુ તેમના આત્મમંદીરમાં મારા માટે વીશાલ સ્થાન હતું. આથી આગળ વધીને કહું તો મારામાં તેમની દૃષ્ટિએ જે કાંઈ અપૂણ્ય વસ્તુસ્થિતી સમજવામાં જણાતી હશે તે તેઓ ગયા શીયાળામાં મહેસાણા આવી ફર કરવાના હતા, અને તેવું વચન તેઓશ્રીએ મને આપ્યું હતું. કેટલો પ્રેમભાવ(?) શું લખવું(?) તેજ હવે મને દૃષ્ટિગોચર થતું નથી. પરંતુ તેમનો આત્મા સ્વર્ગભૂમીમાં ગયો તેમ સાંભળતાં હૃદય શોકવાન થવાની સાથે મેં તે મહાન્ આત્મા સાથે ઓતપ્રોત થયો હોય તેમ તેમની પાસે મારા કાંઈ અપરાધ થયા હોય અવીનય થયો હોય તેની ક્ષમા આહી હતી અને તેમનો આત્મા મોક્ષ પ્રાપ્ત કરે તેમ ભાવના ભાવી હતી અને શોકમાં મારા જેવા શુદ્ધ આત્માનેજ નુકશાન થયું તેમ નહીં પરંતુ હીંદનો સુર્ય અસ્ત પામ્યો તેમ મને જણાયું હતું.

૫૨

શા વીઠલભાઈ હરીચંદ તથા પરમાણુદ માધવજી પાલીતાણા

પરમપૂજ્ય ગચ્છસ્થંભવિધેવદ્વર્ય યોગનિષ્ઠ જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સૂરિશ્વરજી મહારાજ કાળધર્મ પામ્યાના ઓર્ચીતા સમાચાર બાણી અમો ઘણા દીલગીર થયા છીએ. ખરેખર જૈન સમાજને એક મોટા વિદ્વાન નરરત્નની ભારે ખોટ પડી છે. તેનું વર્ણન કરવું અશક્ય છે.

મસાલીઆ લહેરચંદ મંછાચંદ

રાધનપુર

મહારાજશ્રીના કાળ કર્યાને તાર વાંચી ઘણા દીલગીર થયા છીએ. મહાજન તરફથી ગામમાં હડતાલ પાડી છે.

શા. મનસુખલાલ ડાહ્યાભાઈ

વઢવાણ કાંપ

ધર્મધુરંધર શાસનના સ્થંભ મહાજ્ઞાની અદ્ભુત યોગી કવિવર યોગનિષ્ઠ આચાર્ય શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સૂરિજીના સ્વર્ગગમનના સમાચારથી ઘણીજ દીલગીરી થઈ છે. તે મહાપુરૂષ જનધર્મની સાચીસેવા સદૈવ બભાવી જૈન શાસનમાં સાફ અજવાળુ પાડી ગયા છે. અનેક ઉત્તમ ગ્રંથો રચીને ભવીજીવોને મહાન્ ઉપકાર કરી ગયા છે. એટલે એ મહાત્માનું નામ કદી બુલાય તેમ નથી. એ ઉપકારીને કેાણુ બુલે.

x

x

x

અત્રે શ્રી સંઘ તરફથી પાખી પાડી શોક પ્રદર્શિત કરવામાં આવ્યો છે. પૂઠ આદિ સદ્ગતના આત્માને શાંતી અર્થે અનેક સુકાર્યો થયાં છે.

રમણીકલાણ

પુના.

x x x

મુંબઈથી ગુરૂ મહારાજના સ્વર્ગવાસનો તાર મળ્યો અને ભારે આઘાત થયો. હવે આવા ગુરૂ મળવા મુશ્કેલ છે. દીલમાં ઘણું જ લાગી આવે છે. આટલો વખત પાસે રહ્યો અને આવા વખતે મારા જેવા કમનસીબને ત્યાં રહેવું ના બન્યું. એ દુર્ભાગ્ય છે, શુ લખું ? હીંમત અને કલમ ચાલતી નથી.

x x x

તાર મળતાંજ અહીં અને લશ્કરમાં પાખી પાટી હતી પુજા આંગી આદિ સત્કાર્યો ચાલુજ છે. શોકપ્રદર્શન સભા પણ ભરી એ છીએ. શહેરમાં અઠાઈ ઓચ્છવ શરૂ થયો છે. જૈનધર્મનો મોટામાં મોટો થાંભલો જતો રહ્યો.

x x x

તળેગામમાં પણ પાખી તથા સભા ભરવામાં આવ્યાં છે.

x x x

અહિંના લોકોને ઘણું જ લાગી આવ્યું છે અને દેવવંદન આદિ ક્રિયા આચાર્ય શ્રી જયસૂરિજીના હાથથી થઈ છે.

શેઠ અમ્રતલાલ સકરચંદ હિરાચંદ.

અમદાવાદવાળા. મુંબઈ. તા. ૧૩-૬-૨૫

પૂજ્ય અચાર્ય માહારાજ સાહેબના માનમાં તમામ બન્ને, જૈન સંસ્થાઓ, પનાલાલ હાઈસ્કૂલ, મુળજી જેઠા માર્કેટ, ચાંદી સોનાના, તથા વાસણુ બજાર, કે જ્યાં આપણા જૈન ભાઈઓની લાગવગ ઓછી છે તે પણ મહારાજ સાહેબના પ્રભાવથી બંધ રહ્યાં હતાં. આવતી કાલે સવારે ભાયખળે મુંબઈ જૈન સંઘની એક બહેર સભા આ માટે મળનાર છે. માહારાજ સાહેબના સ્વર્ગવાસના સમાચાર શ્રી ગોડીજીને દેહેરાસરે, મંગળવારે સાંજે ચોઢવામાં

૫૪

આવ્યા ત્યારે ઓચીંતા આ વજ્રપાતથી લોકોના હૃદય પર ભારે આઘાત થયો હતો. અને લોકોની આંખમાં આંસુ નીકળી પડ્યાં હતાં. મુંબઈમાં જૈનભાઈઓએ ધાર્યા કરતાં વધુ શોક પાળી સદગત પ્રત્યેની પોતાની પૂજ્ય ભાવના બતાવી આપી છે અને મુંબઈ શહેર કે જ્યાં આપણા ભાઈઓની વધું લાગવગ ન હોવા છતાં પણ, આટલાં બધાં બજારો બંધ રહે, અને હડતાળ પડે, તે નવાઈ જેવું ગણાય.

શેઠ હીરાચંદ આશાજી

સુરત સગરામપુરા.

x

x

x

પૂજ્ય ગુરૂશ્રીના અવસાનથી હૃદયમાં દીલગીરીનો આઘાત થયો. મહારાજશ્રીનો માયાળુ સ્વભાવ, ઉત્તમ બોધ તપ ત્યાગ વૈરાગ્ય અને ઉત્તમ આત્મજ્ઞાન સાદાઈ નમ્રતા વીગેરે ગુણો મારા હૃદયમાં કોતરાઈ રહ્યા છે. તેમના આત્માને શાંતી મળે.

વકીલ છોટુભાઈ ગુલાબચંદ

સુરત ગોપીપુરા.

x

x

x

અમારા અશુભ કર્મના ઉદયને લીધે થોડા વખતથી ગુરૂ મહારાજનાં દર્શન કરી શક્યા નહોતા, એ મહાત્માનો આખી જૈનકૌમ તથા અન્ય દર્શનીયો પર ઘણો ઉપકાર થયો છે. અને તેની કીમત જો કે તેમના દર્શનનો લાભ લેનારને તો હતીજ પણ હવે તો સર્વ કોઈને લાગ્યા વિના રહેશે નહીં. એ મહાત્મામાં કંઈ અજબ શક્તી હતી. તેમનાં જેટલાં ગુણગાન કરીએ તેટલાં ઓછાં છે. આપણુ સર્વને તેમની ઘણીજ ખોટ પડશે. બધાનેજ ખોટ પડી છે. એવા ગુરૂ હાલ તો મંળવા મુશ્કેલ છે. તેમના પવિત્ર આત્માને શાંતી મળે.

x

x

x

૫૫

સદ્ગત્ના સ્વર્ગવાસના સમાચાર જાણતાંજ અત્રે દેવ વાંદવામાં આવ્યા હતા, તથા શહેરમાં લાઈન્સમાં તથા કતારગામના તમામ દેરાસરોમાં આંગીપુજા કરાવામાં આવી હતી. શ્રી રત્નસાગરજી જૈન વિદ્યાશાળા અંધ રાખવામાં આવી હતી. આદીશ્વર ભગવાનને દેરે તથા ખીજે અઠ્ઠાઈ ઓચ્છવો શરૂ છે. ગરીબોને કેરી પુરીનું ભોજન તે દિવસે આપવામાં આવ્યું હતું. આ સંબંધમાં આગળ હીલચાલ ચાલુ છે.

શા. ભોગીલાલ મગનલાલ.

સાણુંદ તા-૨૦-૫-૨૫

શ્રીમદ્ સદ્ગુરૂ પરમપુજ્ય આચાર્ય માહારાજ શ્રી બુધ્ધી સાગરજી સુરીશ્વરના સ્વર્ગવાસના સમાચાર સાંભળી હૃમ્મો બહુ દીલગીર થયા છીએ. માહારાજ શ્રી જૈન કેમમાં સ્તંભ રૂપ હતા. તેમની ખોટ પુરાય તેમ નથી.

વકીલ ફલપતભાઈ પોપટલાલ

અમદાવાદ

શ્રી મોહનલાલ ભાઈ!

પતાસાની પોળ

પૂજ્ય ગુરૂશ્રી બુદ્ધિસાગરજી કાળધર્મ પામ્યાના સમાચાર જાણી મને ઘણીજ દીલગીરી થઈ છે અને તેઓશ્રીનો વિયોગ અસહ્ય થઈ પડ્યો છે.

x

x

x

પૂજ્ય ગુરૂશ્રીના મારા પોતાના પર ઘણીજ ઉપકારો થયેલા છે. મારામાં મારા પિતા શ્રીએ જૈન ધર્મના સંસ્કારોનાં ખીજ વાવેલાં છે પરંતુ વિચાર કરતાં શીખ્યો અને અન્ય ધર્મનાં પુસ્તકો વાંચતો થયો અને આપણા ધર્મમાં ખીજના પુસ્તકો પણ વાંચતો થયો ત્યારબાદ મારા વિચારો હાલના કહેવાતા સુધારકો જેવા થઈ ગયા અને તેમ કરતાં હું જૈન ધર્મના માર્ગમાંથી ખસી ગયો. તે વખતે મને જૈન ધર્મમાં દૃઢ કરનાર પૂજ્યશ્રીજી હતા. અને તેવું એક વખત નહિ

૫૭

ભોજક હરીલાલ ત્રીલોવનદાસ.

પાટણ.

જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ બુદ્ધીસાગરજી સૂરીશ્વરજી માહારાજ સાહેબના અકાલ મૃત્યુના સમાચાર તારથી બાણી અમો અત્યંત દીલગીર થયા હીએ.

અમો અત્યાર સુધીમાં ઘણા મુનીરાજેના પરીચયમાં આ-વેલા હીએ. તેમાં સ્વર્ગસ્થ સુરીશ્વરજી માહારાજ પ્રથમ પંકતીના યોગનીષ્ઠ, વીદ્વાન સમર્થ કવી, નિંદા વિકથા રહીત, અધ્યાત્મ જીવન ગાળનાર અદ્ભુત યોગી હતા. તેઓ શ્રીમાં અનેક સદ્ગુણો હતા. તેમજ તેઓશ્રીએ જે જે પુસ્તકો રચેલાં છે તે ખરેખર જૈન તેમજ જૈનેતર કોમને ઘણાંજ લાલકારક છે. માહારાજ સાહેબે જે જે પુબ્ધો રચી છે. તે અમોએ ઘણે સ્થલે લખાવેલી છે. તે સાંભલી શ્રોતાજનોને અતી આલ્હાદ ઉપજે છે. માહારાજ સાહેબ ની ખોટ કોઈ રીતે પુરવાર થઇ શકે એમ નથી. અમો તેઓશ્રીના આત્માની શાંતી ઇચ્છીએ છીએ.

શ્રીચુત માવજી ઠામજી શાહ.

મુંબઈ.

બાબુ પનાલાલ પુનમચંદ જૈન હાઈસ્કૂલ

શાસ્ત્રવિશારદ જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ બુદ્ધીસાગરજી માહારાજના સ્વર્ગવાસના સમાચાર વર્તમાન પત્રો દ્વારા બાણ-વામાં આવતાં ખેદ થયો છે. આચાર્યશ્રીના અવસાનથી જૈનસમાજે જેમ પોતાનું અસુલ્ય રત્ન ગુમાવ્યું છે. તેમજ જૈનેતર દૃષ્ટિએ પણ ઉદાર વીચારવાન ગુફ રત્નજ ખોચું છે.

૫૮

શા. બાલાભાઈ જેયંદભાઈ.	અમદાવાદ.
ઞવેરી લોલાભાઈ વીમલદાસ.	”
માસ્તર હીમતલાલ મગનલાલ.	”
શા. બાલાભાઈ બાપુજી.	”

પુજ્ય પ્રાતઃસ્મરણિય આચાર્ય મહારાજના સ્વર્ગગમનથી અત્રે હાહાકાર વર્તાઈ રહ્યો છે; અત્રે વદી ૧૦ થી સત્તાવીશ દીવસનેા મહોત્સવ શરૂ થયો છે. અશાક સુદી ૧૦ ને દીવસે અષ્ટોત્રી સ્નાન તથા સુદી ૧૨ ના દીવસે સુરીશ્વરજીના પગલાંની પ્રતિષ્ઠા કરવાની છે.

શા. કસ્તુરચંદ વહાલચંદ પાટણ.

પુજ્ય મહારાજજી સાહેબના સ્વર્ગગમનથી અત્રે સર્વત્ર ભારે દીલગીરી ફેલાઈ છે. અઠ્ઠાઇ મહોત્સવ શરૂ થઈ ગયો છે. તથા મહારાજશ્રીનું સ્મારક કુંડ પણ થયું છે.

શેઠ પુલચંદ ખેમચંદ. વળાદ.

સુર્યસમાન ધર્મધુરંધર યોગનીષ્ઠ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સુરીશ્વરજી મહારાજના સ્વર્ગવાસથી ઘણીજ દીલગીરી ફેલાઈ છે. જૈનધર્મના મહાત્મા પુરૂષની એક મોટી ખોટ પડી ગઈ છે, તેમના આત્માને પરમ શાંતી મળે.

શેઠ તુલસીદાસ જગજીવનદાસ. મુંબાઈ.

યોગનીષ્ઠ શ્રીમદ્ આચાર્ય બુદ્ધિસાગરજીનો સ્વર્ગવાસ સાંભલી બહુજ દીલગીર થયા છીયે. મહારાજશ્રીના સ્વર્ગવાસથી મુંબાઈમાં તમામ ધંધા રોજગાર બંધ રહ્યા હતા.

૫૬:

શેઠ. મગનલાલ કકલદાશ. દોશી

પાલણપુર.

ગુરૂ માહારાજના કાળ કર્યાં જુ' નાણી ઘણાજ દીલગીર થયા છીયે. અત્રેના શંઘ તરફથી પુનઝો. ઝોચ્છવ. તથા સલાઝો વીગેરે સુકાર્યો ચાલુ છે.

શેઠ. બાબુલાલ માણેકલાલ

પુના.

ગુરૂ માહારાજશ્રી બુધ્ધીસાગર સુરીજી કાર્ત્તવર્મ પામ્યાના સમાચર સાંભલી અત્રે સંઘમાં તેમજ અમને ઘણીજ ઉદાસી થઈ છે. શુજરાતી, મારવાડી, કચ્છી, કાઠીયાવાડી વીગેરે સર્વેએ મલી આજરોજ બનરમાં પાખી પાલી છે. અકૂઠ ઝોચ્છવ શરૂ કરાવ્યો છે. જૈનકૌમમાં આજે ઘણી મોટી ખાતી પડી છે.

શેઠ ભાઈચંદલાઈ જેચંદલાઈ તથા દયાચંદલાઈ—તથા શેઠાણી.

મુંબાઈ.

ગુરૂ માહારાજ આચાર્યશ્રી બુધ્ધીસાગરજી સુરીશ્વરજીના સ્વર્ગવાસ પામ્યાના સમાચાર સાંભલી ઘણા દીલગીર થયા છીએ. તેમના અમર આત્માને શાંતી મળો એમ ઇચ્છીયે છીયે.

જવેરી. ભુરીયાભાઈ જીવણચંદ તરફથી

શેઠ. કૃતેચંદ જવેરચંદ

પૂજ્યપાદ ગુરૂવચં શ્રીમદ્ બુધ્ધસાગરજીસૂરિના સ્વર્ગવાસના શોકજનક સમાચાર સાંભળી અત્યંત ખેદ થયો છે.

સાહીત્ય ક્ષેત્રમાં જીવનપર્યંત સતત કાર્ય કરી જૈનપ્રબ્ ઉપર તેમજે કરેલ ઉપકાર જૈનસમાજ લલિપ્યમાં દીર્ઘકાળ પર્યંત સ્મરણ કર્યા કરશે. સાધુ જીવનમાં ઢોકોપકાર માટેની પ્રવૃત્તી શરીરની દરકાર કર્યાવીના ચાલુ રાખવી એ મહાન્ આત્મા સીવાય બની શકતું નથી.

૬૦

શેઠાસારાભાઈ ડાહ્યાભાઈ.

અમદાવાદ.

શ્રીમાન્ પરમ પૂજ્ય સર્વોત્તમ શ્રમણુગુણુસંપન્ન આચાર્ય મહારાજશ્રી ભુદ્ધિસાગરજીનું અવસાન થયાના ખબરથી ભક્તજનોના હૃદયને ભારે આઘાત થયો છે. ભક્તવત્સલ પૂજ્યશ્રીના ગુણોનું મનન કરતાં શ્રવણુ અને હૃદયને વજાઘાત થાય તેમાં કાંઈ વિશેષ અતિશયોક્તિ નથી. મારા જેવા જીવને એ ભગવાનશ્રીના દેહનાં દર્શનનો લાભ લેવાની તક ન મળી, તેમાં દુર સુખાઈ હોવાનું કારણુ બન્યું, અત્યારે શ્રીમાન્ શ્રીના આત્માને સર્વોત્તમ શાન્તિ મળે એવી ઇચ્છા રાખી હું વિરમુદ્ધ.

દા૦ બાલાભાઈ ગટાભાઈ

લલ્લુભાઈ ગુલાબચંદ ઝવેરી.

સુખઈ.૧

પૂજ્ય ગુરૂવર્ય શ્રી શ્રીમદ્ જૈનાચાર્ય શ્રી ભુદ્ધિસાગરજીના અકાલ દેહોત્સર્ગના ખેદજનક સમાચાર અત્રે ગઈકાલે સાંજના સાંભળી અમે ઘણા દીલગીર થયા છીએ-તેઓશ્રીએ દેશના બુદ્ધા બુદ્ધા ભાગેમાં વિહાર કરી પોતાની અમૃત વાણીથી અનેક શહેરો અને ગામોના સંઘો ઉપર અનહદ ઉપકાર કરેલા છે. તેઓશ્રીની ધર્મને અંગે સાહિત્ય અને અધ્યાત્મજ્ઞાનને અંગેની સેવાઓ અતુલ્ય છે. અને તે માટે જૈન સંઘ હંમેશ તેઓશ્રીનો પરમ આભારી રહેશે. તેઓશ્રીની “અહિંસા” માટેની લાગણી પણ સર્વોત્તમ હતી. તેઓ સ્વયં સ્વયં માંસાહારી તેમજ અન્ય કામોવાળાને વિહાર દરમિયાન પ્રતિબંધ કરતા હતા. તેઓશ્રીના દેહોત્સર્ગથી જૈનસમાજને અત્યંત ખોટ થઈ છે અને તે પુરાવી અશક્ય છે. સંસાર અસાર છે. જેટલો સંબંધ હોય તેટલોજ કામ આવી શકે છે

દા૦ મગનલાલ.

૬૧

શેઠ અમૃતલાલ કેવળદાસ.

મુંબાઈ તા. ૧૦-૬-૨૫

ગીરગામ સેન્ટરરોડ.

મોરારજી ગોકળદાસ બીલ્ડિંગ

શ્રી આચાર્ય મહારાજશ્રી બુદ્ધિસાગરજીના એકદમ દેવગત થયાના સમાચારજાણી અમો તથા અમારા ઘરમાંથી પણ સર્વે ઘણાંજ દીલગીર થયાં છીએ. અમોએ દીન ૨ પહેલાં કાગળ પણ લખીને તબીયતના સમાચાર પુછાવ્યા હતા. અમોને આવી ખબર હોત તો દીન ૨-૩ પહેલાં ત્યાં આવી જાત તો અમોને છેવટનાં તેમનાં દર્શનનો લાભ પણ થાત. વળી અમોને ગઈ કાલે સાંજે ખબર મળી હતે તો રાત્રે અત્રેથી મેલગાડીમાં નીકળી બપોરે ત્યાં આવત તો તેમના અગ્નિદાહ વખતે પણ અમોને ત્યાં હાજર થવાનો લાભ પણ મળત. મહુડીના મહાજને ગઈ કાલે અત્રે અમોને તારમાં ખબર આપી હતે તો અમો તરત ત્યાં આવીને જે લાભ લેવાનો હોત તે લઈ શકત. ખનવા કારણુ આગળ કોઈનો ઉપાય નથી. અમોને છેવટની વખતે કંઈપણ લાભ મળી શક્યો નહીં. તેના માટે અમોને ઘણુંજ લાગી આવે છે. આવા મહાત્માજીની એક મોટી ખામી પડી છે તે ખાંટ કોઈ રીતે પુરી શકાય તેમ નથી. તેમના ગુણો વિશે જેટલું લખીયે તેટલું થોડું છે.

લી. સેવક અમૃતલાલ કેવળદાસ.

શેઠ ગુલાબચંદ આણંદજી.

ભાવનગર.

પરમ ઉપગારી ગુરૂ મહારાજશ્રી બુદ્ધિસાગર સૂરીશ્વરજીનો સ્વર્ગવાસ થયાની ખબર સાંભળી બહુ દીલગીરી થઈ છે. આવા સમર્થ સાધુ આકાળમાં બહુજ જીવ છે તેમાં જે ખાત્ર સંઘને પડે છે તે ન પુરાય તેવી છે. તેઓ વિદ્વાન સાક્ષર ચારિત્ર શુદ્ધ રીતે પાલન કરનાર શુરવીર આદર્શ મુનીમહારાજ હતા. એમણે કાવ્યો તથા પુસ્તકોનો પ્રચાર કરવામાં બહુ સારો લાભ આપેલ છે. ગુરૂકુલની સંસ્થાને નવું આદર્શ જીવન આપવાની તેમના હૃદયની શુભલાગણી

६२

ने अने प्रेरणा अत्युत्तम होतां. जेवां जेवां अनेक शुभकार्ये तेमणे करी आ देहना अंत समय सुधी लवण कृतार्थ कर्युं छे. तेमना प्रेरणां आहरेलां भतावेलां कडेलां जे जे कार्ये छे ते तमाभ ने वधु भल भयो अने सद्गत परम उपगारी शुद्धमंडाराने परम-शान्तिने मार्ग नलकभुं भदो तेम हुं धंछु छुं जेज चिन्ति.

ली. सेवक गुलाबराव आणुंदल नी १००८ वार
वंदनास्वीक रशील.

मोरबी

योगलिखीतंग मोरबीसे नगरशेट विक्रमचंद्र अमृतलाल. वज्रपातरुप जैनसमाचारद्वारा यह खबर सुनी की आचार्य सूरिभर बुद्धिसागरजीका स्वर्गवास हो गए. केसा गजब क्रिया के ऐसे २ रत्न पुरुषोंको उठा २ के अपनी कचहरो भरते है ! तो क्या फिर भी तेरे पाँन कमी रह गई के उत्तम २ रत्न समान पुरुषोंको तो ले गया, और कोई जगतका उद्धार करने वाले और जैनधर्मकी दीपानेवाले अनुभवो रहे तो उसका भी नहीं छोड़ना है ऐसा अन्याय अब तुझे नहीं करना चाहिए ! इतनेमें पालनपुरसे घुमता हुआ आपका पत्र मिला.

लिखी. नगरशेट विक्रमचंद्र अमृतलाल.

मण्डीलाल नथुलाध होसी.

अमहावाह.

गध कावे सयालविजय वाचतां "जैनाचार्य श्रीमद् बुद्धिसागरल नो स्वर्गवास" जेवुं मथाणु नजरे पडयुं. केटलाक वभतथी तेमनी तथीयत नरम हती जेम मारा सांलजवामां आव्युं हतुं पणु हुं तेमने मणी शकुं ते पूर्वे तो तेमना कावधर्म पाभ्याना समाचार मज्या जेटे तेमने स्थुलदेडे मलवानी धंछा तो मनमांज रडी गध. जे वस्तु आपणा हाधमां नथी. त्यां नियतिने वश थया विना छुटके नथी, तेमना अवसानथी जैनप्रज्जमे जेक हीरे।

ગુમાવ્યો છે. સાહિત્યને પોતાના એક ભક્તની ખોટ પડી છે. તેમના અનેક મિત્રોને સાચા-સલાહકારની ખામી જણાઈ છે. જૈનધર્મ પ્રત્યે બધી કોમના મનુષ્યોનું વલણ થાય તે માટે તે રાત દિવસ મથી રહ્યા હતા. અને પોતાના હાથમાંથી કલમ તો કવચિત જ છોડતા હતા. જૈનપ્રબળના ભાવી કલ્યાણને વાસ્તે અનેક વિચારો કરતા હતા. પણ જ્યાં ત્યાં કુસંપ દેખી તથા લોકોની તેમની સલાહ પ્રમાણે ચાલવાની મંદતા જોઈ ઘણીવાર નીરાશના ઉદ્ગાર તેમના મુખમાંથી નીકળી પડતા હતા. એટલે છેવટે સ્વસુધારણા તરફ તેમનું ચિત્ત વધારે ખેંચાયું હતું. છતાં જૈન કોમના ઉદ્યના પ્રશ્નો કોઈ ચર્ચાનું હોય તો તેમાં તે રસભર્યો ભાગ લેતા હતા. તેમની ઘણી ઉચ્ચ ભાવનાઓ મનમાં ને મનમાં રહી ગઈ. આપણે ખરા હૃદયથી એવીજ પ્રાર્થના કરીશું કે તેઓશ્રી જન્મ લે ત્યારે એવા સંજોગોમાં તેમનો જન્મ થાય કે જ્યાં તેમની ભવ્ય ભાવનાઓ સફલ થવાનો પ્રસંગ મલે. આપણે કહેવું જોઈએ કે તેમણે તેમના કર્તવ્ય ક્ષેત્ર પ્રદેશમાં તેમનાથી બનતું કર્યું છે. અને પોતાના આત્મ પ્રદાશને માટે રાતદિન પ્રયત્ન કર્યો છે. આપને હું શું લખી શકું? આપ ઘણા વર્ષથી તેમના નીકટ પરીચયી હતા. આપના એ ગુરૂવર્ય હતા. તે તો પોતાના કેટલાક અપૂર્વ ગુણોને લીધે તથા લખેલાં સંખ્યાબંધ પુસ્તકોને લીધે પોતાનું નામ અમર મૂકતા ગયા છે, છતાં પાછળ રહેલા તેમના ભક્તો શિષ્યો તથા અનુયાયીઓની ફરજ છે કે તેમણે તેમનું નામ ચિરસ્થાયી રહે તેવું કાંઈ સ્મારક કરવાને પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

લી૦ સેવક મણિલાલ નથુભાઈ ઢોશી બી. એ.

૬૪

અમદાવાદ હાલ પટેલની પોળ.

પાછીઆની પોળ તા. ૧૦-૬-૨૫

અમદાવાદથી લી૦ ખાલાભાઈ અમરતલાલ ખીજી ગઈ કાલ રોજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી મહારાજ શ્રી દેવગત થયાતું જાણી અતરે જૈનભાઈઓને અને ખેનોને ઘણીજ દીલગીરી થઈ છે અને આ હકીકત ખે કલાકમાં અમદાવાદ શહેરમાં પસરી ગઈ હતી જો કે શ્રી બુદ્ધિસાગરજી જેવા વિરલા પુરૂષો હવે આ કાલમાં ભાગ્યેજ થઈ આવશે. જો કે મહુમના દર્શનની આતુરતા આજ લગલગ ૧૫ દિવસથી થએલી પણ મારા કમનસીબના ભાગ્યેજ તેમના દર્શન માં અંતરાય પડેલો. લી૦ ખાલાભાઈ અમૃતલાલ (અમદાવાદ)

મુંબાઈ

ભાંખરીઆં ભાઈઓ !

તા૦ ૧૦-૬-૨૫

મુંબાઈથી લી૦ શા૦ મણીલાલ અમથાલાલ એન્ડ બ્રધર્સ ભાંખરીઆ. ગઈકાલ રોજ તાર સાંજના ચાર વાગે મળ્યો હતો. શાસ્ત્ર વિશારદ યોગનિષ્ઠ આત્મજ્ઞાનદિવાકર જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સૂરીશ્વરજી મહારાજના કાલધર્મ પામ્યાના સમાચાર જાણીને અત્યંત દીલગીર થયા છીએ. ને જૈન કેામમાં એક મોટી ખોટ પડી છે. પણ આપણા ઉપાય નથી. સર્વે બજારોમાં ખખર આપવામાં આવી હતી. ને અમારા ભાઈ અમથાલાલ ગઈકાલ રોજ મેલમાં નીકળી તમારી તરફ આવેલા છે. આજરોજ, ચાહ બજાર, કરીઆણા બજાર, ખાંડ બજાર, ત્રાંખા કાંટો તથા સોના ચાંદી બજારો ખંધરાખવામાં આવેલ છે. આવતી કાલે મારકીટ તથા સરાફ બજાર ખંધ રહેશે તા. ૧૦-૬-૨૫.

લી૦ શાહ ચંદુલાલ નગીનદાસ.

૬૫

૦૫ રા.

રા. મુરખી ધર્મનિષ્ઠ વકીલ સાહેબ મોહનલાલભાઈની સેવામાં હાલમાં હું અહીંયાં છું. આપે આપેલાં પુસ્તક પૈકી માત્ર એકજ “યોગ દીપક” વાંચી રહ્યો છું. ખીજાં પણ અવકાશ મળે તેમ શાંતિથી વાંચવાની ઉમેદ છે “યોગદીપકના” વાંચન પછી મુનિરાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી પ્રત્યે મારો જે આદર ભાવ હતો તેમાં એટલો બધો વધારો થયો છે કે હવે તો તે આત્મવિલાસી યોગીને મળી રૂબરૂ વધુ લાભ મેળવી લેવાની તીવ્ર જાણાસા થઈ છે. ઇશ્વર પ્રસંગ આપશે ત્યારે સહજ તેમ થશેજ.

લી૦ સેવક દયાળજી ડા. દેશાઈના પ્રણામ.

મુંબઈથી લી૦ અમૃતલાલ સકરચંદ.

મહારાજ સાહેબના કાલધર્મ પામ્યાના સમાચાર જાણી જીવને અત્યંત ખેદ થયો છે. અને તે નીમીતે અતરેના ગોડીજીના દહેરાસરમાં મુરતના મહાજન તરફથી પૂજા ભણાવવામાં આવી હતી. એજ

શેઠ જગાભાઈ દલપતભાઈ

અમદાવાદ.

મારાથી કાગળ લખ્યા સિવાય બીજો ઉપાય નથી ને શું લખવું તે સૂજતું નથી તે છતાં લખું છું તે ક્ષમા કરશો. હું આપને પહેલાં મળ્યો પછીથી અગિયારશે આજુ ગયો હતો ત્યાં મહીનો રહ્યો ને પછી અંબાજી અને કુંભારીઆજી અને પાલણપુર બે દિવસ રહી ઘેર આવ્યો છું. મારા ઉપર અત્રેથી મારા ગુમાસ્તાએ મહારાજ સાહેબનો કાગળ હું તથા મણીલાલ કયાં છીએ તે બાબત આવ્યો હતો. તે સમાચાર મને આજુથી આવ્યાબાદ અંબાજી ગયા પહેલાં મળ્યા. તરતજ મેં મહારાજ

૭

૬૬

સાહેબને કાગળ લખ્યો. પણ તે વખતે મને કાંઈ પણ ખબર તેમના મંદવાડની નહોતી તેથી મારા કમનશીમે મેળાપ પણ થઈ શક્યો. તે વાત સંભાળેથી શું થાય છે તે હું જ જાણું છું.

લી. જગાભાઈ.

મંગળદાસ તથા સારાભાઈ

મુંબાઈ.

ગુરૂશ્રી આચાર્ય શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી સ્વર્ગગત થયાથી હમોને દરરોજ દીલગીરી થયા કરે છે. એવા મહાન્ પુરૂષ જેવા નામ તેવા ગુણવાલા આલોક કે પરલોકની અંદર હમને ફરીને મલવા મુશ્કેલ છે. હમારું તેમજ અમારા ગામનું તેમજ દરેક જૈન ગન્ધુઓના છત્રરૂપ હતા. વળી હમારા કમનશીમે તેમનાં દર્શન કરવા પણ અમો શક્તિમાન થયા નહી. જ્યારે જ્યારે જે જે ટાંઈમે શ્રીમદ્ આચાર્ય શ્રીબુદ્ધિસાગરજીનું નામ યાદ આવે તે વખતે દીલગીરી થયા કરે છે. તે હવે પળે પળે યાદ આવ્યા કરે છે. એવા દેવ જેવા ગુરૂનો સમાગમ થવો હવે મુશ્કેલ છે.

મંગળદાસ તથા સારાભાઈ

મશાલી આ લહેરચંદ મંછારામ

રાધનપુર.

બીજું મહારાજ સાહેબના કાળધર્મ પામ્યાના સમાચાર અત્ર તારથી મળેલ હતા. વાંચી ઘણાજ દીલગીર થયા છીએ. દેવનંદન ઉપાશ્રયે થયું હતું બીજે દિવસે મહાજન તરફથી પાખી પાળી હતી

ચંદુલાલ ડાહ્યાભાઈ

કલકત્તા

પૂજ્ય મુનિ મહારાજ શ્રી. આચાર્ય મહારાજ શ્રી બુદ્ધિસાગરજી મહારાજ દેવલોક પામ્યાની ખબર જાણી ઘણીજ દીલગીરી ઉપજી છે. અને સમસ્ત જૈન સંઘે એક અમૂલ્ય રત્ન ગુમાવ્યું છે.

૬૭

સમસ્ત સંઘ ઉપર તેઓશ્રીએ કરેલા અનહદ ઉપકારો તથા શ્રી સંઘની ઉન્નતિ માટે કરેલા અત્યંત પ્રયાસો અત્યારે તેઓશ્રીની ગેરહાજરીમાં હરેકને યાદ આવે તે વાસ્તવિક છે.

ચંદુલાલ ડાહ્યાભાઈ

સૂરેદ્ર

મુંબાઈ.

અમારા પરમપૂજ્ય ગુરૂશ્રી મહદૂપકારી આચાર્ય લગવાન શ્રીમદ્ બુધિસાગરજી મહારાજશ્રી કાલધર્મ પામ્યાના સમાચાર મારા પ્રવાસમાં છાપાદ્વારા જાણી ઘણા ખેદ થયો છે.

પાટણથી શેઠ નગીનદાસ મંગળચંદ તથા દલપતચંદ તથા અમારી માતાજી. ચંદ્રવિજયજી મહારાજશ્રીએ દેવ વંદાવ્યા હતા. બાદ આજરોજ પાટણ શહેરમાં પાખી પડાવી છે, તથા ચકલે ચકલે ગાયો વિગેરે ઠારોને ઘાસ નંખાવ્યું છે. એજ

દા. નગીનદાસની વંદણા.

આનંદ પ્રેસ

ભાવનગર.

ગઈ કાલે પૂજ્ય આચાર્ય મહારાજ શ્રીબુધિસાગરજી મહારાજ ના સ્વર્ગગમનના સમાચાર જાણી અત્યંત દીલગીરી થઈ છે. સ્વર્ગ સ્થનું જ્ઞાનધ્યાન અને ચારિત્રનું સ્મરણ ? એ વિશે કંઈ ઓછું કહી શકાય તેમ નથી. ખરે તેમનાજેવા મહાપુરૂષનો વિયોગ જૈનકૌમને ગ્લાની કર્તા છે, એક રત્ન ગુમાવેલ છે. પૂજ્ય ગુરૂમહારાજના પવિત્રાત્માને અખંડ શાન્તિ મળો તેવી મારી પ્રાર્થના છે.

લી૦ સેવક ગુલાબચંદ લલ્લુભાઈ.

૬૮

જવેરી મોહનલાલ હેમચંદ

ખોમ્બે.

મુંબાઈથી લી૦ શા. મોહનલાલ હેમચંદ. આજે અત્યારે આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ બુધ્ધિસાગરજીના કાળધર્મ પાર્યાના સમાચાર જાણી અમે ઘણા દીલગીર થયા છીએ. એવા મહાન્ પુરૂષની શાશનમાં એક ખોટ પડી છે.

લી૦ શાહ મોહનલાલ હેમચંદ.

જવેરીભુવન વલસાડ.

લલ્લુભાઈ ગુલાબચંદ જવેરી.

પરમ પૂજ્ય પરમ ઉપકારી શ્રીમદ્ જૈનાચાર્ય શ્રી બુદ્ધિસાગરસુરીન્દરજીએ ગઈ કાલે કાલકર્યાના સમાચાર અત્રે અમોએ ગઈ કાલે સાંજના સાંભળ્યા. પરમ પૂજ્યપરમ ઉપકારી શાંતમૂર્તિ આચાર્યશ્રીના દેવધર્મ પામવાથી જૈનસમાજને ઘણી મોટી ખોટ પડી છે. આ ખેદકારક સમાચાર સાંભળી અમોને તથા અત્રેના શ્રી સંઘને અત્યંત દીલગીરી થઈ છે. અત્રેથી દીલગીરી પ્રદર્શીત કરનારો તાર આજ રોજ સવારે રવાના કર્યો છે. જે મળ્યો હશે.

લલ્લુભાઈ ગુલાબચંદ જવેરી

જવેરી કેશવલાલ ઘેલાભાઈ. નેમચંદ તથા મોતીલાલ

આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી વિજાપુર મુકામે જેઠ વદ ૩ ને સવારે આઠ વાગે કાળ કર્યાનું જાણી ઘણા દીલગીર થયા છીએ. જૈનકોમમાં મહાપુરૂષની ખામી પડી છે મુંબાઈ સમાચાર પત્ર ગુકપોષ્ટથી આપના ઉપર મોકલ્યું છે.

લી૦ જવેરી કેશવલાલ ઘેલાભાઈ અમદાવાદ.

૬૫

રવચંદલાઈ

ચાણુરમા.

વિશેષ ગુરૂ મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી મહારાજ સાહેબના કાલ કર્યાના દીલગીરી ભરેલ સમાચાર બાણી ઘણાજ દીલગીર થયા છીએ. આ ખબર મળવાથી ગામમાં પાખી પડાવી છે. તથા કાલે સતરભેદી પુજા ભણાવવા નક્કી કર્યું છે.

લી૦ રવચંદ.

આગરા

લી૦ આગરાથી પેથાપુરવાળા શાહ સોમચંદ ગોવિંદરામ તથા પરી ડાહ્યાભાઈ માણેકચંદ. આચાર્ય મહારાજ કાલ કરી ગયાનો વીજાપુરથી તાર હતો ને સાંભળી અમે ઘણા દીલગીર થયા છીએ. લી૦ શા. સોમચંદ ગોવિંદરામ—આગરા.

આકોલાથી લી૦ પેથાપુરવાલા. બાદ ગુરૂ મહારાજ શ્રી બુદ્ધિસાગરજીના કાળ કર્યાના સમાચાર બાણી ઘણાજ દીલગીર થયા છીએ. તેમના આત્માને શાંતી મળે તેમ ઇચ્છીએ છીએ.

શા૦ ન્યાલચંદ ફતેચંદ, શા. ફકીરચંદ છનાભાઈ તથા શાહ કેશવલાલ મનસુખરામ-પટવા શરપચંદ હાથી તથા બુધાલાલ મંછારામ.

રાજનગર.

એતાનશ્રી રાજનગરથી શાહ પોપટલાલ શામળદાસ હીમતલાલ અમીચંદ શાહ. રતીલાલ વાડીલાલ, ચમનલાલ સુખલાલ, રતનચંદ મનસુખરામ તથા શાહ ભાઈલાલ નાનાલાલ જત યોગનીષ્ટ બાલ બ્રહ્મચારી શ્રી ૧૦૦૮ સુરિશ્વરજી બુદ્ધિસાગરજીના અવસાનના સમાચાર સાંભળી અમે સર્વે અત્યંત દીલગીર થયા છીએ. તેમના આત્માને શાંતી થાયો. એવું અમે અંતઃકરણ પુરવક ઇચ્છીએ છીએ.

૭૦

ઝવેરી ચંદુલાલ મુળચંદ

પાલનપુર.

આજે પૂજ્યપાદ ગુરૂ મહારાજ સ્વર્ગ સીધાવ્યાના માઠા સમાચાર સાંભળી ઘણા દીલગીર થયા છીએ. જૈનોના એક મહા પુરૂષની ખોટ પડી ગઈ છે, તેથી વારંવાર ખેદ થાય છે, પરમાત્મા તેમના આત્માને શાંતી આપે તેવી પ્રાર્થના છે.

લી૦ ઝવેરી ચંદુલાલ મુળચંદ.

મોહનલાલ યુનીલાલ.

મુંબાઈ.

ખીલ્લું અમો સાંભળી ઘણા દીલગીર થયા છીએ કે શ્રીમાન્ શ્રી બુદ્ધિસાગરજી આચાર્ય મહારાજ કાલધર્મ થયા. તે સાંભળી અમોને ઘણો આઘાત થયો છે. અમો આજસમાં મળવા આવવા રહી ગયા છીએ. પાંચમાં આરામાં હાલના વખતમાં જૈન કૌમે એક વીદ્યાન્ ગુરૂ ગુમાવ્યા છે.

વડોદરા.

વડોદરાથી લી૦ ઝવેરી જોઠાલાલ યુનીલાલ તથા શાંતિલાલ જોઠાલાલ તથા ખેન ડાહી અત્રે જેઠ વદી ૫ ને દિવસે હડતાલ પાડી હતી. ને ત્યારથી શહેરમાં તથા અહીં કૌઠીપોળે તથા મામાની પોળે અઠ્ઠાઈ ઓછવ આલુ થયો હતો તે બહુશો.

વડોદરા.

ઝવેરી જોઠાલાલ યુનીલાલ વિ૦ લખવાનું કે ગુરૂ મહારાજે કાલ કર્યો તે નીમિત્તે અત્રે વદી ૫ ને દિવસે મહાજન તરફથી આખા શહેરમાં હડતાલ પાડવામાં આવી હતી. અને મામાનીપોળે તથા કૌઠીપોળે તથા શહેરમાં પીપળાશેરીમાં અઠ્ઠાઈ ઓછવ શરૂ થયો છે. તે બહુવા સાઈં લખ્યું છે.

૭૧

પરીખ નગીનદાસ મનસુખભાઈ.

અમદાવાદ.

જત ગઈ કાલરોજ ગુરૂદેવ યોગનિષ્ઠ. શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સૂરીશ્વરજી કાલધર્મ પામ્યાના અતિશય દુઃખ સમાચાર સાંભળી હૃદયને પારાવાર દુઃખ ઉત્પન્ન થયું છે. છેવટના ટાઈમે દર્શનનો લાભ પણ હું ન લઈ શક્યો. તે હૃદયને સાલ્યાં કરે છે. ભાવી પ્રબલ છે સર્વને માટે તે રસ્તો એક દિવસ છે. એમ ધારી પૂજ્ય મહુમ ગુરૂદેવ તેમના જીવનના ધ્યેય સત્ચિત્તઆનંદરૂપ સત્યસ્વરૂપમાં લીન થઈ કેવલ્યપદ પ્રાપ્ત કરી અખંડ આનંદ અનુભવો અને તેમના અમરાત્માને પરમશાન્તિ પ્રાપ્તથાઓ એમ ઈચ્છુ છું. આજે ખાર વાગ્યા પછી ખબર પડી કે હૃદય ક્રિયા ખપોરે બે વાગે થવાની છે અને અત્રેથી ઘણા માણસો ગયા છે. આ ખબર પણ સવારમાં મલી-હોત તો સવારની ગાડીમાં અત્રેથી આવી શકત અને પૂજ્ય ગુરૂ-દેવનાં મૃત દેહનાં પણ દર્શન કરી શકત પણ તે ખબર મોકી મલવાથી હૃદયને અત્તીશય ખેદ થયો છે. આ કલીકાલમાં તેમના જેવા યોગી પુરૂષો મલવા દુર્લભ છે. અનેક ભક્તજનો યાતો શ્રાવકોને તો આ બનાવથી દુઃખ થાય પણ જેનેતર પ્રબને પણ પ્રભુવીરના શાસનનો આસ્તંભ ટૂટી પડતાં અત્યંત ક્ષોભ થયો છે. પણ તેમાં ઉપાય નથી. પ્રભુ તેમના પરમપવિત્ર આત્માને શાન્તિ અર્પો એજ જ શાન્તિ.

દા. સેવક નગીન.

મુંબાઈ.

મુંબાઈ અંદરથી લીં પારી સ્વચંદ્ર વલ્લેચંદ તથા ભાઈ છોટાલાલ તથા ભાઈ અંબાલાલ તથા ભાઈ બહેચરલાલ વીગેરે બીજું દીલગીરી સાથે જણાવવાનું. કે પૂજ્ય યોગનિષ્ઠ પરમપુજ્ય આચાર્ય મહારાજ શ્રી....શ્રી બુદ્ધિસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજ ગયા કાલે સવારે આઠવાગે કાલધર્મ પામ્યા છે. તે સાંભળી અમે ઘણાજ દીલગીરી પામ્યા છીએ અને દીલગીરીનો પાર રહ્યો નથી.

૭૨

અમો કાંઈ કાગળમાં વિશેષ લખી શકતા નથી એજ સંવત ૧૯૮૧
ના જેઠ વદી ૪

લી૦ રવચંદ વજેચંદ તથા ભાઈ છોટાલાલ

મુંબઈ.

મુંબઈથી લી૦ મોહનલાલ યુનીલાલ ઝવેરી. વિશેષ
લખવાને ઘણીજ દીલગીરી થાય છે, જે પૂજ્ય ગુરૂ મહારાજશ્રી
બુદ્ધિસાગરજી સૂરીશ્વરજી સ્વર્ગવાસ પામ્યા, તે ખબર જાણી હું
ઘણીજ દીલગીર થયો છું. ઓચિન્તુ ગુરૂ મહારાજને શું થઈ ગયું?
મને જે વખતસર આપના તરફથી સમાચાર મળ્યા હોય તો જરૂર
ગુરૂજી પાસે આવીને દર્શનનો લાભ લેત પણ હું કમલાગ્ય જેથી શ્રી
ગુરૂ દર્શનનો છેવટમાં ભાગ લઈ શક્યો નથી. ગુરૂજી મારા પરમ
ઉપકારી હતા, અને તેઓ મારા ઉપર અત્યંત કૃપા રાખતા હતા.
સંદેહ: તેઓને પૂછીને દૂર કરતો હતો. તેની આપસાહેબને ખબર
છે. છતાં મને તેમની નરમ તળીયતના સમાચાર આપના તરફથી
મળ્યા નહીં તે ઘણુંજ દુઃખતું કારણ થઈ પડ્યું ને ભાવી બનવાતું
બની ગયું. લી૦ મોહનલાલ યુનીલાલ મુંબઈ.

ખંભાત.

ખંભાતથી લી૦ દીપચંદ પાનાચંદ, ખંકેરદાસ રતીલાલ વીગેરે

પત્ર મળ્યો વાંચી ઘણીજ દીલગીર થયા છીએ. પરમ પૂજ્ય
આચાર્ય શ્રી બુદ્ધિસાગરજી કાલધર્મ પામી સ્વર્ગે સિધાવ્યા તે
વાંચી મનને ઘણીજ આઘાત થયો. લાચાર તેઓશ્રી જૈન કોમના
એક અનુપમ સાક્ષર વિક્રાન્ હતા. તેમના અવસાનથી કોમમાં
ખરેખર ખોટ પડી છે. આવા પુરૂષોની ગેરહાજરીથી જૈનની પડતી
જણાય છે. કાલની ગતી ગહન છે તેમાં ઉપાય નથી. લાંબા વખ
તથી જણાય છે કે ગયેલા પુરૂષોની જૈન કોમમાં ખોટ પુરાતી નથી
પરંતુ આચાર્યશ્રીજીની ખોટ તો ભારે પડી છે.

૭૩

॥ શ્રીહરિ ॥

વસો શ્રી હરીમંદીર તા. ૧૧-૬-૨૫

માસ્તર વ્યાસ ગોરધન લલ્લુરામ. ગઈ કાલે શ્રી બુદ્ધિ-સાગરજી ગુરૂદેવ શ્રી હરિ થયા તેવા માઠા સમાચાર મલવાથી વસોમાં ભારે ગમગીની ફેલાઈ હતી ને હઠતાલ પાડવામાં આવી હતી. મહારાજ શ્રી મહાન્ બુદ્ધિશાલી હતા તેમજ પછ્કા વિદ્યા વિલાસી હતા તથા દરેક જગ્યાએ સફ્રોધ આપી ઘણાઓનાં મન જીતી લીધાં હતાં. એવા મહાન્ પુરૂષ આ પૃથ્વીમાંથી ઉપડી જવાથી ભારે ખોટ પડી છે.

સુખાઈ

ગુરૂ મહારાજ યોગીનિષ્ઠ બાલ બ્રહ્મચારી આચાર્ય શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી મહારાજના દેવગત્ના સમાચાર સાંભળી હું નહીં પણ આખો જૈન સમુદાય દીલગીર છે. જૈન કૈમમાં મહારાજ સાહેબની મોટી ખોટ ગઈ. અતરે ભાયખલે પન્યાસજી શ્રી લલીત-વિજયજીના પ્રમુખપણે સંઘ તરફથી જાહેર સભા ભરી તેમના ગુણગાન ગાઈ દીલગીરી ખતાવી હતી ને જીવ દયાની ટીપ થઈ જેના હું જીવ છોડાવી આવ્યો હતો ને અપોરે પૂજા લખાવી હતી એ સહેજે જાણવા લખું છું.

લી૦ ડાહ્યાભાઈ ન્હાલચંદ

ગાંધી આત્મારામ

સાણંદ,

આચાર્યશ્રીના સ્વર્ગગમનના સમાચારથી થએલી દીલગીરી. આચાર્યમહારાજશ્રી બુદ્ધિસાગર સુરીશ્વરજી મહારાજના દેહોત્સર્ગની ખબર મળતાં ગાયેને ઘાસ નાંખવામાં આવ્યું હતું અને શ્રી પદ્મ પ્રભુજી મહારાજના દેરાસરે ત્રણ દીવસ પુજા લખાવવામાં આવી હતી. અત્રેથી ગુરૂશ્રીના અગ્નિ સંસ્કારની ક્રીયામાં ભાગ લેવાને મોટી

10

૭૪

સંખ્યામાં માણસો ગયા હતા. જેઓએ ગુરૂશ્રીની પાલખી ઉપાડવામાં તેમજ સ્મારક કુંડમાં બાવીસો રૂપીયા ભર્યા હતા. તેઓશ્રીના સ્વર્ગગમન નીમીત્તે શ્રી પદ્મપ્રભુજી મહારાજના દેરાસરે જેઠ વદી ૧૧ થી અષ્ટાન્હીકા મહોત્સવ શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો અને સમ વસરણની રચના કરવામાં આવી હતી, દરરોજ ગુરૂશ્રીની બનાવેલી પુલ્કણો લણાવવામાં આવતી હતી. પુલ્કમાં આચાર્ય શ્રી વિજય સીધ્ધી સુંીશ્વરજી તથા મનહરવીજયજી ગણી તથા શ્રાવકો તથા સાધવીઓ તથા શ્રાવીકાઓ મે ટી સંખ્યામાં હાજર રહેતાં હતાં. દરરોજ બતબતની આંગીઓ બનાવવામાં આવતી હતી, આંગી રચવા માટે અમદાવાદથી મોતીલાલભાઈ આવેલા હતા, ગામને ઉત્સાહ અપૂર્વ હતો. તેઓશ્રીના સ્મરણની વાર્ષિક તીથીએ કાયમ પુલ્ક લણાવવા તથા તે દિવસે સાગર ગચ્છને જમણુ આપવા અત્રેના આશારામ ઘેલાભાઈએ રૂ. ૨૫૦૦) શ્રી સાગરગચ્છને અર્પણ કર્યા છે. અષ્ટાન્હીકામહોત્સવમાં બેન્ડવાજુ પજુ લાવવામાં આવેલ હતું. ઘણી ભકિતપૂર્વક પૂલ્ક લણાવવામાં આવતી હતી.

લી૦ સેવકો.

ગાંધી આત્મારામ ખેમચંદ.

મહેતા દલસુંબભાઈ ગોવીંદજી.

વરસોડા.

વિ. સદ્ગુરૂ મહારાજના સ્વર્ગવાસથી અત્રેના સંઘમાં અત્યંત દીલગીરી થઈ હતી, અમારો મુખ્ય આધાર ગુરૂ મહારાજ ઉપર હતો, અત્રે અઠાઈ ચોત્થવની અશાહ શુદ્ધી ૨ થી શરૂઆત અને અશાહ સુદી ૧૦ પુર્ણિહતી થઈ છે. તે પ્રસંગે અત્રે સઘે અમારા ગામના પ્રમણુમાં બહુ સારો ભાગ લીધેલ હતો. અમારા જેવા અવિવેકી અને અજ્ઞાનોને ગુરૂ મહારાજે વખતો વખત પધારી જે જે ઉપકાર કર્યા છે તે ભૂલી શકાય તેમ નથી. ગુરૂ મહારાજને આ ગામ પ્રિય હતું. લી૦ નાથાલાલ.

૭૫

ગાંઠ. તા. ૧૫-૨-૨૫

પરમ પવિત્ર શ્રીમાન્ આચાર્ય મહારાજ શ્રી બુદ્ધિસાગરજી સુરીશ્વરજી દેહમુક્ત થયાનો પત્ર આવ્યો તેથી આ અજ્ઞાની જીવને ઘણીજ દીલગીરી થઇ ને તે નિમિત્ત પરમ કૃપાળુ પરમાત્માનું આત્મિક ધરી આત્માને શાંત પાડ્યો. અત્રેના અમારા રનેહી વર્ગમાં સચ્ચ આર જણાવતાં સરવે એ દીલગીર થઇ ઘડીલર પ્રભુક્યાનમાં સ્થિત પરોબ્યું. સદ્ગત ગુરૂ મહારાજે મારા ઉપર તથા આંતિકલ સંબંધર ઘણોજ ઉપકાર કર્યો છે. પ્રભુ સરખા ગુરૂ મહારાજની રીતર ધર્મ લાલની આશીશ દેતા સાંભળ્યાંજ કરે છે.

મથુરભાઈ.

નડીઆદ નાગરવાડો તા. ૨૪-૬-૨૨૫

પૂજ્યપાદ શ્રી બુદ્ધિસાગરજી મહારાજના દેહોત્સર્ગનાં સમગ્રધાર સાંભળી પારાવાર ખેદ થયો છે. જેવાએ-ગુરૂ હતા; તેવા ત્યાગી હતાં મહાત્મા હતા. મારા પ્રતિ સામિજીનું મમત્વ ? મને દર્શન આપવા પારાવાર કષ્ટ વેઠી નડીઆદ રસ્તામાં આવે તેવો તેમણે કરેલો વિહાર અને છેલ્લા મને તેડાવવાના પોતે લખેલા પત્રો એ તાબ-પ્રસંગો જ્યારે યાદ આવે છે ત્યારે તેમના અંતિમ દર્શનનો મને લાલ ન મળ્યો ત્યારે એમ લાગે છે કે કર્મ કરતાંય પ્રારબ્ધ બલવત્તર છે. આ પત્ર લખું છું ત્યારે તેમની પવિત્ર છાયા આખી આગળ તરવરે છે. સં. ૧૯૧૧ પછીના બધા પ્રસંગોનું સમરણ કરાવે છે.

ન્યન્તિલાલ મોક્ષજી

૭૬

સુમનકાર્યાલય નંબર. ૧૩

ચોપાટી સુંબાઈ. તા૦ ૧૧-૫-૨૫

યોગનીષ્ટાચાર્ય મહારાજશ્રી બુદ્ધિસાગરજીએ દેહત્યાગ કર્યાના શોક સમાચાર જાણી હૃદયને દુઃખ-થાય છે. હૃદયને દુઃખ થવાનું કારણ એજ છે કે એમના ગુણો મેં મારા ખીજા સંબંધીઓ જોડે સાંભળ્યા હતા અને એમની છબીનાં દર્શનથી મને કેઈ મહાત્મા હોય એમ જાન થયું ને ભાઇ હીરાલાલ મારફતે મેં જાણ્યું કે એમણે ૧૦૮ પુસ્તકો રચ્યાં છે એજ એમની સુંદરમાં સુંદર યાદી. એજ એમના જીવનનું સુવર્ણ સામ્રાજ્ય. એજ એમના જીવનનો ઇતિહાસ. જગત્ ૧૦૮ પુસ્તકો વાંચે વિચારે અને એમના જીવનની નકલ કરી પોતાનું જીવન આદર્શ કરે. જૈનધર્મમાં દરેક સાધુ શ્રી બુદ્ધિસાગરજીની તુલે આવે અને અહિંસાપરમોધર્મનો ધર્મધ્વજ અખીલ ધરણી પર ફરકાવે. પ્રભુ એમના આત્માને અખુટ શાંતિ આપે અને આશીર્વાદનો વરસાદ વરસે એમ હું અંતઃકરણ પૂર્વક પ્રાર્થના કરું છું. એજ અરજ

લી૦ ઇશ્વર.

સુંબાઈ.

પાયધુની ત્રાંબાકાંટા તા૦ ૧૦-૬-૨૫

પરમ પૂજ્ય શ્રી જૈનાચાર્ય બુદ્ધિસાગરજી મહારાજ કાલધર્મ પામ્યાના સમાચાર સાંભળીને મારા જીવને પારાવાર ખેદ ઉત્પન્ન થાય છે. હું નિર્ભાગ્ય હોવાથી મારાથી કંઈપણ લાભ લેઈ શકાયો નથી. આજે અમારો સુતર જાનર બંધ રાખ્યો હતો એટલે આખો ત્રાંબાકાંટો બંધ રહ્યો હતો અને નવાણું પ્રકારની પૂજા આડંબરથી જણાવવામાં આવી હતી. અને શ્રીકૃષ્ણની પ્રભાવના પણ કરી હતી. તેમાં ચડાવાના પૈસા સારા થયા હતા. આજે સાંજરે ભાવના પણ છે. આંગી લાખેણી રચાવેલી છે જણાવવા માટે લખું છું જેઠ વહી ૪ બુધવાર.

લી૦ વાડીલાલ દોલરામ

૭૭

આલાભાઈ ભાઈલાલ

એડા.

આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજીના સ્વર્ગવાસનો પત્ર વાંચી અત્રેનો સંઘ ઘણો દીલગીર થયો છે અને સંઘે સારી રીતે પાખી પાળવામાં સારો આદર બતાવ્યો છે. હડતાલ જેવી પાખી પાળી છે. આચાર્ય મહારાજ જૈન ધર્મના મુગટ સમાન હતા એઓ સાહેબની ખોટ હાલના જમાનામાં જૈન સંઘમાં કેઈ પણ પુરનાર નથી. એજ

તા ૦ ૬-૬-૨૫

મહુધા.

વિ ૦ કેણુ ધારતું હતું કે આમ એકાએક અણુધારેલા અશુભ સમાચાર અત્રે આવી પહોંચશે. માનનીય પૂજ્ય સદ્ગુરુશ્રીના કાલ ધર્મના સમાચાર આજે મળ્યા. દિલગીર છું પણ ઉપાય શું કરું ? તેમના જેવા પવિત્ર આત્માને માટે બીજો વિચાર શું કરાય ? તેમના આત્માની શાન્તિ અર્થે જે બને તે કરવું એજ

લી ૦ મણીલાલ.

પુના સીટી લૉ કોલેજ

હેસાઈ ચુનીલાલ દુર્લભદાસ

શ્રીમદ્ આચાર્ય પ્રભુજી બુદ્ધિસાગરજીસૂરીએ અમરાપુરવાસ કીધા પછી મારો જૈન તત્વ જ્ઞાનના લાભનો ઝરો. એકાએક વહેતો બંધ થયો છે. જૈન ક્ષીણોસોક્ષીના ઉદ્ધાર અને દયા યુક્ત સિદ્ધાન્તોએ તે પ્રભુશ્રીના સત્સમાગમથી મારા હૃદય ઉપર ઉંડી શુભ અસર કરી છે. હવે તેઓશ્રીના ઉત્તમ વિચારોની છાપની અસર હરદમ આહુ રાખવા તેઓશ્રીનાં પવિત્ર પુસ્તકો છે. એમ હું નમૃતા પૂર્વક માનું છું.

૭૮

[વસ્તુપંતલ]

પાટણ.

અત્યંત દીલગીરી સાથે મનમાં ઘણુંજ દુઃખ થાય છે કે આચાર્ય ગુરૂ મહારાજ શ્રી બુદ્ધિસાગરજી દેવલોક થયા. તે બાણી ઘણાજ દીલગીર થયો છું, પણ એમના આત્માને પરમેશ્વર સુખી અને સંતોષીત રાખે. એમણે એમના દેહનું સદા કર્તવ્ય બદલવ્યું છે. એજ

શા. ડાહ્યાભાઈ ઘેલાભાઈ

મુંબાઈ.

ગઈ કાલ સાંજના ચાર વાગે શેઠ નગીનદાસ રાયચંદ ઉપર આચાર્ય મહારાજ શ્રી બુદ્ધિસાગર સૂરિશ્વરજી કાલ કર્યાના સમાચારનો તાર મળ્યો જે સાંભળી અમે ઘણા દીલગીર થયા છીએ ને તે દીલગીરીનો વળતો તાર ગઈ કાલ કીધો છે. વળી અત્રે મહારાજ સાહેબ કાલ કર્યાના સમાચાર સાંભળી આજે ખાંડબંદર તથા મુડીબંદર તથા તાંબાકાંટા તથા કરીઆણા બંદર વગેરે ઘણાં બંદર અંધ છે.

દા. ડાહ્યાભાઈ ઘેલાભાઈ.

ચીમનલાલ ડાહ્યાભાઈ.

તાંબાકાંટા મુંબઈ નં. ૩

આચાર્ય શ્રી યોગનીષ્ઠ શ્રીમદ્ ગુરૂ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી સૂરિશ્વરજી સાહેબના કાળધર્મ પામ્યાના સમાચાર મલવાથી અમેને આજે ઘણીજ દીલગીરી ઉત્પન્ન થઈ છે, આજે અત્રેના સુતર બંદર તેમજ બીજાં બંદરો અંધ રાખી પાખી પાળવામાં આવી છે. તેમજ પૂજા લણાવવામાં આવી છે, તથા પ્રભાવના આંગી વિગેરે ધર્મકાર્ય યથાશક્તિ કરવામાં આવ્યાં છે. મહાન્ ગુરૂશ્રીની આજે મોટી ખોટ પડી છે તેનાં માટે ઘણીજ દીલગીરી થઈ છે આજે તાર પણ કર્યો છે.

પ્રતાપ ચુનીલાલ.

૭૯

પાલાડ.

ભુરીઆભાઈ જીવણચંદ તથા શેઠાણી તથા ભાયચંદભાઈ તથા દયાચંદ તથા દીપચંદ.

વિશેષ આચાર્ય શ્રી બુદ્ધિસાગરજી સુરીશ્વરજી કાળધર્મ પામ્યા તે સમાચાર સાંભળી અમો ઘણા દીલગીર થયા છીએ. અમોને તથા જૈન કોમને મોટી ખોટ પડી છે એમના આત્માને શાંતિ મલો. લીં ભુરિયાભાઈ જીવનચંદ.

મોરળી જેઠ વદી ૬

મોરળીથી લીં શ્રાવીકાળાઈ મણી તથા મોંઘીબાઇ રંભા બાઈ તથા વેઝી વગેરે

મહારાજ સાહેબ બુદ્ધિસાગરજી કાળધર્મ પામ્યાના સમાચાર નીતિવિજયજી આચાર્યના મુખથી સાંભળી બહુજ દીલગીરી થઈ છે જૈનનો ઉગતો સૂર્ય આંધમી ગયા જેલું થયું છે—

ડીસા ટાઉનથી.

જેઠ વદી ૪ ની ખપોરે ૩ વાગે તાર આવેલો તે વાંચતાંજ મારી આંખો અંધારામાં આવી ગઈ અને હૃદય ભરાઈ આવ્યું. એચીન્તો આવો બનાવ એકદમ બની ગયાથી દીલગીરીનો પાર નથી મહારા પ્રત્યે તેઓ સાહેબની લગણી પુરેપુરુરી હતી હું બે વર્ષ ઉપર વીળપુર ગએલો ત્યાર પછી મહારા કમનશીએ દરશન પણ થયાં નહીં તેથી બહુજ લાચાર છું. જૈનધર્મમાં ખરેખરી ખોટ પડી તેમાં વળી પાલજીપુરવાળાને દીલગીરીનો નથી મશું છું કે તેઓ શ્રીનાઆત્માને શાંતિ મળે તથાસ્તુ:

૮૦

શાહ જીવરાજ રવચંદ તથા ભાઈ હીરાલાલ. માણસા.

બાદ અત્રે આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી સૂરી-
શ્વરજી કાળ ધર્મ પામ્યા એવા સમાચાર ફરી વળવાથી અમોને
અતીશય દીલગીરી ઉત્પન્ન થઈ છે. જૈન કૌમમાંથી એક થાંભલો
જતો રહ્યો છે. અમોને દીલગીરીનો પાર નથી કંઈ એન પડતું નથી.
એજ સં ૧૯૮૧ ના જેઠ વદી. ૫

લી૦ શાહ. જીવરાજ રવચંદ તથા ભાઈ હીરાલાલ

શા૦ તારાચંદ બહેચરદાસ મુ૦ પાટણ

આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી સુરીશ્વરજી કાલ
ધર્મને પામ્યા તેવા સમાચાર શેઠ નગીદાસ ઉપરના તારથી જાણી
મને ઘણીજ દીલગીરી થઈ છે. પાચમા આરામાં આવા મહાન્
પુરૂષ મળવા મહા ફુલ્લ છે. એક ચળકતો હીરો ગુમ થયો છે.
ભાની બનવા વસ્તુ બન્યા કરે છે. એજ

ગુલાબચંદ ઉકાભાઈ પાલીતાણા.

વિશેષ દીલગીરી સાથે લખવાનું કે આજરોજ ગુરૂ મહા-
રાજના દેવલોક પામ્યાના સમાચાર સાંભળી અમો સૌ ઘણા
દીલગીર થયા છીએ. ઘણુંજ ખોટું થયું. પંચમકાળમાં આવા
મહાન્ પુરૂષની જૈનધર્મમાં મોટી ખોટ પડી. પણ કાલની ગતી
ઘણીજ વિચિત્ર છે, એજ

શા૦ પુલચંદ મુળચંદ કટોસણ.

ગુરૂ મહારાજ દેવગત્ થયા તેથી અમને દીલગીરી ઘણી છે.
આપને પ્રથમ કાળ પાનસર લખ્યો હતો. તે કાળ પાછો આંચો
છે ને ગુરૂ મહારાજે ઘણા ઉદ્ધાર કર્યો ને ઘણાને પોતે તાર્યાં.

મુંબાઇ.

મુંબાઇ ખંદરથી લીં તલકચંદ કેવળ માણસાવાળા તથા ચંદુલાલ ડુંગરશી વીજપુરવાલા વિગેરે

વિં લખવાનું કે પરમ પૂજ્ય મહાન્ ઉપકારી ગુણસિન્ધુ રત્નનાભંડાર આચાર્ય મહારાજ સાહેબ શ્રી બુદ્ધિસાગરજી સૂરીશ્વરજી કાલધર્મ પામી ગયા તેથી મારા હૃદયમાં દીલગીરીનેા પાર નથી. તેમ અત્રેના સકલ સંઘને મહાખેદ ઉત્પન્ન થયો છે. આ કાલમાં આવા યુગપ્રધાન મહાત્માની મોટી ખોટ ગઈ છે. હવે આખા ગુજરાતમાં કોઈ પણ માણસને તલ માત્ર પણ વીસરજન થવા પામશે નહિ. મહારાજશ્રીના મહાન્ ઉપકારો શાન્તવૃત્તિ અખંડ બ્રહ્મચર્ય અદ્વિતીય હતાં. તેમના આત્માને વિરંજીવી શાંતી રહો. તેઓશ્રી પરમાત્મ પદવિના ઘણી ધ્યા હશે. તેમના વીશેમાં હું એક અલ્પ બુદ્ધિવાળો તૃણ સમ ગુણ ગાવાને સમર્થ નથી પણ મારી મનોકલ્પના એ મને લાખ્યું. એજ.

ગુરૂ મહારાજશ્રી બુદ્ધિસાગરજી સાહેબના એકાએક કાળ ગમન થયાના ગમગીની અને દુઃખદાયક સમાચાર તાર મારફતે સાંભળી અમારા જીવને તથા અમારા વડીલ ભાઈ મોતીલાલભાઈને તથા અમારા ઘરમાં સરવે ઐરાં છોકરાંઓને ઘણુંજ દુઃખ થયું છે. ને તે સમાચાર સાંભળી અમે તુરત સંઘ ભેગો કરવાની ખટપટમાં પડયા હતા ને સંગ ભેગો કર્યો હતો ને સંઘમાં સખત પાખી પાડવાને ઠરાવ કર્યો હતો ને રાતના મહુમના માનમાં ડાશીવાડામાં ભેગા થઈ શોક પ્રદર્શિત કરીને શહેરમાં પાખીનેા બાહ્યજી ફેરવ્યો હતો. ને શહેરમાં જેઠ વઢીજ બુધવારે સખત પાખી મહુમના માનમાં પાડી હતી ને ઢાશેને પુષ્કળ ઘાસ નંખાવ્યું હતું. વઢી મહુમના માનમાં પંચાસરે અઠ્ઠાઈ એચ્છવ માંડવાનેા ઠરાવ કર્યો હતો. શ્રીમદ્ની વિદ્વતા તથા તેમના ત્યાગીપણાનાં અત્રે ઘણાં વખાણુ થાય છે ને મહુમની ખોટ કોઈ રીતે પુરાય તેમ નથી.

૮૨

મહુમના એકાએક દેવલોક પામ્યાના સમાચાર સાંભળી અમારા જીવને ઘણી દીલગીરી થયા કરે છે. ને કાળગમનના માટે આપણે કાંઈ ઉપાય ચાલતો નથી. મહાન્ પુરૂષની ખોટ કોઈ રીતે પુરાય તેમ નથી. ગુરૂ આચાર્ય મહારાજ બુદ્ધિસાગરજી કાલ કરવાથી ઘણીજ દીલગીરી થઈ છે. અને સંઘે પાખી વગેરે બંદો-બસ્ત સારો કર્યો હતો.

દેવવાંદવા વિગેરેની વીધિ પણ સાગરના ઉપાશ્રયે સારી રીતે થયે હતો. નેમવિજય મહારાજ હજી ચાલુરમે છે. અહીંયાં આંચા નથી પણ અઠવાડીયા પછી આવવાનું સંભળાય છે.

મુંબાઈ.

વિશ્વનું રત્ન કુદરતે હરી લીધું જાણી અમે ઘણા જ દીલગીર થયા છીએ ને તેને બદલ શું લખવું તેની સમજ પડતી નથી.

બધેકા.

ગુજરાત પુરાતત્વ મંદિર.

ગઈ કાલે મહારાજશ્રીના કાલધર્મના સમાચાર વાંચ્યા અને સાંભળ્યા. અત્યંત દીલગીરી થઈ. જૈનસમાજનો એક સ્તંભ ગયો હવે આપણે તેમના ગુણનું અનુકરણ કરવું રહ્યું અને તેમના આત્માની શાન્ત ઇચ્છવી.

લીજ આપનો બાલશંભુજી.

પાટણ.

લીખાલાઈ ગોવિંદરામની વિનંતિ છે જે સમર્થ ગુરૂ આચાર્ય મહારાજ એમનો વિયોગ અમારા જેવા સંસારીને દુઃખદ છે. બાગમાંથી ખીલેલું ફૂલ ચૂટી લેવાય છે તેમ થયું છે. એજ ધર્માચાર્યની ખોટ પડી છે. તેનો વધુ બોલે આપણા ઉપર આવી પડયો છે. વડાસદ્ગુરૂશ્રી સુખસાગરજી મહારાજ શ્રી રવિસાગરજી મહારાજ અદ્રશ્ય થયા છે. તેજ પ્રમાણે શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી મહારાજનું નિર્વાણ થયું છે.

જામનગર.

જામનગરથી લી૦ પારેખ જગન્નાથ જેઠા તથા હઠીસંગ તથા હાથીલાલ તથા છોટાલાલ તથા કેશવલાલ તથા ચમનલાલ તથા મગનલાલ તથા કેશરી તથા ક યાલાલ તથા જયચંદલાલ વગેરે શ્રીમાન આચાર્ય મહારાજ બુદ્ધિસાગરજી દેવ થયાના સમાચાર વાંચીને અમે ઘણાજ દીલગીર થયા છીએ. એક આપણી નૈન કૌમમાં આપણો રતન સમાન હીરો ગુમાવ્યો છે. અમે ત્રણ દિવસ હડતાલ પાડી છે ધર્મધ્યાન થયું હતું.

લી૦ જગન્નાથ જેઠા—જામનગર.

ખીમેલથી લખીતંગ સીરદારમલ જીવરાજ હબરીમલ ગુલાબચંદ ખીમરાજ. મહારાજશ્રીના સમાચાર સાંભળી અતરે ગામમાં રાવલ સાથે હેલો પડાવ્યો હતો અને આઠમને દિવસે ઉપવાસ આંબીલ સહ શક્તિ માફક કીધાં હતાં. બેઉ મંદિરે પૂજા ભણાવી હતી, અને બે દિવસ આંગી રચાવી હતી.

જુદા જુદા શહેરોના સંઘોના પત્રો.

શ્રી સંઘ સમસ્ત,

કલકત્તા બંદર.

શાન્ત દાન્ત ધીર વીર, પંચસમિતી, ત્રીગુપ્તિ સુમંદીત, યોગનિષ્ઠ આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્, બુદ્ધિસાગરજી સુરિશ્વરજીના સ્વર્ગવાસના હૃદયલેહક સમાચારનો તાર મળતાં, કલકત્તા શહેરમાં સર્વત્ર ભારે દીલગીરી પ્રસરી રહી છે અને ગર્ષકાલે પન્યાસ શ્રી આનંદવિજયજી ગણીના અધ્યક્ષસ્થાને સમસ્ત શ્રી સંઘની, શોક પ્રદર્શિત સભા મળી હતી. તે વખતે સદગત આચાર્યશ્રીના ગુણાનુવાદ થયા બાદ શોક પ્રદર્શિત તાર કરવાનો અને દિલસાપત્ર લખવાનો પ્રસ્તાવ સર્વાનુમતે પસાર થયો હતો જે નીચે પ્રમાણે છે:—

સાંપ્રતકાળમાં એક સમર્થ વિદ્વદ્વર્થ આચાર્ય પુંગવનો વિરહ થતાં સમાજના હૃત્ ભાગ્યે, તેમની ખોટ પુરે તેવા વીર રત્નોનો પ્રાદુર્ભાવ દ્રષ્ટિગોચર થતો નથી, એ સમાજની હીલુદયા સુચવે છે. આવા સમયમાં સુરીશ્વરજીનું સ્વર્ગગમન તે સમાજને એક નહીં પુરી શકાય તેવી ખોટ છે. ભાવી પ્રબળ છે. સદગતના આત્માને શાન્તિ છરૂછીએ છીએ.

કરાવ.

Shree Jain Sangh of Calcutta assembled under the Presidentship of Anandvijayji Gani deeply mourns the sad demise of Acharya Shree Budhisagarji Suri and conveys their deep sense of Sorrow. May his great soul rest in eternal peace.

Sheth Pranjivandas Jethabhai.

૮૫

પન્થાસજી શ્રી આનંદવિજયજી ગણીના પ્રમુખપણા હેઠળ મળેલો કલકત્તાનો શ્રીસમસ્ત જૈન સંઘ, આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરસુરિજીના અતિ ખેદજનક અવસાન બદલ પોતાનો અવહુનિય ખેદ બહાર કરે છે. સદગતના મહાન્ આત્માને અમર ધામમાં ચિર શાન્તિ મળે.

શ્રેષ્ઠ પ્રાણજીવન જેઠાભાઈ.

શ્રી જૈન સંઘની બહેર સભા,

ભાયખલા, મુંબઈ તા. ૧૪-૬-૨૫

અત્રેના જૈનભાઈઓની એક બહેર સભા જેઠ વદ ૮ તા. ૧૪-૬-૨૫ રવીવારના રોજ સવારના ૮ વાગે ભાયખલા, ઉપાશ્રયમાં પન્થાસજી મહારાજ શ્રી લલિતવિજયજીના પ્રમુખપણા નીચે સદગત યોગનિષ્ઠ જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સુરીશ્વરજીના કાળધર્મ પામ્યા બદલ દીલગીરી દર્શાવવા મળી હતી. તેમાં નીચે પ્રમાણે ઠરાવ કરવામાં આવ્યો હતો.

ઠરાવ.

મુંબઈના જૈન શ્વેતાંબર ભાઈઓની આ સભા પૂજ્યપાદ યોગ-નિષ્ઠ શાસ્ત્ર વિશારદ જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સુરીશ્વરજી કાળ ધર્મ પામ્યા તેને માટે પોતાના હૃદયની ઉંડી દીલગીરી બહાર કરે છે. શ્રીમદ્ ઉત્તમ ચારિત્રવાન શાન્તગુણી, કવિ, વક્તા, તથા અધ્યાત્મિક પુરૂષ હતા. તેમણે ઘણા ઉત્તમોત્તમ સ્વરચિત અંબો બહાર પાડ્યાં છે. જેમનાં ભજનો આખાળ વૃદ્ધ ઘણાજ પ્રેમથી ગાય છે, જેમની શ્રીમંત સરકાર ગાયકવાડે પણ સુકત્ કંઠે પ્રશંસા કરી

૮૬

છે. તેવા આપણામાં મહાન્ ગણુતા આચાર્યના કાળધર્મ પામવાથી આપણને ભારે ખોટ પડી છે.

દા: હલિતવિજયજી. સુરિનીકા અવસાનકા સમાચાર સુણકર અજહદ દુઃખ હુષા.

મકનજી જે. મહેતા, ઍરિસ્ટર

ઑ. સે. શ્રી જૈનધેતાંબર કોન્કર-સ.

વીરચંદ પાનાચંદ શાહ

ઑ. સે. જૈન એન્યુ યોડં.

મણિલાલ સુરજમલ જવેરી

ઑ. સે. જૈન એસો. આફ ઇન્ડીઆ.

મોતિચંદ ગીરધરલાલ કાપડીઆ સાલીસીટઃ

ઑ. સે. જૈન મહાવીર વિદ્યાલય

હિરાભાઈ રામચંદ મલખારી

અમ્રતલાલ વાડીલાલ શાહ

ઑ. મંત્રી જૈન સ્વચંસેવક મંડળ.

લલ્લુભાઈ કરમચંદ દલાલ

ઑ. સે. જૈન યશોવિજયજી ગુરુકુળ

મકનજી જે. મહેતા, ઍરિસ્ટર

ઑ. સે. જૈન માંગરોળ સભા.

શ્રી સંઘ સમસ્ત

ધૌજ.

શેઠ ભગવાનજી પાનાચંદ

x

x

x

આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી કાળ કરી ગયા તેથી અત્રે બે દિવસ હડતાલ પાડી છે. ખરેખર જૈન કોમને ઘણીજ મોટી ખોટ પડી છે.

પ્રાંતીજ જૈન સંઘ:

પ્રાંતીજ

આજે હૃદયને અત્યંત આઘાત પહોચાડનાર દુઃખદ સમાચાર મળ્યા ગુરૂશ્રીનો વીયોગ સદાને માટે થયો આપણને દીલાસો આપનાર તેમજ વ્યવહારીક તંથા તાત્વીક ધુણે પણ ટાળનાર સાચો સાર-થીક હવે ક્યારે ફરી મળશે ? ખરેખર જૈનોનો સાચો હીરો ગુમ થયો. અત્રે મહાજન તરફથી હડતાળ પાડવામાં આવી છે.

જૈનસંગ સમસ્ત

જામનગર

પરમ પુણ્ય આચાર્ય મહારાજશ્રી પુધ્ધિસાગરજી માહારાજ સ્વર્ગવાસ થયાનો અત્રે તાર મળતાં જામનગરના સંઘમાં ઘણીજ દીલગીર ફેલાઈ છે. અત્રે ત્રણ દીવસ અમારી પડહ પાળવામાં આંચો છે. આચાર્ય માહારાજના સ્વર્ગવાસથી જે દીલગીરી થાઈ છે તે કાગળમાં લખી જાય એમ નથી.

જૈન કેમે એક અસાધારણ રત્ન ગુમાચ્યું છે. આવા પ્રખર વિદ્વાન સમર્થ યોગી તદ્દન સરળ સ્વભાવી પૂરણ પ્રભાવી અધ્યાત્મ રસમાં મગ્ન શાસ્ત્ર વેત્તા ઉચ્ચ ચરિત્રવાન મહાન્ કવી અને જીવંતી ભર જેણે વૈરાગ્યજ ધાર્યો આવા અનેક ગુણો જેણે ધારણા કરી જૈન અને જૈનેતર પ્રજાને જે ઉપકાર કર્યા છે એ કોઈ દીવસ વીસરી શકાય એવું નથી. આચાર્ય મહારાજશ્રીની ખોટ કોઈ રીતે પુરી પડે તેવું નથી.

સંઘ સમસ્ત

ગોધાવી.

આચાર્યશ્રી કાળધર્મ પામ્યાથી સકળ સંઘને ઘણી ભારે દીલગીરી થઈ છે.

શ્રી પાર્શ્વજીન મંડળ

વડોદરા

૧૮

સંઘ સમસ્ત	માણસા
આણુંદણ કલ્યાણુણ	વઢવાણુ કાંપ
શ્રી સંઘ સમસ્ત,	ઉઝા
જૈન સંઘ સમસ્ત	માણસા
શેઠ આણુંદણ કલ્યાણુણ	વઢવાણુ
જૈન સંઘ સમસ્થ	સાદરા
જૈન સંઘ સમસ્થ	ધરેર
	પાલણુપુર

આચાર્ય મહારાજના કાળધર્મથી અત્રેના સંઘને ઘણુંજ આઘાત થયો છે. તેઓ અત્રેના સંઘના ખાસ ઉપગારી હોઈ શ્રી વીર વિદ્યોત્તેજક સભાના સંસ્થાપક હોઈ તેઓશ્રીની દીક્ષા પણ અત્રે થાઈ હતી તેમના જવાબી ભારે ખોટ ગઈ છે.

સંઘ સમસ્ત વસો

શ્રીયુત બાલાભાઈ જોઈતારામ.

સુરીશ્વરજી મહારાજના સ્વર્ગ ગમનથી અત્રેનો સંઘ ઘણુંજ દીલગીર થયો છે. આચાર્ય મહારાજના સ્વર્ગવાસથી જૈન કોમે એક હીરો ગુમાવ્યો છે. તેમના આત્માને શાંતી મળે.

ગામમાં હડતાલ પડાવી છે.

પાનસરના યાત્રાળુઓ તરફથી

શેઠ ડાહ્યાભાઈ છગનલાલ પાટણુવાળા પાનસર,

પુન્યપાઠ ગુરૂ મહારાજ યોગનિષ્ઠ આચાર્ય શ્રી બુદ્ધિસાગર જી કાળધર્મ પામ્યાના સમાચાર સાંભળી અત્રેના અમે સર્વ યાત્રા-ળુઓને ઘણુંજ ખેદ ઉપજ્યો છે. સદ્ગતના આત્માની શાંતિ અર્થે

૮૯

સર્વે જાત્રાગુઓએ મળી પુજા આંગી પ્રભાવના વગેરે સત્કાર્યો કર્યો
હતાં. તેઓશ્રીના આત્મ ને શાન્તી મળે એવું અમે ઇચ્છીએ છીએ.

પરી. રવચંદ જેથંદલાલ (પાખી) લીમડી.

જૈન સંઘ સમસ્ત.

અવેરી કલ્યાણચંદ કેશવલાલ વડોદરા.

પરમ પૂજ્ય વંદનીય યોગનીષ્ટ આચાર્ય મહારાજ ૧૦૦૮
શ્રી બુધ્ધીસાગરજીના સ્વર્ગવાસના સમાચાર દીલગીરી સાથે સાં-
ભળ્યા છે, તેઓશ્રીના સ્વર્ગવાસથી અત્રે ભારે દીલગીરી ફેલાઈ છે.
સદ્ગતના સ્વર્ગવાસથી જૈન સમાજને ભારે ખોટ પડી છે. તેમના
સરલ શુદ્ધ સ્વભાવ તથા ઉન્નત વીચારોથી જૈન અને જૈનતેર પ્રજા
તેમના સહવાસને ભુલી શકે તેમ નથી. તેમનો અમર આત્મા
સાશ્વત સુખને પામી આપણા જૈન સમાજની ઉન્નતી માટે સમા-
જમાં શુદ્ધ ચૈતન્ય રેડો.

શા. હીમતલાલ શાકરચંદ આકોલા.

સંઘ સમસ્ત વીરમગામ.

પરમ પૂજ્ય આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સૂરિશ્વરજી
ના સ્વર્ગગમનના સમાચાર મળતાંજ સંઘમાં ભારે દીલગીરી
ફેલાઈ છે અને પાખી પાડવામાં આવી છે.

વડોદરા વાડીલાલ પરસોતમદાસ
શેઠ ઇગનલાલ ચતુરદાસ.

૯૦

જૈન સંઘ

છોટી સાહલી (મેવાડ)

તા. ૧૧ જુન સને ૧૯૨૫

શ્રીમાન્ આચાર્યવર્યશ્રી બુદ્ધિસાગરજી સૂરિશ્વરજી મહારાજનું સ્વર્ગારોહણ સાંભળી અત્રેબો શ્રી સંઘ ઘણો ખેદ દર્શાવે છે. પૂજ્યપાદશ્રીએ ઘણો ઉપકાર કર્યો છે. અને સંઘમાં એક સમર્થ આચાર્યની ખોટ થઈ છે. મહુંમના આત્માને શાન્તિ મલવા જૈન પાઠશાલા કન્યાશાળા લાઇબ્રેરી બંધ રાખવામાં આંચાં છે. અને પ્રભુ પ્રાર્થના કરવામાં કરવામાં આવી છે કે, મહુંમશ્રીના આત્માને શાન્તિ મલે હાલ એજ.

જોટાણા.

શ્રી જોટાણાથી લીં સંઘ સમસ્ત તથા સેવક મણીલાલ ગોપાલદાસ. લખવાનું કે અમેએ આજરોજ સાંભળેલું જે ગુરૂમહારાજ સુરિશ્વરજી બુદ્ધિસાગરજી મહારાજ સાહેબજી દેવલોક પામ્યા. તે સાંભળી અમે ઘણાજ દીલગીર થયા છીએ. અમે પરમાત્મા પાસે વિનંતી કરીએ છીએ જે ગુરૂ મહારાજના આત્માને શાન્તિ થાઓ. વળી અમે અત્રે તેમના સમાચાર સાંભળી તરતજ પાખી તથા પૂજા લખાવી છે મહારાજશ્રીના ગુણો અમેને ઘણાજ યાદ આંચા કરે છે. લીં સેવક મણીલાલ ગોપાલ

વેરાવળ.

વેરાવળથી તપાગચ્છનેા સંઘ હાં શાં ખુશાલભાઈ કરમચંદ તથા વહોરા કરમચંદ વહરાજ. ખીજું લખવા દીલગીરી છે કે આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી કાળધર્મ પામ્યાના સમાચાર છાપામાંથી જાણ્યા છે. તેથી સંઘમાં દીલગીરી પેદા થઈ છે. તેથી શ્રી ચિંતામણીના દેરાસરમાં પૂજા પરલાવના તથા આંગી-રાશની કરી છે. તેમના માનમાં પાઠશાળા બંધ રાખી હતી.

હાં મેતા સવજી દેવજી સંઘની પરવાનગીથી.

જુદી જુદી સ્થાઓના પત્રો.

મુંબાઈ માંગરોળ જૈન સભા.

મુંબાઈ.

શ્રી મુંબાઈ માંગરોળ જૈન સભાની મીટીંગ તા. ૧૯-૬-૨૫
ના રોજે મળી નીચે પ્રમાણે ઠરાવ કર્યો છે.

ઠરાવ.

આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સુરિવરજીના કાળ
ધરમ પામ્યાના સમાચારથી આ સભાની મેનેજીંગ કમીટી ઘણીજ
દીલગીર થાય છે.

દેવકરણ્ય મુળજી.

પ્રમુખ

જૈન ઓફિસ.

ભાવનગર તા. ૧૧-૬-૨૫

તાર મળ્યો. પૂજ્ય આચાર્ય શ્રી બુદ્ધિસાગરજી મહારાજના
સ્વર્ગવાસની ખબર જાણી. જૈન સમાજ માટે એક સ્તંભ ટુટી
પડ્યો હોય તેમ દુઃખ થાય છે. પ્રાથુ છું કે સદ્ગતનો સ્વર્ગીય
આત્મા પુણ્ય ભૂમિમાંથી પણ શાસન તરફ અમી દષ્ટિ વરસાવે.
આ મહા પુણ્યની ખોટ કેઈ રીતે પુરાય તેમ નથી. પરંતુ ભાવી
પાસે આપણે નિરૂપાય છીએ તા. સહર

લી. શ્રી સંઘનો સેવક દેવચંદ હામજીના જયજીનેન્દ્ર

જૈન ઓફીસ

ભાવનગર.

ગઈ કાલે પરમ પૂજ્ય આચાર્ય શ્રી બુદ્ધિસાગર સૂરિજીના
સ્વર્ગવાસની ખબર મળતાં આપણને એક રત્ન ગુમાવવા માટે ખેદ
થાય છે. સદ્ગતનો ઉચ્ચ આત્મા કેવલ્યને વરો એમ પ્રાર્થુ છું.

૫૨

જૈન આત્માનંદ સભા.

ભાવનગર.

તા.૧૧-૬-૨૫. આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી મહારાજ સ્વર્ગવાસ પામ્યાના સમાચાર સાંભળી આ સભાને પારાવાર દીલગીરી થઈ છે. પૂજ્ય ગુરૂમહારાજના સ્વર્ગવાસથી જૈન કૌભનો એક સ્થંભ ટુટી પડ્યો છે. તેમજ નીજલંક ચારિત્ર જૈન સમાજ ઉપર પરમ ઉપકાર કરવાની તીવ્ર આકાંક્ષા હૃદયની સરળતા મીલનસારપણું વિક્રતા આદિ અનેક ગુણોથી વિભુષીત ગુરૂ મહારાજની જૈનસમાજને પુરેપુરી ખોટ પડી છે. છેલ્લી ઘડી સુધી જે મહાત્માએ જૈન સમાજ ઉપર ઉપકાર કરવા નીમીત્તે પુસ્તકોનું અને લેખન કાર્ય કર્યાં કર્યું છે. એટલુંજ નહિ પણ અનેક ગ્રંથો લખી જૈન સમાજને માટે પાછળ જે જ્ઞાનનો અમૂલ્ય વારસો મુકી ગયા છે તે ઉપકાર જૈન સમાજ કોઈ રીતે ભુલી શકે તેમ નથી. તદ્ ઉપરાંત પોતાના સંજમ માર્ગમાં જ્ઞાન ધ્યાન સજ્જલ્ય વીગેરે ક્રીયાઓ કરવા સારા સારા ઉપયોગી ગ્રંથોનું તૈયાર કરવાનું કરેલું સત્કાર્ય પણ જૈન સમાજ ઉપર પુરેપુરો ઉપકાર કરી આશ્ચર્ય ચકિત કરી નાખે છે. તેઓની ખોટ પુરી શકાય તેવી નથી. ગુરૂરાજ અનેક રીતે પોતાની પાછળ અમર કીર્તિ મુકી ગયા છે.

શ્રી વિજયધર્મપ્રકાશક સભા

ભાવનગર.

જૈન સમાજમાં આંગળીના ટેરવે ગણાતા આદર્શ મહાત્માઓની નામવલીમાંથી એક ચળકતું રત્ન આપણે ગુમાવ્યું છે. જેની ખોટ અધ્યાત્મની દુનિયાને આજની ઘડીએ તો ન પુરાય તેવી છે. એક વર્ષે આચાર્ય શ્રી વિજયધર્મસૂરિ ત્રીજે વર્ષે શ્રીવિજયવીરસૂરિ ત્યાં તો ચોથે વર્ષે શ્રી બુદ્ધિસાગરજીસૂરિ ચાલ્યા ગયા, આમ સમાજમાં પુજ્ય આચાર્યશ્રીનો થતો સ્વર્ગવાસ જોઈ અમારું તમારું અને પ્રત્યેક શાસન ખાળનું હૃદય કુંકિત થાય એ સ્વભાવીક છે. ગુરૂદેવના સ્વર્ગવાસથી દુઃખી થએલી સભાઓએ નીચેનો ઠરાવ કર્યો છે.

૯૩

ઠરાવ

જૈન સંઘના સ્થંભ શાસન પ્રભાવક અધ્યાત્મજ્ઞાનપ્રચારક અને જીવન પર્યાંતના સાહિત્યસેવક પૂજ્ય આચાર્ય શ્રી બુદ્ધિ-સાગરસૂરિજીના દુઃખદ સ્વર્ગગમનથી સાધુસમુદાયના આદર્શ મહાત્માઓની નામાવલીમાંથી એક ચમકતુ રત્ન ઓછુ થયું છે, અને જૈનસમાજ, અધ્યાત્મરસીક જનો, સાહિત્યજનો અને ગુર્જર દેશે એક જીવનભરનો મહાન્ અને સાચો ઉપદેશક, વિચારક અને કાર્યકર્તા ગુમાવ્યો છે, તે બદલ સભા સાચા હૃદયથી દીલગીરી અને દીલસોજી દર્શાવે છે.

કરાંચી

તા. ૧૯-૬-૧૯૨૫

શ્રી જૈનયુવકમંડળ

રણછોડ લાઇન કરાંચી.

પરમ પૂજ્ય આચાર્ય મહારાજ શ્રી બુદ્ધિસાગરજી સુરીના કાલધર્મ પામવાના હૃદયલેહક સમાચારનો તાર મળતાં હમારા હૃદય ઉપર લારે આઘાત થયો છે. અત્રેના જૈન સંઘની મેનેજીંગ કમીટીની મીટીંગ ઓલાવી એક બહેર સભા ઓલાવવાની તૈયારી ચાલે છે. સાધુ વાસ્વાનીજીને વાત કરતાં તેઓ પણ ઘણા દીલગીર થયા. પૂજ્ય ગુરૂશ્રીના કાલ ધર્મથી જૈન કૌમને એક ન પુરી શકાય તેવી ખોટ ગઈ છે.

પોપટલાલ ત્રીલોવનદાશ શાહ.
સે. જૈન યુવક મંડળ.

૯૪

નાગોરીશરાહ, અમદાવાદ.

શ્રી જૈનશ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક ઓર્ડીંગ

આ ઓર્ડીંગના સંસ્થાપક હિતેચ્છુ યોગનિષ્ઠ આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સુરિશ્વરજીના કાંઠધર્મ પામ્યાથી આ ઓર્ડીંગના વિદ્યાર્થીઓ ઘણા હીલગીર થયા છે. તેઓશ્રીના સદ્ગુણો અમૃત-થીજ આ ઓર્ડીંગ હયાતિમાં આવી છે, તેઓ સાહેબ તે સ્થપાઈ ત્યારથી આજ સુધી અમી ભરી દ્રષ્ટિએ નિહાળી છે. તેથી આજ રોજ વિદ્યાર્થીઓની એક મીટીંગ મળી મહારાજ સાહેબના આત્માની શાન્તિ ઇચ્છનાર નીચે પ્રમાણે ઠરાવ કર્યો છે.

ઠરાવ

હમો શ્રી જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક ઓર્ડીંગના વિદ્યાર્થીઓ શ્રીમદ્ આચાર્ય મહારાજ શ્રીબુદ્ધિસાગર સુરિશ્વરજીના સ્વર્ગવાસ પામ્યાના સમાચાર જાણી ઘણા હીલગીર છીએ. મહારાજ સાહેબ પોતેજ આ સંસ્થા માટેના ખરેખરા ઉપદેશક હતા. તેઓશ્રીના ઉપદેશથીજ આ સંસ્થાની સ્થાપના થઈ છે અને આ ઓર્ડીંગના ઓર્ડરોએ, આ સંસ્થામાં રહીને જે લોભો મેળવ્યા છે, મેળવીએ છીએ, અને હવે પછી મેળવશું તે તેઓશ્રીની કૃપાસુજ ફળ છે. તેઓશ્રીના અવસાનથી આ સંસ્થાને ભારે ખોટ પડી છે. અમે સર્વ તે માટે શોક પ્રદર્શિત કરી તેમના આત્માને શાન્તિ ઇચ્છીએ છીએ.

શા. ડાહ્યાભાઈ ઉમેદચંદ

સુપ્રી.

મહાવીર ચારોત્રરત્નાશ્રમ.

સોનગઢ (કાઠીયાવાડ)

તા. ૧૨-૬-૧૯૨૫

આચાર્ય શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરસૂરિજી મહારાજના સ્વર્ગવાસનો તાર મલ્યો. વાંચી અતી દુઃખ થયું છે. દેવવંદન આદી ક્રીયા કરી છે.

શા. હીરણ્યકંઠ કકલભાઈ
જૈન કન્યા વિદ્યાશાળા

અમદાવાદ.

એક સમર્થ વ્યક્તી શાંત મુર્તીનો જૈન કૌમમાં અભાવ થયો છે. એ જૈનોના કમ ભાગ્ય શીવાય ખીજી કાંઈ નથી. બધુયે મલી શકે છે. પણ વીશાળ દીલના મહાત્મા મલવા આ કલીકાળમાં દુર્લભ છે. આપણે માથે દુખનો ડુંગર ટુટી પડ્યો છે.

ગુરૂ મહારાજ સ્વર્ગવાસ પામ્યાનો તાર વાંચી ઘણા દીલગીર થયા છીએ. પાઠશાળામાં રજા પાડવામાં આવી હતી અને શહેરમાં પણ હડતાળ હતી.

શ્રી યશોવિજયજી જૈન ગુરૂકુળ.

સ્થળ પાલીતાણા.

ગુરૂદેવશ્રીના સ્વર્ગવાસ સંબંધી સમાચાર ફેલાતાં અહીંયાં ગુરૂદેવશ્રીના વિરહ માટે પરમ દિલગીરી ફેલાણી છે. આપના આ સેવકને પણ હૃદયમાં પુરતી દીલગીરી ઉત્પન્ન થઈ છે.

આચાર્ય મહારાજશ્રીની જૈનસમાજ તેમજ જૈનેતર સમાજ ના કલ્યાણ માટેની પરમ લાગણી કાંઈપણ વ્યક્તિથી અબાણી નથી. એ મહાત્માને દરેક કૌમ સરખીજ રીતેજ પીછાણતી હતી. અઠારે વરણના લોકો એ મહાત્માના વચનપુષ્પોને ઝીલતા હતા અને એ વચન પુષ્પોથી સેંકડો પ્રાણીઓએ પોતાના જીવનમાં અલૌકિક મુગંધી પ્રગટાવી વર્તમાનમાં જન સમુદાયને એ મુસેવાનો લાભ આપી રહ્યા છે. આવા એક સમર્થ મહાપુરુષનો વિરહ થતાં જગતના તમામ પ્રાણીઓને સ્વાભાવિક દીલગીરી થાય એ નિર્વિવાદ છે. ગુરૂ મહારાજશ્રીજીવું અગાધ જ્ઞાન, એઓની શાસનપ્રિયતા, તેઓની શૈલી, કાવ્યની રસીકતા. વચનની મધુરતા અને યોગની એકાગ્રતા એવા અનેક ઉજવળ ગુણોની પંકિત જોતાં અન્યત્ર એવા દિવ્ય પુરુષ હાથ લાગે તેમ નથી. ગુરૂ મહારાજ શ્રીએ રાજ મહારાજઓને તથા ઠાકરડા ગિરાશહ-

૯૬

રોને પણ અનુપમ ઉપદેશ આપી અહિંસા ધર્મના આરા-
ધક બનાવ્યા છે. એવા શાશનના સ્તંભ તુલ્ય ગુરૂમહારાજ શ્રી
સ્વર્ગમાં જતાં તેઓની ખોટ કોઈ રીતે પુરી શકાય તેમ નથી. આપ
સાહેબે અંતીમ અવસ્થામાં ગુરૂ મહારાજશ્રીની અનુપમ સેવા
બળવી છે એ અમૂલ્ય સેવાનો અને તેઓ શ્રીના શુભ આશીર્વા-
દનો પરમ લાલ આપે મેળવ્યો છે. એ માટે હૃદયમાં ઉચ્ચ લાવના
પ્રગટ થાય છે. આચાર્ય મહારાજશ્રીના અલૌકિક ગુણો અને એ-
ઓનો ઉજવળ પ્રેમ એ વારંવાર યાદ આવતાં હૃદય ભરાઈ આવે છે.

ૐ શાન્તિ: લી૦ શેઠ ત્રિભુવનદાસના કોટીશ વંદના
પાલીતાણા તા૦ ૧૪-૬-૨૫ રવીવાર જેઠ વદી ૮

શ્રી યશોવિજયજી જૈન ગુરૂકુળ

રા. શંકરલાલ ડાહ્યાભાઈ કાપડીઆ,

પાલીતાણા.

સુપ્રી. જૈન ગુરૂકુળ

ગુરૂ મહારાજના સ્વર્ગવાસના સમાચાર સાંભળી સર્વને
ઘણાજ ખેદ થયો છે. સમાચાર મળતાંજ 'વિદ્યાલયનું' કામકાજ
બંધ કરી વિદ્યાર્થીઓ અને ઓફીસ સ્ટાફ વગેરેની એક મોટી
સભા ભરવામાં આવી હતી. જેનો રિપોર્ટ જૈનપત્ર ઉપર મોકલ્યો
છે. સહગત સુરિશ્વરજીનો હારદીક પ્રેમ નીખાલસ દીલ અને જ્ઞાનની
ગંભીરતા સ્મરણમાં આવતાં ચક્ષુ આંસુથી દ્રવે છે. ગુરૂમહારાજના
સ્વર્ગવાસ થયાના સમાચાર મળતાંજ પડેલી ખોટ માટે આખા
જૈનસમાજને ગમગીની થાય એ સ્વભાવીક છે તેઓશ્રીના અસહ્ય
વીરહથી જૈનસમાજમાં અસાધારણા ખોટ પડી છે. ઉગતી પ્રભના
ઉદ્ધાર અર્થે જમાનાને અનુસરીને જૈનસમાજની અલીવૃદ્ધિ કરવા
તેઓશ્રીના જેટલો ભગીરથ પ્રયત્ન કરનાર પુરૂષરત્ન વિશ્વમાં
વીરલ હશે. ગુરૂશ્રીની અનુપમ લેખન શૈલી, વાહ્યાતુર્ય, કાવ્ય પદ્ધતા
ભલભલાને હેરત પમાડે છે. ગુરૂદેવશ્રીના બહોળા વચન પ્રભાવથી

૬૭

અને સીદ્ધાંત સમુદ્રના અવગાહનથી જૈનસમાજ વચ્ચે ભીન્નભીન્ન દેશના મહાન્ વિદ્વાનોએ સહગતને શ્રી શાસ્ત્રવીશારદ નામનું અનુપમ ખીરૂદ અર્પણ કરેલું જેને શ્રીમદે છેલ્લા દમ સુધી લીપાવ્યું છે. ગુરૂશ્રીએ જૈનશાસન માટે સેકડો પુસ્તકો રચીને જે અમુદય વારસો મુક્યો છે તેને માટે જૈનસમાજ સદાને માટે તેમની રૂણી છે આવા એક અદ્વિતીય અલૌકીક અને અસાધારણ શક્તીવાળા મહાપુરૂષનું અવસાન સાંભળતાં અમે સર્વનાં હૃદયમાં ભારે વ્યથા ઉત્પન્ન થઈ છે.

આ સંસ્થાના જન્મદાતા પરમપિતાસ્વરૂપ સૂરિશ્વરજી આ જગત્માંથી ચાલ્યા જતાં ગુરૂકૃળને મોટી ખોટ પડી છે. તેઓશ્રીનું મળતાવડાપણું અખંડ બ્રહ્મચર્ય અને પુસ્તકો લખવાની અપુર્વ શક્તિ અવલોકતાં કહ્યા વિના ચાલતું નથી કે જૈનસમાજે એક સમર્થ મહાપુરૂષ ગુમાવ્યા છે. જૈનોમાંથી પ્રાયઃ નષ્ટ થયેલી યોગ વિદ્યા તેમજ અધ્યાત્મવિદ્યાનો પુનરોદ્ધાર કરવા અર્થે તેમજ સર્વે દર્શનમાં જૈન દર્શનની પ્રકટવતા વધે તેવી રીતની લેખન તેમજ વ્યાખ્યાન શૈલીની હાલના વખતમાં પહેલ કરનાર આ મહા પુરૂષજ હતા. એ મહાત્માના અમર આત્માને શાન્તી મળે.

શંકરલાલ ઠાહ્યાભાઈ કાપડીઆ
ગુરૂકૃળ સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટ.

શ્રી વિદ્યાર્થી આશ્રમ

સુરત

આપણા હૃદય વલ્લભ નૈત્રમણી પરમ પ્રિય છત્રીસ ગુણુ-સંપન્ન બ્રહ્મચર્યવીભૂષિત શ્રી શાસન ઉદ્ધારક આચાર્યપદ વીભૂષિત મહાજ્ઞાની સાક્ષરવર્ય સાહિત્યવર્ધક પરમ પુજ્ય શ્રીમાન્ બુદ્ધિસાગર સુરિશ્વરજીના ખેદજનક મૃત્યુથી આ આશ્રમના વિદ્યાર્થીઓને અવર્ણનીય ખેદ ઉત્પન્ન થયો છે તે બહિર કરવા વિદ્યાર્થીઓની એક સભા મળી હતી અને નીચેનો ઠરાવ કર્યો હતો.

13

૫૮

ઠરાવ.

સુરત વડા ચૌટા જૈન વિદ્યાર્થી આશ્રમની સલા સદ્ગત આચાર્ય શ્રી બુદ્ધિસાગરજીના અવસાન માટે હારદિક શોક જાહેર કરે છે અને મરહુમના આત્માને શાન્તી ઇચ્છે છે. એમના અવસાનથી જૈન સમાજને ભારે ખોટ ગઈ છે.

શ્રી પાર્શ્વજીન મંડળ

રાવપુરા, વડોદરા.

સમસ્ત જૈનાચાર્યોમાં અગ્રગણ્ય યોગનિષ્ઠ ગુરૂ મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી મહારાજ કાળધર્મ પામ્યાના સમાચાર અમારા મંડળને મળતાં અતિશય દીલગીર થયા હીએ. વડોદરા શેહેરના સંઘ સાથેનો તેમનો સહવાસ ઘણો હતો તેમજ અત્રેના ઉપાશ્રય ઉપર તેઓશ્રીનું હૃદય ઘણું કૃપાવંત હતું. તેથી જ્યારે જ્યારે તેઓ અત્રે પધારતા ત્યારે મામાની પોળના ઉપાશ્રેયજ વિશેષ સ્થીરતા કરતા અને સઘળાને દર્શનનો લાભ આપતા, તેથીજ અત્રે તેઓની પ્રતીમા જાણે ખડી હોય એમ લાગે છે. તેમની હાજરીમાં દરરોજ રાત દિવસ અત્રેના રહીશો તેમજ અન્યદર્શની વિદ્વાનો અને તેઓ શ્રીનાં ભજનો પ્રેમથી ગાનાર મંડળ આ ઉપાશ્રયમાં આવી અતિ ઉદ્લાસથી તંબુરા વિગેરે સાહિત્ય સાથે ભજનની ધૂન મચાવતા. આવા તેમના પુન્ય સમાગમને લીધે જો કે તેઓશ્રીને અત્રે આવે વરસો થઈ ગયા છતાં તેઓશ્રીની મુક્તિ અત્રે ખડી હોય તેમ લાગે છે. તેમના આત્માને શાન્તિ મળે.

શા. મંગળદાસ તારાચંદ. પ્રમુખ
શા. વાડીલાલ હીમનલાલ
શા. ચીમનલાલ મનસુખરામ
સેક્રેટરી.

૯૯

શ્રી.

શ્રી અમદાવાદી દશાશ્રીમાળી વણિક બોર્ડીંગ

રાવપુગ. મામાની પોળ વડોદરા

શ્રીમદ્ આચાર્ય મહારાજ શ્રી અણતસાગર સૂરિજીની પવિત્ર સેવામાં શુભ સ્થલ પ્રાંતિજ. યોગ્ય શ્રી અમદાવાદી દશા શ્રીમ.લી વણિક બોર્ડીંગની મેનેજીંગ. કમીટીના મેંબ. રોની વંદના ૧૦૦૮ વાર અવધારશોજી વિ વિ. જે અમારી બોર્ડીંગની આજે મળેલી ત્રીટીંગ યોગનિષ્ઠ અધ્યાત્મજ્ઞાનદિવાકર પરમોપકારી શાસ્ત્રવિશારદ મહાન્ કવિરાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સુરિશ્વરજી કે જેઓ આ બોર્ડીંગના આદ્યપ્રતિષ્ઠાપક હતા એમના સ્વર્ગગમનથી અમે ઘણાજ દિલગીર થયા છીએ અને અમે સ્વર્ગસ્થના આત્માને ચીર શાંતી ઇચ્છીએ છીએ અને કમિટીએ આ બોર્ડીંગના મકાનમાં શ્રીમદ્ને સારો ફેટો તૈયાર કરી મુકવા ઠરાવ કર્યો છે. સંવત ૧૯૮૧ ના અશાઠ વદ ૭ રવીવાર તા. ૧૨-૭-૨૫

સેવક.

ડાહ્યાભાઈ મગનલાલ પરીખ

શા. ત્રીલોવન છોટાલાલ.

બી. એ. એલ. એલ. બી.

પ્રમુખ.

આ. સેક્રેટરી.

શ્રી યશોવિજયજી જૈન ગુરૂકુળ.

ખેદજનક અવસાન

પાલીતાણા તા. ૨૧ મી.

વિજાપુર ખાતે શાસ્ત્રવિશારદ યોગનિષ્ઠ શ્રીમદ્ જૈનાચાર્ય શ્રી બુદ્ધિસાગરજી સુરિશ્વરજીના કાળધર્મ પાઠ્યાના સમાચાર મળતાં ગુરૂકુળના સર્વ બાળકો અને કાર્યવાહકો અત્યંત દીલગીર થયા. તરતજ વિદ્યાલય બંધ કરવામાં આવ્યું અને બપોરે આશરે ત્રણ વાગે એઓશ્રીની દીલગીરીમાં એક સભા ભરવામાં આવી. ગુરૂકુળના સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટ શંકરલાલભાઈ તથા પંડિત શ્રી ત્રિભુવન દાસભાઈએ ટુકમાં એઓશ્રીનું જીવન રહેણી કરણી શાસ્ત્રપ્રત્યે

૧૦૦

અમૂલી સેવા અને ધર્મ પ્રત્યેનો પ્રેમ વિગેરે બાબતોનું અસરકારક વિવેચન કરી સચોટ અસર ઉપજાવી હતી. એ ઉપરાંત રાત્રે સુતી વખતે દરેક વિદ્યાર્થીએ એક એક નવકારવાળી ગણી હતી. એમના અમર આત્માને પ્રભુ શાંતી સમર્પો એજ અભ્યર્થના.

એઓશ્રી મહાન્ યોગનિષ્ઠ, શાન્ત અને પ્રમાવિક હતા તેમજ સંપૂર્ણ ત્યાગી અને બાળ બ્રહ્મચારી હતા. એમના જવાથી જૈન આલમમાં ન પુરી શકાય એવી જબરજસ્ત ખોટ પડી છે. એમના જવાથી જૈન કૌમનો દીવો બુઝાઈ ગયો છે. એમનો અભ્યાસ, એમનો જૈનોપર પ્રેમ એમનો યોગ અને એમનું શુદ્ધ ચારિત્ર એ સર્વને આશ્ચર્યમુગ્ધ બનાવતાં, એમની વાણી તો અમૃતજ હતી. લેખક તરીકે પણ એઓશ્રીએ સમસ્ત વિધના કલ્યાણુર્થે કેટલાએ અત્યુત્તમ ધોધમય ગ્રંથો રચેલા છે જેમાં ધોધભંડાર અખુટ ભર્યો છે. એ જૈનપ્રજાને એક વારસો મળ્યો એમ માનવાનું છે.

મહાન્ પુરૂષો દુનિયામાં જવલ્લેજ જન્મે છે અને તે પણ આમ એકાએક ચાલ્યા જાય એથી અમારાં હૃદય કેમ ના રડે ! એમની દીલગીરીનું વર્ણન કયા શબ્દોમાં કરવું ? અરે ! આ પ્રપંચી દુનિયામાંથી અત્યારે તેઓશ્રીએ પોતાની જીવનલીલા સમેટી લીધી. ફક્ત થોડાજ સમયના મંદવાડે એ દિવ્યજીવન રોળી નાખ્યું. એ ખોટનો આંક ગણી શકાય તેમ નથી. એઓશ્રી તો નક્કી સ્વર્ગમાં ગયા હશે. અને ત્યાં ખેઠા પણ અમારા ગુરૂકુળને સંભારતા હશે, નમન એ યોગીને ? જેણે દુનિયામાં વિચરીને અહિંસા ધર્મનો પડહ વગડાવ્યો છે. એઓશ્રી સહાય અમર છે. અમારી પ્રાર્થના છે કે એઓશ્રીનો આત્મા અત્યંત શાંતિ પામે. જ અસ્તુ.

લી૦

વિદ્યાર્થી તલકચંદ માવજી
તંત્રી હસ્તલિખિત માસિક “ વીરબાળ,

૧૦૧

શ્રીમદ્ના સ્વર્ગગમન સંબંધે વર્તમાન પત્રોના ઉતારા

જૈન તા. ૧૪-૬-૨૫

સ્વ૦ આચાર્ય શ્રી યુદ્ધિસાગરજી,

લગભગ ત્રણેક માસ ઉપર યોગનિષ્ઠ આચાર્યશ્રી યુદ્ધિસાગરજીની માંદગીએ ગંભીર રૂપ પકડયું હતું. સદ્ભાગ્યે જાણે કે મ્હોતની સાથે લડીને પુનર્જીવન પામ્યા હોય તેમ ઉઠીને ઉભા થયા, તેમના ભકતો, અનુયાયીઓ અને અનુરાગીઓના મ્હોં ઉપર પ્રપુલ્કતા છવાઈ, પણ એ પ્રપુલ્કતા ઠગારી હતી અને નિષ્કુર કાળધર્મે જે આશા પ્રેરી હતી તે પાછી નિરાશામાં પરિણમવાવા અર્થે હતી. તેથી તે કલ્પના પણ ભાગ્યે જ કોઈ કરી શકે । અજે અમે જાણીને મમોહત્ થયા છીએ કે સાહિત્યના મહારથી, યોગના અનન્ય ઉપાસક અને જૈન શાશનના સમર્થ આરાધક આચાર્યશ્રી યુદ્ધિસાગરજી વીજાપુરમાં ગયા મંગળવારે સવારના આ કુર માંદગીના પરીણામે દેવલોકમાં જઈ વસ્યા છે ? યુદ્ધિસાગરજી મહારાજ એટલેજ સાહિત્યની સરોતા, યોગની પ્રેરણા અને નિરપેક્ષપણાનો નિવાસ. શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય અને શ્રી હરિભદ્રસૂરિ સમા દેવી શક્તિસંપન્ન પુરુષોની દિગન્તગામી પ્રતિભા અને અખંડ યુદ્ધિગૌરવ નિરખી આપણે ઘડીભર આશ્ચર્યમુગ્ધ થઈ જઈએ છીએ. પરંતુ આ હીણા ગણાતા કાળમાં શ્રી યુદ્ધિસાગરજી મહારાજે, એકનિષ્ઠા અને સાત્યતાથી જૈન સાહિત્યની જે સેવા કરી છે તે જૈનસમાજના ઇતિહાસમાં ઉજ્જવળ અક્ષરે આલેખાશે એ વિષે અમને લેશ માત્ર પણ શંકા નથી. પ્રેમાનંદ કવિએ ગુર્જરી ગિરાને ખીલ સમોવડી ભાષામાં ગૌરવવતી બનાવવાને અર્થે જે પણ કયું હતું અને એ પણ પાળવા જે ઉજ્જગરા વેઠયા હતા તેનું શ્રી યુદ્ધિસાગરજી મહારાજની સાહિત્ય પ્રવૃત્તિ જોતાં સ્મરણ થયા વિના રહેતું નથી. જૈનેતર

૧૦૨

સાહિત્યની સામે જૈન સાહિત્યને સ્પર્ધિત ભાવે ઉન્નત મસ્તકે ઉભું રાખવાના તેમના પુણ્યાભિલાષ પાર પડયા છે એમ કહેવામાં અતિશયોક્તિ નથી.

સાહિત્યપ્રવૃત્તિમાં-વિચાર-મનન અને નિધીધ્યાસનમાં જેની રસવૃત્તિ જામી હોય તેને સંસારના ક્ષુદ્ર રસ ચલિત કરી શકતા નથી. સ્વ. બુદ્ધિસાગરજીના સંબંધમાં એ સૂત્ર પણ સત્ય ઠયું છે. સાધુ-સૃષ્ટિની ખટપટો અને કોળાહળમાં પણ તેઓ લગભગ તટસ્થવૃત્તિ જ ધારી રહ્યા હતા. કોઈ પણ વિખવાદ કે વિતંડાવાદથી અલગ રહેવું અને પોતાથી બને તેટલી જૈનશાસન અને સાહિત્યની સેવા કરી છુટવું એ તેમનું ધ્યેય હતું. સ્વ. બુદ્ધિસાગરજી જેવા ગંભીર અને પ્રતિભાશાળી પુરૂષો આજે આપણા સમાજમાં વિરલ છે. તેવે વખતે એક તેજસ્વી નક્ષત્રનો ગ્રાસ કરી કાળખળે જૈન સંઘને દરિદ્ર અને દીન બતાવ્યો છે! શાસનદેવો એ સદ્ગતના આત્માને પરમ શાંતિ અર્પે અને તેમની શુભરાશી તેમના પદ્મધર આચાર્યશ્રી અજીતસાગરજી તેમજ શિષ્યપરિવારમાં ચિરસ્થાયી વાસ કરે એમ પ્રાર્થીએ છીએ.

જૈન તા. ૧૪-૬-૨૫
આચાર્યશ્રી બુદ્ધિસાગરસૂરી

જૈન શાસનનો મંગળ સિતારો ગયા મંગળવારે વિજાપુરને પાઠર અસ્ત થયાના બખર નોંધતાં અમનેદુઃખ થાય છે. વીજાપુરમાં જ શીવદાસ નામના કણ્ઠુપીને ઘેર એકાવન વર્ષ પૂર્વે (સં. ૧૯૩૦) શીવરાત્રીના દિવસે આ અધ્યાત્મયોગીને જન્મ થયો અને ત્યાંજ તેમના પંચભૂતો માટીમાં મળી ગયાં.

પુત્રનાં લક્ષણ પારણામાંથી વર્તાય તેમ શીવદાસ પટેલનો ખેચર નાનપણથીજ ત્યાગમૂર્તિ હતો. ધુણી નિશાળે લણતાં પોતાના જૈન મિત્રોને પાઠશાળામાંથી ઈનામ લાવતાં જોઈ તેવું ચિત્ત ત્યાં ખેચાયું અને છ માસમાં તે તે પાઠશાળાનો મુખ્ય વિદ્યાર્થી બની

૧૦૩

ગયો. વીળપુરના ધર્મપ્રેમી શેઠ. નથુભાઈ મંછાચંદે આ બાળકનું તેજ ભેઈ તેને પોતાનો કરી લીધો અને મહેસાણામાં શ્રી ચશોવિજયજી જૈન પાઠશાળામાં આગળ અભ્યાસ વધારવા માટે દાખલ કરી દીધો.

કહે છે કે બેચર પટેલ નાના હતા ત્યારથી તેમને કોઈ વ્યસન કે વિલાસ નહોતાં. માણુસામાં એક ભાઈને ત્યાં (શેઠ વીરચંદ કૃષ્ણજીને ત્યાં, જમવાને નોતરવાથી નવી નવી રસવતીઓ કરી પીરસી. બેચરભાઈ આ સર્વે જુદી જુદી વાનીઓ એકઠી કરી ઉપર પાણીની અંજલી રેડી શીરાવી ગયા. જમાડનારે આમાં પટેલવૃત્તિ માની; પરંતુ અંતે પુછપરછ કરતાં ખુલાસો થયો કે 'આજે આવા સ્વાદ ચાખું તો કાલે જીભ લાલચુડી અને'

આ નિર્લેપ બાળકના વેશવાળની માબાપે વાત કાઢી એટલે ત્યાંથી છુટી મહેસાણા પાઠશાળામાં બેચરભાઈ અધ્યાપક તરીકે આવી રહ્યા અને સાગરગચ્છના શિરોમણી શ્રીમદ્ સ્વીસાગરજી મહારાજનો સમાગમ કરી ત્યાગના મૂળ ઉંડા નાખ્યાં.

સં. ૧૯૫૪ માં ગુરૂશ્રી સ્વર્ગે સંચર્યા તેનો ઘા હજી રૂઆયો નહોતો એટલામાં સં. ૧૯૫૬ માં તેમનાં માબાપ ટુંકે ગાળે ગુજરી ગયાં. એ બનાવે તેમની અનિત્ય ભાવનાને ખુબ વધારી દીધી. પછી તેમના પુણ્યપ્રસંગો સાચવીને સં. ૧૯૫૭ માં પાલણુપુરમાં જઈ શ્રીમન્ સુખસાગરજી મહારાજ પાસે માગશર શુદ્ધ ૧ ને દિને દીક્ષા લીધી.

બેચર પટેલમાંથી બેચરભાઈ પંડીત અને પછી મુનિશ્રી જુદ્ધિસાગરને સ્થાને પહોંચેલા આ આત્માનો જ્ઞાનદીપક હવે ઝળ હળવા લાગ્યો, તેમણે પોતાનો વિહાર સુરત તથા મુંબઈ સુધી અને ગુજરાત કાઠિયાવાડમાં કરવા સાથે અભ્યાસમાં આગળ વધી શાસ્ત્રવિશારદના વિરલપદે પહોંચ્યા. અને સં. ૧૯૬૯ માં ગુરૂના સ્વર્ગવાસ પછી તેમણે સાગરગચ્છના શિરોમણી પદને અલંકૃત

૧૦૪

કયું અને તે પછી તેમના જ્ઞાનતેજથી આકર્ષાઈ ધી સંઘે આચાર્ય પદ આપ્યું.

જે આત્માને આત્મસ્મરણની લગની લાગી હોય તે ગચ્છ શિરામણી હોય કે આચાર્ય કહેવાંય તે બધું તેને મન તો સરખું જ ગણાય. આચાર્ય શ્રી બુદ્ધિસાગરજી તો અધ્યાત્મમાંજ મગ્યા રહેતા. કેસરીયાજી તરફના વિહારમાં હોય કે મુખઈમાં હોય, ગામડામાં વીચરતા હોય કે શહેરમાં રહ્યા હોય, પરંતુ જ્ઞાન અને લખવું-વાંચવું તે તેમના માટે નિત્યનો ખાસ ખોરાક હતો. પ્રભુ-ભજનની ધૂનમાં તેઓ મસ્તરામ કે ચીદાનંદવું સ્મરણ કરાવતા હતા. તેઓ કહેતા કે—

અમો ઉસ્તાદના ચેલા, ફકીરી વેશમાં ફરતા,
નથી દુનિયા તણી પરવા, અલખની ધૂનમાં રહેતા.

x x x

રોમ રોમ પ્રદેશમાં રે, લોકાલોક સમાયો.
ચૌદ બ્રહ્માંડ નાટક સહુ રે, પ્રીતિ પ્રદેશે સુકાયો.

આતમ અલખ લીલા મેં સવાયો.

x x x

તેઓ શત્રુજય ચઠતા સરસ્વતિ ગુફામાં કલાકૈના કલાકૈ કાઠી નાખતા, ઇંડર કે આણુમાં અવધૂતની પેઠે ઉંડાણમાં છુપાઈ જતા અને શહેરના જનાલયોમાં પણ લોચર્જી લાળે તો ત્યાં કલાકૈ સુધી પ્રભુપ્રેમની મસ્તી જગાવતા.

તેમને જૈન કે અજૈન, હીંદુ કે મુસલમાન, સૌ સરખા હતા. અંત્યજની માની લીધેલી વાડો ટપીને પણ તેઓ પ્રેમ અને શાંતિનો રસ રેલાવતા હતા, તેમનાં ભજનનો રસ ધર્મ કે ન્યાતજ્ઞતા આંતરા વિના સૌ કોઈ પીઈ શકતા. ઢેડના બાળકોને ધર્મના સંસ્કાર આપીને પાપના પુંજમાંથી બચાવી લેવામાં તેમને આનંદ થતો; તેથી તેવા ત્યાજ્ય ગણાએલાં બાળકોને ભણાવવાને પણ તેઓ સંકેચાતા નહિ.

૧૦૫

તેમની લખવાની શક્તિનું માપ એટલા ઉપરથી થઈ શકે કે તેમણે અધ્યાત્મ અને આત્મજ્ઞાન, ધર્મચર્યા, ઇતિહાસ, કાવ્ય અને તત્ત્વવિચારણા આદિ દરેક વિષય ઉપર એટલું તો સાહિત્ય લખ્યું છે કે તેનો સુકાળલો વર્તમાન કાળમાં ભાગ્યે જ કોઈની સાથે આપણા સમાજમાં થઈ શકે છે. જેમ માળાના ૧૦૮ મણકા હોય તેમ અત્યાર સુધીમાં તેમના ૧૦૮ ગ્રંથો તો બહાર પડી ચુક્યા છે, અને તે પશુ એક એકથી ચઢતા અને સાહિત્ય સમૃદ્ધિમાં ખળના રૂપ અંકાય તેવા. તેમના ભજનોના ૧૧ ભાગ એ અંતઃસ્કુરણામય હજારો ભજનોનો ખળનો છે, આનંદ-ધન કાવ્યના અર્થ લખતાં ૮૦૦ પાના ભર્યાં. પત્રથી ઉપદેશ આપતાં ૬૦૦ પાનાં, ગદ્યમાં ઉપદેશ આપતાં ૧૦૦૦ પૃષ્ઠ, કર્મયોગમાં ઉતર્યા તો ભગવદ્ગીતાની ભાવના ઉપર ૧૦૦૦ પૃષ્ઠ ભર્યાં. પરમાત્મ જ્યેતી પ્રકટાવતાં ૫૦૦ પાના અને પરમાત્મ દર્શન કરાવતાં તેટલાં જ ખીજાં લખી નાખ્યાં ! સાળરમતી નદીનું વર્ણન કરવા બેઠા તો જાણે અનેક આત્માઓને તેના પ્રતાપે તારી દેવા બેઠા હોય તેમ સાળરમતીના ગુણઆમને છેડો જ ન આવે !

ઇતિહાસમાં ઉતર્યા ત્યાં તો સેંકડો શીલાલેખો અને તેનાં હાઈ તથા ઇતિહાસ સાથે પરસ્પરને સંબંધ ચીતરતા જાણે તે કાળમાં ભમી રહેલ એક મુસાફર જોઈ લ્યો. આવા ૧૦૮ મણકા જન સમાજના સન્મુખ ધરીને તેનો મેર ગુંથવા કક્ષાવલિ સુપ્રોધ શરૂ કર્યો અને મૂળાક્ષરના અકેક સ્વરવ્યંજન ઉપર આત્મરમણ કરતાં છ હજાર કાવ્ય લખી નાખ્યાં. આ ગ્રંથના હજુ તો ' જ ' ના કાવ્યે પહોંચ્યા ત્યાં પચીશ કરમાં થઈ ગયાં અને તેટલામાં આજે આ મહાન્ વિભૂતિ સ્વર્ગે સંચર્યાના ખખર જાણી અપાર ખેદ થયો !

જેમ તેઓ લેખક અને કવી તરીકે પ્રખર પુરૂષ હતા તેમ વક્તા તરીકે પણ તેમની વાણી અનેક જીવોને ઉપકાર કરી શકતી. જાહેર ભાષણની પ્રથા મુનિઓ માટે તેમણે જ શરૂ કરેલી સં. ૧૯૬૫ માં ના. ગાયકવાડ સરકાર મળ્યા ત્યારે તેમણે

૧૦૬

કરેલ ઉપદેશ શ્રીમંતે અંગ્રેજીમાં અનુવાદ કરાવી છપાવી રાખ્યો અને ફરી રાજમહેલમાં યોલાવી ધર્મચર્ચા કરી ત્યારેજ તેમને શાંતિ થઈ.

આ બધું છતાં તેઓ દેશકાળને ભુલ્યા નહોતા. અમદાવાદ જેવા શહેરમાં જૈન બાળકોને ઉંચી ફેળવણી હોવા માટે ઉભા રહેવાને આશરો નહોતો. તે જોઈ શેઠ લલ્લુભાઈ રાયજીને ઉપદેશ કરતાં જૈન યોડીંગની સ્થાપના થઈ. પાલીતાણામાં જૈન ગુરૂકુળના પાયા હયમચતા જોઈને શેઠ જીવણચંદ ધરમચંદ તથા શાં. લલ્લુભાઈ કરમચંદને યોલાવી જણાવ્યું કે “કેમના નિરાધાર બાળકોને આજે મુંજવણમાં જાણી માફ કાળજી કપાઈ જાય છે. તેને તમારા આધારની જરૂર છે. તેમને તમારા બાળક સમજીને કોઈ વળગાડો તોજ મને શાંતિ થાય !” તુર્ત તેઓ પાલીતાણે આવ્યા અને આજે જૈન ગુરૂકુળ તેમના આશિર્વાદથી ૧૦૦ બાળકોના આશિર્વાદ લઈ જૈન સમાજની આબરૂ દીપાવી રહ્યું છે ! એ સર્વ તેમની પ્રેરણાનાં ફળ છે.

આવી રીતે શાસન સેવાનાં બીજાં તેઓ અનેક સ્થળે વેરેલ અને ઉગી પશુ નીકળેલાં. પરંતુ તેમાં કયાંય ન મળે દખલ કે ન મળે નામનાનો આગ્રહ ! એજ તેમની અધ્યાત્મભાવના સૂચવે છે.

સં. ૧૯૬૪ માં તેમના ઉપદેશથી અધ્યાત્મજ્ઞાનપ્રસારક મંડળનો જન્મ થયો અને તે દ્વારા સેંકડો ગ્રંથો પ્રકાશને પામ્યા. તે પૈકી ૧૦૮ મણુકા તો તેમના એકલાનાંજ હતા. છતાં ન મળે પ્રેસની પંચાત કે ન મળે ભાવ-તાલતુ' ભાન ! આટલી તટસ્થતા આજે આત્મીક ત્યાગ વિના બીજે કયાં શોધી જડે ?

સ્વદેશીના તેઓ પોષક હતા, શુદ્ધિને પીછાણી તેમણે ખાદીજ વાપરવી શરૂ કરેલી અને તેમના કાવ્યમાં પશુ ‘સ્વદેશી વસ્તુ વાપરશો’ તથા ‘ખાદીના સત્કાર’ ને નથી ભુલ્યા.

મહીકાંઠામાં તેમનો અંતિમ વિહાર હતો. દરમ્યાન અજ્ઞાન લોકો વહેમમાં ધર્મ ચુકતા જોઈ, વીજાપુર પાસે મહુડીમાં જીનાલય

૧૦૭

તયા તેની નજીક ઘંટાકીણ મહાવીરની પ્રતિષ્ઠા કરાવીને સેંકડો ઢોકોને મિદયાત્વથી બચાવી લીધા.

આ અંકમાં પ્રકટ થયેલું તેમનું છાયાદર્શન (ફોટો) પણ તેમના અધ્યાત્મ જીવનનો ખ્યાલ આપે છે. તેમને ફોટો લેવાની વાત સદા કાંટારૂપ લાગતી, તેથી પ્રસંગ જોઈ તેઓ ઠલ્લે ગયેલા ત્યારે અમદાવાદના એક ભાવનગરી ફોટોગ્રાફર સાધનો લઈ પાછળ ગયા અને ઝાડની ઝાથે કેમેરા ગોઠવી બેઠા આચાર્ય શ્રી પાછા જઈ વળ્યા એટલે માર્ગમાં આ તૈયારી જોઈ દુર બેસી ગયા. એ જોઈ ટાપ-ટીપ માટે ખોટી ન થતાં ઠલ્લાની તરપણી (જળપાત્ર) સાથે ફોટો ખેંચી લેવાયો ! જટા અને આસપાસના ખેતરોના પથારા ઉપરથી તે અધુરું સ્પષ્ટ સમજી શકાય તેવું છે. (આ લેખ ફોટો સાથે છપાયેલ છે)

The Bombay Chronicle
22-6-25.

LATE JAIN ACHARYA BUDDHISAGARJI.

The death of Acharya Shree Buddhisagarji Maharaj, a well-known Jain preceptor, which took place at Vijapur in Baroda State on the 9th instant has caused an irreparable loss to the Jain community. Born in a Patidar's family at Vijapur on Maha Vad 14th Samvat Year 1930, the Acharya took to the study of Jain scriptures at an early age of 7 years. His childhood betrayed a very strong inclination towards ascetism.

After completing his course of studies, on Magaser Sud 6th Samvat Year 1 57 he was initiated in the order of Jain ascetics at Palpur by Shreemad

૧૦૮

Sukhsagarji disciple of Shreemad Ravisagarji of the Sagar section. The deceased lead the life of a perfect Brahmachari (celebrate) throughout his life. He had studied Jain and various other scriptures and was well versed in Nyaya, Vyakaran, Yoga etc. Those who came in contact with him were impressed by his simple life. He had written over 108 books on various subjects including Yoga, Adhyatma, Vairaga, etc. Some of those books have been recommended by the Baroda and British Governments for prizes and library purposes and some have been published in Sanskrit, Gujrati and Hindi. He has written "Bhajans" which are recited everywhere. By his death the Jain community has lost one who was a pillar of Jainism.

About Rs. 15,000 have been subscribed towards a Samadhi Mandir which is proposed to be erected in his memory.

(આ લેખ ફોટો સાથે છપાયેલ છે)

ધી બોમ્બે કોનિકલ, ૨૨-૬-૨૫.

વિવિધ વિચારમાળા પુ. ૨ અં. ૧૧ મો.

આચાર્યશ્રી યુદ્ધસાગરસૂરી.

જૈન ધર્મના વાર્તામાનિક અનેક પ્રભાવક આચાર્યો પૈકીના એક આચાર્યશ્રી યુદ્ધસાગરસૂરીના તા. ૬ મી જુનના દિવસે મહુડી ખાતે થયેલા સ્વર્ગવાસના સમાચાર પ્રકટ કરતાં અમને પારાવાર ખેદ થાય છે.

મરણં પ્રકૃતિઃ જીવનં વિકૃતિઃ આ નિયમનો આધ્યાત્મિક દૃષ્ટિએ ખ્યાલ કરીએ તો કોઈના પણ મૃત્યુ માટે આપણને ખેદ નજ

૧૦૯

થવો જોઈએ, પરંતુ જે સમયે જૈનસમાજનું નાવ ભરહરિયામાં ડોલાયમાન થઈ રહ્યું છે, જે વખતે જૈનધર્મની વાસ્તવિકતાનો પ્રચાર કરવાનો સાનુકૂળ સમય હાથ આવ્યો છે; જે સમયે જનસમાજમાં છિન્ન ભિન્નતા, નિર્નાથતા અને અઘટિત સ્વતંત્રતાનો પવન પુકાઈ રહ્યો છે, તે વખતે આચાર્ય શ્રીબુદ્ધિસાગરજી જેવા વિદ્વાન, ઉદાર, સમયજ્ઞ અને લેખક આચાર્યના સ્વર્ગવાસથી જૈન સમાજની પ્રત્યેક વ્યક્તિને મર્મહત વેદના થાય, તો તેમાં લગારે આશ્ચર્ય પામવા જેવું નથી.

આચાર્ય શ્રીબુદ્ધિસાગરજીનો જન્મ તેજ વિંજાપુર ગામમાં થયો હતો કે જ્યાં તેમનો અગ્નિસંસ્કાર કરવામાં આવ્યો છે. તેઓનો જન્મ કણ્ઠી કુટુંબમાં થવા છતાં પૂર્વ જન્મના સુસંસ્કારોના લીધે ખાલ્યાવસ્થાથીજ જૈનધર્મની શિક્ષા તરફ તેમનું દિલ વળ્યું હતું અને પ્રારંભથી તેમને શિક્ષાની જોગવાઈ પણ જૈન સંસ્થામાંજ થઈ હતી. ખાલ્યાવસ્થાથીજ તેમની બુદ્ધિ બહુ તેજ હતી, અને તેના પરિણામે તેમણે જૈનધર્મનો સારો અભ્યાસ કર્યો હતો. આગળ જતાં અભ્યાસ અપેક્ષાએ પણ લેખન પ્રવૃત્તિએ એમનો પ્રધાન વિષય થઈ પડ્યો હતો અને તેનુંજ પરિણામ એ હતું કે તેઓ એક પછી એક અનેક મૌલિક તેમજ વિવેચનાત્મક ગ્રંથો લખી શક્યા હતા. તેમનાં ભજનપદ સંગ્રહો પૈકી અધ્યાત્મના પદો વાંચવા અને સાંભળવા પ્રમાણે—તેઓશ્રીને અધ્યાત્મના વિષય તરફ ઘણી સારી અભિરુચિ હતી.

આમ એકંદર આચાર્ય શ્રીબુદ્ધિસાગરજીસૂરિજી મહારાજે પોતાની વિદ્યા, જ્ઞાન ધ્યાન અને યૌગિક ક્રિયાઓથી જૈન અને અજૈન વર્ગમાં સારી ખ્યાતિ મેળવી હતી. તેમના ભજનોમાં એટલો અધો રસાસ્વાદ રહેલો છે કે—એ ભજનો કેાણ જૈન કે કેાણ અજૈન તમામને ઉપયોગી હોવાથી અધાયે રસપૂર્વક તેનો લાભ ઉઠાવે છે.

મહુર્મ આચાર્યશ્રી બહુ પ્રેમીલા સ્વભાવના હતા. ખટપટોથી

૧૧૦

ફર રહેલા અને પોતાનો સમય લખવા વાંચવામાંજ વ્યતીત કરતા. તેમણે ઘણા ગ્રંથો લખીને જેમ સાહિત્ય વૃદ્ધિમાં ફાળો આપ્યો છે, તેવીજ રીતે અધ્યાત્મજ્ઞાન પ્રસારક મંડળ જેવી ઉપયોગી સંસ્થાઓ સ્થપાવીને પણ જૈનસમાજ ઉપર મહાન્ ઉપકાર કર્યો છે.

સાહિત્ય-વહોદરા. જીલાઈ

૧૦૮ મહાન્ ગ્રંથ રચયિતા મહાન સાહિત્યાચાર્ય—શાસ્ત્રવિશારદ્

શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સૂરીશ્વરનો સ્વર્ગવાસ.

ધર્મ, સમાજ સેવા, અધ્યાત્મજ્ઞાન, તત્ત્વજ્ઞાન આદિ ગહન વિષયો પર સંસ્કૃત પ્રાકૃત હિંદી અને ગુજરાતી ભાષામાં ગદ્યપદ્યમાં ૧૦૮ મહાન્ ગ્રંથો લખી પોતાની હયાતીમાંજ પ્રકટ કરાવી વિશ્વને ઉન્નતિ પથમાં દોરનાર મહાન્ પંડિત પ્રવર, કવિવર, પ્રખર વક્તા, વિચારક અને તત્ત્વજ્ઞાની જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી વિભવપુરમાં ગઈ તા. ૬-૬-૨૫ ના રોજ સ્વર્ગવાસી થયના દુખદાયક સમાચાર ફરી વળ્યા છે. સદ્ગત્ ઘણીજ ઉંચી કેટિના યોગાભ્યાસી જ્ઞાની સંત હતા. પ્રેમાનંદની પેઠેજ ગુર્જર ભાષાની ઉત્કૃષ્ટ સેવા બજાવવાની ભીષ્મ પ્રતિજ્ઞાવાળા આ મહાત્માએ ગુર્જર ભાષામાં સેંકડો ગ્રંથો લખી ગુર્જર સાહિત્યમાં વૃદ્ધિ કરી છે. તેમણે ગ્રંથો સાહિત્ય પરિષદમાં પોતાનો નિબંધ મોકલી આપ્યો હતો. તેઓ સં. ૧૯૩૦ માં શિવરાત્રિને દિવસે વિભવપુરમાં જન્મ્યા હતા. કુર્મ ક્ષત્રિય બલતના પાટીદાર હોઈ તેમના પિતા સુખી અવસ્થામાં હતા. સંસારી નામ બહેચરદાસ હતું. આજન્મ બ્રહ્મચર્ય વૃત્ત ધારી ૧૯૫૭ ના માગશર શુદ્ધ ૭ ના રોજ દિક્ષા લઈ ૧૯૭૦ ના માગશર શુદ્ધ ૧૫ ના રોજ પેથાપુરમાં આચાર્યપદ પ્રાપ્ત કરી ૧૯૮૧ ના જેઠ વહ ૩ ના રોજ નિર્વાણ પામ્યા છે.

તેમણે પોતે નવીન રચેલાં કાવ્ય તથા અધ્યાત્મજ્ઞાનના ઉચ્ચ કેટિના ૧૦૮ ગ્રંથો પ્રકટ થઈ ચૂક્યા છે. કેઈ આચાર્યે પોતાની

૧૧૧

હંયાતીમાંજ ૧૦૮ ગ્રંથોની માળા પૂર્ણ કરી હોય, એવા આ આ-
ચાર્ય જેવા થોડાજ દાખલા ઇતિહાસ ખતાવે છે. આવા અદ્ભુત
અમત્કારી સાહિત્યના ઉચ્ચ કોટિના ઉપાસક, અધ્યાત્મ જ્ઞાન
યોગનિષ્ઠ યોગીશ્વરના આત્માને પ્રભુ શાંતિ આપો.

શ્રી બુદ્ધિસાગરજીના સ્વર્ગવાસથી ગુજરાતને અને જૈન
ભાઈઓને મોટી ખોટ પડી છે

જૈન ધર્મપ્રકાશ-અષાઠ.

આચાર્યશ્રી બુદ્ધિસાગરજીનો સ્વર્ગવાસ.

આ અધ્યાત્મપરાયણ, યોગનિષ્ઠ જૈન સાહિત્યની વૃદ્ધિ
માટે સતત ઉદ્યોગી મહાત્મા જેઠ વઢિ ૩ ને સોમવારે વીજપુર
ખાતે સ્વર્ગવાસી ધયા છે. એમનો જન્મ સંવત ૧૯૩૦ માં વીજ-
પુરમાં શીવદાસ નામના કૌટુંબિકને ત્યાં થયો હતો, નામ બહેચર
પાડયું હતું. પૂર્વના સંસ્કારથી લઘુવયમાં જ જૈનધર્મ સંબંધી
અભ્યાસનો યોગ થયો હતો, શ્રીમદ્ રવિસાગરજી મહારાજનો
સંયોગ બન્યો હતો, અને તેને પરિણામે સં. ૧૯૫૭ ના માગશર
શુદ્ધિ ૬ ઠે શ્રીમાન્ બુદ્ધિસાગરજી મહારાજ પાસે ચારિત્ર ગ્રંથલુ
કર્યું હતું તેઓ સાહેબ ક્રમેક્રમે જ્ઞાન, ક્રિયા બંનેમાં વધતાં
આચાર્ય પદવી પામ્યા હતા અને ગદ્યપદ્યાત્મક નવા નવા ગ્રંથો યા
બુકોના ૧૦૮ મણકા બનાવ્યા હતા. જે બધા છપાઈ ગયા છે.
હજી તેમની કૃતિ છપાવની બાકીમાં છે, તે ભવ્ય જીવોને એકાંત
ઉપકારક છે, શ્રી અધ્યાત્મજ્ઞાનપ્રસારક મંડળની સ્થાપના એઓ
સાહેબેજ કરી હતી. એઓ તદ્દન સાદાં ને સ્વદેશી વસ્ત્રોજ વાપ-
રતા હતા. વૈરાગ્ય રસમાં વૃદ્ધિ પામતા હતા, તેઓ સાહેબનો
અંત સમય બહુજ સુધર્યો છે, જૈનબંધુઓએ પણ મોટી સંખ્યામાં
બહારગામથી વીજપુર આવી તેમની અંતક્રિયામાં ભાગ લીધો હતો.
એ પ્રસંગે ઉપજ પણ બહુ સારી થઈ હતી, આવા મહાત્માઓની

૧૧૨

ખાલી પડેલી જગ્યા પુરાતી નથી, અને તેમના મુખ્ય શિષ્ય શ્રી અજિતસાગરસૂરિ તેમની ખામી જણાવા નહીં દેય એમ ઇચ્છીએ છીએ, અને મહુમના આત્માને શાંતિ ઇચ્છીએ છીએ.

પ્રબંધુ તા. ૧૪-૬-૨૫

જૈન આચાર્યનો સ્વર્ગવાસ—સુપ્રસિદ્ધ જૈન આચાર્ય શ્રીમદ્ બુધ્ધિસાગરજી સુરીશ્વરજી મહારાજ ગયે મંગળવારે સવારના વિંતપુર ગામમાં ટુંક ખીમારી લોગવી સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે. આ સમયાર અત્રે મળતાં ખીજે દિવસે તેમના માનમાં શેરબબરો, ખાંડીબબર, કાપડબબર, મસ્કેતી મારકેટ, કંદોઇબબર, ગાંધીબબર, કંસારાબબર, અવેરીબબર, ચાંદલાબબર, દાણાબબર સોનાચાંદી બબર, શ્રી જૈન વિશા એસવાળ કલણ, શ્રી જૈન ધર્મ વર્ધક સભા, શ્રી વીરચંદ દીપચંદ લાયબ્રેરી વીગેરે બંધ રહ્યાં હતાં. મહુમ મહાન યોગનીષ, ઉત્તમ ચારીત્ર્યવાન અને કવિ હતા. મહુમે ભજન પદ-સંગ્રહ, કર્મયોગ તથા ખીજા આધ્યાત્મિક ૧૦૮ પુસ્તકો લખીને જૈન ધર્મની સારી સેવા બબવી છે. મહુમ પોતાના મળતાવડા સ્વભાવથી જૈન ધર્મ સિવાયના ખીજા ધર્મોવાળાઓને પણ ઘણા પ્રિય અને પૂજ્ય હતા. મહુમે જૈનોમાં સૌથી મોટામાં મોટી ગણાતી આચાર્યની પદવી પ્રાપ્ત કરી હતી અને તેમણે કેટલાક શિષ્યોને દીક્ષા આપી સારી રીતે તૈયાર કર્યાં છે. મહુમ ન્યાતે કણ્ઠી હતા. તેમ છતાં પોતાના આત્મબળથી અને અભ્યાસથી આવી ઉચી પદવી પ્રાપ્ત કરવાને શક્તિમાન થયા હતા. તેમની ઉંમર આશરે ૫૦ વર્ષની હતી. મહુમ ઘણો વખત રતનપોળ અવેરીવાડમાં આંબલીની પોળના જૈન અપાશરામાં રહેલા તેથી તેમના દેહત્યાગના સમાચાર સાંભળતાં તેમના દર્શનાર્થે અત્રેથી સંખ્યાબંધ જૈનો વિંબપુર ગયા હતા. મહુમની યાદગીરી કાયમ રાખવા સારૂ વિંબપુરમાં મોહું ડુંડ ઉભુ કરવામાં આવ્યું છે.

૧૧૩

સયાજી વિજય ૧૧-૬-૨૫

જૈનાચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજીનો સ્વર્ગવાસ.

યોગનીષ્ટ શાસ્ત્રવિશારદ જૈન આચાર્ય શ્રી બુદ્ધિસાગરનું સ્વર્ગ-ગમન વિજ્ઞપુરમાં જ્યેષ્ઠ વદી ૩ મંગળવાર તા. ૯ મીએ પ્રાતઃકાળે સવારે થયું છે. મરહુમ એક અત્યંત વિદ્વાન, જઈન ધર્મશુર હોવા છતાં તેઓએ વૈદીક અને બુદ્ધ સંપ્રદાયોનો તેમજ ઇસ્લામ અને ખ્રીસ્તી ધર્મનો સારો અભ્યાસ કરેલો હોવાથી તથા તેમનો ઉપદેશ વિશાળ હોવાથી જઈન અને ઇતર હીંદુઓ ઉપરાંત ઘણા મુસલમાન, પારસી અને ખ્રીસ્તીઓ પણ તેમને શીષ્ય લાવથી માન આપતા હતા. શ્રીમદ્ છેલ્લા બે માસથી મહુડી ગામે હતા. દરમ્યાન પાંચ છ દીવસ ઉપર તબીયત વધુ બગડવા માંડતાં વીજ્ઞપુરના સંઘે આગ્રહપુર્વક વિનંતી કરવાથી મહારાજશ્રીએ માગણી કબુલ રાખી સવારના છ વાગ્યા પહેલા લઈ જવાની મુચના કરી હતી. તે મુજબ તેઓશ્રીને લાવવામાં આવતાં સેકડો સ્ત્રી-પુરૂષ અને બાળકો મહારાજશ્રીનાં દર્શન માટે ભેગાં થયાં હતાં.

મહારાજશ્રીનો જન્મ સં. ૧૯૩૦ માં વીજ્ઞપુરમાં પાટીદાર જ્ઞાતિમાં થયો હતો. પ્રાથમિક અભ્યાસ પુરો કરી ૧૭ વર્ષની વયે તેઓશ્રીએ જૈન શાસ્ત્રનો અભ્યાસ શરૂ કરી તીવ્ર બુદ્ધિ, મજબુત ગ્રહણશક્તિ અને સચોટ સ્મરણ શક્તિને લીધે ધર્મશાસ્ત્રો ઉપરાંત ન્યાય, વ્યાકરણ, કાવ્ય આદિ શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરી શાસ્ત્ર પારંગત થયા હતા. મહદ્ જ્ઞાન ઉપરાંત તેમની વ્યનસિદ્ધિનો પણ ઘણાંને અનુભવ થયો છે. મરહુમના માનાર્થે બે દીવસ હડતાલ પાળી હતી. અમદાવાદ, મુંબઈ વગેરે સ્થળોએ તારથી ખબર આપવાથી ઘણા ભકતજનો ખીજેજ દીવસ આવી પહોંચ્યા હતા. તે પછી મહારાજશ્રીના ગત્તે હોને અગ્ની સંસ્કાર વિધિ થયો હતો.

११४

अंतरेभिः.

सद्गुरुं विरहं कांथे।

ॐ

श्रीसद्गुरु-स्मरणम्.

स्रग्धरावृत्तम्.

श्रीमन्तं ज्ञानवन्तं विशदमतिमतां संमतं चारुमूर्ति,
 सौभाग्यैकप्रधानं प्रवरसुखदं सर्वशास्त्रप्रवीणम्;
 शुद्धानन्दप्रकाशं विबुधजनवरं कर्मभूमीखनित्रं,
 बुद्धबन्धि सूरिवर्यं स्मरत भविजनाः !

सद्गुरुं दिव्यरूपम् ॥ १ ॥

अव्यक्तार्थप्रबोधं विमथितमदनं धर्मतरुप्रदानं,
 विचारण्याम्बुधारं समधिगतसुखं साधितार्थप्रमाणम्;
 सच्चिदानन्दगेहं जननमृतिहरं मृत्युपारं प्रयातं,
 बुद्धबन्धि सूरिवर्यं स्मरत भविजनाः !

सद्गुरुं दिव्यरूपम् ॥ २ ॥

दे! दे! भव्यात्मलोकाः! श्रयत पदयुगं यस्य सिद्धान्तभाजः,
 मोक्षस्वर्गार्थदायं विविधसुखमयं सर्वसंपत्तिराजः;
 छिन्नानर्थप्रदानं कविकुलतिलकं भूरिलोकप्रगीतं,
 बुद्धबन्धि सूरिवर्यं स्मरत भविजनाः !

सद्गुरुं दिव्यरूपम् ॥ ३ ॥

श्रीमद्विद्यापुरस्था नरयुवतिगणाः कीर्त्तिपीयूषसारं,
 पीत्वा पीत्वा निकामं सुखरतिमगमन् दिक्षु लोकाश्च यस्य;
 लोकालोकप्रभावं सदतुलविभवं सिद्धशर्मैकधाम,
 बुद्धबन्धि सूरिवर्यं स्मरत भविजनाः !

सद्गुरुं दिव्यरूपम् ॥ ४ ॥

गीता गीतार्थयुक्ता श्रितनिगमनया येन सा कृष्णगीता,
 विद्वन्नयेण सारा विलसती वसुधामण्डले मोदमाला;

११५

योगाङ्गज्ञानविज्ञा सुरचितघटना भिन्नकर्मप्रभावा,
बुद्धशब्धि सूरिवर्यं स्मरत भविजनाः !

सद्गुरुं दिव्यरूपम् ॥ ५ ॥

दर्शं दर्शं प्रभावं भवभयहरं यस्य सूरीश्वरस्य,
भावं भावं यदीयां भजनविरचनां निर्ममत्वार्यैर्बोधमः,
स्मारं स्मारं च शैलीं गुणगणविदितां तुष्टिमन्तः समस्तां,
बुद्धशब्धि सूरिवर्यं स्मरत भविजनाः !

सद्गुरुं दिव्यरूपम् ॥ ६ ॥

सारं सारस्वतं यो मनसि कलितवानक्षतं शुद्धबुद्ध्या,
न्यायं नव्यानवीनं स्मृतिविषयमरं चक्रिवानन्यभाषः,
वेदान्तं वेदसारं भजनपदतया व्यावृणादक्षतार्थं,
बुद्धशब्धि सूरिवर्यं स्मरत भविजनाः !

सद्गुरुं दिव्यरूपम् ॥ ७ ॥

भूतानां भूरिभाग्याद् गुरुगुणनिलयं यं धरन्ती धरित्री,
रत्नादद्या कीर्तितेयं जनहृदयहरं कल्पवल्लीप्रभावम्,
द्वैषं सर्गं प्रपन्नस्तदखिलजलताऽभाग्यमेवाधुनाऽसौ,
बुद्धशब्धि सूरिवर्यं स्मरत भविजनाः !

सद्गुरुं दिव्यरूपम् ॥ ८ ॥

॥ इति समाप्तम् ॥

अजितसागरसूरेः कृतिः ।

गुरुविरहाष्टकम्

ललितछन्द.

भवभयात्तिहं ते पदाम्बुजं भुवि सुदुर्लभं सूरिपुङ्गव ! ।
गुरुकृपानिधे ! बुद्धिवारिधे ! देहि दर्शनं कामदं वरम् ॥१॥
स्मरणमुत्कटं ते मुनीश्वर ! मोक्षशर्मदं भक्तवल्लभ !
वरद ! विश्वतस्तारकोत्तम ! देहि दर्शनं कामदं वरम् ॥२॥
कलिमलापहं भद्रकीर्त्तनं, तव विभो ! क्षितौ क्षीणकर्मणः !
धुतमहोदधेस्तत्त्ववेदक ! वितर दर्शनं बुद्धिवारिधे ! ॥३॥

११६

तत्र विभूतयः सर्वतः स्थिता, मतिमतां मनःसङ्गानि प्रभो !
 कलयितुं न कोऽप्यस्ति ताः क्षमो, वितर दर्शनं बुद्धिवारिधेः॥५॥
 तत्र समाधिना नाथ ! केवलं, शयनप्रक्रिणां दुर्ग्रहः खलु ।
 विधिवशादिदं जातमक्षयं, वितर दर्शनं बुद्धिवारिधे ! ॥६॥
 विशदभूतिमाल्लौकिको गणो, तत्र गुरो ! क्व च संपदा सदा ।
 तदपि तावत् दर्शनं वरं, नहि जनः प्रभो ! विस्मरत्यहो ! ॥६॥
 मधुमतीजनक्षेमदायक ! विविधतत्त्वतो गीतगायक !
 विगतमन्युना संघपालक ! सद्गुरो ! शुभं दर्शनं तत्र ! ॥७॥
 भवति शोभनस्त्वद्रतो जनो निखिलसिद्धिमान् दुर्गतस्तथा ।
 परमभावतः प्रेमभाजन ! वितर दर्शनं बुद्धिवारिधे ! ॥८॥
 भवारण्ये भ्रान्ता जननमरणव्रातविधुरा

अनेके संयाता ध्रुवपदमखण्डात्मविभवाः ।

अयं ते मद्भावः समजनि महामोदजनक

इदानीं स्वर्यातः, किमु गुरुवर ! क्षेमसदन ! ॥९॥

अजितसागरसूरेः कृतिः ।

ॐ

शास्त्रविशारद-योगनिष्ठ-जैनाचार्य-श्रावुद्धिसागरसूरीश्वर ।

“ गुणस्तुत्यष्टकम् ”

॥ शार्दूलविक्रीडितम् ॥

सिद्धश्रीनिलये च गूर्जरधरालङ्कारिणि स्वर्णिभे-
 ऽनेकश्रीदमहेयजिष्णुकलिते विद्यापुराख्ये पुरे ।
 यो जन्माऽश्रयत पतापभवनं प्राच्यामिवाहर्षिणः
 सूरिर्यच्छतु बुद्धिसागर इति श्रेयांसि वः सोऽन्वहम् ॥१॥
 विख्याते शिवदासकार्ष्णिककुलाकाशे विभास्वानिव
 दोषोच्छेदकरोऽपसारिततमाः सच्चक्रहर्षप्रदः ।
 यो जन्माऽऽप खवन्हिनन्दवसुधावर्षे शुभे वासरे (१९३०)
 सूरिर्यच्छतु बुद्धिसागर इति श्रेयांसि वः सोऽन्वहम् ॥२॥

११७

यो बाल्येऽपि द्वि धर्मकर्मनिरतः सत्यागवैराग्यभाग्
निर्दम्भः सुविशुद्धधीर्भेषभयोद्विग्नो दयालुर्गुणी ।
शान्ताक्षप्रकृतिः कृतात्मरमणः सन्मार्गयानोन्मुखः
सूरिर्यच्छतु बुद्धिसागर इति श्रेयांसि वः सोऽन्वहम् ॥३॥

विद्वत्त्वं स्वपरागमेषु पदुतामध्यात्मविद्यास्वपि-
माध्यस्थ्यं सततोद्यमित्वमतुलं सल्लेखकत्वं तथा ।
यस्य ग्रन्थज्ञतां प्रमाणयति सद्बुद्धिं धियां पाटवं
सूरिर्यच्छतु बुद्धिसागर इति श्रेयांसि वः सोऽन्वहम् ॥४॥

मूर्त्तिर्वर्जितसंस्कृतिः परिगलद्वासःस्थितिर्यस्य वै
स्पष्टं निस्पृहतामपि स्ववपुषि व्याचष्ट इष्टार्थिनः ।
आद्धप्रेषितपत्रसंहतिररं वैराग्यरङ्गं तथा
सूरिर्यच्छतु बुद्धिसागर इति श्रेयांसि वः सोऽन्वहम् ॥५॥

कारुण्यामृत वारिधेर्मुनिपतेर्यस्योपदेशादिह
वर्धं स्थैर्यमुपेयिषद् गुरुकुलं श्रीपादलिसे पुरे ।
बालान् शिक्षणपद्धतिं च नयते दीनांस्तथा पोषणं
सूरिर्यच्छतु बुद्धिसागर इति श्रेयांसि वः सोऽन्वहम् ॥६॥

यस्य क्वापि कदापि नैव ममता नादङ्कतिश्चेतसि
नो गाध्यं विषयादिसाधनविधौ नैव प्रमत्ता दशत ।
चारित्र्यं न कलङ्कितं च मनसा भेदो न भक्त-द्विषोः
सूरिर्यच्छतु बुद्धिसागर इति श्रेयांसि वः सोऽन्वहम् ॥७॥

भूकर्माद्भुवसुन्धरापरिमिते (१९८१) वर्षे शुभे वैक्रमे
शुके शुक्लदले निशापतिदिने रम्ये तृतीयातिथौ ।
यः स्वर्गं समलञ्चकार सुमना द्वित्वा तनुं मग्नधीं
सूरिर्यच्छतु बुद्धिसागर इति श्रेयांसि वः सोऽन्वहम् ॥८॥

श्रीबुद्धिसागर इति स्तुतिमार्गमेष
नीतो मया प्रवरभक्तिभूता मुनोन्मत्तः ।
मोक्षान्तिकारणममोघफलां ददातु
श्रेयःश्रियं दुरिततातिमपाकरोतु ॥९॥

पं. अमोघचरणस्य कृतिः ।

૧૧૮

શુભાર્થ:-સ્વભાવીક લક્ષ્મીનું ઘર, ગુજરાતનો અલંકાર, અને અનેકદાના (પક્ષે ધની) મોટા મોટા શેક (પક્ષે મહાદેવ) અને જ્ય મેળવનારા લોકો (પક્ષે ઈદ્ર) થી યુક્ત સ્વર્ગસદૃશ વિભવપુર નામના નગરમાં પ્રતાપના સ્થાન સૂર્યની પેઠે જેમણે જન્મ પ્રહણુ કર્યો, તે શ્રી બુદ્ધિસાગરસૂરિ તમોને હમેશ કલ્યાણને આપો ! (૧)

કોષોનો (પક્ષે રાત્રીનો) નાશ કરનાર પાપને (પક્ષે અંધ-કારને) દુર કરનાર, અને સત્પુરુષોના સમૂહને (પક્ષે સારા ચક્રવાક પક્ષીઓને) હર્ષ આપનાર જે સં. ૧૯૩૦ ના શુભ દિવસે શિવદાસ પટેલના કુળરૂપ આકાશમાં સૂર્યની પેઠે જન્મ પામ્યા તે શ્રી બુદ્ધિસાગરસૂરિ તમોને હંમેશાં કલ્યાણને આપો ! (૨)

જે બાલ્યપણમાં ધર્મકાર્યમાં તત્પર, સારા ત્યાગ વેરાગ્યવાળા કપટરહિત, શુદ્ધ બુદ્ધિવાળા, સંસારના દુઃખોથી ઉદ્દિગ્ન થયાવાનું શુભવાનું ઈદ્રિયોથી અને સ્વભાવથી શાંત, આત્મામાં રમણ કરનાર, અને શુદ્ધ માર્ગગમનને સન્મુખ હતા, તે શ્રી બુદ્ધિસાગરસૂરિ તમોને કલ્યાણ આપો ! (૩)

જેમની સ્વમત પરમતના શાસ્ત્રોમાં નિપુણતા, અધ્યાત્મ શાસ્ત્રોમાં પરંગતતા, મધ્યસ્થના, હમેશાં અત્યંત ઉદમીપણું સમર્થ લેખકપણું, શુભ મનોવૃત્તિ અને બુદ્ધિની તિક્ષણતા તે શ્રીમદ્ના બનાવેલા સેંકડો ગ્રંથો જ પુસ્તકો કરે છે તે શ્રી બુદ્ધિસાગર સૂરિ તમોને હમેશાં કલ્યાણ આપ્યો ! (૪)

જે ઇષ્ટ (મોક્ષ) ના ઇચ્છક મહાત્માની આડંબરથી રહિત મૂર્તિ અને આમતેમ વિખરાયેલ વસ્ત્રોની સ્થિતિ, પોતાના શરિરની નિસ્પૃહતા સ્પષ્ટપણે જણાવે છે અને શ્રાવકો ઉપર લખેલા પત્રોનો સમૂહ અત્યંત વેરાગ્યનો રંગ પ્રકટ કરે છે । તેથી બુદ્ધિસાગરસૂરિ હમેને હમેશાં કલ્યાણ આપો ! (૫)

ને કદ્દણાના સમુદ્ર સુનિરાજના ઉપદેશથી મજબુત થયેલું પાલીતાણુનું શ્રી યશોવિજય ગુરુકુલ બાળકોને શિક્ષણ આપે છે

११५

अने निराधारानु' पोषणु करे छे, ते श्री बुद्धिसागरसूरि तमोने
हमेशां कल्याणु आपो ! (६)

जेने कथांये कहीये भमता नथी ? भनमां अहंकार नथी !
विषयोना साधनोमां आशकित नथी, प्रभाह दशा नथी !
आस्त्रिमां कलंक नथी अने लकत तथा द्वेषी जनोमां भत बेह
लाव नथी ! ते श्रीबुद्धिसागरसूरि तमोने कल्याणु आपो. (७)

वि. सं. १९८१ना जेठ सुदी त्रीज सोमवारना जेभणु आ
मनुष्यदेहनो त्याग करी देवदेहाकने अलंकृत कर्यो, ते श्री बुद्धिसागर
सूरि तमोने कल्याणु आपो ! (८)

जेवी रीते अत्यंत लकितवाणा भारी वडे स्तुति करण्येला
' श्री बुद्धिसागर सूरि ' तमोने मोक्ष प्राप्तना कारणु इप जेवी
अनिष्कण कल्याणुनी लक्ष्मी आपो, अने पापना समूहने नाश
करे. (९)

पं. अभोधयरणु.

श्रीमद् बुद्धिसागरजी सूरिकी पवित्र स्मृतिमें ।

हा ! अंधेर ! अपार दुःख ! हा ! हृदय व्यथासे फूटा ।
योगिराज अलमस्त कीर हा ! काल बाज ने लूटा ॥१॥
जिसकी सुनकर गिरा मधुर था सुखमय हृदय हमारा ।
हा ! हा ! सहसा उस प्रिय कीरको किस पापीने मारा ॥२॥
हमको वे अध्यात्म अभिय अनुपम अज्ञान मिटाया ।
पूरण वह पीयूषकर हा ! किस राहने खाया ॥३॥
अंधकार हा अंधकार ! संसार हुआ सब सुना ।
जी विज्ञान प्रभाकर अस्ताचल पर गया प्रवीना ॥४॥
हाय हृदय जलता है तनमें लगी क्लेशकी डवाला ।
दुख देवारि है लगी भयानक चहुँ दिश लिपटें माला ॥५॥
नैनो में नहीं नीर जीभ हो गई अचल नहीं उठती ।
रोना है जी छोड़ नहीं फटती छाती पत्थर की ॥६॥

१२०

- वज्रपात ! हा ! वज्रपात ! दुर्दैव किया क्या तूने ।
 जो सौराष्ट्र सरोवर का सुख हंस हर लिया तूने ॥७॥
 नहीं नहीं सरवर का जीवन तूने सकल जलाया ।
 नर नारी सरसिज गण तूने पलमें सबकु म्हालाया ॥८॥
 बुद्धि उदधि अह विद्यासागर ज्ञान कला गुण आगर ।
 कहाँ मिलेगा अब पृथ्वी पर बल विवेक मति आगर ॥९॥
 काव्य कलानिधि सदा बहाते भक्ति सुधा की धारा ।
 हुआ बंद आनंद स्रोत जैनों का प्राण अधारा ॥१०॥
 वेद तथा उपनिषद् विज्ञ अलि तस्य ज्ञानरस पाला ।
 छोड़ गये अध्यात्म विपिन तज ग्रंथ सुमन की माला ॥११॥
 हे साहित्य वियति के विधु गुजराती सुवन सपूते ।
 पोंछो अब माता के आँसू हुई बेर बहु रोते ॥१२॥
 महाश्रीर की मंजुल मूरति के अनुपम अनुरागी ।
 मंदिर भी तजि चले अचानक पेसे हुए विरागी ॥१३॥
 साधु शिरोमणि सत्यव्रती साधू समाज के कोकिल ।
 छोड़ गये रोते हमको यों हुए हाय निर्मोहिल ॥१४॥
 भारत मां के लाल हाय सौराष्ट्र सुवन सुखकारी ।
 मातृभूमि को छोड़ चले क्यों पे स्वदेश व्रतधारी ॥१५॥
 वे आनंदकंद शुभ मूरति योगी परम विरागी ।
 तम पाखंड प्रभाकर मिथ्या वेणु विनाशक आगी ॥१६॥
 संशय तर छेदक त्रिशूलवर नीतिधर्म धुरधारी ।
 प्रज्ञाचक्षु चले दुख दे क्यों नीति अहिंसा धारी ॥१७॥
 या तुम गये स्वर्गमें हमको छोड़ समुझकर दोषी ।
 पंचकोष की देह छोड़ या हुए निपट निर्दोषी ॥१८॥
 प्रभुने हमको दिया दुःख पर यही प्रार्थना करते ।
 वसी शांति आनंद युक्त तुम अमरलोकमें रहते ॥१९॥

भैयालाल जैन.

H. M. B.

म्युनीसीपल कमीडनर.

कटनी-(सी. पी).

अध्यात्मज्ञान मस्त योगीराज
श्रीमद् बुद्धिसागर सूरिजी.

K. P. P. Bombay 2.

૧૨૧

સદ્ગુરુદેવ ! શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી સૂરિધરના અમર આત્માને !

નિવાપાંજલિ.

ગઝલ-સોહિની.

ધર્મનો ધારી વિજયધ્વજ, બુદ્ધિસાગરસૂરિ ગયા !
 સત્જ્ઞાન ત્યાગ વિરાગમંડિત, સદ્ગુરુ ચાલી ગયા ! ધર્મ.
 મહામસ્ત અદ્ભુત અલખ યોગી, યોગિનિષ્ઠ ગયા ! ગયા !
 યુદ્ધામણિ ચારિત્ર્યના, હા ! બુદ્ધિસાગરસૂરિ ગયા ! ધર્મ.
 અધ્યાત્મ જ્ઞાની શ્રેષ્ઠ કવિવર, વીર ! વીર ! ગજવી ગયા !
 રગ રગ ભિન્નયલ તિત્ર વૈરાગ્યે, જગત્ ભિન્નવી ગયા ! ધર્મ.
 ગૂઠ ગંભિર અર્થરસભર, જ્ઞાન ગુન્જન ગુન્જયા !
 ખંસી અનાલાપી સૂરે, નિજ આત્મની બજવી ગયા ! ધર્મ.
 ભજનો તણો સાગર ઉછાળ્યો, જ્ઞાન રસ રેલી ગયા !
 શત એક આઠ સુત્રથ અદ્ભુત, ગુરુશ્રી આલેખી ગયા ! ધર્મ.
 ગિર્વાણુ ને ગુર્જર ગીરા, આરાધને જ ખપી ગયા !
 આલાપી ગાન નિન્નત્મનાં, તપ તિત્ર ત્યાગ તપી ગયા ! ધર્મ.
 સૌ વિશ્વ વર્ણુ અઠાર કણે, જ્ઞાન રવ ગજવી ગયા !
 નિન્દ્રા ભરી જૈનાલમે, નવચેતના જગવી ગયા ! ધર્મ.
 મહાયોગસાધક કર્મયોગી, શાસ્ત્રવિશારદ ગયા !
 ખાખી ફકીર શ્રી વીરના, ત્યાગી ખરા ચાલી ગયા ! ધર્મ.
 વકતા પ્રખર. પ્રભુપ્રેમી, સમયસુબ્ધ ગુરુવર હા ! ગયા !
 શંશય તણા છેદક, મહા પંડિત પ્રવર ઉડી ગયા ! ધર્મ.
 ભારત ગગન બહુ તારલા, પણુ અંદ્ર અસ્તાચળ ગયા !
 ગુરુદેવ સૂરિસમ્રાટ યોગીરાજ. ! હા ! વીરમી ગયા ! ધર્મ.
 કેને પુછીશું શંશયો, કયાં વિરમવાં અંતર અહા !
 છાયાં તીભિર સવિતા વિહોણા વિશ્વ માંહિ આજ હા ! ધર્મ.

૧૨૨

ગુરૂદેવ ! પ્રભુ પ્રભુતા ભર્યા, આનંદધન અવતાર શા !
 ચિત્ત ચિદાનંદ વિલાસી. ખ્યાસી મુકિતના ઉડી ગયા ! ધર્મ.
 હિન્દુ મુસલમાન બ્રાહ્મણો ને પ્રકૃતિ રેતાં રહ્યા !
 અમ હૃદય જગવી વિરહજવાળા, સ્વામિ ! સ્વર્ગ સીધાવીઆ. ધર્મ
 ક્યાં દેખવા એ બ્રહ્મચારી, ભવ્ય યોગીરાજ હા ! ધર્મ
 દિવ્ય!ત્મજ્ઞાની સરસ્વતીનંદન હવે ન ભળાય હા ! ધર્મ.
 ગૌતમ ગરજને સારતા, સૌ શંશયોજ નીવારતા !
 સિદ્ધિ અને લલિત ભર્યા, ગુરૂદેવ હા ! ચાલી ગયા ! ધર્મ.
 મળીઆં જઈ રવિ અંશમાં, સુખભાગરે શાશ્વત ઠર્યા !
 કે અમરધામ સુહાવવા, ગુરૂદેવ હા ! ચાલી ગયા ! ધર્મ.
 અજિત આપ હતા જગત્માં, રિદ્ધિ કિર્તિ અજય રહ્યા !
 શ્રી ચરણ હેમ મહેંદ્ર ઉત્તમ બાનુ નિલક સમાય હા ! ધર્મ.
 વહાલા હૃદયના પ્રાણ અર્પણ આપ ચરણ કરાય શું !
 પશુના કર્યા અમ માનવી, ઉપકારી કંઠ ધરાય શું ? ધર્મ.
 અમ હૃદય અશ્રુ પુષ્પમાળા, ભકિત ભાવે ધરાય હા !
 અણ્ણિમય સ્વિકારો અપરધામે, દેવ ! જગત્ દયાળ હા ! ધર્મ.
 રૂદનતીથિ] પાદરાકર.

મહા:યોગીરાજ ! યોગવિભૂતીવિદાસીત ગુરૂદેવ ! ના દિવાત્માને !

ભકિત પુષ્પાંજલિ

(અરણિક મુનિવર ચાલ્યા ગૌચરી-રાગ.)

બુદ્ધિસાગર સૂરિવર ક્યાં ગયા ! પરમ સુજ્ઞાની ધીર રે !
 આનંદમૂર્તિ અનાહત નાહની ! આત્મગુણે ગંભિર રે ! બુદ્ધિ.
 નિજ ઉપયોગે રે સ્વાનુભવી સદા, વર્તે તરતમ યોગે રે !
 સ્વ પર પ્રકાશક જ્ઞાને શોભતા, આતમના ઉપયોગે રે ! બુદ્ધિ.

૧૨૩

નિશ્ચય ને વ્યવહારે વિચરતા, શિરમણિ ચતુર સુબલુ રે !
 યોગીશ્વર એ અદ્ભુત વિશ્વના, ઉજ્જવળ ભારત ભાષુ રે ! યુદ્ધિ.
 જળહળ જ્યોતે વિશ્વ પ્રકાશતા, દિવ્ય જ્ઞાનનાં પૂરે રે !
 મસ્ત અલખ એ અધ્યાત્મી ખરા, ઉછાળતા શાં તુર રે ! યુદ્ધિ.
 મહાકવિ પંડિત અતુપમ ભારતે, અંથ રચ્યા શત આઠરે !
 આત્મજ્ઞાન રસ સાગર રેલતા, એ જસ લેખીની ઠાઠ રે ! યુદ્ધિ.
 પ્રભુ ભજનોના રસગંગાજળે નવરાવ્યુ ગુર્જરાષ્ટ્ર રે !
 મસ્ત અલખનાં ગાને જુલતાં મરૂ, મહારાષ્ટ્ર સૌરાષ્ટ્ર રે ! યુદ્ધિ.
 દંભ દ્રેશ વિક્રથાથી વેગળા મહારૂ તહારૂ ન લેશ રે !
 પરમ હયાળુ પ્રભુ પ્રેમી પુરા. વિચરે આત્મ પ્રદેશ રે ! યુદ્ધિ.
 સાગર ગુણનો શા શા હું સમરૂ આનંદધન અવતાર રે !
 ઠઠ અર્હમ મહાવીર ધ્વની દિવ્ય તહે, છેડયા હૃદય સિતાર રે ! યુદ્ધિ
 ષટ્ઠશનસદ્ગોષઠ સદ્ગુરૂ, સંશયછેઠઠ નાથ રે !
 યોગી ધ્યાની ખાખી અણુમૂલા, ભકત તણા વિશ્રામ રે ! યુદ્ધિ
 દેવ ! અમરવામેજ સિધાવતાં, હાહાકાર છવાય રે !
 પ્રભુતાભર દિવ્યાત્મા કેમ રહે ! નગણા જગમાં હાય રે ! યુદ્ધિ.
 ઠહાલા ગુરૂજી કેમ હવે ગોઠશે ? આપ વિના પળ વાર રે !
 કયાં જઈ વિરમી શંશય પછથું ? કેણુ હવે આધાર રે ! યુદ્ધિ
 પાખંડી અંધારા વિશ્વમાં, માર્ગ ખરો કેણુ દેશે રે !
 અજ્ઞાનીને આથડતાં હવે, કેણુ ખચાવી લેશે રે ! યુદ્ધિ
 વીરવચનના મર્મ જ દોહલા, સત્ય ધર્મ સિદ્ધાંત રે !
 આપ જતાં હા ! કેણુ સમજવશે, ભાંગી મનની બ્રાંત રે ! યુદ્ધિ
 આજ ઉઠયો આનંદધન ઉજ્જવો. ચિદાનંદ યશ આલ્યા રે !
 દેવ ! અંદ્ર જતાં દશ દિશમાં, તિમિર પીછોડો ઠાજ્યો રે ! યુદ્ધિ
 ઉન્નત ગિરિવર વાસી હંસલા, ઉતર્યા પામર લોભ રે !
 જ્ઞાન મોતી ચારો ચરી સ ચર્યા, આજ ડુખ્યો જળ સોમરે ! યુદ્ધિ.
 સુકદાંપૂજકે એ ગુજરાત ! રો ! જૈનાલમ પણ જોજો રે !
 છવંતાં ન પીછાન્યા દેવને ! હવે પીછાની રોજો રે ! યુદ્ધિ.

१२४

विद्यापुरना रत्न अमुदय ज्यो । विश्व प्रशशीत कीधुं रे ।
 त्याज तपस्या सयम ज्ञानथी, शीवपुर साधी वीधुं रे । बुद्धि.
 ंहाला समकीतहायकं गुर्वरा ? बुद्धि तष्या भंडार रे ।
 तम चरखे प्रभु खेटज शी धरं ? विश्व समस्त असार रे । बुद्धि.
 तनभनधन तो छे प्रभु आपनां, आपज लवनभूल रे ।
 अमर धाममां अर्पणु तो घटे, भण्डि अंतरीयां दुल रे । बुद्धि.
 थीर विरह समय पाहराकर.

॥ श्री ॥

श्रीपार्श्वजीनप्रणम्य, शांत, दान्त महंत त्यागी, वैरागी,
 साधुना सत्ताविषगुणेकरी सुशोभित श्रीविजयविद्याम्भोनिधि,
 श्री १००८ श्रीबुद्धिसागरसुरिश्चरजी, आचार्यमहाराज.

॥ कवित ॥

विद्यापुरी जन्मभोमि, विद्याको विनोदि परम ।
 पूर्वजन्मसिद्ध यातें सिद्धताइ पुरि हे ॥
 मानें जैनधर्मको प्रमाणे वेद मार्ग आप ।
 योग काव्य कलाहिमें नेक न अधुरी हें ॥
 तपागच्छ हें प्रतच्छ लच्छ अच्छ स्वेतांम्वर ।
 सागर हें साख ज्याकी रीति अति हरि हें ॥
 पत्रि आचारज पाए, पाए मान डोर डार ।
 बुद्धिके समंद बुद्धिसागरजी सुरि हें ॥

॥ १ ॥

गुनि गुन जानें मन मानें ऐसो ज्ञान देत ।
 ज्याको देखवे तें रहें दुष्ट जन डुरि हें ॥
 ग्रंथके करैया धिरवीरता धरैया श्रेष्ठ ।
 रीतीनिती राह ज्याकि नेक न अधुरि हें ॥
 मंगल तनुज ज्याको महिमा अनंत जग ।
 प्रित धर्मपंथ ज्याकी सोहें परम पुरि हें ॥
 अमित अनंतकारी छंद पथगामी सदा ।
 बुद्धिके समंद बुद्धिसागरजी सुरि हें ॥

॥ २ ॥

दौलतराम मंगलजो कवि.
 विजापुर, निवासि.

૧૨૫

શ્રી ગુરૂદેવ,

ગજલ-સોહિની.

ઉદ્યાનમાં ગુલબાસની કોમળ કલિકા જોઈ છે;
 મૃદુ કુન્દ સૌમ્ય શિરીષને મધુ માલિકા પણ જોઈ છે. ઉદ્યાન-૧
 કોમળપણની રસભરી, ચૌવન કશા નિરખી અતિ;
 પણ આપના ત્યાં હૃદયની, મૃદુ ભાવના દેખી નથી. ઉદ્યાન-૨
 જન પતિત પાવની યોલતા, તે જોઈ છે ભાગીરથી;
 મોહન તણી યમુના તથા, અતિ રમ્ય જોઈ સરસ્વતી. ઉદ્યાન-૩
 તાપી તથા આ નર્મદા ને, જોઈ છે સાબરમતી;
 પણ આપના શુભ ભાવની, રસવાહિની દેખી નથી. ઉદ્યાન-૪
 ચળકાટ કરતી ચન્દ્રિકા, આકાશમાં દેખી ઘણી;
 પ્રાતઃસમય પૂર્વા વિષે, કિરણાવળી દેખી ઘણી. ઉદ્યાન-૫
 વિદ્યુત તણા અમકારની, મહેં દેખી છે જ્યોતિ અતિ;
 પણ આપના ત્યાં જ્ઞાનની, જ્યોત્સ્ના કદી દેખી નથી. ઉદ્યાન-૬
 સિન્ધુ તણીય અગાધતા, આકાશની ઉંડાણુતા;
 હિમગિરિ તણી ઉંચાણુતા, જળ બિન્દુઓની પ્રમાણુતા. ઉદ્યાન-૭
 એ સર્વ મહેં દેખ્યાં છતાં, ગુરૂ આપના સરખાં નથી;
 ચૈતન્ય સમ જડ વસ્તુમાં, પ્રૌઢત્વ મહેં દેખ્યાં નથી. ઉદ્યાન-૮
 આકાશના તારા તણી, ગણના કદીક બની શકે;
 વર્ષાઠના જળ બિન્દુની, ગણના કદાપિ થઈ શકે. ઉદ્યાન-૯
 પણ ગુરૂ તણા ગુણુની કદી, ગણના સુણી દેખી નથી.
 ગુરૂદેવ સમ મહેં દીવ્યતા, જન અન્યમાં દેખી નથી. ઉદ્યાન-૧૦
 સિંહે કરેલી ગર્જના, ગજયૂથને ભય આપતી;
 ને સૂર્યની જ્યોતિઃ તિમિરના, પુંજનેજ હઠાવતી. ઉદ્યાન-૧૧
 એવી ગુરૂની ગર્જનાઓ, પાપ તાપ પ્રબળતી;
 ગુરૂ ગર્જના સમ ગર્જના, બીજે મહદ્ દેખી નથી. ઉદ્યાન-૧૨

ૐ જય ગુરૂદેવ ?

ૐ શાંતિઃ ૩

આચાર્ય શ્રી અજિતસાગર સૂરિશ

૧૨૬

સહશુર વિરહોદ્દગાર.

સોરઠા.

અંતરનો આરામ, અમૃત મહારી દ્રષ્ટિનો.
ગરવા ગૌતમસ્વામ, શુરૂવર વિષ્ણુ મુનો કવિ.
દીધાં અઢળક દાન, અંતર અમ અજવાળીઆં.
જડ ચેતનનાં ભાન, દેવ દયાળ કરાવીયાં.

હતા હાથ સુઠદાલ, હાલ નિરક્ષરના છતાં.
માલમી મોઘો માલ, કવિ કયોં સર્વસ્વ દઈ.
મુજ રાંકાનું રત્ન, જગ ઉદ્ધારક કેશરી.
બળવતાં બહુ જતન, ફૂર કાળજુંટવી ગયો.

કહોને રોઊ કેમ ? રડવાંચે રોળાઈ ગયા.
અંતરીઆમાં ચેન, કેમ પડે શુરૂ તમ વિના ?
ઓથ હતી અણુદીઠ, આળ શિષ્ય-શુરૂનેડલી.
ખંડીત થાતાં ખચીત, ખીજી ન લાધે બેડત્રી.

હોયે સારસ સ્નેહ, એક જતાં ખીજી પડે.
ગોઝારો આ દેહ, પુટયો ન મળનો ગાડવો.
રગરગ થાયે રાખ, હૃદય શૂન્ય જડવત બન્યું.
જીભ છતાં ગઈ વાક, બુદ્ધિ વણ જગ આપડા.

સહવિદ્યા કવિમાન, પામ્યો જેહ દયા થકી.
શું રોળાયાં રાન ? પોકાઈં બેશી મશાણુમાં.
અસલ ધર્મનાં અંગ, વીરે ભણાવ્યાં કુલપમાં.
જાતાં શુરૂ નીઃસંગ, સત્યપ્રફૂલક આથમ્યા ?

એ દિલનોઢરિઆવ, આત્મધર્મને આઝીઓ !
ભવ સાયરનું નાવ, બુદ્ધિસાગર ચાલીયા !
દિલડાંભર સહભાવ, દ્રવ્યભાવે નિર્મળ ભલા.
દિવ્યપ્રેમનું નાવ, ભરદરિએ ભાંગી ગયું !

૧૨૭

ભલે તારલા કોડ, અન્દ્ર કળા બહુ વિસ્તરે.
સહસ્રરશ્મિ જોડ, મરતાં અન્ય ન સાંપડે.
અંતરીઆં આધાર, પંગુડીયાની લાકડી.
ગુરૂવર જાતાં તાર, તુટયા હૃદય સિતારના.

આવ !આવાં ગુરૂદેવ ! આશ ભરી દ્રગ આલમાં—
કરી ન દીલભર સેવ ! સર્વ સમર્પણ ચરણ દઈ !
મોંઘા મૂલા મોર, ટહુકયો ટહુકા અણમૂલા.
પ્રહિ એકની દેર, મીઠો ટહુક ન સાંભળ્યો.

તૃષા ભર્યો આ પ્રાણ, ભવભવનો વ્યાકુળ ચરે.
વહી ગયો અણબાણ, મીઠો મહેરામણ ખરે.
પગલાં પડયાં પવિત્ર, ભસ્મ થયો તે ભૂમિમાં.
લોકડીયાંની રીત, પંપાળી ય પ્રબળતા.

જગઉદ્ધારણ નાથ, અંગ અમુલ્ય દોહલાં.
કરી શક્યા કેમ ખાખ ? રાખ ઉડાડી રગ રંગે ?
અમૃત ભરીયાં નેન, મુખ મલપતું પલપલે.
અગ્નિ કેરાં દેન, શેં દેવાયાં (મુહુ) કાળજે ?

હાથ હતા કે પડાણ ? હૈયું વજ મઠયું હતું ?
ડુબાડયો જગબાણ, હાથે કરી અસ્તાવળે !
ગયાં ઘડીપણ હાવ, યુદ્ધિસાગર પરવયાં.
મણિમય મનના ભાવ, મનમાં રહ્યા ગુરૂજી જતાં.

પાદરાકર.

લેખકને ગુરૂદેવનાં છેલ્લાં દર્શન કમનસીબે ન થયાં. સંતાપીત
હૃદયના આ આત્મોદ્ધાર છે.

લેખક.

૧૨૮

શ્રી બુદ્ધિસાગરજી.

લેખક

રા. કેશવકાન્ત દસાહીયા.

જૈન ધર્મના મસ્ત સંત કવિવર,
 યોગનિષ્ઠ ને અધ્યાત્મ યોગી મુનિવર,
 સારી જહાનમાં મશહુર થયેલા,
 શાસ્ત્ર વિશારદ શ્રી બુદ્ધિસાગરજી.
 અલમસ્ત ફકીર ને દેશભક્ત,
 સાહિત્યવીર ને સમાજ સેવક,
 આપણી બુદ્ધિને અમૂલ્ય ખળનો,
 પૂજ્ય, પવિત્રાત્મા શ્રી બુદ્ધિસાગરજી.
 એકસોઆઠ ગ્રંથોના મહાન્ લેખક,
 પ્રસિદ્ધવક્તા ને ઉપદેશક,
 ધર્માનુરાગી, ને અજબ ધૂનિ,
 નિઃસ્વાર્થી સાધુ શ્રી બુદ્ધિસાગરજી.
 દાન, શીયળ તપને લાવનાની,
 દયા, ક્ષમા, સત્યને લકિતની,
 મધુરી મીઠી પરિમલ પમરાવતા,
 મહાન્ એલીયા શ્રી બુદ્ધિસાગરજી.
 એકચતા માટે તેઓ આત્મા અર્પતા,
 અહિંસા મંત્રની બાંગ પૂકારતા.
 હેના સારી અલમમાં પડયા પાડતા,
 મહાન્ અવધુત શ્રી બુદ્ધિસાગરજી.
 ' ઉરની વિશાળતા ' ના બોધક,
 નૈષ્ઠિક પ્રહ્લાચારી, ને અમોલા રત્ન,
 વંદના મહારી એ સ્વર્ગમાં બિરાજતા,
 કવિ પયગંબર શ્રી બુદ્ધિસાગરજીને.

રા. કેશવકાન્ત દસાહીયા.

૧૨૫

શ્રી બુદ્ધિસાગરજને.

હરીગીત

જૈન શાસન ગગન રવિ સમ બુદ્ધિસાગર શ્રી સુરી;
 આજ અસ્તાચળ જતાં હો ! રૂઢન અંતરનું ભૂરિ;
 યોગ જ્ઞાન ક્રિયા વિષે, અપ્રમત્ત રહિ પરમાર્થમાં,
 ગાળ્યું જીવન બ્રહ્મચારિણે, શિશુવય થકી નિસ્સ્વાર્થમાં. ૧
 કાવ્યસાગર રેલંચે શાસન તણા સાહિત્યથી,
 વ્યાખ્યાન વીર વાણી વિષે, બહુ શૈલતા આદિત્યથી,
 પ્રતિબોધવા આ જગતને, સન્માર્ગ માંહિ સ્થાપવા,
 કીધા પ્રગટ રચી ગ્રંથ એકસો આઠ સકંટ કાપવા. ૨
 ખટખટ થકી રહી વેગળા, ચારિત્ર્ય નિર્મલ પાળીને,
 આચાર્ય પદવી ઉચિત તે છત્રીસ ગુણ અજવાળીને;
 ગૌરવ થકી જો કે ગુરૂ તોયે લઘુતા ધારીએ,
 હો ! આજ સ્વર્ગ સીધાવતાં, ધા વજથી પણુ કારો એ. ૩
 ઉત્તમ પુરૂષોત્તું જીવન ને મરણુ પણુ સદ્બોધ દે,
 રહે મસ્ત આરાધન જીવન ભર, મરણુ કેરી શોધ એ;
 બુદ્ધિસાગર શ્રી સુરીજી ચરણમાં મમ વંદના,
 હો શાંતિમય એ વંદના હો કર્મ કેરી નિકંદના. ૪
 શા. લીખાવાઈ છગનલાલ.

કયાં શોધું ?

(આશાવરી-રાગ)

હવે હું શોધીશ કયા સંત યોગી
 એતો જીવનથી બાળ-જોગી-હવે હું-૧
 બાળ જીવે એના આશ્રમ નિવાસી
 એતો લજન કરે મન મેલી-હવેહું-૨

૧૩૦

જ્ઞાનનો ઠરિયો, શક્તિથી ભરિયો.
 ત્યાં તો ભક્તિની ભરતી ઉભરેલી-હવેહું-૩
 ત્યાગ અનુપમ, અનુપમ ભાવના
 જેના જીવનમાં સેવા જડેલી-હવે-હું-૪
 મંદ મંદ હસતો, પ્રિતિ પ્રસરતો
 જાણે વિશ્વ પ્રેમ મૂર્તિ ઘડેલી-હવેહું-૫
 લેખક, કવિ, જ્ઞાની યોગી.
 વિશ્વકર્માની શક્તિ સજેલી, હવેહું-૬
 બુદ્ધ્યધિ ભાવે, બુદ્ધ્યધિ ખેલે
 રતિ-બુદ્ધ્યધિ સૃષ્ટિ સજેલી-હવેહું-૭

પેરીસ-ફ્રાન્સ.

શ્રી રતિલાલ.

શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી સુરીશ્વર.

[લેખક:-વૈદ્યકવિ દુર્લભ શ્યામ ધ્રુવ. ખાનોસા, પોસ્ટ કર્યાપુર; વરાહ]

કવિત્ત-મનહર. ધ્રુપદ-ચોતાલ

જ્ઞાના નિધાન સત્યશીલ શુદ્ધ જ્ઞાનવાન,
 મનના મહાન્ હતા, સુરીશ્વરજી ખરા;
 નામ બુદ્ધિસાગર, બુદ્ધિના સાગર હતા;
 સાચવી યથાર્થ જેણે, નામની પરંપરા;
 પૂર્વના પ્રકટ થયા, ? પુનઃ પૂજ્ય હેમાચાર્ય!
 સુંદર સંસ્કાર વડે, જેણે શોભાવી ધરા;
 એકસો ને અષ્ટ ગ્રંથ, શુદ્ધ ગદ્યપદ્યાત્મક;
 મધુર જણાય જેમાં, શબ્દ સુધાના ઝરા!
 યોગનિષ્ઠ જોવા ક્યાંક હોય તો કહેવાય નહિ,
 શારદાના ઉપાસક અતિ જે ગણાય છે;

૧૩૧

શ્રેષ્ઠ શીઘ્ર કવિતાના કરનારા કોઈ એવા;
 જીતેન્દ્રિય વચનમાં સિદ્ધ એ જણાયા છે;
 અનેરો પ્રભાવ એમાં અનાયાસ આવ્યો હતો,
 સમતાના પદો જેણે પ્રેમ વડે ગાયાં છે;
 મહા શોચ ! એવા ધીર વીર કયાં અદૃશ્ય થયા ?
 જેણે જોયા તેણે જેને, જીવંતી આહ્યા છે.
 અન્ય સ્થળે ઉપદેશ આપવા વિદાય થયા,
 અથવા એ કયાં સિધાવ્યા ? હવે કેમ ભાગિયે ?
 વારંવાર યાદ આવે, પ્રસન્ન વદન એનું,
 ગુરૂના વિરહવાણું મન કેમ વાગિયે ?
 સંસારના તાપ વડે તપેલા આ જીવડાને
 શાન્ત કરનાર વિના દિવસ કયાં ગાગિયે ?
 કહી ગયા, લખી ગયા, ગાઈ ગયા, બોલી ગયા,
 એટલું પળાય હવે તેટલું તો પાગિયે !

એતો ગયા ! કોણ કયા ? બુદ્ધિસાગર સુરીશ્વરજી ? ના, ના
 એ નથી ગયા. એમનો દેહ ગયો, પ્રાણ ગયો. આત્મારૂપે તો અક્ષરમાં
 અક્ષર રહ્યા છે. એમના લખેલા એક સો આઠ ગ્રંથોમાં એમનું શબ્દ
 શબ્દમાં, વાક્યે વાક્યમાં અને પાને પાને સ્થાન છે. એમનો આત્મા
 તો બોલીજ રહ્યો છે. હવે એ પ્રત્યક્ષ આપણી જોડે વાતો વાતો નહીં
 કરે. કશુંય કહેશે નહિ. મીઠુંય નહિ કહે અને ઠડવું પણ નહિ
 કહે. જે કહેવાનું હતું તે તો કહી ગયા છે. એમની એટલુંજ કહે
 વાની ઇચ્છા હતી. એ અવધી પૂરી થઈ એટલે એ તો ગયા. કોઈ
 દેવી બળની એથી વિશેષ કહેવાની એમને આજ્ઞા નહોતી; પરંતુ
 એ જે કહી ગયા છે તે અપરિમીત છે. બુદ્ધિનાસાગર જેવડું છે,
 આ સાગર ક્ષારજલથી ભરેલો નથી હો ! અમૃતથી ભરેલો છે.
 એમાંથી પીવાય એટલું પી લ્યો. એમણે તો જીવી જાણ્યું અને મરી
 પણ જાણ્યું. હવે આપણે માટે જીવવાનું અને મરવાનું રહ્યું.

૧૩૨

એમનો એજ સંદેશ હતો કે જો જીવો તો આ પ્રમાણે જીવજો અને જો મરે તો આ પ્રમાણે મરજો.

કથનારા તો કથી ગયા; પણ પાળનારા કયાં ? ભલે ન્યૂનાધિક અંશમાં પણ ગુરૂના આદેશો અંતઃકરણમાં તો ઉતારવાજ જોઈએ. જ્ઞાસુને સુસુક્ષ્મ થવાની જરૂર અને પામર અને વિષયીની તો વાત કયાં કરીએ ? આવા મહાનુભાવનો ઉદ્દેશ તો સૌમ્ય પ્રકૃતિવડે સમાજ સેવા કરવાનોજ હોય. આજ શોચ કર્યો અને ઠાલ ભૂલ્યા. એ પ્રમાણે વર્તવાનું નથી. મહાપુરૂષનો સંદેશ તો આ પ્રકારનો હોય છે. જો આપણે આ સંદેશ પ્રતિ સંપૂર્ણ લક્ષ આપીશું તોજ આપણી પ્રગતિ થશે અને આપણે જેમના શબ્દનો સત્કાર કરવા તૈયાર ગયા છીએ એમના પ્રતિનો આપણે પૂજ્યભાવ યોગ્ય રીતિયે સકલ થઈ શકશે.

સ્વાર્થસાધના સખ કરે, નિજ મતિ, ગતિ અનુસાર;
 પરહિત કરના પન કઠિન, કઠિન દેશ ઉદ્ધાર;
 કઠિન દેશ ઉદ્ધાર, કઠિન હોના વ્રતધારી;
 કઠિન આત્મસંતોષ, કઠિન રહના અવિકારી;
 સમભાવી સુતશ્યમ, દાનવ સેલી ના ડરે.
 નિજ મતિ, ગતિ અનુસાર સ્વાર્થ સાધના સખ કરે.
 પદાર્થમે આનંદ હે, હે અંતર આનંદ ?
 વાકા સ્થલ, સાધન કલી, જાને નહિ મતિમંદ !
 જાને નહિ મતિમંદ, ખાહ્ય સામગ્રી શોધે;
 કર્મ, જ્ઞાન, ચિહ્ન ણિના, કૌનકો કૌન પ્રબોધે ?
 સમ્યા કહ દો શ્યામ, દોમે કયા સુખકંદ હે ?
 હે અંતર આનંદ, પદાર્થમે આનંદ હે, ?

૧૩૩

ગુરૂ વિરહે તમે દિલની. શાંતની શોધ.

ગઝલ.

અરે ઝો કારમી કુદ્રત, અને સૌ બાળ કુદ્રતનાં.
 હૃદય ચીરા તણી સરજત, ગુરૂ જાતાં હમારી છે
 જીગર ને પ્રાણુ તનમન ને રગેરગ શાંતિ વાંચ્યા છે.
 મિંચ્યાં નયને રહેવા ઘો, રૂઠન સ્થિતિજ ખ્યારી છે.
 પરિન્દાઝો સખર કલરવ, બધાંએ ત્યાગી દો બાપુ.
 ધખેલા ઉરને શાંતિ, થવા દો ધાવ કારી છે.
 પ્રકાશીત વિશ્વને કરતા, થડો ઝો બ્યોમના વાસી.
 ચક્રીત કરશે ન બ્યોતિથી, દષ્ટિ આ દીન ધીચારી છે.
 જગત્ ને હલમલાવે કાં-અનિલ થ'લી ઘડિ જાને.
 ગુરૂવિરહે ગતિ આબે અનાથન શી અમારી છે.
 શૈલ શ્રંગો નિલાંબરધર, સમેટીલ્યો ધુતિ સધળી.
 વન શ્રી ત્યાગી દો શોભા, અભાગી દષ્ટિથી આબે.
 અરણ્ય, રસ રેલતાં, મૃગ બાળ વિલસે લોલ લોચનથી
 ઘડિકે થ'લી જાને ંહાલાં, મળે જે શાંતિ દિલબળતે !
 અનંતી બ્યોમ લીલાઝો, ઘડિકે શાંતિ ધરી ખેસો
 બ્યથિત આત્મા અરે શાંતિ, અનુભવ લેશ લેવા ઘો.
 ગયા એ શાંતિ દેનારા, શાંતમૂર્તિ ગુરૂ દેવા.
 મણિમય યુદ્ધિસાગર જી વિના શાંતિ હવે કયાંથી ?

પાદરાકર

શ્રી સદ્ગુરૂ સ્મરણાંજલિં

(ઓધવજી સંદેશો—રાગ)

યુદ્ધિસાગર સૂરિવર સ્વર્ગે સંચર્યાં.
 પંચમહાવૃતધારી મુનિ સીરહાર જે.
 યોગી ધ્યાની ત્યાગી તપ જ્ઞાને ભર્યાં.
 અંતર જેવું પ્રભુથી એકાકાર જે.

પુ૦

૧૩૪

કથની તેવી રહેણી નિત્યે રાખતા.
 સર્વ ધર્મના બાણે પુરા મર્મ ને.
 શમતાસાગર ગુણગણ્યાગર ઢોઢાલા.
 જગ ઉદ્ધારણ જેવું છે સત્કર્મ ને. પુ૦

સર્વ ક્રિયાઓ કરતા સત્ આચારથી.
 જ્ઞાનધ્યાનમાં રહેતા નીશદીન લીન ને.
 ઉપદેશક જે શુદ્ધ પ્રભુના માર્ગના.
 તારક ભવિજન સાચા જે નીશદીન ને. પુ૦

શ્રદ્ધ એકશે આઠ રચ્યા મહામૂલના,
 શાશનસેવાના સાચા સિરદાર ને.
 સંત ત્યાગ તપ ઉત્તમ ગુણને ધારતા.
 બજ્યા જેણે અંતર જ્ઞાન સિતાર ને. પુ૦

અધ્યાતમ જ્ઞાને આનંદધન સાંભરે.
 સિદ્ધાનંદુલ જેવા યોગીરાજ ને.
 દેવચંદ્રુલ દ્રવ્યાતુયોગે ખરા.
 જેને અંતર સત્ય ધર્મની ઢાઝ ને. પુ૦

મહાવીર પ્રભુનો જપ જાપ્યો જીવતાં સુધી.
 મરતાં પણ જસ સુખે અર્હ નામ ને.
 વીસનગર વાસી અજ્ઞાની બાલીકા.
 અર્પે રમરણાંજલિ સદ્ગુરૂ સૂરધામ ને. પુ૦

બહેન લાડકી વિશ્રોમલાલ
 વીસનગર.

૧૩૧

“ એક સ્મરણ ”

હરિગીત.

સુખકર અહિંસા સૂત્ર સાચું શિખવતા શાન્તિ ધરી,
 અજ્ઞાન વર ઉપદેશથી અજ્ઞાનિનું લેતા હરી.
 છલછલ ભરી જેના હૃદયમાં અજબ દુઃખહારી હયા,
 યુદ્ધિતણા સાગર મહા યુદ્ધિ સુધા સિંચી ગયા.
 જૈનાવદાંબી સુહિત પાયો ધર્મને લીધો ચણી,
 શત આઠ મણકાની બનાવી માળ શુભ પુસ્તક તણી.
 આત્માતણા ઓજસ થકી અજવાળી આલમ જૈનની,
 પાવન પરમતત્ત્વે મહી ચીરંજીવીજ ગયો બળી.
 વક્તા પ્રખર પંડિત અને મૂરતી મનોહર યોગની,
 જેના વિમળ ઉજવળ જીવનમાં ગાંબી ના કૈં શોકની.
 સાક્ષર, સમાજ સુધારણામાં સરસ કાળો ફઇ ગયા,
 શ્રી યુદ્ધિસાગરસૂરિ પદવી પરમ એ દિપવી ગયા,
 નહિ દ્વેષ જેને અન્ય ધર્મો પર હતો તલમાત્ર પણ,
 યોગિ છતાં જેને ઘણું દિલમાં હતું વહાલું વતન.
 નિજ ધર્મના શુભ વિજયપથે સુગમ સદ્ય હતા ગદ્યા,
 ત્યાગી ગયા નિજ દેહ તહોયે અમર અવનિએ રહ્યા.
 કૈ ત્યાગ, કૈ ઠવિતા, સુપંડિતાધથી કૈ પૂજશે,
 તવ સુખદ એ સંભારણે કૈ, મધુર શુજન શુજશે,
 વિષ્ણુ તણા કૈ દિવ્ય તારો આવજો રે ઉડવા
 કૈ આવજો જન ઉરમાં કૈ જ્ઞાન અમૃત રેડવા.

ઉત્સાહી.

૧૩૬

ૐ અહીં મહાવાર.

શ્રીમદ્ બુદ્ધી સાગરજી પ્રત્યે.

ભુજંગી છંદ.

ગુરુશ્રી સદા આત્મમાં માણુનારા.
વળી જ્ઞાન બળથી ઘણું જાણુનારા.
રહી જગતમાં ત્યાગને ધારનારા.
હયા દ્રષ્ટિથી પ્રાણીને તારનારા. ૧

કદી ક્રોધ નહીં અંતરે લાવનારા.
અરિ ઉપરે પ્રેમ દેખાડનારા.
મહા મોહનીકમ' નીવારનારા.
અલોભી અમાની વહે પ્રેમધારા. ૨

દુઃખીને દિલસો દઈ પુછનારા.
રહી શાંતીમાં શાંતીને આપનારા.
સદા સર્વ સુખી રહો, ઇચ્છનારા.
ભવીને દઈ શીખ ઉદ્ધારનારા. ૩

ગયા દેહ છોડી સૂરિ દેવદારા;
થશે કેમ અમ અંતરોના સુધારા;
વહેવરાવશે ત્યાં થકી પ્રેમધારા,
રહ્યો આશ ધારી ગુરુવર્ય મારા. ૪

રતનપુર મહાલક્ષ્મી. } ડાહ્યાભાઈ નાથુભાઈ દેસાઈ.
વીજપુર

૧૩૭

ઉપકાર સ્મરણ !

નિદ્રા વ્યાપી હતી મોહની ! શુદ્ધ ત્યાં શાની જણાયે ?
આત અમીને! ઠહેતો કરીને ! નવ છવનમાં જગાડે !—

વિયુધ આત્મ બનાવે
હવે એ દયા કૌણ બતાવે !

વિષમ માર્ગ અંધકાર ભરેલો ! જરા ન પગથી જણાતી !
દિસિ જ્ઞાનની મુજને આપી ! કયો માર્ગ પ્રકાશી—

પડી હવે દીપજ્યોત એ ઝાંખી !
અરેરે ! તેજ એ લાવીશ કયાંથી ?

પ્રોત્સાહન દેતા જ્યાં થાકુ ! જરા ન ઉમિં જણાતી ;
આંતરમાં સ્પુરણા ત્યાં જાગે ! કયની કયાં એ કથાતી !—

નહિ હવે વાણી એહ સુણાતી !
ધરૂં હું કણૂં સપ્રેમ તથાપી !

નિરાધારતા હે શુરૂ દેવા ! તુમ વિરહે મુને અર્પી !
નથી શોક રોક્યો રોકાતો ! અશ્વધાર રહી સરતી !

ના સ્મરણ ભુસાયે મનથી
ભક્તિ બની આપની અર્થી.

‘ યુદ્ધિસાગર ’ તુમ ગર્જન ! સંગિત સૂર આલાપે !
નથી સુર એ નથી નીર એ, મૌન ભયાનક વ્યાપે—

હેયુહા, જગે:વિરહ પરિતાપે.
ધીરજ હવે ધરવી કૌણ પ્રતાપે ?

શિનાર.

ગોરધનભાઈ વીરચંદ.

૧૪૮

મહાન્ જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ બુદ્ધીસાગર સુરીશ્વરજીના સ્વર્ગવાસની દીક્ષગરીની મુંબઈની જન પ્રજાની બહેર સભા.

ગત્ જ્યેઠ વદી ૮ ને તાં ૧૪-૬-૨૫ ને રવીવારના રોજે સવા-
રના (સું ૦ ટાં) ૮ વાગે ભાયખલા ખાતેના શેઠ મોતીશાના
આદીપ્તવર દાદાના દેરાશરજીના ઉપાશ્રયમાં પન્યાસજી મહારાજ
લલીતવીજયજીના પ્રમુખપણા નીચે ઉપલી સભામળી હતી. હોલ
શ્રોતાઓથી ચીકાર ભરાઈ ગયા હતા. શ્રીમદ્ બુદ્ધીસાગર સુરીશ્વ-
રજીના બે ક્ષેટાઓ બે બાજુ ટેબલ ઉપર ગોઠવવામાં આવ્યા હતા.
આ વખતે હાજર રહેનારાઓમાં નીચલા ગૃહસ્થો મુખ્ય હતા:—
શેઠ જીવજીવંદ રતનચંદ ખીમચંદ, શેઠ દેવકરજી મુળજી, શેઠ
મોહનલાલ હેમચંદ, શેઠ મણીલાલ મોતીલાલ મુળજી, શેઠ મોતી-
ચંદ ગી. કાપડીયા, શેઠ હીરાલાલ બકેરદાસ. શેઠ ઓતમચંદ
હીરજીની પેઠી તરફથી શેઠ લાધાભાઈ કરશનજી, તથા શેઠ કલ્યા-
ણચંદ ખુશાલચંદ, કોટના ચાહવાળા શેઠ અમથાલાલ નગીનદાસ,
શેઠ લખમાજી કેશાજી, શેઠ પરતાપજી વીગેરે.

શરૂમાં પન્યાસજી મહારાજ લલીત વીજયજીએ મંગળાચરણ
કર્યા બાદ તેમણે સ્વ.જૈનાચાર્યને માટે બોલતાં જણાવ્યું કે તેઓ એક
ઉંચ કોટીના સાધુ પુરૂષ હતા. તેમણે મુંબઈમાં ચોમાસું કર્યું હતું
તે વખતે તેમણે અનેક શાસનોપયોગી કાર્યો કર્યાં હતાં. તેમણે
આચાર્ય શ્રી આત્મારામજીની પેઠે ઘણાં પુસ્તકો રચ્યાં છે. તેમણે
ખનાવેલ ભજનો ઘણાં લોકપ્રીય થયાં છે. તેમનો ને મહારો સમાગમ
પ્રથમ શેઠ મોતીલાલ મુળજીના સંઘમાં પાલીતાણે થયો હતો, બાદ
પેથાપુર ને મેસાણામાં થયો હતો. મેસાણામાં ત્યાંના સુબા ગોવીંદ-
ભાઈ હાથીભાઈની સાથે શ્રીમદ્ ચર્ચા કરતા હતા ત્યારે તેમની
અદ્ભુત શક્તિનું મને ભાન થયું. તેઓ જઈનેતર વિદ્વાનને
જૈનધર્મના ઉંડા રહસ્યનું જ્ઞાન ઘણીજ સાદી ભાષામાં પણ સચોટ

૧૩૯

રીતે આપતા હતા. તેમનાં રચેલાં પુસ્તકો શ્રીમંત સરકાર ગાયકવાડની શાળાઓમાં તથા લાયબ્રેરીમાં ચાલે છે. તેમના ગુરૂ શ્રી સુખસાગરજી તથા તેમના ગુરૂ શ્રી સ્વીસાગરજી વીગેરે ચુસ્ત ક્રીયાપાત્ર હતા, તેમજ ઉંચ ચારીત્રવાન્ હતા. શ્રીમદે પણ તેમનાં પગલે ચાલી, ઉત્તમ ચારીત્ર પાળ્યું હતું. તેમનું ચારીત્ર નિષ્કલંક હતું. વળી તેઓ આધ્યાત્મિક હતા. તેમાંજ મસ્ત રહેતા હતા, તેમના ચારીત્રથી ખત્રી થાય છે કે તેઓ પોતાના “ તારણુહાર ” બન્યા હતા. બાદ તેમણે શ્રીમદ્ના પત્રીત્ર આત્માની શાંતી રહાઈ હતી.

શેઠ મોતીચંદ ગી૦ કાપડીયાએ જણાવ્યું કે શ્રીમદ્ના સમાગમમાં હું ઘણી વખત આવ્યો છું, તેઓ ગુજરાતના જૈનકવિ હતા. આધ્યાત્મિક જ્ઞાનમાંજ આનંદ માનતા હતા. તેમણે સંસ્કૃત નો ઉંચો અભ્યાસ કર્યો હતો. શ્રીમદે હમણાં “ ઉપનિષદ ” ઉપર ટીકા લખી બહાર પાડી છે. આ પુસ્તકને માટે ભાવનગરના નાન્દીવાન શ્રી. પટની સાહેબ કે જેઓ વિદ્વાન્ છે, તેમણે મને જણાવ્યું કે ખરેખર જૈન સાધું “ ઉપનીષદ ” ઉપર ટીકા લખે છે તે પુસ્તક સર્વમાન્ય ગણાય, તે એમની ઉત્તમ શક્તી પુરવાર કરે છે.

બાદ નીચેનો ઠરાવ તેમણે સુકચો હતો.

ઠરાવ.

મુંબઈની શ્રી જઈન શ્રવેતાંબર ભાઈઓની આ સભા પુન્યપાદ યોગનીષ્ટ શાસ્ત્રવીશારદ જઈનાચાર્ય શ્રીમદ્ બુધ્ધીસાગર સુરીશ્વરજી “ કાળ ધરમ ” પાઠ્યા તેને માટે પોતાના હૃદયની ઉંડી દીલગીરી બહાર કરે છે.

શ્રીમદ્ ઉત્તમ ચારીત્રવાન, શાન્તગુણી, કવી, વક્તા તથા આધ્યાત્મીક પુરૂષ હતા. તેમણે ઉત્તમોત્તમ ઘણાં પુસ્તકો સ્વચ્ચીત બહાર પાડ્યાં છે. તેમનાં ભજનો આબાલ વૃદ્ધ ઘણાજ પ્રેમથી

૧૪૦

ગાય છે, તેમની શ્રીમંત સરકાર ગાયકવાડે પણ સુકત ઠઠે પ્રશંસા કરી છે. તેવા આપણામાં મહાન્ ગણ્યાતા આચાર્યોમાંના એક મહાન્ આચાર્યના કાળ ધરમ પામવાથી આપણને મોટી ખોટ પડી છે. આશા છે કે તેમનો શીષ્ય સમુદાય શ્રીમદ્દના પગલે ચાલશે.

છેવટમાં તે પવીત્ર આત્માને “ પુરણુ શાન્તી ” મલો તેવું આ સભા અંતઃકરણ પુરવઠ ઇચ્છે છે.

ઉપરના ઠરાવને ટેકો આપતાં શેઠ લલ્લેશ્વરંદ ચુનીલાલ કોટવાલે જણાવ્યું કે શ્રીમદ્દની ત્યાગવૃત્તી અપુર્વ હતી. તેઓ આળ પ્રહાર્યારી હતા. તેમને શ્રીમંત સરકાર ગાયકવાડે લક્ષ્મીવીલાસ પેલેસમાં બોલાવી તેમનો ઉપદેશ સાંભળ્યો હતો ને તેમના વચનામૃતથી ખુશ થયા હતા.

સ્વયંસેવક મોહનલાલ ચુનીલાલ મહેતાએ છેવટમાં તેમના પવીત્ર આત્માને પુરણુ શાન્તી મલો તેવું ઇચ્છી ઠરાવને અનુમોહન આપ્યું હતું.

પ્રમુખશ્રીએ જણાવ્યું કે મંગળાચરણમાં કહેવામાં આવે છે. કે “ આચાર્યો શાસનની ઉન્નતી કરનારા છે. ” શ્રી હિરવીજય સૂરિશ્વરજી તથા શ્રીમદ્ હેમચંદ્રાચાર્યજીએ શાસનની ઉન્નતીના ઘણા કામો કર્યાં છે. આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ આત્મારામજી મહારાજે પંબળમાં જૈનશાસન ઉન્નતી કરી છે. તે કોઇથી અજ્ઞાત નથી તેવીજ રીતે શ્રીમદે અનેક શાસનોપયોગી કાર્યો કર્યાં છે. છેવટે આ ઠરાવમાં સર્વની સંમતી માગું છું. આઠ ઘણીજ ગમગીની વચ્ચે ઉપરનો ઠરાવ સર્વાનુમતે પાસ કરવામાં આવ્યો હતો.

મી. અમૃતલાલ વાડીલાલ શાહે નીચેનો ઠરાવ સુકયો હતો:—

ઉપરના ઠરાવની એક નકલ તેમના સંઘાડાના આચાર્ય મહારાજ શ્રી અણતસાગર સૂરિશ્વરજી ઉપર મોકલી આપવાની તથા સભાને હેવાલ તથા ઠરાવ જાહેર પત્રોને મોકલવાની સત્તા સભા બોલાવનાર કાર્યવાહકોને આપવામાં આવે છે.

ઉપરનો ઠરાવ સર્વાનુમતે પાસ થયો હતો.

૧૪૧

શ્રીમદ્દના માનમાં જીવહયાની ટીપ કરવામાં આવી હતી જેમાં રૂ. ૨૭૧ ના આશરે તે વખતે ભરાઈ ગયા હતા, તે રૂપીયામાંથી જીવો છોડાવવાનું કામ મી. ડાહ્યાભાઈને સોંપવામાં આવ્યું હતું. ખપોરે “ રૂપી મંડળની પૂજા ” પન્ચાસજી લક્ષીત વિજયજીની હાજરીમાં ભણાવવામાં આવી હતી જેમાં પ્રભાવના પણ થઈ હતી. રાત્રે આંગી પુજા તથા ભાવના ઊઠી હતી, જેનો હબરો માણસોએ દર્શનનો લાભ લીધો હતો.

સાંજવર્તમાન.

શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી સુરીશ્વરનો જીવન સંદેશ.

અમદાવાદમાં જંગી જાહેર સભા.

શેઠ કસ્તુરભાઈ લાલભાઈ પ્રમુખસ્થાને

અમદાવાદનો અમારો ખબરપત્રી જણાવે છે કે ગઈ તા. ૬-૮-૨૫ રવીવારે સવારે ૮ કલાકે ઝવેરીવાડાના ઉપાશ્રયના વીશાળ હોલમાં જાણીતા વક્તા અને કવી રા. મણીલાલ મો. પાઠકરનું ‘ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સુરીશ્વરનો જીવન સંદેશ ’ એ વીષયપર જાહેર વ્યાખાન હોવાથી સભાનો ગંજાવર હોલ સવારથી જ શ્રી પુરુષોથી ઉભરાઈ રહ્યો હતો. ઉચ્ચાસનપર શ્રીમદ્દનો ચિત્રપટ તથા શ્રીમદ્દની કૃતીના ૧૦૮ અંથોનો સમુહ ચોલી રહ્યો હતો.

શ્રીમાન ઝવેરી વધરાટીની હરખાસ્ત અને શેઠ શકરચંદ હીરાચંદના ટેકાથી વડી ધારાસભાના સભાસદ અને અત્રેના જાણીતા આગેવાન મીલમલેક અને શહેરી શેઠ કસ્તુરભાઈ લાલભાઈ હલપતભાઈ (તે ગત્ જૈન કોનવેનેશનના પ્રમુખ) એ પ્રમુખસ્થાન સ્વીકાર્યા બાદ જાણીતા સંગીતાચાર્ય શ્રી પ્રાણમુખભાઈએ રા. પાદરાકર કૃત “ પ્રાન રટ શુક્રવર કે શુનગાન ” એ હીંદી આશાની

૧૪૨

તરજનું ગીત વાળત્રો સાથે સુલલીત કઠે ગાઈ સંભળાવતાં સભા-
જનો ગુરૂ ભકતીરસમાં તરખેળ બની રહ્યા હતા. આ પછી શેઠાણી
ગંગાભાઈ કન્યાશાળાની બાળાઓએ “ ભકતીપુષ્પાંજળી ”
નામની કવી રા. પાદરાકર કૃત ગલ્ગલ સોહીની ગાઈ સંભળાવ્યા બાદ
પ્રમુખ સાહેબે પોતાનું વક્તવ્ય શરૂ કરતાં જણાવ્યું કે આજનું
પ્રમુખસ્થાન તો કોઈ વીદ્વાનનેજ શોભે, પણ ગુરૂભકતીથી પ્રેરાઈ
તે સ્વીકારવા મેં હીમત ધરી છે. આચાર્ય શ્રીમદ્ ગુરૂ મહારાજ
બુદ્ધિ સાગરજીના ગુણોનું વર્ણન અને માપ કોઈ વીરલોજ કરી
શકે તેમ છે. ધર્મના સંસ્કાર બાળ વયમાં જે પડે છે તેની અસર
ઉંડી અને ઘણે ભાગે ચીરસ્થાયી રહે છે. આચાર્ય મહારાજ શ્રી
બુદ્ધિસાગરજી આ રહસ્ય ઘણીજ સરસ રીતે સમજ્યા હતા અને
તેમનો ઉપદેશ પુખ્ત ઉમરના માણસોમાં ફેલાયો હતો તેથી પણ
વધુ પ્રમાણમાં બાળક અને યુવાન વર્ગને સચોટ અસર કરી રહ્યો
હતો. બાળકોનો એવો તો પ્રેમ તેમણે સંપાદન કર્યો હતો કે તેઓ
શ્રીને બાળકોના એ મહારાજ કહેવામાં આવતા. એ તો આપ
રહેજે સમજી શકશો કે નાની ઉમરમાં ધર્મના સીદ્ધાંતોનું જો
બીજ રોપવામાં આવે તો મનુષ્યને પોતાની જીવંતીમાં તે એક દીપ-
કરૂપી અવળે રસ્તે જતાં અટકાવે છે, અને આપણે આશા રાખીશું
કે મહારાજશ્રીના મુખ્ય શીષ્ય અજીતસાગરજી મહારાજ બાળ
વર્ગને બોધીત કરવામાં કટિબદ્ધ થશેજ. શ્રીમદ્ આચાર્ય
મહારાજ સાગરગચ્છના શીરોમણી શ્રીમદ્ સ્વીસાગરજી મહારાજના
શિષ્ય હતા, અને પોતાના તિવ્ર જ્ઞાન તપ અને અધ્યાત્મબળ
વડે તે ગચ્છને દીપાવ્યો છે. તેઓએ ધર્મના સીદ્ધાંતોનો ઉડો
અભ્યાસ કર્યો હતો અને સામાન્ય વર્ગ સમજી શકે તે સારૂ સરળ
ભાષામાં ૧૦૮ પુસ્તકો રચી બહાર પાડ્યાં છે. પોતે દુરઅદેશી
હોઈ જઈને બાળકો વ્યવહારીક તેમજ ધાર્મીક કેળવણી પ્રાપ્ત
કરે તે સારૂ બોરડીંગ અને ગુરૂકુળ સ્થપાવવામાં ઉત્સાહપુર્વક ઉપ-
દેશ કરતા અને તેમનેજ આધારે આજ આપણે અત્રે જૈન ચેતાંજ
બોરડીંગ અને સીધ્ધક્ષેત્ર જૈન ગુરૂકુળ સારા ધોરણપર સ્થપાયેલને

૧૪૩

ચાલતાં જોઈ શકીએ છીએ. આવા સમર્થ વીદ્વાન્ યોગવીદ્યાવી-
ભુષીત મહાત્માના સાચા સ્મારક માટે તો પાછળ મુકેલા જ્ઞાનનો
પ્રચાર કરવો ઘટે. તેમના આત્માને ધાંતી મળો.

પ્રમુખ સાહેબના યોલ્યા પછી મુખ્ય વક્તા રા. પાદરાકરે
મંગળાચરણ કર્યા બાદ શ્રીમદ્ના ત્યાં મુકવામાં આવેલા ૧૦૮
સંસ્કૃત પ્રાકૃત હાંદી તથા ગુજરાતી ભાષાના ગદ્યપદ્યમાં યોગ
આધ્યાત્મવીદ્યા તત્ત્વજ્ઞાન, ધર્મ તથા સમાજ સુધારણા પરના મહા
ગ્રંથો તરફ સઉનું લક્ષ ખેંચી આવા મહા સમર્થ વીરલ વીદ્વાન્
ત્યાગીના જીવનચરિત્ર શ્રવણથી આપણા જીવન ઉંચ અને છે તે સઉ
એક ચીતે શ્રવણ કર્યો તથા કલાત્મ પોતે સદ્ગત પ્રતીના ભકતી-
ભાવથી પ્રેરાઈ શ્રીમદ્ના જીવન કથનમાં સહરાઘાત કરે તો શૈકવા
વીનંતી કરી હતી. શ્રીમદ્નો જન્મ ૧૯૩૦ ના મહા સુદ ૧૪ શીવ-
રાત્રીએ થયો હતો. તેમજ વીજપુર નીવાસી માતા અંબા તથા શીવ-
દાસ પીતાના કણુળી કુટુંબમાં જન્મેલા પછીથી બાલવયમાંથીજ તેમનો
તીવ્ર તપ ત્યાગ વર્ધરાગ્ય જ્ઞાનવીલાસ તથા સંસાર તરફ અડચીથી
માંડી, આજીવયમાં અઠી વર્ષની વયમાં તેમના માતૃશ્રી તેમને ટોપ-
લામાં ખેતરમાં લઈ જઈ ટોપલો મુકી પાણી લેવા ગયાં ને પાછાં
આવી જોતાં તે ટોપલાની આસપાસ ભયંકર નાગ કેમ વીંટળાઈ
શ્રીમદ્ પર ક્ષણ કરી રહ્યો તથા એક જોગીએ શ્રીમદ્ ભાવીમાં
મહાપુરૂષ થવાની આગાહી આપી. વીગેરે જણાવી તેમણે કરેલો
જ્ઞાનાભ્યાસ, માતા પીતાની હયાતીમાં દીક્ષા ન લેવાની પ્રતીજ્ઞા તથા
પાલનપુરમાં હાથીને એધે ચઢી લીધેલી દીક્ષા તથા તે પછી સરસ્વતી
મંત્ર આરાધી મેળવેલ મહા અધ્યાત્મ તથા યોગ વિદ્યાનું ઉત્કૃષ્ટ
જ્ઞાન તથા મેળવેલો આત્માનુભવ તેમજ તેજ આત્માનુભવે જગતના
શ્રેય માટે ઘણા પરીશ્રમે પુસ્તક રૂપે ૧૦૮ મહાગ્રંથો રચી જગતને
કરેલું તેનું અર્પણ તથા મૃત્યુ અગાઉ જો દીવસ સુધી ગ્રંથ લેખન
તથા શાસન સેવાનું ચાલુ રાખેલ કાર્ય, પોતાના લાખ રૂપીઆથી
વધુ કર્મીમતના જ્ઞાન મંદીરનું વીજપુર શ્રી સંઘને સ્મર્પણ, તે પછી
પોતાનું મૃત્યુ જાણી પખવાડીયા અગાઉ પોતાના ભકતોને પોતાના

૧૪૪

મૃત્યુની આપેલી ચેતવણી, પોતે પરવારી જઈ મૃત્યુ માટે કરેલી તૈયારી, મૃત્યુ પહેલાં બે કલાકે સાબરમતી તીરે મધુપુરીથી વીનાપુર આવ્યા પછી આત્મધ્યાન તથા સ્વરૂપમાં લીન રહી હસ્તે મુખડે કરેલો મૃત્યુનો સંકાર, તેમના બકતો તથા શિષ્યોને અંતીમ ઉપદેશ તથા એકજ ક્ષણમાં હાસ્ય ભાવે થયેલું સ્વર્ગગમન. મૃત્યુ પછી ૨૪ કલાક સુધી મુખપર વીલસી રહેલ દિવ્યપ્રકાશ. ઇસહનર માણસે હીંદુ મુસલમાનો તથા અઠારે કેમના મનુષ્યોએ લીધેલો સ્મશાન યાત્રામાં ભાગ તથા તેમનો છાતીફાટ વીલાપ. મુસલમાનો, બ્રાહ્મણોએ પણ શ્રીમદ્દના મૃતદેહની શીળીકાને ખાંધ આપી તથા અંત્યજ વર્ગે કરેલાં બજનો તથા તેમાં લીધેલો ભાગ તે પછી શ્રીમદ્દના મૃત્યુ પછી તુરંતજ ઘંટાકરણ મહાવીરનો મધુપુરીમાં ખંધ બારણે વાગેલો ઘંટ તથા પોતે સ્વર્ગગમન પછી સદેહે કેટલાકેને દર્શન દઈ આપેલો પરચો, આ સૌ વિસ્તારપૂર્વક પોતાની હૃદયેશની રસીલી ભુસ્સાહાર શૈલીમાં લગભગ દોઢ બે કલાક સુધી સંભળાવી હવે તેમના પછી તેમણે વારસામાં મુકેલ અખુટ જ્ઞાન ભંડારને સાચવી તેનો પ્રચાર કરવો તે કામ ઉપાડી લેવા સોને જણાવ્યું હતું.

મુંબાઈ સમાચાર તા. ૨૪ જુન ૨૫

મહાનુ આચાર્ય શ્રી યુક્તીસાગર સુરીભ.

તેમના અવસાન બાદ દીલગીરી જાહેર કરવા સાષ્ટક જાહેર સભા.

સાષ્ટકને એક ખબરપત્રી પોતાના ગઈ તા. ૧૬ મીના પત્રમાં લખી જણાવે છે કે ગઈ તા. ૧૪ ના રોજ અત્રેના શ્રી પદમ પ્રભુ મહારાજના દેરાસરના વીશાળ ચોકમાં અત્રેના તમામ શહેરીઓની એક ગંભીર જાહેર સભા ના. ઠાકોરશ્રી જયવંતસીંહજીના પ્રમુખપણા નીચે ભરવામાં આવી હતી. શરૂઆતમાં ગુરૂનેહાંજલી એ નામનું રા. પાઠરાકર કૃત સુંદર રસમય કાવ્ય સભા આગળ ગાઈ સંભળાવવામાં આવ્યું હતું.

૧૪૫

અત્રેના ઠાકોરશ્રીએ તે બાદ ઉભા થઈ ત્રીચે પ્રમાણે દીલગી-
રીના ઠરાવ રજુ કર્યો હતો. તેમજ શાંતી માટે યોગ્ય શબ્દો સભા
પાસે રજુ કર્યા હતા. જે ઠરાવ સભાએ ઉભા થઈને મુકયો હતો
જે સર્વાનુમતે પસાર થયો હતો. તે ત્રીચે મુજબ હતો.

ઠરાવ.

પરમ પવિત્ર બાલપ્રહાર્યારી શાસ્ત્રવીશારદ જૈનાચાર્ય યોગ-
નીષ્ઠ અધ્યાત્મજ્ઞાની કવીરત્ન શ્રીમદ્ ભુદ્ધિસાગર સુરીશ્વરજી
મહારાજશ્રી શ્રી વીજાપુરમાં સંવત ૧૯૮૧ ના જેઠ વદ અને મંગળ-
વારના રોજ ચડતા પહોરે કાળધર્મ પામ્યા તેને માટે સાણુંદના
શહેરીઓની આ બહોર સભા અંતઃકરણ પૂર્વક દીલગરી બહોર કરે
છે અને તેમના પવિત્ર આત્માની શાંતી માટે પરમ કૃપાળુ પ્રજી
પ્રત્યે પ્રાર્થના કરે છે.

ઠરાવના ટેકામાં ઠાકોરશ્રીએ મહારાજશ્રીના જીવનપરત્ને ઘ-
ણુંજ બાણવા યોગ્ય અને અનુભવગમ્ય વીવેચન કરતાં જણાવ્યું
કે આપણે તેમના પગદ્વે ચાલવું જોઈએ. તેમનું જીવન ઘણુંજ
ઉચ્ચ અને સર્વેને પ્રેમ ઉપજે તેવું હતું. તેમને અને હમારે પરી
ચય થતાંની શરૂઆતમાં કેટલાંક પુસ્તકો આપ્યાં હતાં. તેમાં
સાબરમતીગુણશીક્ષણ કે જે સાબરમતી જેવી જડ વસ્તુમાંથી
પણ અનેક બોધક જીવંત જીવંત પાત્ર રસથી ગોઠવી કાવ્યરસથી અલ-
કૃત કરી કાવ્યે ભર્યાં છે, તેથી અનેક રીતે બોધ શ્રદ્ધવા યોગ્ય છે.
તેમજ તેઓશ્રીમાં એક એવી અજબ શક્તિ હતી કે તેમના સમા-
ગમ માત્રથી હરકેઈ મનુષ્ય પોતાનું જીવન સુધારી શકે. આપણે
સારાં સારાં કાર્યો કરીએ અને તેમના કહેવા પ્રમાણે વરતીએ
તોજ તેમનો આત્મા આપણાપર પ્રસન્ન રહે એમ જણાવી
પોતાનું ભાષણ પુરું કર્યું હતું.

વેદ વાસુદેવ ગણપતરામે જણાવ્યું કે મહારાજશ્રી ભુદ્ધી-
સાગરજી પોતાના બંને વંશમાં અંદ્રમારૂપ ઉજ્જવળ કીરતી સંપા-
દન કરી ગયા. આપણે તો તેમને માટે શું યોત્તી શકીએ ? પરંતુ

૧૪૬

તેમનીજ પ્રસાદીરૂપ લજ્જનો ગાઈ આનંદ સાથે જ્ઞાન મેળવીએ અને તેમના ઉદ્દેશાનુસાર વરતવા ઇચ્છીએ એજ સારામાં સારો મારગ છે. મહારાજશ્રી પોતાના આત્મામાં સદા આનંદથીજ રહેતા હતા જેથી તેમને તો કઈવલય પદ શીવાય બીજી દશા હોયજ નહીં અને તેમના આત્માની વૃત્તીઓ પણ ઇશ્વર સાથે તાદાત્મ્ય હોઈ તેમનો અમર આત્મા અમર ધામમાં ચાલ્યો ગયો અને શરીરજ કેવળ કાળ-ધરમને પામ્યું છે. મહારાજશ્રીને સર્વ ધર્મ પ્રત્યે સમદષ્ટિ જ હતી.

ભટશ્રી મણીલાલ લોગીલાલ ભાઈએ જણાવ્યું કે મહારાજશ્રી સર્વને યોગ્યતાનુસાર ઉપદેશ આપતા તેમજ તેમનો જાહેર ઉપદેશ સરળ અને સર્વમાન્ય હતો. તેમના સમાગમમાં આવેલ માણસને એમજ થાય કે આપણે ફરીથી સાગરજીનો લાભ લઈએ તોજ ઠીક અને આચાર્યના સર્વ ગુણો તેમનામાં હતા.

છેવટમાં લોગીલાલ મગનલાલે જણાવ્યું કે મહારાજશ્રી પોતે બાળકો તથા વૃદ્ધ મનુષ્યો સાથે પ્રેમથી વરતતા હતા. તેમનો સાણુંદ અને ગોધાવીપર ઘણોજ ઉપકાર છે. તેઓ સાચા સુધારક હતા, તેમ તેઓ ન્યાયનો ઉચો અભ્યાસને કરીને પ્રવીણ બનેલા હતા. તેમના અવસાનથી એક પ્રભાવક આચાર્યની ખોટ પડેલા છે.

બાદ વીસરજન થઈ હતી.

મુંબાઈ સમાચાર.

સ્વ. જૈનાચાર્ય બુદ્ધિસાગર સુરીશ્વરજી.

મહેસાણામાં શોક પ્રદર્શક ગંજવર સભા.

એક ખખરપત્રી લખી જણાવે છે કે આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સુરીશ્વરજીના સ્વર્ગગમનના શોક નીમીતે મહેસાણામાં જેઠ વદ ૧૧ ને બુધવારે સવારે આઠ વાગે શ્રી સંઘ તથા નાં જજ સાહેબ તથા ગામના બીજા આગેવાનો વીગેરેની હાજરીમાં જૈન ઉપાશ્રયમાં એક જાહેર સભા મળી હતી. એક ઉંચી પાટ ઉપર સદ્ગત્ આચાર્યશ્રીનું મોટું સુંદર ચિત્ર શેઠ ભાંખરીયા તરફથી મુકવામાં આવ્યું

૧૪૭

હતું. બહાર ગામથી શ્રી પાદરાકર તથા શેઠ વેણીચંદ સુરચંદ તથા ગવૈયા પ્રાણસુખ તેમજ બીજી મંડળી આવી પહોંચી હતી. જેઓ નહીં આવી શક્યા તેમના દીલસાના તાર આવી પહોંચ્યા હતા. આ આ સભામાં ખાસ ભાગ લેવા મુનીમહારાજ શ્રીમદ્ મોતીવિજયજી પોતાના શીષ્યે સાથે તથા વીજપુત્રી પંન્યાસ મહેન્દ્રસાગર ગણી-તમાં શ્રીમાન્ કીરતીસાગરજી તથા શ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી વીગેરે આવ્યા હતા.

ગવૈયા પ્રાણસુખે રા. પાદરાકરકૃત “શ્રી બુદ્ધિસાગર સુરી ગયા” એ નામનું નીવાપાંજલીવાળું ગીત ગાઈ બતાવતાં સમગ્ર સભા શોકમાં ડુબી ગઈ હતી.

શ્રીમદ્ મોતીવિજયજી મહારાજે ઉચીત વિવેચન સાથે મંગળાચરણ ગાઈ સંભળાવ્યું હતું. શેઠ કુલચંદભાઈએ સભાનો હેતુ કહી સંભળાવ્યા બાદ પં. શ્રીમહેન્દ્રસાગરજીએ સંસ્કૃત કંવાલી સુંદર રીતે ગાઈ સંભળાવ્યા બાદ માસ્તર દુર્લભદાસે રા. પાદરાકર કૃત “શ્રી બુદ્ધિસાગરસૂરિ કયાં ગયાં” એ ગીત ઘણી સુંદર રીતે ગાઈ સંભળાવતાં તે ગીત આખી સભાએ ઉપાડી લીધું હતું, અને સર્વત્ર શોક છવાઈ રહ્યો હતો. કડી પ્રાંતનાં મે. જનજ તાવડેકર સાહેબે સદ્ગતના અંગત પરીચયમાં આવેલા હોવાથી તેમના અદ્ભુત ગુણો આધ્યાત્મીક શક્તી, અદ્ભુત યોગબળ અને તપ ત્યાગ ઉપર લંબાણ વીવેચન કરતાં તેઓ શ્રી દેવ કે પ્રભુ હતા અને આપણને છોડી ગયા છે, એ આપણા દુર્ભાગ્ય છે, વીગેરે કહી બેસતાં રા. પાદરાકરે શ્રીમદ્નું જીવન ચરીત્ર લંબાણ દોઢ કલાક સુધી અસરકારક ભાષામાં કહી સંભળાવ્યું હતું.

શ્રી કીરતીસાગરજી મહારાજે સદ્ગતના ગુણો ચમત્કારો અને ઉચ્ચ તત્ત્વજ્ઞાન આદી ઉપર બોલતાં તેમનો કંઠ રૂંધાઈ આવ્યો હતો, અને વધુ બોલી શક્યા નહિ હતા.

માસ્તર દુર્લભદાસે સદ્ગતની અદ્ભુત શક્તી અપુર્વ જ્ઞાન નિરપૃહપણું આહારવિહારમાં નીરમોહીપણું, અદ્ભુત અંથ લેખનશક્તી આદી ગુણો ઉપર વીવેચન કર્યું હતું.

૧૪૮

પટેલ અંબાલાલ લલ્લુભાઈએ ગુરૂશ્રીનાં ગુણગાન કરી ઘેસતાં અત્રેની સેવા સમાજના પ્રમુખ પટેલ રામદાસભાઈએ શ્રી ગુરૂદેવ પટેલ હોઈ પટેલ કેમતું ગૌરવ વધાર્યું છે, માટે અલીમાન લેતાં પોતાની સમગ્ર કેમ તરફથી રાત્રે એક મહાસભા ભરવાનું તથા તેમાં સૌને પધારવાનું આમંત્રણ કર્યા બાદ સભા વિસર્જન થઈ હતી. સાંજવર્તમાન.

મહેસાણામાં પાટીદાર ભાઈની શોકદર્શક પ્રચંડ સભા.

ગઈ રાત્રે અત્રેના પાટીદારવાડામાં વિશાળ શોકમાં શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી મહારાજના મરણ માટે શોક દર્શાવવા એક ગંભવર સભા મળી હતી. જેમાં લગભગ પાંચ હજાર સ્ત્રી પુરૂષોએ હાજરી આપી હતી.

ધુપ દીપ સાથે ઉચાસને શ્રી ગુરૂદેવનો મોટો ચિત્રપટ બિરાજમાન કર્યો હતો.

શરૂઆતમાં મંગળાચરણ થવા બાદ બુદ્ધા બુદ્ધા જ્ઞાતિઓનાં દિલસ્પર્ષી વ્યાખ્યાનો થયાં હતાં જ્યાં રા. પાદરાકર લગભગ ઠોઠ કલાક બોલ્યા હતા તથા રા. દુર્લભદાસ કાળીદાસ મહેતાએ લંબાણુ વિવેચન કર્યા બાદ સેવાસમાજવાળા પટેલ રામભાઈએ એટલું બધું લંબાણુ ને હૃદયભેદક વર્ણન કર્યું હતું કે સભા સ્તબ્ધ થઈ હતી. મોઢી રાત્રે સભા વિખરાઈ હતી.

પાદરામાં જંગી શોક પ્રદર્શક સભા.

આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી મહારાજે સ્વર્ગગમન કરવાના સમાચાર મળતાંજ અત્રે દેરાસરજીનાં વિશાળ આરસના વ્યાખ્યાન હોલમાં રાત્રે એક ગંભવર સભા ભરવામાં આવી હતી. સ્ત્રી પુરૂષોની પ્રચંડ હાજરી હતી.

પ્રારંભમાં હામોનિયમ સાથે મહારાજ શ્રીના ગુણાનુવાદની રા. પાદરાકર કૃત સ્મરણાંજલિ ગવાતાં સભામાં કરૂણા છાંય છવાઈ

૧૪૫

ગઈ હતી, આ પછી રા. પાદરાકરે ગુરૂશ્રીના જીવનપર વિવેચન કરતાં લગભગ બે કલાક સુધી જુસ્સાદાર શૈલીમાં ખાલતાં હૈયુ ભરાઈ આવતાં રોઈ પડ્યા હતા અને સભા પછુ રોઈ પડી હતી. તેઓ બેસવા પછી અત્રેના વયોવૃદ્ધ ગુરૂલકત વકીલજી મોહનલાલ હીમચંદ જેઓ ગુરૂશ્રીને અગ્નિદાહ કર્યા પછી પાછા ફર્યા હતા અને ગુરૂવીરહ આઘાતથી સખત માંદગીમાં હતા તેઓથી ઉભા નહી રહી શકવાથી ખુરસી પર બેસી રોતાં રોતાં ઘણું લંગાણુ વિવેચન કરી પોતાના શ્રીમદ્ માટેના અનુભવો કહી સંભળાવ્યા હતા. તે પછી મોડી રાત્રે સભા વિખરાઈ હતી.

મુંબઈ સમાચાર

પ્રાંતીજમાં પ્રચંડ બહૈર સભા.

આચાર્ય શ્રીમદ્ અજીતસાગરજી પ્રમુખસ્થાને.

સ્વ. આચાર્ય શ્રીમદ્ જુહ્નીસાગર સુરીનું જીવનવૃતાંત.

રા. પાદરાકરનું બહૈર ભાષણ.

ગઈ તા. ૧૦-૮-૨૫ સોમવારે સવારે ૯ વાગે પ્રાંતીજમાં “ શ્રીમદ્ જુહ્નીસાગરજી સુરીના જીવનવૃતાંત ” ઉપર બહૈર કવી અને પ્રસીદ્ધ વકતા રા. મણીલાલ મોહનલાલ પાદરાકરનું બહૈર ભાષણ હોવાથી સભાસ્થાન ધ્વજા, વાવટા, તોરણુ, કમાનોથી શણુગારવામાં આવ્યું હતું. સવારમાં વહેલાંથીજ સભાસ્થાન ઓતા સ્ત્રી પુરૂષ તથા સાધુસમુદાયથી ઉભરાઈ રહ્યું હતું.

પ્રારંભમાં હારમોનીયમ સહીત ગુરૂજીવન-સંગીત થવા બાદ આચાર્યશ્રીના મંગળાચરણ પછી આજના મુખ્ય વકતા રા. પાદરાકરે પોતાનું વ્યાખ્યાન શરૂ કરતાં ગુરૂદેવના સ્મરણનું મંગલકાવ્ય ગાઈ, સ્વર્ગસ્થ ગુરૂદેવ વીનાના આ શુન્ય સ્થાન તથા ગામમાં આવતાં પોતાને થયેલ દુઃખ વર્ણવતાં શ્રીમદ્ના સ્મરણથી સભામાં પ્રમુખથી માંડી સર્વ આખાળ વરૂધ સ્ત્રી પુરૂષોનાં નેત્રોમાં આવણુ

૧૫૦

ભાદરવા જેવાં અશરૂ ઉલટયાં હતાં. વકતા પોતે પણ રૂદન થઈ આવતાં બોલવા અશક્ત થવા પછી ધીરે ધીરે તેમને વાણીએત આગળ વધતાં તેમણે જણાવ્યું કે, તમે તો શ્રીમદ્ના એટલા બધા સહવાસમાં હતા અને શ્રીમદ્ને તમે અને તમારા ગામ પ્રતી એટલો બધો દયાલાવ હતો કે એટલો લાલ અમને કે હમારા ગામને મળ્યો નથી. છતાંયે તેમના જીવનની વીશીષ્ટતા તમને સંભળાવીશ, એમ કહી શ્રીમદ્ના જીવનના બારીકમાં બારીક પ્રસંગો વરણવી, શ્રીમદ્ કદી સમસ્ત જીવનમાં અઢેલી બેઠા નથી, દીવસે નીંદ્રા લીધી નથી. સ્ત્રી જન સાથે પત્ર વ્યવહાર કદી કર્યો નથી. ઉપાશ્રયમાં વ્યાખ્યાન શીવાયના વખતે સ્ત્રીજનનો પ્રવેશ થવા દીધો નથી. મુખવાસ પાનસોપારી વીગેરે જીવનભરમાં વાપર્યાં નથી કીમતી કામળો આદી વસ્ત્રો વાપર્યાં નથી અને મૃત્યુના સમય પર્યંત માત્ર લેખન, વાંચન અને ધર્મધ્યાન શીવાય અન્ય કાર્યો કર્યાં નથી. જ્ઞાતી, સંઘ કે અન્ય જઘડાઓમાં કદી પડયા નથી. તેમનો વ્યવહાર માત્ર પરહી-તાર્થે, જ્ઞાન આરાધના અર્થેજ હતો વીગેરે જણાવી તેમનાં લખેલાં પુસ્તકો, તેમની વ્યાખ્યાન શર્ષલી, તીવ્ર વધરાગ્ય, ત્યાગ તપશ્ર્ચર્યા, આધ્યાત્મજ્ઞાનવિલાસ, મસ્તકકીરી, સર્વ ધર્મના માણસો સાથે અહભુત કુરુણાભર્યો પ્રેમ, સમાનદ્રષ્ટી આદી ગુણોપર વીવેચન કરી, તેમના શીષ્ય રત્ન શ્રીમદ્ આચાર્યશ્રી અજીતસાગર સુરીજીમાં પોતાની અખંડ આશાઓનું સ્થાન બતાવી તેમને પગલે તેમને ચાલવા તથા પોતાના ગુરૂની પાટ સંભાળવા વીનંતી કરી. આવા મહાન્ ગુરૂશ્રીના પાછળ મુકેલા અમોઘરત્નરાશી સમાન વારસાનું રક્ષણ કરવા જણાવી, તેમનું જીવંતરમારક શી રીતે રહે તે સુચવતાં તેમના જે ગ્રંથો નથી મલી શકતા (out of print) તેનો તથા તેમણે પાછળ મુકેલા સાહીત્યનો પુનઃ ઉદ્ધાર અને પ્રચાર કરવા કટીબંધ થઈ તેમના આત્માને અખંડ શાંતી આપવા જણાવી શ્રી અધ્યાત્મજ્ઞાનપ્રસારક મંડળે (પાદરા) તૈયાર કરેલી તથા મુંબઈ, અમદાવાદ આદી સ્થળોના નેતાઓએ સ્વીકારેલી જીવંત રમારક યોજના ઉપાડી લેવા તથા તેમાં બેઠાવાની અપીલ કરતાં

૧૫૨

મુખ્ય શેઠ સાહેબ તેમાં જોડાતાં ઘણાક ભાઈઓ તથા બેનોએ પેત્રનો તથા લાઇફ મેમ્બરો તરીકે જોડાઈ પોતાના નામો નોંધાવ્યાં હતાં. તે પછી સઉનો આમાર માની રા. પાદરાકર બેસતાંજ પ્રમુખ-શ્રીએ બુલદ અવાજે પોતાના ગુરૂશ્રીનાં મુકત કંઠે ગુણગાવન કરતાં જણાવ્યું કે રા. મણીલાઈએ આપણને પ્રથમથીજ રોવરાવ્યા છે. ગુરૂદેવના શા ગુણો ગાઈએ ને શા ખાકી રાખીએ ? આ પછી લંબાણુ વિવેચન કર્યું હતું. સાંજવર્તમાન

આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજીનો પર્યુષણનો સંદેશ.

સુરતમાં રા. પાદરાકરનું ભાષણ.

ગયા રવીવારે સવારે ૯ કલાકે ગોપીપુરા શ્રીમદ્ મોહનલાલજી મહારાજના ગંબવર ઉપાશ્રયમાં શ્રીમદ્ પં. પદ્મસુનીજી મહારાજના પ્રમુખપણા નીચે સ્ત્રી પુરૂષોના ગંબવર સમુદાય સમક્ષ બાણીતા કવિ રા. પાદરાકરે “ સદ્ગત શ્રી બુદ્ધિસાગરજી સૂરિશ્વરજીનો પર્યુષણનો સંદેશ ” એ વિષય ઉપર એક સુંદર વ્યાખ્યાન પોતાની હામોશની રસભર પણ જુરસાદાર ભાષા શૈલીમાં આપ્યું હતું.

ઉચ્ચાસને શ્રીમદ્ની કૃતિના ૧૦૮ મહાઅંથો તથા મોટો ચીત્રપટ સર્વનું લક્ષ ખેંચી રહ્યા હતા.

પ્રારંભમાં વિશ્વવંદ પ્રખરવક્તા, મહાપંડીત, કવીશ્રેષ્ઠ બાળ બ્રહ્મચારી ૧૦૮ મહા અંથોના લેખક શાસ્ત્રવિશારદ યોગનિષ્ઠ જ્ઞાનાચાર્ય શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી સૂરિશ્વરજીના જન્મથી માંડી તેમનું યોગમાર્ગનું, આધ્યાત્મિક માર્ગનું તત્ત્વજ્ઞાની વીચારક પાંડીત્ય માર્ગનું તથા સ્વાતંત્ર્ય માર્ગનું, ત્યાગ, તપ, સંયમ, વૈરાગ્ય માર્ગનું, આમ ભીન્ન ભીન્ન માર્ગનાં જીવન ઉપર બોલતાં રા. પાદરાકરે લંબાણુ વિવેચન કરતાં શ્રીમદે પોતાના જીવન પર્ય-

૧૫૨

તના સ્વાતુલવના જીવતા ઉકગારો તથા વિચારો પુસ્તકો મારફતે મુકયા છે. આવાં પુસ્તકો જેમાં અષ્ટાંગયોગ, કર્મયોગ, ઉપનીષદ્, આધ્યાત્મજ્ઞાન ભજનો, સમાજ સુધારણા આદી વીષયોપર સંસ્કૃત શુભરાતી, હીંદી, ભાષામાં ગદ્યપદ્યમાં ૧૫૦ ગ્રંથો છે.

તે કહી બતાવી બેસતા શ્રીપદ્મમુનિજી મહારાજે શ્રીમદ્દનાં મુક્ત કંઠે વખાણ કરતાં યોગ્ય વિવેચન કર્યા બાદ સભા વિસરજન થઈ હતી.

હિન્દુસ્થાન

પુનામાં બહૈર વ્યાખ્યાનો.

સાંજવર્તમાન.

શ્રીમદ્ બુદ્ધીસાગરજી જીવંત સ્મારક માટે પુના ગયેલ ડેપ્યુટેશન

શ્રીમદ્ બુદ્ધીસાગરજી જીવંત સ્મારકની યોજનાના પ્રચાર માટેનું એક ડેપ્યુટેશન મુંબઈથી ઉપડી પુના તા. ૨૨-૪-૨૫ ના સવારમાં આવી પહોંચ્યું હતું.

પ્રારંભમાં શ્રી દશાશ્રીમાળીના ગંબવર ઉપાશ્રયમાં બહૈરા આચાર્ય શ્રી જયમુરીજી તથા તેમના વીદવાન શીષ્ય શ્રી પ્રતાપ મુનીજીના સમક્ષ, શ્રી પુરૂષોના વીશાળ સમુદાય સમક્ષ ડેપ્યુટેશન તરફથી શ. પાદરાકરે આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધીસાગરજી મહારાજના જન્મથી માંડી સ્વર્ગગમન સુધીનો તથા તેમના સાહીત્ય નો તેમજ તેમના યોગ તથા આધ્યત્મીક સ્વાતુલવી જીવન પર પ્રકાશ પાડતાં ભુસ્સાદાર રસભર શર્ષલીમાં લંબાણ વીવેચન કરતાં મેમ્બરો નોંધાવવા શરૂ થયા હતા હજી નોંધાય છે.

તે પછી શેઠ મોતીચંદ લગવાનની ધર્મશાળામાં તથા ઓસ-વાળ દેરાસર એ એ ઠેકાણે બહૈર વ્યાખ્યાનો આપવામાં આવ્યાં હતાં. જ્યાં શ્રી તીલકવીજયજી વીગેરે મહારાજને હાજર હતા.

શ્રી પ્રતાપ મુનીજી તથા શ્રી તીલક વીજયજીએ સદ્ગત આચાર્ય મહારાજ માટે ઘણીજ લાગણીથી મુક્ત કંઠે તેમના

૧૫૩

આત્મજ્ઞાન, સ્વાનુભવ, તપ, ત્યાગ, ઉદારતા તેમજ જૈન સાહિત્ય માટે ભગીરથ પ્રયત્ન તથા પ્રખર વીરતા, પાંડિત્ય તથા કવિત્વ માટે પ્રસંશા કરતાં સઉને પોતાની લક્ષ્મીનો સઉપયોગ કરી ઉક્ત સંસ્થાને તન મન ધનથી મદદ કરવા માટે ખાસ લક્ષ આપવા સુચના કરી હતી.

પુના નીવાસીઓએ આ ઉપયુદ્ધેશનનો સારો સંત્કાર કર્યો હતો.

શ્રીમદ્ બુકધીસાગર સુરીશ્વરનાં પુણ્ય સ્મરણો.

લાલખાગમાં ૨૧૦ પાદરાકરનું ભાષણ.

શ્રી મુંબઈ માંગરોળ જૈન સભા તરફથી ગઈ કાલે બહુતા વક્તા અને કવી રા. મણીલાલ મોહનલાલ પાદરાકરનું “ શ્રીમદ્ બુકધીસાગર સુરીશ્વરનાં પુણ્ય સ્મરણો” ઉપર બહેર વ્યાખ્યાન હોવાથી હાલ શ્રીપુરુષોથી ઉભરાઈ રહ્યો હતો. પરમપુન્ય પં૦ મહારાજ શ્રીમદ્ લલાતવીરજી મહારાજ પ્રમુખ સ્થાને ખીરાબ્યા હતા. અને ખાલુએ સદ્ગત્ યોગીશ્વરજી શ્રીમદ્ બુકધીસાગરનાં રંગીન ચિત્રપટો શોભી રહ્યાં હતાં તથા તેમની કૃતીના ૧૦૮ મહાઅંથોનો થોક લોકોનું ધ્યાન ખેંચી રહ્યો હતો.

સભામાં હાજર રહેલાઓમાં મુખ્ય નીચેનાઓ હતા:- શેઠ દેવકરજી મુળજી, મોતીચંદ કાપડીઆ સોલીસીટર, શેઠ રણછોડભાઈ રાયચંદ મોતીચંદ. સુનીલાલ વીરચંદ, નવીનચંદ્ર હેમચંદ અમરચંદ, વીંકલદાસ ઠાકેરદાસ, લલ્લુભાઈ કરમચંદ દલાલ, વીરચંદ કૃષ્ણજી, ભાંખરીઆ અમથાલાલ તથા મોહનલાલ. ડાહ્યાભાઈ પેલાભાઈ, ભગુભાઈ હરજીવનદાસ, વીરચંદ કેવળદાસ, વાડીલાલ સાકળચંદ, વાડીલાલ રાઘવજી, મગનલાલ નાનચંદ, પુનમચંદ મોહનલાલ ગાંધી વીગેરે.

શરૂઆતમાં શેઠ લલ્લુભાઈ કરમચંદ દલાલના પ્રારંભ પછી કવી ભોગીલાલે રા. પાદરાકરની ખનાવેલી તથા છાપી વહેંચાયેલી

૧૫૪

“બુદ્ધિસાગરસૂરિ ગયા.” નામની સોહિની ગઝલ ગાયા બાદ આજના વક્તા રા. પાદરાકરે પોતાની જીવનસાહાર પણ રસભરી શૈલીમાં શ્રીમદ્નુ સંસ્કૃત મંગળાચરણ કરી જણાવ્યું કે સદગતને પુણ્યપરીચય આપતાં આપને તેમના જીવનના જુદા જુદા પ્રસંગો કહેવા પડશે. તે પછી શ્રીમદ્ની બાહ્યવસ્થા, વૈરાગ્ય, તીવ્ર તપ ત્યાગ પછી સામાન્ય કણુખીજન્મી શ્રીમદ્ રવીસાગરજી મહારાજના સમાગમ તથા આશીર્વાદની પ્રાપ્તિ, પોતે લીધેલી દીક્ષા તથા તે પછી તેજુજી આરંભેલી સાહીત્ય સેવા, ધર્મ, દેશ, આત્મા તથા શ્રી મહાવીર પ્રભુની સેવા તથા તે પછી મહા પંડીતોએ તેમને આપેલી શાસ્ત્રવીશારદ જ્ઞાનાચાર્યની પદ્વી તથા તે પદ્વી પછી તે કેવી રીતે દીપાવી, તથા પોતે આખું જીવન યોગધ્યાન અધ્યાત્મ તથા આત્મતત્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્તિ તેનો પ્રચાર તથા આત્મારાધનમાં વીતાવેલું જીવન અને તેજ મહાગૃહ ગંભીર વિષયો ઉપર પોતે ૧૦૮ મહાગ્રંથો કેવી રીતે રચ્યા તથા તેમણે ૧૭ વર્ષ પર સ્થાપેલા શ્રી અધ્યાત્મજ્ઞાનપ્રસારક મંડળે (પાદરા) તે પુસ્તકો પડતરથીએ એકી કર્મિતે વેચવાનું પ્રચાર કરવાનું કાર્ય કરી શ્રીમદ્ના આ અધ્યાત્મ જ્ઞાનના ભંડારોને કેવી રીતે વિશ્વમાં ફેલાવ્યા તે જણાવતાં શ્રીમદ્ના સમસ્ત જીવનનું કાર્ય વર્ણવી બતાવી છેલ્લા વર્ષમાં એક સામટાં ૨૭ ગ્રંથો કેમ પ્રેસમાં ગયા તથા મહારાજશ્રીએ કેટલાં પ્રયાસે તેનાં મુદ્રે વીગેરે તપાસી પ્રકટ કરાવ્યા. તેમજ સ્વર્ગગમન પહેલાં માત્ર ચારજ દીવલ અગાઉ સુધી પુસ્તક લખવાનું કાર્ય ચાલુ રહ્યું હતું. તે જણાવ્યું હતું.

તેમના પ્રિય શિષ્ય વૃદ્ધીસાગરજીના સ્વર્ગગમન સમયે શ્રી મદ્ પોતાનું મૃત્યુ નજીક જાણી પરવારી સૌને તે જણાવી ચુક્યા હતા. તેમજ તેવા સમાચારના પત્રે પણ લખી નાંખ્યા હતા. છતાં તેમના પરના ભકતીભાવે કોઈ તે માનતું નહીં. સારી તળીયતમાં મૃત્યુ પહેલાં બેજ દીવસે વીજપુરના સંઘે પોતાના ત્યાં પધારવા આમંત્રણ કરતાં મહારાજે તે કબુલી મૃત્યુ પુર્વે માત્ર બેજ કલાક

૧૫૫

પહેલાં વીજપુર ગુરૂશ્રીનું પધારણું તથા પુણ્ય સમાધીમાં આત્મોપ
 યોગમાંજ હસતે મુંબડે પોતાના શીષ્ય સમુદાય વચ્ચે કેવી રીતે સ્વર્ગ-
 વાસ પામે છે. તેમજ તેમના સ્વર્ગગમન પછી ૧૦ હજાર માણસો
 અઠારે વર્ષના કેવી રીતે આકાંઠ કરી રહ્યાં હતાં તે તથા મુસલમાનો
 પાટીદારો, બ્રાહ્મણો તથા અઠારે વર્ષના માણસોએ તેમના શબ્દને
 ખાંધે લઈ મુંબઈ વીગેરેથી આવેલા મોટા સમુહ વચ્ચે ચંદનાદી
 કાષ્ટોની ચીતામાં તેમને અગ્નીસંસ્કાર કર્યો ત્યાં સુંધી શ્રીમદ્ના
 મૃત હેહના મુખપરનું તેજ હાસ્યઆદી તથા તેમના સ્વર્ગ-
 ગમન પછી મહુડીમાં ઘંટાકરણ મંદીરમાં અંધ બારણે વાગેલો
 ઘંટ તથા પોતે મૃત્યુ પછી તરતજ લોકોને સહેહે આપેલાં દર્શન
 વીગેર વરણવતાં સલામાં ગમગીની તથા અશ્રુસ્રાવ થયો હતો.
 આમ શ્રીમદ્ના જીવનના જન્મથી માંડી સ્વર્ગગમન તથા તે પછીના
 તેમના ચમતકારો વરણવી બેસતાં ૨૦ લલ્લુભાઈ કરમચંદ હલાલે
 શ્રીમદ્ના સ્મારક માટે વીગતે બોલતાં જે યોજના શ્રી અધ્યાતમજ્ઞાન
 પ્રસારક મંડલે તૈયાર કરી છે તે કહી બતાવતાં ૨૦ મોતીચંદલાઈ
 ગીરધરલાઈ કાપડીઆ સોલીસીટરે યોગ્ય શબ્દોમાં શ્રીમદ્ માટે
 વીવેચન કરતાં સુન્દર શૈલીમાં પોતાનું વ્યાખ્યાન કરતાં આ યોજનાને
 ઉપાડી લેવા જણાવતાં પોતે પેટ્રનમાં નોંધાવતાં સલામાં હાજર
 રહેલા જૈન કેામના ભુષણસમા શેઠ દેવકરણલાઈ મુલજી, શેઠ હીરાલાલ
 બકેરવાસ, શેઠ રણછોડલાઈ રાયચંદ વીગેરે સંખ્યાખંધ શેઠીયાઓ
 પેત્રનો તથા લાઈફ મેમ્બરો થયેલા બહુરે થયા હતા.

તે પછી પ્રમુખ શ્રીમદ્ પંડીત લલીતવીજયજી મહારાજે
 ઉપસંહાર કરતાં પોતે પ્રથમ ભાયખલામાં કરેલી મીટીંગનું સ્મરણ
 કરાવી આજના વક્તા માટે પ્રશંસા કરતાં હીંદીમાં બોલ્યા કે
 વક્તા ભાઈ મણીલાલકી વ્યાખ્યાન શૈલીકી રસમયતા તથા વીવેચન
 શક્તી આરે દુસરોકે છાપ પાડનેવાલી પ્રભાવીક શક્તી મુજે બહોત
 ખાસી લગતી હય. પહેલે દશ વર્ષ પર શાસ્ત્રી હાથીશંકરજીકા એસાજ
 મુલલીત વ્યાખ્યાન સુન કર મુજે બહોત આનંદ હુઆ થા. ઈસ

૧૫૬

ભાઈ બડા સુંદર એર ગંભીર અર્થભાવચુકત વ્યાખ્યાન દેતા હય
એર ગુરુભક્તીકા કાંચલી પ્રસંશનીય કરતા હય.

શ્રી સુરીશ્વરજી મહારાજ કે બારેમે જે કુચ્છ બોલા ગયા
હે ઉસ બારે મે' મે' ભાવબલાકી સભામાં બહોત કુછ કર ચુકા હું.
અબ એ મહાત્માકા સમારકકી જે યોજના પેશ કી ગઇ હે ઇસ કે
બારે મે' આપ સબ યથાશક્તી પ્રવૃત્તી કીજયેગા. એ અપના
કર્તવ્ય હય ઇત્યાદી. ”

આ પછી મોડું થઇ જવાથી સભા અરખાસ્ત થઇ હતી.

સાંજ વર્તમાન તા. ૨૪-૭-૨૫.

કોટમાં જાહેર સભા.

મુંબાઇ સમાચાર તા. ૨૪-૭-૨૫.

શ્રી કોટ જૈન મીત્ર સભા તરફથી તા. ૨૧ મી મંગ-
ળવારે સવારે ૮ વાગે ઉપાશ્રયમાં એક જાહેર સભા યોજાવ-
વામાં આવી હતી. હાલ શ્રીપુરુષોથી શોભી રહ્યો હતો. ઉચી
પાટપર શ્રીમદ્ બુદ્ધીસાગરજી મહારાજના બે મોટા ફોટા તથા
તેમનાં ઠગલાબંધ પુસ્તકો ગોઠવવામાં આવ્યાં હતાં.

“ સદ્ગત શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજીનો વીશ્વસંદેશ ” એ
વીષયપર જાણીતા કવી. રા. પાદરાકર લંબાણુ ભાષણુ આપનાર હતા.

શરૂઆતમાં આમંત્રણ વંચાયા પછી વક્તાએ “ બુદ્ધીસાગર
સુરી કયાં ગયા ” એ સ્વરચીત કવીતા ગાઇ સંભળાવ્યા બાદ
શ્રીમદ્નો વીશ્વ સંદેશ કેમ અને જૈન સંદેશ યાતો શ્રાવક સંદેશ
કેમ નહીં ? તે ઉપર બોલતાં જણાવ્યું કે શ્રીમદ્ જૈનોનાજ એકલા
સાધુ નહતા પણ તેઓ હીંદુ મુસલમાન પારસી કોળી બારીઆ
પાટીદાર તથા અન્યજનેના પણ આરાધ્ય દેવતા હતા તથા વીશ્વ
સંદેશ કહેનારના જીવનની ઝાંખી કરાવવી ઉચીત હોવાથી સદ્ગત

૧૫૭

ના જન્મથી માંડીને અભ્યાસ, અપુર્વ ત્યાગ વૈરાગ્ય, તથા સહાયન-
સ્વાણુ બાલજીવન તથા ગુરૂશ્રી મળયા પહેલાં લગ્ન કરવાની માતા
પીતાને પાડેલી ચોખી ના તથા તે પછી દીક્ષા લઈ સમસ્ત જીવન
જ્ઞાન યોગ સમાધી ધ્યાન ધરમઉપદેશ ત્યાગ પરોપકાર અથ-
લેખનમાં કેવી રીતે વીતાવ્યું તથા પોતે આત્માનો સાક્ષાત્કાર કેવી
રીતે કર્યો તથા તે પછી યોગની સીધીઓ મેળવી, જગતમાં કેવા
ઉપકારો કર્યા. એક ગ્રહસ્થ જેઓ વૈશ્નવ હોઈ જવેરીનો ધંધો
કરનાર રા. મથુરદાસ છગનલાલ (કાલકાહેવી મોરારજી ગોકલદાસ
ચાલી રૂ. નં. ૩૬) જેઓ હાલ મોજીદ છે તેઓ બંને આંખે અંધ
થયા પછી મુંબઈ મીરજના ડાકટરોની સારવાર છતાં આંખો ન
પુલી તે શ્રીમદે આંગળી અડકાડી કેમ દેખતો કર્યો તથા બીજા
એવા અનેક ચમત્કારો વર્ણવી યોગીઓ જાતે ચમત્કાર રૂપ છે તે
સાબીત કરી તેમણે સ્વર્ગગમન સુધી કરેલી ધર્મ સમાજ દેશ અને
આત્માની સેવા તથા તે દ્વારા મનુષ્ય માત્રને પુર્વ જન્મના સંસ્કારો
લઈ બીજે જન્મ મળતો હોવાથી ઉત્તમ કર્મોવાળું જીવન ગાળવાનો
ત્યાગનો વૈરાગ્યનો દયાનો, ધર્મ પ્રચારનો સ્વદેશપ્રેમનો તથા
સત્જ્ઞાનપ્રાપ્તિ વડે આત્મા પરમાત્માની એકતાનો વીશ્વનો
સંદેશ કેવો આપ્યો છે તે પર લંબાણુ વીવેચન કરી મહુમે જીવ-
ગીમાં મુખવાસ પાનસોપારી ચાખ્યાં નથી, નીરસ આહારજ વાપર્યો
છે, ભીંતે કે ટેકે હડેલીને કદી બેઠા નથી, દીવસે કદીપણુ ઉંઘ્યા નથી
એકજ ટંક જમ્યા છે, કીંમતી વસ્ત્ર કદી વાપર્યું નથી તેમજ સ્ત્રીઓ
સાથે કદીપણુ પત્ર વ્યવહાર કર્યો નથી. આહાર માટે જે સમયે જે
ખોરાક હાથમાં આવતો તે ફાસુક ખોરાક વાપરી આત્મચીન્તનમાં કેમ
લીન થઈ જતા તથા ગુંફા ડુંગર કૈાતરમાં આત્મયોગ સાધવા બેસી
જતા તે વીગેરે જણાવી ઉપસંહારમાં આવા મહાન્ કર્મ યોગીઓ
જેને કૌમમાં પાકો એ ભાવનાની સાથે બેસતાં રા. વાડીલાલ
રાઘવજી ગાંધીએ શ્રીમદ્ના ચમત્કારીક જીવનપર બોલતાં
ગોધાવીના પોપટ ગરાસીઆને શ્રીમદે ભાંખેલું ભવિષ્ય કેમ ભોગ
વવું પડ્યું વીગેરે જણાવતાં તેમના જીવનનો પરિચય આપતાં

૧૫૮

તેમના જીવન્ત સ્મારકની યોજના સમજાવતાં કવી ભોગીલાલે કવિ-તામાં આ કાર્ય માટે સૌને વિનંતી કરતાં પ્રમુખશ્રીએ પોતાનું નામ પેટ્રનમાં નોંધાવતાં પેત્રનો તથા લાઈફ મેમ્બરો નોંધાયા હતા. શેઠ વીરચંદલાઈ કૃષ્ણજીના પ્રસંગાનુસાર વિવેચન પછી પ્રમુખ શ્રીએ મહુર્મના ઉત્તમ ગુણોપર વિવેચન કરી તેમના આદર્શો આપણા જીવનમાં ઉતારવા સૌને ભલામણ કરી, રજુ થયેલી ઉપ-યોગી યોજનાનો લાભ લેવા વિનંતિ કરી બેસતાં સૌ શ્રીમદ્ની અનુપમ કૃતિનાં ત્યા મુંકેલા સેંકડો ગ્રંથો જોવા મંડી ગયાં હતા. મોડેથી સભા નિખરાઈ હતી.

હાજર રહેલાઓમાં સ્ત્રી વર્ગ ઉપરાંત શેઠો મુન્દરજી, ઉત્તમચંદ હીરજી, કલ્યાણચંદ ખુશાલ, પ્રેમજી નાગરદાસ, કેશવજીલાઈ, રૂઘનાથ મુળચંદલાઈ, ગોવીંદજી માધવજી, હરખજી મકનજી, ભાંખરીયા મોહનલાલ તથા અમથાલાઈ, વીરચંદ કૃષ્ણજી, રાયચંદ કચરા લાઈ, ભગુલાઈ હરજીવનદાસ, વાડીલાલ રાઘવજી, વાડીલાલ મગનલાલ, મોતીચંદલાઈ વીંગેરે મુખ્ય હતા.

આદર્શ સાધુ !

મહાન સાહિત્યાચાર્ય !

યોગનિષ્ઠ, આધ્યાત્મજ્ઞાનગગનદિનમણિ, કવિરત્ન, પંડિત-પ્રવર, શાસ્ત્રવિશારદ, ૧૦૮ મહાગ્રંથપ્રણેતા, આચાર્ય ભગવત્ ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજીની જીવનછાંયા !

(લેખક-તત્પાદરેણુ--પાદરાકર.)

“ તેઓ સાચા સાધુ છે. આવા શેઠાજ વધુ સાધુઓ હોય તે ભારતવર્ષનો ઉદાર હાથમાં છે. ” શ્રીમંત સયાજી ભ ગાયકવાડ

The most brilliant jewel of learning has been snatched from the Jains. ”

—Bhaialal Jain H. M. B.
Municipal Commissioner Katni.

૧૫૬

“ શ્રી બુદ્ધિસાગરજી ! એ તો ખરેખર સાગર હતો ! એવા સાધુ સંઘને પચાસે વર્ષે એ મળે તો સંઘનાં સદ્ભાગ્ય ! એ તો સાચો સન્યાસી હતો.....આનંદધનજી પછી આવા અવધૂત થોડાજ થયા હશે.....એમની ભવ્ય મુર્તિ એમના આત્મસ્વરૂપ જેવીજ ભવ્ય હતી....ઇ.

—મહાકવિ ન્હાનાલાલ દલપતરામ એમ. એ.

શ્રી બુદ્ધિસાગરજીના સ્વર્ગવાસથી શુભરાતને....મોટી ખોટ પડી છે

—સાહિત્ય માસિક.

“ The death of Acharya Shree Budhisagarjee Maharaj has caused an irreparable loss to the Jain Community. ”

The Bombay Chronical. 21 June 25.

“ બુદ્ધિસાગરજી મહારાજ એટલેજ સાહિત્યની સરીતા, યોગની પ્રેરણા અને નિરપેક્ષણાનો નિવાસ ઇં

—જૈન પત્ર. ૧૪ જુન ૨૫.

શાકુંલવિકીડીત.

આત્માનંદવિલાસની સુપ્રતિમા, અધ્યાત્મજ્ઞાને ભર્યા !
 પૂરા સ્વાનુભવી, નિબ્દત્મરસના ભોગી, સુ સાધુ ખરા !
 ત્યાગી પૂર્ણ વિરાગને અલખની મુર્તિ હતા એ નર્યા !
 નેત્રોમાં અભિસાગરો પળપળે દૈવિ દયાના ઝર્યા !
 આયુ વિશ્વ સમસ્ત જ્ઞાનરસની ગંગા વિષે જે તર્યા !
 આલેખ્યા અદ્ભૂત ગ્રંથ ગરવાં અગણિત તત્ત્વે ભર્યા !
 દ્રષ્ટિ દિવ્ય વિશાળ, શાશનરશી, હા ! હા ! દયા સાગરા !
 આત્યા સ્વર્ગ પથે ‘મણિમય’ અહા ! બુદ્ધ્યધિ સૂરિશ્વરા !!!

૧૬૦

સરસર હંસ ન હોત, ગળે ગળે મૌક્રિક નહિં !
બુદ્ધિસાગર સ્ત્રોત, ચંદન સમ ઠર ઠર નહિ !

બુદ્ધિસાગરજી ! કયો સંસ્કારી જીવાત્માએ પ્રચંડ, પ્રભાવીક, આત્મબળી, મહાન્ સાહિત્યાચાર્ય, અવધૂત, જ્ઞાની મહાપુરૂષને નથી પિછાનતો ? સાગરનાં પિછાન ? જવલાંત જ્યોતનાં દર્શન ! ઉજવળ ચારિત્ર્યવાન અદ્ભુત યોગીશ્વરની અલખ ધૂનના પરિચય ! સાચા આદર્શ સાધુના સોણલાંના સાક્ષાત્કાર ? મહાન્ કર્મ-યોગી મસ્ત ત્યાગીના પ્રભુ પ્રેમના તનમનાટ કરતા હૃદય તારના રણુકારનાં ગુંજનનાં શ્રવણ ? કોણ અબળણ છે એનાથી ? એ સૌથી ?

એ તો માત્ર જૈનોનાજ સાધુ ન હતા, હતા સમસ્ત વિશ્વના ! અઠારે કોમના ! એમનો ઉપદેશ ઉપાશ્રય માટે જ નહતો નિર્માયો. વિશ્વનાચોકમાં એનો આહલેક ગળ્યો, છવાયો—ને હજીએ એના પડવા તો વિરમ્યાં નથી. એમનાં સત્ય—આત્મજ્ઞાન—સ્વાનુભવ—ને પ્રભુ સાક્ષાત્કારનાં અનેરાં ચેતન ભર્યાં જીવન એતો ભારતવર્ષના—યુગયુગનો અનેરો ઉદલાસભર્યો—નવચેતન ભર્યો આદર્શ ! એનાં ગંભિર પણ ઉંડા તત્ત્વ જ્ઞાનની મિમાંસાથી ઉભરાતાં વચન પુષ્પો ! તો સાધુએના અંતરદ્વારે પણ સુરભિ પ્રસરાવનાર મહારસાયણ ! એનાં મસ્ત લખ અલખની એંધાણ આપતાં—પદે પદે અમૃત સાગર ઉછાળતાં—પ્રભુને યે ઘડિભર પોતાની વચ્ચે ઝોલાવતાં, કૈઈ દેવહૃત—કિરસ્તાની પુકો સમાન મહાકાવ્યો, જ્ઞાન સાહિત્ય અને સ્વાનુભવો મહિષધરોને ડોલાવવા મુંડલીની ગરજ સારતાં ! અરે એની ભવ્ય મુર્તિ મસ્ત આનંદઘનજી, ચીદાનંદજી, દેવચંદ્રજીનેયે ભૂતકાળમાંથી સ્તૂતિપટે તારવી દેતી ! એનાં ગૂઢ પણ વિશાળ ગ્રંથાલેખન ! સવાસો મહા ગ્રંથોના આલેખન ! મહાન્ યોગીશ્રી યશોવિજયજીનો યે સાક્ષાત્કાર કરાવતાં ! કહો ! કહો ! શું લખીયે ! કેટલું લખીએ ! એ મહાન્ આદર્શના અવતારને માટે ? આવા મહાન્ શાશન-ધર્મ—કૌમ-સાહિત્ય અને સ્વદેશભક્તની કીર્તિની ઉખા સૂર્યનીએ પેલે પાર બંધ તો આશ્ચર્ય શું ? એનાં યશ સૌરભ—કીર્તિ કિરણો—મહાન્ કાર્યોના

૧૬૧

પ્રચંડ સૂર્યપ્રકાશથી પામર-અજ્ઞાન-કુપમંડુકોનાં નેત્રો અંભય !
પરબુલે દુઃખી ધુકબાલોનાં નેત્રો મીચાય તો શું આશ્ચર્ય ?

વડોદરા । શ્રીમંત સયાજીરાવ ગાયકવાડનું વડોદરા રાજ્ય !
કવિ પ્રેમાનંદ વડોદરામાં. કવિ દયારામ તથા શ્રીમદ્ કવિરાજ યશો-
વિજયજી (ડભોઈના) વડોદરામાં તથા કવિરાજ શ્રી યુદ્ધિસાગરજી
વિજયપુર તા. વડોદરામાં થયા. આમ વડોદરા ખરેજ કવિરત્નોની
ખાણ ખડલાગીજ ગણાય.

એ દયાસાગરે પોતાના જન્મથી વડોદરા રાજ્યના? વિદ્યાપુર
નગરને એક કણુખી કુટુંબને સં. ૧૯૩૦ ના શિવરાત્રીના રોજ
અજવાળ્યું હતું. જન્મદિવસ પણ શિવરાત્રી ! પિતા પણ શિવજી !
માતા અંબા ! જન્મ ભૂમિ વિદ્યાપુર ? ને પોતે યુદ્ધિસાગર ! એ
શિવ-નિર્વાણ-પામેજ ! એમાં શુ નવાઈ ?

બાલ્યાવસ્થાથીજ મહાન્ થવા સંભાળેલા એમણે પરણી સંસારમાં
જીવકોળાવા સાક્ર નાજ પાડી. પોતાના ઠરાવમાં મજ્જમ રહ્યા.
બાલબ્રહ્મચારી રહ્યા. હા સુમતી સલુણીને વર્યા હતા. મુક્તિ સ્ત્રીને
છેવટે પાર્યા ? ઓ

એ વર્ષનીજ વયમાં ખેતરમાં નાગકૃષ્ણાવડે છત્ર કરાયલા ઓ
મહાન્ પુરુષ થશે એવી તો આગાહી કુહરતેય આપેલી. તે સત્ય નીવડી.
વર્તમાન કાળે વિચરતા તમામ સાધુવર્યોના વડીલો એકકાળે
જેમના પ્રતિ બહુમાન અને પૂજ્યભાવ ધરાવતા એવા મહાન્
પ્રાતઃસ્મરણીય શ્રી રવિસાગરજી તથા શ્રી સુખસાગરજી રૂપી વૈરાગ્ય
સાગરમાં શ્રીમદ્ સ્નાન કરવા ભાગ્યશાળી બનેલા અને એજ સ્નાનના
પરિણામે એઓ સંસાર ત્યાગી બહેચરભાઈને બદલે યુદ્ધિસાગર
સં. ૧૯૫૭ માં પાલણપુર મુકામે થયા.

૧ વડોદરા । શ્રીમંત સયાજીરાવ મહારાજનું વડોદરા ! કવિઓની
ભૂમિ ! કવિ પ્રેમાનંદ વડોદરામાં ! કવિ દયારામ તથા શ્રીમદ્ યશોવિજય-
જી (હજારો ગ્રંથ બનાવનાર) ડભોઈ- (વડોદરા) ના તથા કવિરાજ
શ્રી યુદ્ધિસાગરજી વિજયપુર (વડોદરા) ના. આમ ખરેજ વડોદરા રાજ્ય
કવિરત્નોની ખાણ ખડલાગી ગણાય.

21

૧૬૨

સાધુધર્મનું પ્રતિપાલન ? તેમાંયે મહાન્ કઠીન આચારવાળા સાગરગચ્છમાં ? મહાન્ ક્રિયોદ્ધારક શ્રી રવિસાગરજી મહારાજ અને શ્રીસુખસાગરજી મહારાજના શિષ્યતરીકે રહેવું એ કઠીન હતું. છતાં આચાર પ્રતિપાલન, સદ્બોધ દ્વારા લેવ્ય જીવેને પ્રતિબોધવા, અધ્યયન યોગસાધના સ્વાનુભવનાં પુસ્તકોનાં આલેખન ! આ સૌ કરનાર આ આદર્શ સાધુને પેથાપુરના શ્રી સંઘે કાશી ખનારસ વડોદરા મુંબઈ આદિ સ્થળોના મહાપંડિતો સમક્ષ ૧૯૭૦ માં આચાર્ય પદી આપી.

પોતાની ભવિજીવને પ્રતિબોધવાની શક્તિ, વિશાળ દષ્ટિ તથા સમાન દષ્ટિ, પાંડિત્ય, પ્રખર વકતૃત્વ, રજબ કવિત્વશક્તિ નિસ્પૃહીપણું તથા વિશ્વવ્યાપી પ્રેમ કયાં છુપાં ફૂટે ? એમણે તો સ્થાનકવાસીમાં લાંબા સમયના દિક્ષિત અમીઘરજી (હાલ આચાર્ય શ્રી અજિતસાગરજી મહારાજ. શ્રીમદ્ના પદ્મશિષ્ય) આદિ કેટલાયે સાધુઓને પોતાના પ્રેમથી એવ્યા ને તેઓ શ્રીમદ્ને હાથેજ તર્પા.

આખા જીવનમાં જ્ઞાનચર્યા-અર્થાલેખન, યોગસાધન ધર્મોપદેશ ! શાસ્ત્ર પઠન પાઠન, તથા વિશ્વોપકાર આ સિવાય અન્ય કાર્યમાં લક્ષજ નથી આપ્યું. કદીયે અઢલીને ખેઠા નથી. દિવસે [દ્રા લીધી નથી. સુખરાસ વાપર્યો નથી. કોઈનાયે અઘડામાં કદીયે પડયા નથી. નિબલત્મનું ભુલી પરમાં માથું માથું નથી.

શ્રી ગાંધીજી, લાલા લજપતરાય, શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકાર. શેઠ લાલભાઈ દલપતભાઈ, મહાન્ આચાર્યો ઇં જેવા મહાન્ પુરૂષો સાથે ગુઠ ચર્ચાઓ ચલવનાર, છતાં બાલક સાથે બાલક સમા નિર્દોષ ! નદીનાળાં કોતર કે ગુફા ડુંગરાને જોતાંજ તે તરફ દોડી જત્ર ધ્યાનમાં ખેસી જનાર ! સાડાઆઠ મણુ વજનવાળા બાળપ્રહાંચ રી યોગીશ્વરનાં દેહનાં દર્શન કરનાંજ એ યોગીને પીછાની શકે ?

માત્ર ચોવીસજ વર્ષમાં લગલગ સવાસો ઉપરાંત મહાઅર્થોનાં લેખન ! તે પણુ કર્મયોગ આનંદધનપદલાવાર્થ, અગીયાર લજનસંચાહના ભાગો, જેવા અર્થો લખી નાંખનારની શક્તિનાં શાં વર્ણન ?

૧૬૩

ઉત્કૃષ્ટ કવિત્વશક્તિ ? વાતવાતમાં સરસર વહેતી ગંગાના નિરંકુશ સ્રોત સમી હઝારો કડીઓનાં કાવ્ય, લજનો સ્તવનો જે સુખમાંથી, કલમમાંથી સરીજ પડે ! તેમાં વિદ્વાનો પણ મુગ્ધ બનેં ! એમાં આધ્યાત્મજ્ઞાનનાજ પરિમલ ફેરે ? એ કવિત્વ શક્તિ ?

પ્રખર વકતૃત્વ ! જે વકતૃત્વે શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકારને પણ મુગ્ધ કર્યાં ! એકજ શ્લોકપર આઠ આઠ માસ મુંઝઈ લાલ-બાગમાં વિવેચન કરવા છતાં તે અપૂર્ણ રહે ? એ વકતૃત્વના સ્રોતાઓનેજ એની ખબર ?

તેમના ભક્ત દશા ! તેમના ગ્રંથોમાં ઝળકે છે તેવીજ તેમના જીવનમાં ઝળકી છે.

વૈરાગ્ય ભાવા અધ્યાત્મ દશા ! મસ્તદશા ! પ્રેમદશા ! વૈરાગ્ય દશા ! મસ્તદશા ! યોગ-ધ્યાન-દશા ! કર્મયોગીની દશા ! કર્મ-વીરની દશા ! પ્રભુાવરહ દશા ! સ્વદેશભક્ત તરીકેની દશા ! ગુરુ-ભક્ત તરીકેની દશા ! આનંદમૂર્તિ તથા જગૃતસંત તરીકેની દશાની અલૌકિકતા માટે આવડા ન્હાનાશા લેખમાં કાંઈ ન લખી શકાય ! એને માટે તો પુસ્તકોનાં પુસ્તકો ભરવાં પડે ને તે ભરાશેજ.

એમનાં ગ્રંથોલેખન માટે, એમની સાહિત્ય સેવા માટે એમની ગુરુભક્તિ માટે, શુ ગુજરાત્ અજ્ઞાન છે ? ના, ભરતવર્ષના ઉદ્ધાર માટેની તલપવાળા જગરમાંજ પોતાના આત્મના ઉદ્ધારની તેમની ઘગશ જોવા જેવી હતી.

જૈનધર્મ એ વિશ્વધર્મ છે. એજ ધર્મનો જ્ઞાતા પુરુષોના સૂ-રણ પાસે બેસી વિશ્વે એકવાર ધર્મનું શિક્ષણ લીધું હતું. તેજ સમયે પુનઃપ્રકટાવવા એ જીવ્યા ત્યાં સુધી મથ્યા ને ઠેઠ મૃત્યુ સુધી એજ આરાધન આરાધ્યાં ને એમાંજ અપ્યા.

એમને માનવ કેમ કહ્યા જાય ? જે મૃત્યુ પહેલાં, મહીનાઓ પૂર્વે, પોતાના મૃત્યુનો સમય નિર્દેષ કરી જાય છે. ને તેજ પ્રમાણે ઇચ્છીત મૃત્યુ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. જેઓ જીવતાંયે ચમત્કાર રૂપ હતા. જીવન વિસર્જન થતાં અનેક ચમત્કારો વડે વિશ્વને મુગ્ધ કરે છે. પ્રાયે કોઈનેય ન લાધેલું એવું પરમ શાંતિ સમાધિ જ્ઞાન આત્મા-

૧૬૪

સાધન પૂર્વકનુ-સ્વજન પરિવાર સમક્ષ સ્વ જન્મ ભૂમિમાંજ ખરોબર કરેલે સમયે-ચઢતે પહોરે-મૃત્યુ પામી-અઢારે વર્ષુના પૂર્ણ સત્કાર સહિત-શિષિકામાં ખીરાજી-ચંદન ચિતામાં પોઢી-નિર્વાણને પામે એવાં મૃત્યુ કયા મહાપુરૂષે મેળવ્યાં છે ? વિરલ !

એનના સાધવં જીવન માટે તો જનતાએ થોઢી ધીરજ ધરવી જ રહી. આ તો ' જીવન છાયા ' એમાં શું સમાય ?

આવા મહાન શાશનોધ્ધારક-મહાજ્ઞાની આચાર્ય ભગવંતો અમારા ભારત વર્ષમાં અનેક પ્રકટો, એ શિવાય અન્ય શું ઇચ્છાય ? ગુરૂદેવ તમારે ચરણે કેટિકેટિકે વંદન ?

સાચા સાધુ.

ધન્યાસ્તે મુષિ પરમાર્થ નિશ્ચિતેદ્ધાઃ

શેષાસ્તુ ભ્રમનિલયે પરિભ્રમન્તિ ॥

દેવાંશી આ ક્ષણિક દિસતો, દેહતો આપણો છેઃ

સંસારે આ ક્ષણિક દિસતો, સ્વર્ગ શો આપણો છેઃ

એ સંસારે સુરજન તણો વાસ ને વાટિકા છે,

એમાં આવી નિશદિન ન શું દેવ પૂજા ઘટે છે ?

જન્મે ત્યાંથી પરહિત કરે, સ્વાક્રમે શીખી સહેવા.

જીવ્યા સુધી પ્રભુમય ખની સ્વાર્પણ સ્હાય સેવા

જેવા તેવા રહી જીવિતને આમ ઉજાળનારા

એવાને તો સુર પદ ઘટે ને ઘટે દેવ પૂજા ! લલિત

યોગનિષ્ઠ પરમ જ્ઞાની સાધુવર્ચ શ્રીમદ્ જુદ્ધિસાગરજી સૂરીશ્વર વર્તમાન સમયમાં સાચા સાધુઓના એક ઉમદા ઉદાહરણ રૂપ થઈ ગયા છે. એમના ઉન્નત જીવનનું સર્વપાસથી અવલોકન કરતા ઘણું શીખવાનું મળે તેમ છે અને તેમનાં સ્મરણમાં જે જે લેખાંજલિયો અર્પણ થશે તે સમગ્રથી તેમના જીવનની જુદી જુદી ભૂમિકાઓનું દર્શન થશે તે ઘણું ભવ્ય સુંદર-આકર્ષક અને યોગ્યપ્રદ

૧૬૫

થયે; એમાં શંકા નથી. એ સદગત મહાત્માશ્રીનો અમને અલ્પ પરિચય થયેલો. તે પણ અમને સાનન્દ સંતોષ ઉપભવનાર થયે હતો. તેમનાં પુસ્તકો દ્વારા તેમના સૂક્ષ્મ સાધુ જીવનનો સહવાસ અને તજ્જન્ય આનન્દ નિત્ય નિરંતર અનુભવાય છે અને એ અનુભવ આ ટુંકા લેખ લખવામાં પ્રેરક હેતુ છે. વેધ માત્રમાં કે તમો-શુષ્ઠી કર્મ શૂન્યતામાં કે રજ્જેશુષ્ઠી લોભમૂલક ક્ષુદ્ર અહંભાવ પ્રેરિત સકામ પ્રવૃત્તિઓમાં સાધુતા રહેલી નથી. તેમજ વાતોમાં વ્યાખ્યાનમાં, ભાષણમાં, ગ્રન્થો ગુંથવામાં કુશળતા પણ કૃતિમાં મૂઠતા, વૃત્તિમાં શૂન્યતા ! આવી કુશળતામાં નથી પંડિતાઈ કે નથી વિદ્વત્તા; એ તેમના જીવનનો ઉત્તમ ઓષ છે. તેમનામાં વિદ્વત્તા અને સૌજન્ય, જ્ઞાન, પાંડિત્ય અને સચ્ચારિત્રનો વિરલ સંયોગ હતો. તેમનો શુદ્ધ વૈરાગ્ય તેમની નિરહંકાર નિર્વાસન નિષ્કામ સત્પ્રવૃત્તિઓ, તેમની જ્ઞાનનિષ્ઠા તેમનું યોગાનુષ્ઠાન અને ચિદાનન્દ લજ્જનની મસ્તી, તેમનો સમભાવ અને સત્વશુષ્ઠ, તેમની નિમોહી શૂક્ષ્મ બુદ્ધિ અને તેમની પાછળ પ્રકાશતું એમનું વિશુદ્ધ નિષ્કલંક હૃદય ! આ બધાંનાં સરવાળારૂપ તેમનું આદર્શ સાધુ જીવન તેમના ચારિત્ર લેખ કને સબળ અને મુન્દર સામગ્રીઓ પુરી પાડે તેવાં છે. સાંપ્રદાયિક ટુંકી દ્રષ્ટિ, રાગદ્વેષ અને તજ્જન્ય ખટપટ પ્રપંચ પ્રતારણા, આડંબર આદિ અનર્થકારક અંશે તેમનામાં જોવામાં આયા નથી. બીજા વિષયો કરતાં એમણે આત્મજ્ઞાનનો પ્રચાર કરવા ઉપર અને વીસરાઈ ગયેલી યોગવિધાનો પુનરુદ્ધાર કરવા ઉપર ખાસ વિશેષ લક્ષ આપ્યું છે અને યોગાનુષ્ઠાન તથા આત્મજ્ઞાનનિષ્ઠા એ સિવાય એક સાચા સાધુની બુદ્ધિનાં વિહારસ્થાનમાં બીજું શું હોઈ શકે ? તેમણે પોતાના આત્મપ્રદીપ નામના ગ્રન્થમાં જણાવ્યું છે કે:—

સાર્થકયં જન્મનોવિદ્ધિ સૂત્રશાસ્ત્રેણુસંમતમ
 આત્મતત્ત્વં સમારાધ્યયં ત્રૈકાલિકમનશ્વરમ્ ॥ ૬૬ ॥
 પરિત્યજ્યાન્યકાર્યાણિ ચિદાનન્દં મજસ્વબો
 દૃષ્ટાવાસિર્યતો મુક્તિ રુપાદેયં સદુત્તમમ્ ॥ ૭૭ ॥

૧૬૬

ત્રૈકાલિક નિત્ય આત્મતત્ત્વનું અમરાધન અને અન્યકાર્યના પરિત્યાગ પૂર્વક સચ્ચિદાનન્દનું ભજન એ જન્મનું સાર્થક છે એમ તેઓ ઉપદેશે છે. તે કેટલું ચથાર્થ છે. આધ્યાત્મિક ઉન્નતિ એજ ખરી ઉન્નતિ છે. તે વિનાની બીજી ઉન્નતિ માટેનો પ્રયાસ એટો ભસ્મમાં ઘૂત હોમવા જેવો નિષ્ફળ પ્રયાસ છે. હાલમાં આધિભૌતિક દુખમાત્રનું મૂલ અધ્યાત્મ અવનતિ છે. આ અવનતિના જમાનામાં પ્રજા સમક્ષ આત્મજ્યોતિને પ્રકટાવવાનારા વિરલ મહાત્માઓ નીકળી આવે છે અને પ્રજાની મોહ મદિરાથી ઉન્મત્ત બની ગએલી દૃષ્ટિ જો તે તરફ જાય અને તેને ચથાર્થ રૂપમાં ઓળખે તો તે ઉન્નતિના પંથે ચડે એ નિઃશંક છે.

તેઓ ગયા તેને શોકાદ્ગારથી લેખાંજલિ અર્પનાર લેખક-વર્ગ પણ અમુક કાળે જશે અને આ લેખનો વાંચનાર વર્ગ પણ જવાનોજ ? ત્યારે શોક કોને માટે કરવો, જ્ઞાનદ્રષ્ટિએ મહાત્મા શ્રી જીવન્મુક્તજ હતા. સ્થુલ દેહેજ મુક્ત જેવા હતા. બાકી જે સ્થુલ દેહનાં સાધનો વડે એમના અવિનાશી આત્માએ સ્વધર્મની અને સ્વધર્મીઓની સેવા કરી છે અને હજુ અધિકાધિક પરોપકારનો પ્રવાહ વહા કરવાની આશા રહેતી હતી, તે દેહનો વિલય થઈ જવાથી ઉક્ત સેવા અટકી પડી અને આશાઓ અળપાઇ ગઇ, તેથી આપણી વૃત્તિમાં આઘાત થાય અને તેના પરિણામમાં હૃદય-માંથી સ્વાભાવિક શોકોદ્ગાર નીકળે. તેમનો સ્થુલદેહ છીનવાઈ ગયો છે પણ તેમનો સાક્ષર દેહ-તેમનાં પુસ્તકો ચિરંજીવી છે અને તેની પૂજા અર્ચાદિ કરવાનું બની શકે તેવું છે. તેમનાં પુસ્તકોનું વાંચન મનન તેમના ઉપદેશોનું અનુચિન્તન અનુસરણ થઈ શકે તેવું છે. અને તેમ કરવું એ પ્રત્યેક જૈન મતાવલંબીજનનું કર્તવ્ય છે.

એમના જેવા સાચા સાધુઓ જૈન સંપ્રદાયમાં ઉત્પન્ન થતા રહો અને આત્મતત્ત્વનું સમારાધન તથા ચિદાનન્દ ભજન એમાંજ જીવનનું સાર્થક સમજી એ રસ્તે સમાજ વહે એવી વીરપ્રભુ પાસે પ્રાર્થનાં કરતાં વૃત્તિ વિરામ પામે છે.

૧૬૭

મહુડીમાં મારો મેળાપ.

(લે૦ મુનિરાજ શ્રી સિદ્ધમુનિજી મુ૦ વીજપુર)

આચાર્ય શ્રીમાન્ બુદ્ધિસાગરજી ગયા ! જે નામરૂપથી મને ઘણીવાર મેળાપ થયો અને હરવખત મહેં તેમના પ્રેમામૃતનું પાન કર્યું તેનાં વિપ્રયોગી અમુલ્ય સ્મરણો મારા ઉરે સદાનાં સ્થાયિ-કરી તેઓ સદાને માટે ગયા. અત્યારે હું તેમાંનું કયું સંસ્મરણ આણેણું ? બધાં સંસ્મરણોમાંએ અપૂર્વ પ્રેમ, મિત્રતા ને મીઠાશ. એકાદ પ્રસંગે મને તેમનામાં અવિશ્વસનીયતા જણાઈ, પણ મહુડીના અંતિમ મેળાપે મને અસત્ય ઠેરવ્યો; આજ કારણથી મારું મહુડીના મેળાપનું સંસ્મરણ સર્વોત્કૃષ્ટ બન્યું.

તારંગાથી ઇલોલ તરફ વિચરતો હું મહુડી તરફ આંચ્યો. શ્રીમાન્ની માંદગી સાંભળી, વર્તમાનપત્રોમાં વાંચી, દર્શનાર્થે આગમન થયું. અંતિમ મેળાપને માટે મહુડી જઈ છું એવી કલ્પના પહેલી નહતી, પણ મેળાપ થયા પછી કાંઈક તેવું અનુમાન થયું. શ્રીમાને દર્શાવેલી કેટલીક હકીકત ઉપરથીજ એ અનુમાન કાઢવાને કારણે મળ્યાં. મેં મહુડીના ઉપાશ્રયમાં પગ મૂક્યો કે તરતજ આચાર્યશ્રી મહારાજ બુદ્ધિસાગરજી બોલ્યા કે બહુ સારું થયું. હું વાટ જોતો હતો કે તમે આવશોજ. જાણું તેઓશ્રી પરવારીનેજ બેઠા હોય તેવા ભાવે આ કથન હતું. આ વખતે તેઓ ઉપાશ્રયની પાંચમ દિશા તરફની બારી આગળ પડેલી પાટપર આડા પડયા હતા. હું પાટની સમીપ પહોંચ્યો કે તેઓ બેઠા થયા અને મને ઉતરવાની જગ્યાનો, આસન રાખવાની જગ્યાનો નિર્દેશ કર્યો. અત્યારે લગભગ સાડાનવ વાગ્યા હતા. જ્યેષ્ઠ સુદિ પંચમીનો આ દિવસ એટલે ક્યારનોએ તાપ શરૂ થઈ ચુક્યો હતો. આચાર્ય શ્રીના મન વચનમાં સ્થિરતા જણાતી હતી, પણ ઉષ્ણતાના યોગે શરીરમાં અસ્વસ્થતા વધતી જણાતી હતી. હું ઉપધિ વ્યવસ્થિત કરી તેમની પાસે આંચ્યો અને તેઓ પ્રેમ દર્શાવતાં

૧૬૮

વચનોથી “ ચાલો પેલી ઝોરડીમાં હું તમને જોઈ બહુ ખુશી થયો ” વિગેરે વિગેરેથી વાત કરતા મને હવાવાળી પૂર્વ દિશાં તરફની ઠાટડીમાં લેઈ ગયા. મેં તેમનો પ્રેમ ઘણીવાર જોયો હતો. ઘણીવાર તેમના મોંની મીઠાશ અનુભવી હતી. પણ મને આ વેળાની વિરલતા જણાઈ. ફરી મળવાની આશા ન હોતાં, છેલ્લે છેલ્લી સલામ કરનાર સ્નેહીઓનો સ્નેહ નિઃસ્તબ્ધ અંતરથી ઉભરાય તેવું કાંઈ મને આ યુદ્ધિના સાગરમાં જણાયું. મારું હૃદય નિઃશબ્દ શ્રાલી ઉઠયું, શું આ યુદ્ધિનો સાગર તેવોજ પ્રેમનો - પણ સાગર ? તેમના પ્રેમમય વાતાવરણમાં તેમની પાછળ જતો હું એવો ફરી કયાંથી બની શકું ?

ઠાટડીમાં જઈ આચાર્યશ્રી પાટપર આડા થયા. હું તેમની સૂચનાથી તેમના પગ આગળ ઝેઠો. અંતરે અંતરે શાંતિથી અમારી વાતચીત થતી હતી. તમના પ્રત્યેક શબ્દમાં આત્મિક ગાઢ શ્રદ્ધા અને ધાર્મિક દાઝ તરવરતી હતી. વ્યાધિની વેદનાના અનુભવકળે પણ જગતના હિતનો પ્રશ્ન તેમના હૃદયમાં રમી રહેલો. જોવામાં આવતો હતો. આત્મા અને પુદ્ગલનો વિવેક એક ધણુવાર પણ અળગો થતો મેં ન જોયો. લોકહિતની ધમધમાટ ભરી ચર્ચાઓ અને તેમાંથી કઢાતા નવનવા નિષ્કર્ષો અત્યારે પૂર્વની જેમ મારા સાંભળવામાં ન આવતા હતા પણ નિશ્ચયાત્મક સિદ્ધાંતો એક પછી એક હું શ્રવણ કરી રહ્યો હતો. મારા પ્રશ્નોના નિખાલસભર્યા અતિ સ્પષ્ટ ટુંકા ઉત્તરો મને ઘણોજ સંતોષ આપતા હતા. આવી રીતે મેં અહીં ચાર દિવસ પસાર કર્યા. અને તેમાં તેમના મુખથી ઘણું ઘણું શ્રવણ કર્યું આ વખતે મેં તેમનામાં પુરેપુરી મહત્તા જોઈ.

મારે સ્પષ્ટ કહેવું જોઈએ કે અમે બંને નિરંતર એક વિચારના ન હતા. અમે પ્રત્યક્ષ અને પત્રદ્વારા ઘણી વખત મળ્યા, વિચિત્ર મતલોહ સાથે મળ્યા, ઉઠ્યા; પણ આ વેળા મતલોહ ન હતો. તેમની હરેક અપેક્ષાઓનો તેમણે નિખાલસતાથી સ્ફોટ કર્યો. તેઓને બાલકનું જીવન બહુજ પસંદ હતું. અત્યારે તેઓ બાળક બની સ્પષ્ટ થયા.

૧૬૯

મનભેદ રહેતાં છતાં અજ્ઞાન ગાઢ મિત્રતા કાયમ હતી. અત્યારે તેને દિવ્ય રૂપ મળ્યું. પહેલાં પશુ હું અમુક અંશે માનની નજરે જોતો હતો, અત્યારે પૂન્યબુદ્ધિએ મારા હૃદયમાં સ્થાન કર્યું.

પાદરા વડોદરામાં હું અને તેઓ એકજ ઉપાશ્રયમાં એ માસ સાથે રહ્યા હતા ત્યાંજે દિવસ અને રાતનો મોટો ભાગ હું તેમની સાથે જ બેસતો, ઉઠતો અને ફરતો તથા વિવિધ વાર્તાલાપ થતો. અહીં મહુડીમાં તેથી ઓછો સમય પણ લગભગ આપ્યો. દિવસ તેમની સમીપેજ ગાળતો તથા શરીરની અનુકુળતાએ વાર્તા કરતો. શરીરની અસ્વસ્થતા છતાં પણ તેમનો ઉપયોગ ભારે હતો. જગત્ક્રિતાના અને જૈન ઠામના એકે એક સવાલો તેઓ ગંભીરતાથી જોતા હતા. જરાક સ્વસ્થતા મળી કે છપાતાં પુસ્તકવું મુકે હાથમાં લે, ટપાલ વાંચે, એકાદું આવેલું માસિક કે અઠવા-ડિક ઉથલાવે, પ્રશ્નકર્તાને જવાબ આપે અથવા તેવી કાંઈ પ્રવૃત્તિ થતીજ હોય. નિઃસંગભાવે શરીરની દરકાર રાખ્યા વિના પ્રભુ-પ્રીત્યર્થે, આપણા શબ્દોમાં આત્મક્રિતાર્થે કરાવાતી પ્રવૃત્તિને આદર્શ અહીં મને જોવા મળ્યો. અસ્વસ્થતામાં અને અતિમ આત્મ-ગંભીરતામાં પણ તેમની તરફથી તેમના શ્રોતાઓને, અનેકમાર્ગી ભકતોને અપૂર્વ રસ મળી રહ્યો હતો. એકાદું કઠિ પણ ભૂલી શકીશ નહિ. મૂનિરાજ શ્રી કીર્તિસાગરજી અને માણસાવાળા ચંદુલાલ તલકસીનો આધ્યાત્મિક ચર્ચાત્મક વિનોદ કરાવાય અને તેમાં મારા એકાદ પ્રશ્નો ઉત્તર કઠાવવાનો સુંદર હેતુ રખાવય એ તેમની સિદ્ધકળાનું સંસ્મરણ કેમ ચૂકી જવાય ? ભૂલ્યું પણ કેમ ભૂલાય ? મહુડીના શ્રાવકોએ આચાર્યશ્રીની બહુજ ભકિત સાચવી. બહાર ગામના શ્રાવકોમાં ગુરૂશ્રીના પરમ ભકત વયોવૃદ્ધ વકીલજી મોહ-લાલભાઈ. મેસાણાવાળા સાચા ભકત મોહનલાલ ભાંખરિયા અને દેરાલ વાળા મોતીલાલ નાનચંદએ ગુરૂસેવામાં હાજર રહેનારાઓમાં મુખ્ય ગણાય.

તેમના પ્રતિ આચાર્યશ્રી મધુરવાણીનો ઉપયોગ કરે એમાં કાંઈ

૨૨

૧૭૦

નવીન નહિ, તેમાં જગત મહત્ત્વ માને નહિ. પણ જે કોઈ દર્શનાથે
 યા ચોમાસાની વિનંતીના માટે આવ્યું તેના પ્રતિ પણ એજ ભાવ !
 પશુપક્ષીના પ્રતિ પણ તેને ધર્મનો લાલ થવાની સહાની ઉદાર આશા !
 હાલ પણ પૂર્વના જેવીજ હયાત. ધર્મિણી જીવોના મન એ કદાચ હાંસી
 જેવું લાગે, કેમકે મહત્ત્વ સત્ય જીવવું એ સર્વને માટે અશક્ય છે.
 પણ એમાં હાંસી જેવું આ અવસરે મને ન લાગ્યું. અત્યજ મુસલ-
 માન, કેળી વાઘરી વગેરે ક્ષુદ્રવર્ણો પર્યંત આચાર્યશ્રીની જેમ
 ઉદારતા અને વિશાલતા જેઓએ ન ધારણ કરી હોય તેવા પામરો
 કદિપણ ઉમદા આશયને ન સમજે. તેમનામાં કોઈપણ જાતની
 નબળાઈ કે ભૂલ નજ હતી એમ એઓશ્રી માનતા ન હતા. આપણે
 પણ તેમ નજ માનીએ. તો પછી તેઓ ઉદ્દેશ્ય હું કયાંથી કરું ?
 પણ એટલું તો હું કહીશ કે આ અવસરે તેમનામાં ઘણી વાતે
 સરળતા અને શુદ્ધિ એવામાં આવતી હતી. એકાદ દૃષ્ટાંત ટાંકું ! જુઓ
 તેમનો ઉદારાશય અને સાધુતા અને તીર્થ સેવાની મહત્તાનો ખ્યાલ !

તેમની આગળ આચાર્ય શ્રીવિજયનેમિસૂરિજીની માંદગીના
 સમાચારની વાત થઈ. કોઈએ તે વિષે ઘસાતો વિચાર જણાવ્યો કે
 તરતજ તેઓ ખેલી ઉઠ્યા. “ જૈન સાધુ કયાંથી ? તેઓ ઘણું જીવો
 અને તીર્થ સેવા કરે. તેઓને આરામ થાય એમ હું ઇચ્છું છું ”

અમદાવાદમાં શેઠ હઠીલાઈની વાડીમાં આચાર્ય શ્રી નેમિ-
 સૂરિજીની આગળ વાતચીતમાં કદા પ્રમાણે એકસો આઠ ગ્રન્થો
 પુરા કરી શ્રીમાન્ શુદ્ધિસાગરજી પરલોક જવાની સ્પર્ધામાં આગળ
 વધ્યા છે. પણ કેવી રીતે ? કેટલા ઉદાર હૃદયથી ! સર્વ સાધુઓની
 સાધુતાપર તેમને આદર અને રાગ હતો. તે સિવાય અત્યારની વાત-
 ચીતમાં કાંઈ વિશેષતા તેમના સહવસીને તો નહિજ લાગવાની.
 પણ ઉદારાશયનું આ મુસ્મરણ આજકાલ વધારે નોંધવા જેવું
 નથી ? નવદીક્ષિત સાધુના પ્રતિપણ નિરભિમાનીપણે પ્રેમ અને
 લાગણી દર્શાવી તેને વિશ્વંલ આપવો એ તેમની જીવંતીનો મહાન્
 ધડો કોણ ન લે ?

૧૭૧

શ્રીમાન્ પુદ્ધિસાગરજીની સાથેના આ બહુજ થોડા દિવસોના સમાગમમાં પણ મને અનેક બહુમતો સંસ્મરણીય થઈ પડી છે. સાત મના બપોરે ત્રણવાગતાં હું તેમના સંધારાપર હાથ મૂકતાં બોલ્યો કે સંધારો બહુજ ઓછો છે. તેમાં અન્ય કમ્બલાદિ નાખવાં જોઈએ. તેઓ સ્પષ્ટ ન સાંભળે તેમ હું ધીરેથી બોલ્યો હતો. મારાથી બોલાઈ જવાયું હતું. પણ તેઓએ તે સાંભળી લીધું અને બોલ્યા કેમ સિદ્ધિમુનિજી તમે જાણતા નથી કે હું એક આસનપરજ નિરંતર પડયો રહેનારો છું ? અત્યારે આટલાયે ડુચા બીજાઓએ ઘાલી દીધા છે. શરીરની શી શુશ્રુષા ? ” સાધુઓએ ભક્તિથી થોડાં ઘણાંપડ સંસ્થારકમાં વધાર્યાં તેયે આવી માંદગીની સ્થિતિમાં ! છતાં અણગમતાં ! તેમણે ક્યારેય શરીર અને વસ્ત્રની સફાઈમાં લક્ષ્ય આપ્યુંજ નહતું. એ ટેવ અત્યારે પણ તેવીજ કાયમ હતી. તેમના વીંટીયામાં ક્યારે એકાદુ પણ સાફ વસ્ત્ર નજ હોય ! એ તેમને પરિચયી વર્ગ સારી રીતે જાણે છે. એટલે આ વાતમાં હું શું લખું ?

આ સંધારા વિશેની વાત થયા પછી હું પરિવેહવાની ક્રિયા કરવા મારા આસને ગયો. ત્યારે ડાબ માધવલાલે આચાર્યશ્રીને શરીર તપાસતાં પૂછ્યું “ આપનું આ કર્મ હું લેઈ શકું એમ કાંઈ રીતે અને ખર્ચ કે ? ” તરતજ આચાર્યશ્રીએ મને બોલાવ્યો અને કહ્યું “ માધવલાલ પૂછે છે તેનું સમાધાન કરો ” મેં માધવલાલને જવાબ આપ્યો અને પ્રશ્ન સંબંધી પુઠ્યાનુસાર ખુલાસો કર્યો. તેમના મસ્તકે ગરમીનો વેગ ચઢેલો હતો, તેથી આ કામ મને સોંપ્યું. તે પણ હું ખુલાસો કરું છું તે તેમના લક્ષ્ય બહાર નહોતું. મારા ખુલાસાથી ડોક્ટરને સંતોષ થયો કે નહિ એ જાણવા તેમણે અંતે પ્રશ્ન કર્યો “ કેમ તમારો ખુલાસો થઈ ગયો ને ? ” પ્રશ્ન કરનારને સંતોષ થાય એવું વાસ્તવિક સમાધાન કરવું. પણ ઉડતો જવાબ આપી તેને સમાધાન ન થયું હોય છતાં સમાધાન થયાનું મનાવવું નહિ એ તેમની આદત હતી. તે અત્યારે પણ સાચવી. લખવામાં અત્યંત વ્યથ્ન હોય ત્યારે પણ “ કાંઈ પૂછવું છે ! ” એમ કહ્યા

૧૭૨.

સિવાય નજ રહે અને પૂછનારને સમાધાન પણ આપેજ. એ તેમની મશહુર હિતબુદ્ધિ આ માંદગીના સમયમાં પણ સદા જાગૃત હતી એક વાર સવારમાં મેં પૂછ્યું તમે વધારે સમય આ સંસારમાં હયાત રહો તો શું મહત્ત્વ કાર્ય કરો ? અથવા જો હયાત ન રહી શકો એમ તમને લાગે તો તમારી કબ્જાને અનુસરનારા શખ્સને તમે શું કરવાનું કહો ? તેઓએ સ્પષ્ટ કહ્યું, હું હવે ઝાંઝો સમય કાઢીશ નહિ, પણ માનો કે હું વધારે જીવું તો આ મહુદી પ્રદેશમાં એક ગુરૂલ માટે પ્રત્ન કરું કે જેમાંથી સમર્થ જૈનો અને એવા પિતાઓ તૈયાર થાય અને સમર્થ આચાર્યો અને એવા નિરપૂહીઓ નિવડે. તથા નેતાઓ થવાને લોગ આપનારા પણ પાકે. આ કાર્ય હું ન કરી શકું તો અજીતસાગર સૂરિજી અને તમે તે કરો એમ હું ધમ્મ્યું છું, બાકી માફ લેખન કાર્ય તો મારી જીવનના અંત સુધી લગભગ ચાલુજ રહેશે. ખરેખર તેમણે લગભગ મરણાંત સુધી તે કાર્ય કર્યું છે. પાલીતાણાના ગુરૂકુલને વધારે સારી સ્થિતિમાં લાવવા અને મહુદીના પ્રદેશમાં એક આદર્શ ગુરૂકુલ સ્થાપવા તેમની લાવના હતી. તે મનમાંજ રાખીને અહીંથી ચાલ્યા ગયા છે આ પ્રદેશમાંની અઠારે વર્ષ અને મુસ્લીમ પ્રબળી આંખમાં અશ્રુ વહેતાં કરી તેઓ પોતાનો કાર્યલાગ જનતો પુરો કરી અનાદિના પંથે પડયા છે. મારે અથવા જૈન સાસનનું હિત ચાહનારા અન્ય કોઈએ હવે તે વાતો સ્મરવાની રહી. એટલુંજ નહિ પણ તેવાં સંસ્મરણોથી કાંઈ જનનું કરવાનું પણ રહ્યું. મારા માટે કંઈ બોલી શકે તેવું કરવાને શાસનહેવતા મને બોધતું જળ આપે અને શાસનને અનુકૂળ સદ્બુદ્ધિ સદા કાયમ રહી પુરૂષાર્થ કરવાની પ્રેરણા કરે એજ.

શાંતિ:   શાંતિ:   શાંતિ:

૧૭૩

હતો એ સારથો સન્તમણિ!

તા. હે મી જીન ૧૯૨૫ મહારા જીવનમાં કાયમી સુસ્મરણ તિથિ હશે. એ ભૂંસી ભૂંસાય તેમ નથી. વિસારી વિસરાય તેમ નથી. વિદ્યાર્થી તરીકે હું ઇતિહાસના કોઈ પણ અગત્યના બનાવની પણ સાંજ યાદ રાખવાનો રસિક ન હતો. સાલ યાદ રાખવી એ મહારા સ્વભાવમાંજ નથી. સ્વભાવમાં નથી ત્યારે હ મી જીન ૧૯૨૫ કેમ યાદ રહેશે ? જે પ્રસંગ યાને બનાવ આપણા જીવન સાથે સીધો સંબંધ ધરાવતો નથી તેનું સ્મરણ ન રહે એ સ્વાભાવિક છે. પોતાના સ્વજનનો યા તો પુન્યજનનો જે દિવસ શાશ્વત વિયોગ કરાવે છે તે દિવસ યાને પણ હરકોઈ મનુષ્યને સહજ યાદ રહે છે. આ નૈસર્ગિક નિયમ છે અને એને હરકોઈ આધીન છે, તો પછી હું કાં ન હોઉં ? તા. હે મી જીન ! અહા ! એ કારમે દિવસ ! ભૂલ્યો કેમ ભૂલાય ? વિસાર્યો કેમ વિસરે ! કારણ ? મહારા જીવનમાં અમુક અંશે સત્ય પ્રકાશ પાડનારનો, મારા જીવનને સત્યદિશામાં દોરવાના સમ્યો સલાહકાર અને ઉપદેશકનો, જેમને હું અન્યધર્મી હોવા છતાં પ્રેમસ્વરૂપ, ધર્મનિષ્ઠ, નૈષ્ઠિક પ્રહસચારી, અને સાચા વિરલ સમર્થ સન્ત માનતો એવા પુન્યજનનો તા. હે મી જીને આ ક્ષની આલમમાંથી કાયમી અન્ત આણ્યો ! એ પ્રેમસ્વરૂપ ભગ્યાત્મા તે કૈણ ? એ વાચક તું તુરતજ શમજી શક્યો હોઈશ અને કદાચ ન કળી શક્યો હોય તો બધુ એ ભગ્યાત્મા તે સન્તમણિ પૂજ્યપાદ શ્રીમદ્ યુગ સાગરસૂરિજી ! !

હું અન્યધર્મી હોવા છતાં એઓશ્રીના સત્સંગનો લાભ શી રીતે પામ્યો ? મહારા કેટલાક મિત્રો જૈનધર્મી છે અને તેઓ એઓ શ્રીના ચુસ્ત અનુયાયીઓ છે. તેમની દ્વારા હું એઓશ્રીનો પરિચય પામ્યો. સન ૧૯૨૦નું ચૈમાયુ એઓશ્રીએ વિજાપુર કરેલું ત્યારે હું એમના હર્શનાથે પ્રથમજ ગયો. રહે દંડવત પ્રણામ મહારી રીતિ સુજબ કર્યા કે તુરતજ મહને મહાઈ નામ વિગેરે પૂછી લીધું. મારા

૧૭૪.

નામથી એઓ પરિચિત હતા. કારણ મહારી એ.ળખ મહારા મિત્રોએ એમને આપેલી હતી. પોતાનું બંધું જ કામ બાબુપર મૂકી મહારી સાથે જીવનની વાતો કરવી શરૂ કરી. વાર્તાલાપ પરથીજ મહારા સ્વભાવમાં પરમાત્મ પ્રાપ્ત માટે કયો શુભ પ્રાધાન્યપણું લોગવે છે એ એમણે જોઈ લીધું. ખસ ખલાસ ? મારો સ્વભાવ જાણી લીધા બાદ મહારે કયી રીતે ઉપયોગી થવું અને જીવનની સાચી ચાવી ખતાવવી, એજ ભાવના એઓના મનપ્રદેશમાં રમ્યા કરતી. આ ભાવના મહારા એકલા પ્રત્યેજ એઓશ્રીએ ખતાવી છે એમ નથી પરંતુ હરકોઈ જ્ઞાસુ અને મુમુક્ષુ બંધુને એઓશ્રીને સદ્ગરસ્તે ઢોરવાની તિવ્ર અંખના હતી. પોતાનામાં જે જ્ઞાન અનુભવસિદ્ધજ્ઞાન હતું તે જ્ઞાનનો રસ, પોતાને પરિચિત તેમજ અપરિચિત એવા સર્વે બંધુઓ પીતા થાય એ એમનો ખાસ મહામંત્ર હતો. દુનિયાની અસારતા, દુનિયાના વૈભવોની ક્ષુલ્લકતા, અને માયાની જાળમાંથી પાછા હઠી આત્મપરાયણ થતા સંસારીજીવોને કરવાનાં અનેક વ્યાખ્યાનો, પત્રો, શ્રાધવચનો, ભજનો અને અન્યો એઓશ્રીના લખેલા છે. આ વધું ખતાવી આપે છે કે એમનું લક્ષ્ય આત્માભિમુખી હતું. એ આત્મરસનું પાન કરવાનું વ્યસન એઓને એટલું બધું સજ્જડ હતું કે જ્યારે જ્યારે પોતે પોતાની પ્રવૃત્તિમાંથી ફારેક થતા કે તુરંતજ ધ્યાનમાં બેસી જતા અને એકજ આસને લાંબા સમય સુધી એ અજબ આત્મરસની લહજજત લેતા. એઓનો સદા આનંદી સ્વભાવ, સતત પ્રવૃત્તિમય જીવન, એમના ત્યાગની જવલંત ધગશ, એમની પ્રહ્લ્લયર્થ પ્રીતિ, એમનું વિશાળ અનુભવસિદ્ધ જ્ઞાન અને આત્મરમણતા વિગેરે અનેક સદ્ગુણોથી એમના પરિચયમાં આવેલી ભાગ્યેજ કોઈ વ્યક્તિ અજાત હશે. અમર રહેા એ ભવ્યાત્મા. ઝં ॥

ધર્મની વિશાળ ભાવના એઓશ્રીની એટલા અંશે હતી કે પોતાની પાસે અંત્યજો, મુસલમાનભાઈઓ, ફકીરો, અન્ય સંપ્રદાયના સાધુઓ અને અનુયાયીઓ બહુ છુટથી આવતા અને પોતાની પાસે આથી હંમેશાં ભારે મેઢની એ બધા ભાઈઓની જામતી.

૧૭૧

ધર્મના અને આત્મા પરમાત્માના વિવાહો બહુ રસભર્યા અને
 યથાશાસ્ત્ર થતા. આ વિવાહોમાં પોતે એટલા બધા તલલીન થઈ જતા
 કે પોતાને પોતાની સાંપ્રદાયિક વિધિ કરવાના સમયનું પણ સ્મરણ
 ન રહેતું. આત્મા-પરમાત્મા સંબંધી જ્ઞાનનું વિવરણ પોતે એવી
 અજબ શૈલીથી કરતા કે અન્યધર્મીને કદિ એમ ન જણાય કે એઓ
 પોતે એ વિવરણ જૈન દષ્ટિએ કરે છે. આત્મા-પરમાત્માને હરકોઈ
 નામથી સંબોધવામાં પોતે જરા પણ વિરોધ માન્યો નથી. પોતાનાં
 બજનોમાં વિશુદ્ધાત્મા-પરમાત્માને રામ, કૃષ્ણ, અલ્લા એવાં અનેક
 નામોથી સંબોધ્યા છે. નામ અનેક હોવા છતાં વસ્તુ એક છે એવી
 સાચી અને અનુભવી સ્વભાવ પોતાની હતી મહને પોતાને એઓ-
 શ્રીએ જૈનધર્મનું સ્વરૂપ પ્રથમ મુલાકાતે જ દષ્ટિએ સ્વમળવ્યું તે
 દષ્ટિ મહેં અગાઉ કોઈ જૈન બંધુ પાસેથી સાંભળી ન હતી. મહે,
 જ્યારે એ મિમાંસા સાંભળી ત્યારે મહારી ઘણા અંશે ધર્મની ભેદા-
 ભેદ દષ્ટિ એાછી થઈ અને અને હું જૈનધર્મને પૂજરી બન્યો.

મહારા પરના એક ઉપકારની ખાસ ત્રોષ આ પ્રસંગે જો હું
 ન લઉં તો મહારી એઓશ્રી પ્રત્યેની આ સનેહાંજલી અપૂર્ણ લેખાય.
 એઓશ્રીને અઘાપિ સુધીને અપ્રસિદ્ધ ગ્રંથ નામે “ વ્રેમગીતા ”
 જે તદ્દન સંસ્કૃતમાં જ પોતે લખ્યો છે અને પોતાના વિશ્વાસુ
 અનુયાયીઓ કે જે એ ગ્રંથ વાંચવાની, વિચારવાની અને યથા-
 શક્તિ આચરવાની લાયકાતવાળા હતા તેઓને જ ક્રકત એ ગ્રંથ
 વાંચવા વિચારવા અપાયો હતો. તે ગ્રંથ એઓશ્રીએ મહને અત્યંત
 પ્રેમ પૂર્વક અથથી તે ઈતિ લખાવ્યો અને વિચારાવ્યો. મહેં એ
 ગ્રંથ જે ચોમાસામાં પુરો કર્યો પ્રેમનું એટલું વિશાળ સત્ય અને
 શુદ્ધ સ્વરૂપનું એ ગ્રંથમાં વર્ણન કરાવ્યું છે કે મહને લખાવતી વખતે
 હમો બંને પોતાનું સ્વભાવ ભૂલી ક્રકત પ્રેમ લહરીઓજ બાણે
 નુભવતા હોઈએ એવું ભાન થતું.એ ગ્રંથનું ગુજરાતીમાં ટીકાસહ
 ભાષાન્તર મહને પોતાની પાસે રાખી મહારી પાસે કરાવવાની
 એમની ખાસ ઇચ્છા હતી; પરંતુ હું એવકુદ્ ! મહારી કર્મવશાત

૧૭૬

પ્રવૃત્તિમાંથી આજ દિન સુધી કારેગ ન થયો અને એ કાર્ય નિર્માણ સુખળ અર્પણ જ રહ્યું હતું. એઓશ્રીની ઇચ્છાને માન નથી આપી શક્યો એને માટે હું ખરેખર એઓશ્રીનો અપરાધી છું, પરન્તુ એ દયાના સાગર, પ્રેમમૂર્તિ મહેનેશ્યાં હશે ત્યાંથી ક્ષમા આપશે એવી શ્રદ્ધા રાખી હું મહાઈ સમાધાન કરી લઉં છું. આ અંત કેટલો અફણત છે તેતો ભવિષ્યમાં જ્યારે એ પ્રસિદ્ધ થશે ત્યારે ભવિષ્ય જ ખોલશે. એ અંત મહારા મન્તવ્ય પ્રમાણે કૃત જૈન સમાજને જ નહિ પરન્તુ સમસ્ત વિશુદ્ધ પ્રેમી આલમને અજબ વારસારૂપ જણાયે. એઓશ્રીના અંતે પ્રસિદ્ધ કરતું “શ્રી આધ્યાત્મ-જ્ઞાનપ્રસારક મંડળ” એની પ્રસિદ્ધિ સત્વર કરે એજ આ સેવકનું નમ્ર સૂચન અને વિનતિ આ પ્રસંગે છે.

આવા અનેક ગુણરત્નોથી ભરેલા સાચા સન્ત અને કૃષ્ણરત્ન નિર્વાણ કૃત જૈન આલમને નહિ પરન્તુ એમના સત્સંગના લાભ પામેલા હરકાઇ અન્યધર્મીને પણ ભારે ખોટનું કારણ બન્યો છે । આ ખોટ કોઇથીયે ન પૂરાય એ બહુ જ સ્પષ્ટ છે, પરન્તુ કર્મનો શાશ્વત નિયમ તદ્દન પ્રમાણિક છે એવું જાણનાર આપણ સર્વને આ અસહ્ય પ્રસંગ કર્મના એ ગહન નિયમને વધુ દઢતાસહ સ્હમજવાની અને અનુભવવાની શક્તિ અને બળ આપનારો નિવડો. અસ્તુ. અંતમાં ભગવાન વીર પોતાના એ સાચા પૂજારીને શાશ્વત શાન્તિ આપે એજ હૃદયની અત્યંત પ્રેમ અને ભક્તિભાવે અભ્યર્થના સહ જ શાન્તિ: શાન્તિ: શાન્તિ:

૨૭-૭-૨૫ નર્મદા. આશ્રમ. }
શુક્લતીર્થી }

સુલચંદ્ર.

૧૭૭

સહગત શાસ્ત્રવિશારદ યોગનિષ્ઠ જ્ઞાનાચાર્ય શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર-
સુરિશ્વરજીના ચારિત્રની રૂપરેખા તથા

તેમનો સંદેશ.

અધર્મસ્ય વિનાશાય, ધર્મ સ્થાપન હેતવે ।
આત્મજ્ઞાનિ મુનીન્દ્રાણા, મઘતારા મહીતલે ॥
બ્રહ્માનાદિ વિનાશોન, સદ્ગુણાના પ્રકાશનાત્ ।
ધર્મે ધારક યોગીન્દ્રા, ગીયન્તે ઇશ્વરા જનૈઃ ॥

શબ્દાર્થઃ અધર્મ વિનાશાર્થ અને ધર્મ સંરૂપનાર્થ આ વિશ્વમાં આત્મજ્ઞાની મુનીન્દ્રોના અવતારો થાય છે. અજ્ઞાન, નાસ્તિક્ય આદિ આસુરી સંપત્તીના નાશ વડે અને જ્ઞાન દર્શનાદિ સદ્ગુણોનો વિશ્વમાં પ્રકાશ કરવાથી વિશ્વજનો વડે તે ધર્મોધારક યોગીન્દ્રો ઇશ્વરો ગવાય છે, સેવાય છે. —કર્મચોગ.

જે સત્ય તે મહાર્જ સહા માનીપરૂપે સત્યને,
તે ધર્મના ગુરૂઓ ભલા ધન્ય ધન્ય તેના કૃત્યને.

(ભારત સહકાર શિક્ષણ કાવ્ય.)

આંગ્લ તત્ત્વજ્ઞોએ “ Man is a rational animal, ”
“ મનુષ્ય બુદ્ધિવાળું પ્રાણી છે, ” એ વાખ્યા કરી મનુષ્ય અને અન્ય પ્રાણીઓમાંનો ભેદ વ્યક્ત કર્યો છે. બીજાં સર્વ પ્રાણીઓની સરખામણીમાં મનુષ્ય પોતાની બુદ્ધિની શક્તિએ કરી એ સર્વથી બુદ્ધો પડી જાય છે. જેટલે અંશે મનુષ્ય આ શક્તિને અનુસરીને વર્તે તેટલે અંશે તે મનુષ્ય ધર્મ પાળે છે એમ કહી શકાય. કૃત પચીસ વર્ષના ગુવાનીયા બહેરદાસે જ્યારે સં. ૧૯૫૬ની સાલમાં એટલે આજથી પચીસ વર્ષ પૂર્વે દિક્ષા લીધી ત્યારે તેમના પ્રાતઃસ્મરણીય ગુરૂશ્રી મુખસાગરજી મહારાજજીએ ખરેખર જોયુંજ હશે કે એમનામાં આ

૧૭૮

શક્તિ અગાધ હતી અને તેથીજ એમણે “ભુલ્કસાગર” કહ્યા, અને આ બદલ સંપૂર્ણ ગુરુભક્તિથી “શ્રી સુખસાગર ગુરુગીતા” લખનાર સદગતે પોતાના પુન્ય ગુરુવર્યે આપેલું નામ છેલ્લાં પચીસ વર્ષમાં સંપૂર્ણ રીતે શોભાચ્યું છે એ નિઃશંસ્ય વાત છે. એમનું નૈષ્ઠિક પ્રહ્લ્લચર્ય અને આક્ષેપ રહીત જીવન, આજીવયથીજ આહાર પ્રત્યેની નિસ્પૃહતા, અદ્યપનિદ્રા લેવાની ટેવ, અને નિર્ભય સ્વભાવ એજ બતાવે છે કે એઓશ્રી એક દૈવી-પુરુષ હતા. Super-man હતા. એમનું શરીર મનુષ્યનું હતું પરંતુ તેમાં રહેલો આત્મા કિવ્ય કેટીનો હતો. એઓ એક અવતારી પુરુષ હતા, એવી તો એમના જીવતાંજ ઘણાની ચોક્કસ માન્યતા થઈ ગઈ હતી.

x x x

ગુરુવર્યે કવિ, લેખક, વક્તા અને તત્ત્વજ્ઞ તરીકે જે અદ્વિતિય નામના મેળવી છે તેજ બતાવે છે કે એમના પર દેવી સરસ્વતીના ચારે હાથ હતા. તેઓશ્રી ગુજરાતી તેમજ સંસ્કૃત ભાષાના શીઘ્ર કવિ હોઈ, લખવું હોય કે બોલવું હોય તો એમને ભાગ્યેજ પ્રથમથી વિચાર કરવો પડતો. દર્શનાર્થે આવેલા ભાવિક ભકતો સાથે ઘણુંખરું વાતો કરતાં કરતાંજ એમણે એમને પોતાને થયેલા વર્ષોના સ્વાતુભવનાં ૧૦૮ થકી પણ અધિક પુસ્તકો લખ્યાં છે. ભાષણ કરતી વખતે તો એમના વિચારોની ઝડપ અને એમની વાણી વચ્ચે જાણે સ્પર્ધા ચાલતી હોય એવું દેખાતું. એમનાવાંચન અને વિચારની વિશાળતા તેમજ વૈવિધ્યને લીધે, ભિન્ન ભિન્ન મતના વિદ્વાનો, મહાત્માઓ તેમજ અવધૂતોના સંબંધને લીધે, તેમજ યોગનિષ્ઠપણાએ કરી એમનું તત્ત્વજ્ઞાન ઘણુંજ ઉંચું કેટીનું અને મધ્યસ્થ ભાવના ભર્યું હતું. “ગમે તે વેષ વા આચારધારક મનુષ્ય હોય પણ તે સમતા-ભાવના ઉપાયોનું અવલંબન કરીને મુક્તિ સુખની પ્રાપ્તિ કરે છે એમાં અંશ માત્ર શંસ્ય નથી. સમતા ભાવ આવ્યા વિના પરબ્રહ્મપદની, મોક્ષપદની પ્રાપ્તિ થઈ શકતી નથી.” આ લખનાર મહાત્મા માત્ર-જૈન ધર્માચાર્યજ નહોતા, પરંતુ વિશ્વધર્માચાર્ય હતા. એમ

૧૭૯

કહેવું અતિશયોક્તિ ભરેલું જણાતું નથી. કારણ કે જેમ સરોવર માં ઉત્પન્ન થઈ નિકળેલું સુદર કમળ માત્ર તે સરોવરના જળનેજ શોભા આપતું નથી પરંતુ જળથી ઉંચું સુખ રાખી જગત સમસ્ત ને પણ સ્વરૂપ તેમજ સુવાસથી આનંદ આપે છે. તેમ તેમણે પણ જૈનધર્મની ઉન્નતિ માટેજ પ્રયાસો કર્યા નથી, પણ તેમને સંદેશ પૃથ્વીની સર્વ પ્રબલ તેમજ ધર્મ-ધર્માનુયાયીઓ માટે છે. તેમના અંથેનો મોટો ભાગ એવા તો સર્વદેશિય વિચારોથી ભરેલો છે કે વાંચક ચાહે તે ધર્મનો અનુયાયિ હશે તો પણ તેને એ અંથેના વાંચનમાં અવશ્ય રસ પડશેજ.

x

x

x

“ ગુરૂઓ સાતમા માળપર ચઢેલા હોય છે તો પણ તેઓ ભક્ત શિષ્યોના પૂર્ણ પ્રેમથી પહેલા બીજા માળ સુધી અને છેવટ જમીનના તળીયા સુધી હેઠા ઉતરીને પોતાની ફરજ બજાવે છે. અને શિષ્યોના, ભક્તોના ઉદ્ધાર કરે છે. ”

બાળક સુવાન કે વૃદ્ધ, ત્યાગી કે ગૃહસ્થ, સ્ત્રી કે પુરુષ, સુશિક્ષિત કે અસિક્ષિત, સૌને પ્રત્યેકની અવસ્થા તેમજ શક્તિ અનુસાર સચોટ રીતે અસરકારક ઉપદેશ આપવાની તેમની શક્તિ અફલુત તેમજ પ્રશંસનીય હતી. ફક્ત એક વારજ જે મનુષ્ય તેમના પ્રેમથી ઉપદેશામૃતનું પાન કરતો, તેને તેમના પ્રતિમાન અને સફળુદ્ધિ ઉપન થયા શિવાય રહેતી નહી. લોખંડના નાના નાના ટુકડા જેમ લોહ સુબંધથી ખેંચાય તેમ, એઓ જ્યાં જ્યાં વિહાર કરતા ત્યાં ત્યાં ગામ તેમજ પરગામના જ્ઞાસુ તેમજ અધિકારી શિષ્યોની ઠઠ એમને ફરતી રહેતીજ. આ ઉપરાંત એમણે હમેશ પત્રો લખીને પણ ભારિક શિષ્યવર્ગને તેમજ જ્ઞાસુ જેનેતરીને ઉપદેશ કરવામાં મણા રાખી નથી. સ્વપ્ન દ્વારા પણ ઉપદેશ કરવાની એ મહાત્માની શક્તિ હતી. એમના સુક્રિતપૂર્વક ઉપદેશથી ઘણા નાસ્તિકો આસ્તિક થયા છે. તેમજ પિતા અને પુત્ર ભાઈ અને ભાઈ, પતિ અને પતિન મિત્ર અને મિત્ર, કેમ વચ્ચેના નાના અને

૧૮૦

મોટા અણુબનાવો શામી ગયા છે. જે જે જૈનોને કે જૈનેતરૈને એમના સામિપ્યનો થોડો પણ લાભ મળ્યો છે તે સર્વને એમની ઉપદેશગંગામાં મારેલા એકાદ પણ ડુબકાતું સ્મરણ સ્વલ્પનમાં એ મહાત્માના એક સ્મૃતિચિન્હ, relic, જેવું રહેશે એ નિર્વિવાદ છે.

“ પંચેન્દ્રિય વિષય મોહ વિનાનો રાગ, તે પ્રેમ છે. ”

સદ્ગુણના ચારિત્રની ઉત્તમતા સૌથી વિશેષ ઝળકી ઉઠે છે, તેનું કારણ એજ કે, એઓ કવિ, લેખક, વક્તા, તત્વજ્ઞ તેમજ પ્રખર ઉપદેશક હતા, એટલુંજ નહી પણ સાથે સાથે દિવ્ય પ્રેમ એમને રૂંધે રૂંધેથી સ્ફુરતો હતો. અદ્ભુત ત્યાગની સાર્થ એમનામાં અદ્ભૂત રસિકતા હતી. ‘ રસ ’ એટલે શું ? એનો ખ્યાલ એમને ઘણાજ અલૌકીક હતો. “ પ્રેમ ” ને એઓશ્રી એક મોટો યોગજ માનતા હતા. અને “ પ્રેમી ” ને “ માતા ” ના નામથી સંબોધતા. પ્રેમમાં અદ્ભૂત અધ્યાત્મ-ખળનું અસ્તિત્વ છે, એવો એમનો દ્રઢ વિશ્વાસ હતો. વર્ષોની યોગસાધના તેમજ તપશ્ચર્યાથી એમની લાગણીયો શુન્ય નહિ થઈ જતાં, તીવ્રતર થઈ ગઈ હતી; તે અધિકારી શિષ્યવર્ગથી અબલુચું નથી. પોતાના પ્રિય શિષ્યને રહેજ પણ ઉઠાસ જોઈ એમનું હૃદય દ્રવી પડતું, તેમજ શિષ્યના સહજ આનંદથી એમનું હૃદય એલું તો ઉલ્લાસપૂર્ણ થઈ જતું કે એમના નીખાલસ હાસ્યથી ઉપાશ્રય ગાળી ઉઠતો. સ્વશિષ્ય ઉપરાંત સર્વ મનુષ્ય તેમજ અન્ય પ્રાણીવર્ગ ઉપરની એમની મમતા બુલાય એવી નથી. ઠલ્લે (મળવિસર્જનાથે) જતાં પણ પ્રત્યેક સન્મુખ આવતા મનુષ્યને “ ધર્મલાભ. ” ના આશિષ મળતા, તેમજ સ્નેહભરી રીતે તેમની ખબર અંતર પુછાતી. ઉપાશ્રયમાં આવતું કુતરૂં પણ એમના નિર્મળ સ્નેહનું પાત્ર બનતું. ટુંકમાં કુદરત લાયલાના એઓ એક મસ્ત મજનુન હતા. વનરપતિ પશુ, પક્ષી, કે માનવ, જડ કે ચેતન સકળ કુદરત પરનો ખ્યાર એમના હાવ લાવમાં પ્રત્યક્ષ થતો અને એ ખ્યાર એમના અસુદ્ય પુસ્તકોની થાપણમાં એમણે એવો તો આતપ્રોત કરી મુક્યો છે કે, હરકોઈ હૃદયવાળો વાંચક, પુસ્તકોના સહજ વાંચનથી જોઈ શકશે, સમજી શકશે.

૧૮૧

વળી સદગત એક અટલ રાષ્ટ્રપ્રેમી હતા તે વિશે, હાલનો રાષ્ટ્રીય પ્રવૃત્તિનો કાળ ભેદ સહેજ લખ્યા શિવાય ચાલતું નથી. હિંદ એક રાષ્ટ્ર બને નહી ત્યાં સુધી હાલની પરત્રતામાંથી તેનો ઉદ્ધાર નથી એવી એમની ખાસ માન્યતા હતી અને એક રાષ્ટ્ર બને તે માટે હિંદમાં વસ્તી સર્વધર્મિય પ્રજાઓ વચ્ચે પ્રેમનો નાતો, સહકાર, ઉત્પન્ન થવાની ખાસ જરૂર છે, એવો એમનો દ્રઢ વિશ્વાસ હતો.

જેમ કરકંકણુ બેવા આરસીની જરૂર નથી તેમ સદગત એક મહાન યોગી હતા, તે લખવાની પણ કાંઈ જરૂર નથી. જે જ્ઞાનમું શિષ્યોએ, લકતોએ એમનું સામિપ્ય સેવ્યું છે તેઓનેજ આ બાબતનો ચોક્કસ અનુભવ છે. આ ઉપરાંત એઓ મંત્ર સાધના-દિમાં પણ ઘણાજ આગળ વધેલા હતા યોગી પુરૂષો પોતે કયી ભૂમીકાપર છે, પોતામાં કંઈ કંઈ શક્તીઓ ખીલી નીકળી છે, ઈત્યાદી બાબતો કોઈને કહેતા નથી. પરંતુ પ્રસંગોપાત, અંધકારમાં વિજ ચમકે તેમ, એમની મહત્તા ઝળકી ઉઠે છે અને તે પરથી એમની ઉચ્ચ સ્થીતિની કલ્પનામાત્ર જનસમાજ કરી શકે છે.

નેષ્ટિક બ્રહ્મચર્ય તેમજ સુવાવસ્થામાં કરેલી હઠયોગની કઠણ તપશ્ચર્યાથી તથા વ્યાયામથી ગુરૂશ્રીનું શરીર લવ્ય તેમજ સુખ તેજસ્વી લાગતું હતું. મૂળ અલમસ્ત શરીર, તેમજ બુદ્ધિનો પાયો મુજબુત હોવાથી યોગબળે એમનો વિહંગ ઉડતાં એમની કલમને ઓર ઉત્તેજન મળ્યું અને જેમ જેમ ઉચ્ચ સ્થિતિ થતી ગઈ તેમ તેમ પુસ્તકના ઢગલા લખાવા લાગ્યા, અને પાને પાને આધ્યાત્મરસ ઝરવા લાગ્યો. મહાત્માનો વીકાસ જેમ જેમ થવા લાગ્યો તેમ તેમ જાતવિકાસના પ્રયાસો આરંભ્યા.

દેશ Space નો પ્રતિબંધ એમને માટે રહ્યો ન હોતો. કયાં શું થાય છે તે એઓ સહજ-સહજ દેખી, સાંભળી તેમજ જાણી શકતા. અમુક દિવસે વાંદવા આવનાર છે ઈત્યાદિ વાતો કોઈ કોઈ વાર સુખમાંથી નીકળી પડતી, અને બનતું પણ તેમજ, વળી વચન-સિદ્ધીની લખ્ધી એમને પ્રાપ્ત થઈ હતી. એઓ આશીષ આપતા તે ક્ષણતીજ અને એમના સંકલ્પમાત્રથી બીજાનાં દુઃખ ટળતાં.

૧૮૨

પાશ્ચાત્ય મેસમેરીઝમ, હીપ્નોટીઝમ, કલેર વોયન્સ (દૂરની સ્થિતિ જેવી) કલેર ઓડીયન્સ (દૂરની વાતો સાંભળવી) થોટ રીડીંગ (વિચાર પારખવા) થોટ ટાસફરંસ (વિચારના આંદોલન મોકલવા) ઇત્યાદી પ્રયોગો એમને મન “યોગરૂપ સુર્યના કિરણ જેવાં” લાગતાં અને તેથી એવાં કિરણમાં મોહી રહેલાને એથી પર સુર્યનો સાક્ષાત્કાર કરવા માટે, વૃત્તિઓનો નિરોધ કરી, મન, વાણી, અને કર્મનો યોગ, પ્રથમ સાધવા, એઓ હંમેશ પ્રેરતા.

* * * *

“ કર્મે જન્મ ને મૃત્યુ છે. ”

જેમ જેમ ગુરૂવર્યનો ઉચ્ચતર અંતરાત્માઓમાં પ્રવેશ થતો ગયો તેમ તેમ, પરિશ્રમ જેવો ને તેવો ચાલુ રહેવા છતાં, શરીર પ્રયેની એમની કાળજી તદ્દન ઓછી થતી ચાલી, અને તેથી એમની પહેલવાન જેવી શરીર પ્રકૃતિ લક્ષ્મી. છેલ્લા ત્રણ ચાર વર્ષથી એમનો ઉડેલો આત્મવિહંગ, ફેલપિંજરમાંથી “ ઉડુ ઉડુ ” કરી રહ્યો હતો. જુના વસ્ત્ર પરથી જેસ સાધારણ મનુષ્યનું મન ઉઠી જાય તેમ એમને શરીર સંબંધમાં થતું. લાંબી મુસાફરીએ નીકળનાર મનુષ્ય જેમ પ્રવાસને લગતી તૈયારીઓ કરવા માંડે છે તેમ છેલ્લા દોઢ બે વર્ષથી ચાલતું હતું. જનહિતાનાં કાર્યો એમણે જપાટાથી આટોપવા માંડયા અને વિદ્વાન ડોકટરોએ છ માસમાં એમને ફેલ તજવો પડશે એવો અભિપ્રાય આપ્યાં છતાં લગભગ દોઢ વર્ષ જેટલો સમય, એમણે સંકલ્પ બળથી જીવન ટકાવી રાખ્યું. એમણે ધાર્યું હોત તો સર્વ પ્રવૃત્તિ બાબુપુર સુધી નિવૃત્ત ચિત્તે કેટલીક યોગ ક્રીયાઓથી શરીરને પુનઃ અસલ સ્થિતિ પર લાવી મુકવા એ સમર્થ હતા અને આ બાબત જ્યારે કેટલાક શિષ્યો તરફથી એમને પ્રાર્થના થઈ ત્યારે એકજ ઉત્તર મળ્યો. “ કર્મના ભોગ ભોગવી લેવાથીજ આત્મોન્નતિ થાય છે. રોગ ઉત્પન્ન થવાનું કારણ માઠાં કર્મનો ઉદય છે: અને સારાં માઠાં કર્મનો ઉદય દાખી દેવાથી સુકિતથી દૂર ને દૂર જવાય છે. ” આ અને

૧૮૩

એવી ઉઠાત ભાવનાવાળા ખીન્ન પ્રસંગો સાંભરતાં હૃદય ભરાઈ આવે છે. ધન્ય ! આ ભાવના.

* * * *

“ The love which survives the tomb is one of the noblest attributes of the soul. If it has its woes, it has likewise its delights. ” Washington Irving.

“ મૃત્યુ પછી પણ ટકી રહે તો પ્રેમ એ આત્માનો એક ઉમદામાં ઉમદા ગુણ છે. જેમ તેનાથી દુઃખ થાય છે તેમ તેમાં આનંદ પણ સમાયવે છે. ”

વૉર્શીંગ્ટન ધર્વજી.

જેમ એક મધમાખી અનેક સુવાસ ભર્યાં પુષ્પો પર બેસી તેમાંનું મધ ચુસી લઈ મધપુડામાં સીંચે છે તેમ આ મહાત્માએ લિન્ન લિન્ન ધર્મોના અનેક પુસ્તકોનું અધ્યયન કરી, ધ્યાનાદિથી તેમાંના રહસ્યોનો અનુભવ કરી, તે અમુદ્ય તત્ત્વોનો પોતાના શ્રેણીમાં સમાવેશ કર્યો છે. એટલુંજ નહીં પરંતુ પોતાના જીવન તેમજ ચારિત્રને સ્વપુસ્તકને પાને પાને જોતજોત કરી દીધાં છે. પોતાના ભાવીક શિષ્યો તેમજ ભકતોનેજ નહિ, પરંતુ સમસ્ત જગતને એમણે એ પુસ્તકોમાં ઉપદેશ દીધો છે. એજ એમનો જીવન સંદેશ છે.

ગુરૂવચ્ચ હવે નથી. એમનો દેહ પડ્યો છે ઇત્યાદી વિચારોથી ખરેખર એમના ભાવિક શિષ્યોને દુઃખ થયા વિના રહેતું નથી. પરંતુ જે પ્રેમથી વિરહાવસ્થા ઉત્પન્ન થાય છે તેજ પ્રેમથી આનંદાવસ્થા પણ ઉત્પન્ન થાય છે, વિરહમાં દુઃખ છે, પરંતુ સમાગમમાં આનંદ છે. સફળતનું શરીર પડતાં હવે એમના ભકતોને એમના શ્રેણીમાં સમાયલા ઉપદેશનાં મનન, તેમજ તદનુસાર મન, વાણી, અને કર્મથી આચરણ એ શિવાય અન્ય શું હોઈ શકે ?

૧૮૪

ટુંકામાં એમનો સંદેશ એમના પોતાના જ થોડા શબ્દોમાં લખી વીરમીશુઃ—“ છેવટે સાર રૂપ શિક્ષા કરવામાં આવે છે કે હે મનુષ્ય !!! હે આત્મન !!! સર્વ કર્મથી મુક્ત થવા અને અનંત સુખ પ્રાપ્ત કરવા માટે પુણ્ય શ્રદ્ધા વડે ધર્મ યોગ્ય કર્તવ્ય કાર્યો કરવાથી અંતે પરમ શાન્તિ પ્રાપ્ત થવાની છે એમ નિશ્ચય કર. ધર્મ યોગ્ય કર્તવ્ય—કર્મો કરવાથી જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, વેદનીય, આયુષ્ય, નામ, ગોત્ર, અને અન્તરાય, એ અષ્ટ કર્મોનો નાશ થાય છે. કર્મમાં પ્રવૃત્ત થયા વિના કદાપી કર્મયોગથી મુક્ત થઈ શકાય તેમ નથી બ્રહ્મણ્યોએ, ક્ષત્રીયોએ, વૈશ્યોએ, અને શુદ્રોએ, ગુણુ કર્માનુસાર કર્મોનો વ્યવસ્થિત સંબંધ ન સાચવ્યો તથા ધાર્મિક કર્મોનો વ્યવસ્થિત સંબંધ ન સાચવ્યો તેથી ચારે વર્ણની પડતી થઈ, તથા ત્યાગી મહાત્માઓએ ધાર્મિક કર્તવ્ય—કાર્યોનો પ્રવૃત્તિ સંબંધ જે સ્વાધિકારે હોતો તે ન સાચવ્યો તેથી વિશ્વમાં સુખ શાંતિની વ્યવસ્થા અસ્તવ્યસ્ત થઈ. આયોનો પુનઃ ઉદ્ધય રૂપ સુચનો ઉદ્ધય થાઓ. વિશ્વવર્તિ સર્વ મનુષ્યો અનંત સુખમય પ્રભુમય જીવનની પ્રાપ્તિ કરે, અનન્ત સુખમય પ્રભુમય જીવન કરવાને સ્વાધિકારે કાર્ય કર્યા કરે. કથની કરવાથી કંઈ વળવાનું નથી.હવે તો જાગૃત થઈ કાર્યો કરે આત્મમાં સ્વર્ગ અને આત્મમાં મુક્તિ છે. આત્મસ્વાતંત્ર્ય ને પ્રાપ્ત કર. શ્રી પરમાત્મા મહાવીર દેવની આજ્ઞાનુસારે સ્વાધિકારે કર્તવ્ય કર, જેથી સર્વ પ્રકારના મંગલોનો તું સ્વામી બની શકે. સર્વ પ્રકારના ધર્મોને સાર એ છે કે કર્તવ્ય કર્મો કરીને આત્માની શુદ્ધતા પ્રાપ્ત કરવી. કર્મયોગની દશા પૂર્ણ થયા પશ્ચાત્ સમતાયોગની પ્રાપ્તિ છેવટે થાય છે માટે ચરમ દશાની પ્રાપ્તિ—યોગ્ય કર્મોને છેવટે કરવાં યોગ્ય છે. વિશ્વવર્તિ સર્વ મનુષ્યો આત્માની અનંત જ્ઞાન—દર્શન—ચારિત્રની પ્રાપ્તિ કરે. ”

“ Lives of great men all remind us,
We can make our lives sublime ”

૧૮૫

“ મહા પુરૂષોના જીવન ચરિત્રથી આપણે પણ આપણાં જીવન ઉચ્ચ બનાવી શકીએ એવું આપણને લાન થાય છે. ”

ॐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

વડોદરા. } ગુરૂવર્યનો દાસાનુદાસ,
જયંતિલાલ ચોરછવલાલ મહેતા,
ખી. એ. એલ. એલ. ખી.

મસ્ત યોગીરાજ !

જે મહાપુરૂષના ફેહ વિલય માટે શોક પ્રદર્શિત કરવા આપણે એકત્રિત થયા છીએ તેના જીવનનો યથાશક્તિ પરિચય આપવા હું ઉદ્ધુકત થયો છું. મહાપુરૂષના જીવનનો પરિચય મહાપુરૂષોજ આપી શકે. ઇતર જનની શક્તિ બહારનું તે કામ છે. પાંચ ઇંદ્રિયમાં રસ-નેંદ્રિય જીતવી ઘણીજ મુશ્કેલ છે અને એ ઇંદ્રિય ઉપર જે કાબુ મેળવી શક્યો હોય તેની બીજી ઇંદ્રિયો પોતાનું સામર્થ્ય બતાવી શકતી નથી. એ મહાત્મા માટે ઘણાઓએ જોયું છે, તેમ તેઓ સરસ આહારને નીરસ કરીને વાપરતા હતા. આથી તેઓનાં વિરકતદશા સમજી શકાય છે. દુનિયા ૫૦ વર્ષ પાછળ છે. તેને પોતાના સમકાલીન મહાપુરૂષોની કદર નથી. કારણ કે જ્ઞાની અને જગતને પોતા-પોતાના વ્યવહારને અંગે કશો મેળ આવતો નથી. જગત મહાન્ પુરૂષને પોતાનાં (ચર્મ) ચક્ષુએ જુએ છે. જ્યારે તે મહાન્ પુરૂષ જગતને પોતાનાં (જ્ઞાન) ચક્ષુએ જુએ છે. યોગીરાજ આનંદ-ધનજીની કદર તેમના સમકાલીન મહુષ્યોને થોડી હતી.

જગ જાણે ઉન્મત્ત ઓ, ઓ જાણે જગ અંધ;
જ્ઞાનીકું જગમેં ઇંસ્યો, યૂં નહિ કેઈ સંખંધ.

જ્ઞાની અને જગતને આવોજ વ્યવહાર હોય છે, છતાં આ મહાત્માને જગતે વહેલા પિછાની લીધા હતા અને તેમના સમાગ-

* મેસાણામાં પાટીદારોની સહ્યુર માટેની શોક પ્રદર્શક પ્રયંત સભામાં આપેલું ભાષણ.

૧૯૬

મને લાભ લીધા કરતા હતા. એમની સાહિત્ય પ્રવૃત્તિ ઘણી હતી. ૧૦૮ ગ્રન્થો ૩૦ પૂજ્યો અને ભજનપદ સંગ્રહના ૧૧ ભાગો વગેરે દળ ૨૪ વર્ષના દીક્ષાપર્યાયમાં ઘણું કહેવાય. તેમનાં ભજનો ઉચ્ચ-ભાવવાહી છે અને તે વિવિધ વિષયો વળાં છે. ગુર્જર ભૂમિ, સ્વદેશી ચીજો; ખાદી વાપરવા માટેનાં કાંચો વિશિષ્ટતા ધરાવે છે (અત્રે વકતાએ તેમનાં કાંચોના કેટલાક નમુનાઓ રજૂ કર્યાં હતા.) તેઓનું મગજ રહોટે ભાગે નવી નવી રચનાઓમાં રોકાયેલું જણાતું હતું; ખંડિભૂમિથી સ્થાને આવવાની સાથેજ લખત્રા બેસી જતા હતા. ખાવાની પણ પરવા ઓછી હતી. ગોચરી વખતે ઉતાવળથી ધ્યાન વગર જે તે વાપરી લેતા હતા. આ ઉપરથી તેમની માનસિક ક્રિયા કયે રસ્તે ચાલતી હતી તે સ્પષ્ટ સમજી શકાય છે. આવી વ્યક્તિ સ્વાધ્યાયને અંગે નિર્જરા વધારે કરી શકે. નરસિંહ મહેતાને ઘેરથી કોઈ ચીજ લેવા મોકલે એટલે રસ્તે ભક્ત ભજનમંડળીમાં ભળી જાય અને ચીજ મંગાવનારે રાહ જોઈ રહે. 'જેને જેમાં લહે લાગી તેને તે વિના ખીજું નહિ ગમે' એ કથન આવી વિભૂતિ શાળી વ્યક્તિઓને અક્ષરશઃ લાગુ પડે છે. એઓ દેહથી ગયા છે. અનક્ષર દેહે આત્મસ્વરૂપે હયાત છે. પણ આપણને દૃષ્ટિગોચર થવાના નથી. આપણે એમના જીવનનું યથાશક્તિ અનુસરણ કરીએ તો તે આપણે માટે ઘણું હિતાવહ છે અને આપણે એકત્રિત થયા તેની સાર્થકતા છે. મહાપુરુષોના જન્મમાં કુદરતનો ખાસ સંકેત હોય છે, જગત્માં જે બાબતમાં ઉચ્ચ હોય તે પૂરવા માટે તેમનો જન્મ હોય છે. રામાવતાર વગેરેમાં જૈનેતરો એવોજ સંકેત માને છે. મહાવીરનો જન્મ અહિંસાની સ્થાપના અર્થે હતો. સફળ સૂરિજનો જન્મ પાટીદાર કોમમાં થયેલો છે તે માટે અલબત્ત એ કોમ ગૌરવ લેઈ શકે. એ કોમની ફરજ છે કે તેમની સ્વર્ગગમન તિથિએ તેઓ સર્વ કાર્ય બંધ કરે અને તેમની છળી આગળ બેસી ભજન કરે, ગુણોત્કીર્તન કરે. એમના જીવનના અવશેષ અંશે અન્યને બોલવા માટે રહેવા દઈ હું માફ બોલવું સમાપ્ત કરું છું.

આસ્તર દુલભદાસ કાલીદાસ.

૧૮૭

શ્રીમદ્ આચાર્યશ્રી બુદ્ધિસાગરજી સૂરિશ્વરજીને ચરણે.

શ્રીમદ્ આચાર્યશ્રી બુદ્ધિસાગરજી સૂરિશ્વરજીના સ્વર્ગવાથી આજે જૈન સમાજનું ધાર્મિક અંગ અપંગ થયું છે. તેઓશ્રીના જીવનની યથાર્થ સમાલોચના તો જેણે જ્ઞાન ગંગાને ઘુંટડે ઘુંટડે પીધી હોય તેજ કરી શકે, છતાં પણ જ્ઞાન ગંગાને કાંઠે બેસી અચુ-પાત કરનાર તેમના પવિત્ર જીવનનું આહું પણ ચિત્ર દોરવા પ્રયત્ન કરે તો તે અસ્થાને નહિ ગણાય.

હીરાઓ પૃથ્વીના અભેદ પડોમાં ગુપ્ત રીતે પાકે છે. મહા-પુરૂષોની બાલલીલાનાં ચરિત્રોની કથની પણ કંઈક એવાજ પ્રકારની હોય છે. જગતના મહાન્ ધર્મનેતાઓ, યોદ્ધાઓ, કવિઓ, તત્ત્વજ્ઞાની-ઓની જીવન કથા ઘણે ભાગે ઝુંપડીથીજ શરૂ થાય છે. આચાર્ય શ્રી બુદ્ધિસાગરનું બાલ્યજીવન પણ વિન્નપુરની એક ગરીબ ઝુંપ-ડીમાં વીત્યું હતું. તેમના પિતાશ્રી કે જેમનું નામ શિવદાસ હતું તે તે એક સાધારણ ખેડૂત હતા. વસ્તુદેવ અને નંદ જેવાઓ પણ માયાની ભુલવણીમાં ગુંચવાઈ જઈ શ્રી કૃષ્ણચંદ્રના ચરિત્રને ન સમજી શક્યા તો આ મહાત્માધીના અલણ પિતા પોતાના બાલપુત્રમાં ગુપ્તપણે રહેલી જ્ઞાનપિપાસાને ન કળી શકે એ સ્વાભાવિકજ છે. તેમનો અભ્યાસ માત્ર ગુજરાતી છઠ્ઠા ધોરણ સુધીનોજ હતો. પરંતુ જેને સ્વયંભૂ સૂક્ષ્મજ્ઞાનનો સાક્ષાત્કાર થયો છે તેમનાં જીવનનાં ઉંડાણ સ્થુળ અભ્યાસના માપથી શી રીતે મપાય ? આ વાતની સાક્ષી જેમનો સ્થુળ દેહ અંગાળામાં હતો પણ જેનો સૂક્ષ્મદેહ સર્વવ્યાપી હતો એવા પરમહંસ શ્રી રામકૃષ્ણનું પવિત્ર જીવન સારી રીતે પૂરે છે. ગામઠી નિશાળમાં અભ્યાસ છૂટાં મહાન્ ધુરંધર પંડિતોની તીવ્ર બુદ્ધિથી પણ અગમ્ય એવા સ્વયંભૂ આત્મજ્ઞાનની રસ ગંગામાં તેઓશ્રી નિરંતર રસભોજ રહેતા. આચાર્ય શ્રી બુદ્ધિસાગરજીનું સમસ્ત જીવનવૃત્તાંત એજ વાર્તાનું સાક્ષીભૂત છે.

બાલ્યાવસ્થાના વહેવા સાથે જ્ઞાનપિપાસા પણ વધતી ચાલી.

૧૮૮

એક જૈન ગૃહસ્થ નથુભાઈ મંછારામના સખંધમાં તેઓશ્રી આવ્યા. આ ગૃહસ્થને મહારાજશ્રીની જ્ઞાનપિપાસાના તનમનાટનો અનુભવ થયો. જ્ઞાનવૃક્ષના અંકુરોનો મહારાજશ્રીમાં તદ્દાભાસ થતાં તેમણે જૈન તત્ત્વજ્ઞાનના પુસ્તકો વાંચવાનો તથા આગળ સંસ્કૃતનો અભ્યાસ કરવાની જોઈતી સગવડતા કરી આપી. સોનામાં સુગંધ ભળી. વૃત્તિને અનુકુળતા મળી. માયાનો પડદો ધીમે ધીમે ઉપડવા લાગ્યો. એ પડદાની પાછળ ડોકીયું કરતાં આત્માનુભવની ઝાંખી થઈ. સ્થુળ જગતનું દ્રંદ્રપણું સૂક્ષ્મજ્ઞાનની ચિનગારીથી બળી ભસ્મ થયું. આત્માનુભવના સુખદાયી સંવેદનોનો આસ્વાદ વધારે ને વધારે ચાખ્યો. ઈંદ્રવાયણાંના કૂળ જેવા આ બહારથી સુંદર દેખાતા પણ અંદરથી કડવા એવા જગત્ ઉપર ધીમે ધીમે ઉદાસીનતા આવતી ગઈ. આખરે આ નૈષ્ઠિક પ્રહ્લ્યારીએ આત્મયોગનાં વ્રત ધારણ કર્યાં. દિક્ષા લીધી ત્યારે તેઓશ્રીની ઉંમર ૨૭ વર્ષની હતી બસ પછીતો પૂછવું જ શું? જ્ઞાનાગ્નિ ભલૂંકી ઉઠ્યો. જ્ઞાનપિયૂષ ધરાઈ ધરાઈને પીધાં. જ્ઞાનમાં તરબોળ થયા.

પણ મહારાજશ્રી એકદેશી ન હતા. તેમ સ્વાર્થી પણ ન હતા. તેઓશ્રીને તો વહાણ જેવા ગુરૂબનવું હતું. પોતે તરીને ખીજને તારવાની જાણ હતી. નિષ્કામ કર્મયોગ એ એમના જીવનનો હેતુ હતો. તેઓશ્રીની પાસે જનાર મુમુક્ષુઓને પણ નિષ્કામકર્મ-યોગનો જ પાઠ ભણાવતા. વિચારમાં તેઓશ્રી બહુદેશી હતા. તેઓશ્રીની વિચાર સૃષ્ટિ ઘણી વિશાળ હતી. ધર્મના અગડાઓમાં તેઓ ભાગ ન લેતા. ધર્મના વાડાઓના બંધનોથી તેઓ મુક્ત હતા. જ્ઞાનામૃતનાં જેમણે પાન કર્યાં છે તેઓ તો સકલ સૃષ્ટિને આત્મવત્ જીએ છે, તેઓ જાણે છે કે બધા ધર્મના હેતુ આત્મસાક્ષાત્કાર કરવાના છે. જીહા જીહા પંથ એ તો જીહા જીહા રસ્તાઓ છે. જૂદી જૂદી નદીઓનાં વહેણ અતે તો સમુદ્રમાં જ ભળે છે, તેવી રીતે જૂદા જૂદા ધર્મોનો હેતુ આત્માના કલ્યાણ માટે છે.

વિબલપુરમાં તેઓશ્રીએ એક જ્ઞાન મંદિર સ્થાપ્યું છે. જ્ઞાન-

૧૮૯

મંદિર એટલે અગત્યનાં તત્વજ્ઞાનનાં અણુમુલ પુસ્તકોનો ભંડાર. આ ઉપરાંત તેઓશ્રીની બધી પ્રવૃત્તિઓ જગતના કલ્યાણ માટેજ હતી. પોતાના જીવનની પળેપળ તેઓશ્રીએ જગત હીતાર્થે અરચીછે. ગમે ત્યારે તમે તેઓશ્રીનાં દર્શનાર્થે જાઓ પણ તેઓશ્રી તો કંઈને કંઈ લખતા હોય, જ્ઞાનગોષ્ઠિ કરતા હોય કે મુમુક્ષુઓને જ્ઞાન પંથે ચઢાવતા હોય. તેઓશ્રીનું વાંચન ઘણું વિશાળ હતું. તેઓશ્રીએ લગભગ ત્રીસ હજાર પુસ્તકો વાંચ્યાં હતાં. અહોળા વાંચનને પરિણામે તેઓશ્રી એક ઘણા અસરકારક ઉપદેષ્ટા બન્યા હતા. સરળ વાણીમાં ધરગથ્થું દુષ્ટાંતોથી આત્મજ્ઞાન જેવા કઠણ વિષયનું પણ તેઓશ્રી સામાન્ય જીવિત્રાણ નિરૂપણ કરી શકતા. તેઓશ્રીએ લગભગ ૧૦૮ પુસ્તકો લખ્યાં છે. આટલા ઉપરથી તેઓશ્રીના જ્ઞાનની વિશાળતાનો ખ્યાલ આવી શકશે.

આવા મહાત્માઓ જે જનસમાજમાં ઉત્પન્ન થાય છે તેને ધન્ય છે. પણ તેની સાથે કહેવું જોઈએ કે આવા મહાત્માઓ કંઈ હર વખત નથી ઉત્પન્ન થતા. સિંહનાં ટોળાં નથી હોતાં. ખરા વન-કેસરીઓ તો જવલ્લેજ મળે છે. તેવુંજ જ્ઞાનકેસરીનું સમજવું. જનસમાજની ફરજ છે કે તેમને પગલે પગલે ચાલવું. તેમના ઉપદેશને જીવનમાં રગેરગે ઉતારવો અને એ રીતે તેમના તરફનું રૂણ અદા કરવું. શ્રીમદ્ આચાર્યશ્રીના આત્માને પૂર્ણ શાન્તિ મળે.

શાન્તિ.

શાન્તિ.

શાન્તિ.

ચુનીલાલ દુર્લભદાસ.
પુના લૉ કૉલેજ.

૧૮૦

ૐ

વચન સિદ્ધિ.

વચનાસિદ્ધિ એ સંત પુરુષોની લગ્નિયા પ્રાસાદી છે. જેઓ ધ્યાનના અભ્યાસી છે અને પોતાના મનની સાથે પ્રત્યવેક્ષણ કરી સદા કાચિક, વાચિક અને માનસિક કર્મો પરિશુદ્ધ કરે છે; તેમજ જે કામવિકાર, દ્રેષ્યબુદ્ધિ, આળસ, અસ્વસ્થતા અને સંશયનો ઉચ્છેદ કરનાર છે અને આત્યંતિક ચિત્ત વિમુક્તિથી યસ્ત છે તેમનેજ વચનસિદ્ધિ વરમાળા સમર્પણ કરે છે. આકી શુદ્ધ વૈરાગ્ય અને સદ્ગ્જ્ઞાન વિના તેનું અવતરણ મહાપુરુષમાં થતું નથી. ચંદનનાં વૃક્ષ જેમ અલ્પ હોય છે, તેવી રીતે આ જગતની સપાટી ઉપર આવા યોગીઓ મહર્ષિઓ પણ વિરલ હોય છે. જેઓ શુદ્ધ ચારિત્ર્યવાન હોય છે, જેઓનું ચિત્ત હંમેશાં શાંતિ પ્રસાસંબોધ અને નિર્વાણમાં રક્ત હોય છે તેમનાજ વચનની અસરો વીજળીની માફક જગતના એક છેડેથી બીજે છેડે પહોંચે છે. આકી તેા જેમ પુટયો ઢાલ વાગે નહીં. તેવી રીતે જેઓનું શુદ્ધ ચારિત્ર હોતું નથી તેઓના ઘોલો હવામાં ઉડી જાય છે, તેમ તેમની અસરો પણ ક્ષ્ણાત્મક થતી નથી. આટલું પ્રાસ્તાવીક કહી હવે હું વાચકનું દય આપણા પરમ પૂજ્ય શાસનના ધોરી સદ્ગત “જ્ઞાન વિશારદ યોગ-નિષ્ઠ શ્રીમદ્ આચાર્ય બુદ્ધિસાગરજીસૂરિજી” પરત્વે ખેંચુ છું. તેઓના હૃદયની નિખાલસતા, હાર્દિક પ્રેમ, નિર્મોહી, નિર્લોભી નિષ્કામી અને નિર્માનીપણું, શુદ્ધ વૈરાગ્ય રંગ, વિશુદ્ધજ્ઞાન અને શાસન પ્રત્યે અચલ અને અલૌકિક શ્રદ્ધાના બળે તેઓ મહાત્મામાં “વચનસિદ્ધિ” નો પ્રાહુર્ભાવ હતો. જેનો મને સ્વતઃસિદ્ધ અનુભવ છે. જે નીચેના દાખલા ઉપરથી સ્પષ્ટ સમજશે.

આજથી દશકા ઉપર હું તેઓ મહાત્મનું પાસે બેઠો હતો. તે વખતે અમુક સાંસારિક આત્યંતિક ઉપાધિથી મારું ચિત્ત ચિન્તામાં રક્ત હતું અને સાથે અનિષ્ઠ સૂચક ડાખા ચક્ષુરૂં સ્પુરણ થતું હતું. આથી સદ્ગત મહર્ષિએ મારી સામું જોઈને મને કહ્યું કે તમારા દિલમાં કોઈ મહાન ચિન્તાનો ઉપદ્રવ હોય તેમ લાગે છે. ” મેં કહ્યું સાહેબ આપે શી રીતે જાણ્યું ? ત્યારે તેઓ મહાત્માને કહ્યું

૧૯૧

કે તમારા મગજની આસપાસ પીળી ઓરાઓ “ પિત્તકેશ્યાનાં પરમાણુઓ ” હું જોઈ છું, તેથી મને લાગે છે.

મ્હારી આહુ ચિન્તા બહલ મેં કહ્યું કે સંસારી જનોને તે સ્વાભાવિક છે. મ્હારે તેમને ગુરૂશિષ્યનો સંબંધ હતો. તેમનો હાર્દિક પ્રેમ પણ મ્હારા ઉપર હતો. જેથી તેઓ મહાત્મને કહ્યું કે એવી તે શી ચિન્તા છે તે મને કહો. હું કંઈ બોલ્યો નહીં. પરંતુ છેવટ તેમના અનુપમ ધર્મસ્નેહને લીધે મેં મ્હારી વાતનો ખુલાસો કર્યો. તેજ વખતે તેઓ મહર્ષિએ કહ્યું કે “ જા જા બધું સાઈ થયે ” તેમાં કાંઈ ફીકર નથી. “ અમુક ગણબંધો ” આ કહેવાની સાથેજ મ્હારૂં અનિષ્ટ સૂચક આંખનું ડાબા અંગળું રકુરણ બંધ થયું અને ધીજા દિવસે ઘેરથી તારમાં શુભ સમાચાર મળ્યા, મ્હારા હૃદયને શાન્તિ થઈ

આ ઉપરથી વાચક બંધુઓને ખાત્રી થયે કે તેઓ મહાત્મનું જે “ શાસ્ત્રવિશારદ અને યોગનિષ્ઠ ”નું અનુપમ ખીરૂક હતું તે યોગ્યજ હતું. આવા વિરલ રત્નો આ વસુંધરામાં બહુ અલ્પ હોય છે. આપણેજ કમનશીબ છીએ કે વસ્તુ સ્થિતિ બાણ્યા છતાં અનુભવ્યા છતાં પણ તેનો જોઈએ તેટલો લાભ ઉઠાવી શકતા નથી. તેઓ મહર્ષિ મને કેટલીક વખત કહેતા કે “ હિંદુઓ ઘેર પૂજા છે ” અર્થાત તેઓ યોગીઓની હયાતીમાં જોઈએ તેવો લાભ ઉઠાવી શકતા નથી. તેમ તેમની કિંમત પણ આંકી શકતા નથી. પરંતુ તેમના મરણ બાદ તેમના ગુણ સંભારી રૂએ છે અને તેમનું દિનરાત રટન કરે છે, તેમજ તેમનાં યજ્ઞગાન ગાય છે.

કહેવાનો ફલીતાર્થ અને તાત્પર્ય એ છે કે હમેશાં યોગીઓને, જ્ઞાનીઓને, ચારિત્રવાનને ઓળખતાં શિખવું જોઈએ, અને તેના યથાશક્તિ લાભ ઉઠાવવો જોઈએ. હજારો દિવસની મહેનતના પરિશ્રમે જે વસ્તુ પ્રાપ્ત કરવી મુશ્કેલ હોય છે, તે યોગીઓ પાસેથી સહેજે પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. માટે હમેશાં સંતસમાગમ સેવવો અને તેના સહાયરણોપાસક થવું એજ આ લેખની ઉપસ્થિતિનો હેતુ છે.

ઇત્યલમ્

શંકરલાલ ડાહ્યાભાઈ કાપડીઆ
સુપ્રીન્ટેન્ડ નૈન ગુરૂકુલ.

૧૯૨

સાહિત્યરત્નાકર યોગનિષ્ઠાધ્યાત્મજ્ઞાનદિવાકર શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરસૂરિશ્વરનાં જીવનદર્શ્યો.

ભારતવર્ષની ભવ્યભૂમિપરના અફૂલૂત યોગીશ્વરોમાંના એક અધ્યાત્મજ્ઞાની મસ્ત યોગી શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સૂરિશ્વરજીએ સંવત ૧૯૮૧ ના જેઠ વદી ૩ ના સવારે સવાઆઠ, વાગે વિબાપુરમાં શસીર રૂપી વાહનને ત્યાગ કરી આત્માના શુદ્ધોપયોગમાં નિર્ભય થયા. આ પરમપુરૂષે સંસારને ત્યાગ કરી આત્મકલ્યાણને માર્ગ અપરંબ્યો ત્યારે કૌણ્ઠ્ય બાણતું હંતું કે તેઓશ્રી ૧૦૮ મહાઅથોના પ્રણેતા જગદ્ગુદ્ધારક સાહિત્યરત્નાકર યોગનિષ્ઠ બુદ્ધિસાગરસૂરિ થયો? યોગીશ્વરની કૃપા અને દયાથી થોડા વર્ષમાટે નીકટ પરિચીત બની કર્મયોગીની પ્રવૃત્તિને અલબ્ધ લાભ મને પ્રાપ્ત થયો તેમાંના થોડા નીચે મુજબ—

સં. ૧૯૮૦ માં જ્યારે ડો. કુપરે ગુરૂશ્રીનો દેહ દુક સમય માટે છે એમ જણાવ્યું ત્યારે ગુરૂદેવે મહને પત્રથી લખ્યું. “ મારા શરીર માટે ડો. કુપરનો મત બાણ્યો. મહને તો ક્યારનો શરીરનો ભરૂંસો નથી. જેટલું ચેતાય છે તેટલું ચેતીએ છીએ. આવતી કાલે મૃત્યુ આવે તહોએ આત્મા અને મૃત્યુનું સ્વરૂપ બાણ્યવાથી નિર્ભય દશા વર્તે છે. આત્મશાંતિ વર્તે છે. હું તો પરવારી ક્યારનો ખેડો છું. વિશેષ ભાગે કર્મયોગીની પ્રવૃત્તિ સેવાય છે.” આ ઉપરથી શ્રીમદ્ની અધ્યાત્મદશા તથા તીવ્ર વૈરાગ્યનો ખ્યાલ આવી શકે છે. શ્રીમદ્ મહોયોગી ધ્યાની તેમજ મસ્ત કવિરાજ હતા. હંમેશા સવારે તથા સાંજે મલ વિસર્જનાર્થે જતાં એકાંત સ્થાનમાં, મસીદો કેાતરો, ગુફાઓ વીગેરેમાં ધ્યાન ધરતા. કેટલીક વખતે મહુડી (મધુપુર) ના કેાતરોમાં ધ્યાન ધરતા હોય ત્યારે વાઘ, દીપડા આદિ કુર પ્રાણીઓ પાસેથી ચાલી જતાં. એક સમયે હું તથા ગુરૂદેવ મહુડીમાં ઘંટા-કણ્ઠવીર પાસે રાત્રીના સમયે ધ્યાન ધરતા તેવામાં અચાનક છ થી સાત પુટનો કાળો નાગ પાસે આવતો જોયો. મેં શ્રીમદ્ને

साहित्याचार्य मस्तकविराज
श्रीमद् बुद्धिसागर सूरिश्वरजी.

૧૫૩

વિનંતિ કરી, કૃપાનાથ ! નજીકમાં સર્પ છે, એમ કહી ઉભો થયો. તરત જ મહાયોગીરાજે મારી સામી દષ્ટિ કરી કહ્યું નીર્માલ્ય ! ખીકણુ ! શા માટે ડરે છે ! તે તો સંત મહાત્માઓ પાસે આનંદ કરે છે. “ પછી તરતજ સેકન્ડમા સર્પ અદ્રશ્ય થયો.

નાના બાળકોને પ્રભુનું પીછાન કરાવવા તેઓશ્રી પ્રસંગે પ્રસંગે આનંદ કરાવી શિક્ષણ આપતા. એક પ્રસંગે મહેસાણામાં મારો નાનો-ભાઈ પોપટ ગુરૂવર્ય પાસે રાત્રીના સમયે પ્રભુના સવાલો પુછતો કે પ્રભુ કેવા હોય, પ્રભુ કયારે થઈએ ? પ્રભુ શું કરે છે મને પ્રભુ મળે કે કેમ ? ગુરૂદેવે નિર્દોષ બાળકનું સમાધાન કરવા તરતજ તેનાં ચક્ષુ પર અંગુઠો મુકી આત્મસ્વરૂપની જ્યોતીનો અંદ્રમા જેવો પ્રકાશ દેખાડ્યો.

આ બાળબ્રહ્મચારી મહાબળ કાન્તિવાન દેહ છતાંયે ડુંગર ઠેાતર કે ગુફાઓમાં થેકતા આઠમણુ વજનવાળા જેણે શ્રીમદ્ને જોયા હશે તેનેજ ખબર છે કે કલાકોના કલાક હઠયોગમાં મસ્ત બનતા અને આખી રાત્રી સુધી જ્ઞાનચર્યામાં લીન બની જઈ સવાર થતાં લીનચર્યામાં પ્રવૃત્તતા. મહાન્ યોગીશ્વરનો અંત સમય નજીક જણાયો ત્યારે પત્રથી સૂચવ્યું કે “ મારી શરીર પ્રકૃતિ હવે નરમ રહે છે તેનો ઉપયોગ રાખો. વીળપુરથી એક બે દિવસમાં મહુડી જઈશ ” મહને સમાચાર મળતાં સૂરિશ્વરના દર્શને ગયો. પરંતુ તે સમયે વીળપુરના સંઘને વ્યાખ્યાનમાં શ્રીમદ્ ઉપદેશ તથા દરેક ભકતો સાથે આત્મિક હિસાબ ચુકાવી ક્ષમાપના કરતા હતા. વીળપુરના સંઘને જ્ઞાનમંદિર હસ્ત લખાણથી અર્પણ કર્યું. આ અતિમ ઉદ્દગારે દરેકના હૃદયને વીંધી નાંખતા હતા. તેઓશ્રી મહુડીમા પ્રવેશ કરી અધુરૂ લેખન કાર્ય પૂર્ણ કરવા મસ્ત રહેતા. આ સમયે મહને આત્માની રમણતા, દરેક કાર્ય નિલેપ અવસ્થામાં કરવું, જૈન ધર્મનું સ્વરૂપ વીગેરેનો ઉપદેશ અપ્પતા. પરમ પુરૂષનો દેહ છુટવા અગાઉ વિનંતિ કરી. કૃપાનાથ ! કપડા તથા પાંગોળી ભૂઈ (ફાટી) થયાં છે. ગુરૂશ્રીએ હસ્તે મુખડે કહ્યું ! મોહન લે છેવટનો વાસણેપ ! પંદર દિવસ પછી નવાં કપડા પહેરીશું. તેમજ અન્યુ. પરંતુ પ્રેમ તથા,

૧૯૪

લકતીમાં અંધ થએલાને ઉપર ના શબ્દો સત્ય ના લાગ્યા (છવટના બે માસ શ્રીમદ્ની સાથે લેખકની હાજરી હતી) વધારેમાં પાઠરાવાસી મોહનલાલ વકીલજી તથા મારી સાથે જેઠ વદી ર ના બપોર ક્ષમાપના કરી. કોણ બહુતું હતું કે આવતી કાલે સવારે આઠ વાગે શ્રીમદ્નાં દેહ રૂપી વસ્ત્ર બહલાશે ! વચનસિદ્ધ અનેક સીદ્ધીઓલયા યોગના અનેક ચમત્કારોવાળા તથા મહાજ્ઞાની હોવા છતાં પણ બહુ તે બાબત પોતે બહુતા નથી એવું અજ્ઞાત જીવન જીવતાં તેમને તેમના સત્ય સ્વરૂપમાં કોણ પિછાને ? જ્યાં મહાપુરૂષો બંતેજ ચમત્કાર રૂપ ત્યાં શી વાત !

બે મહિના અગાઉ પોતાના દેહ ને લક્ષ્મ કરવાની જગ્યા મુકરર કરવી, પખવાડીયા પહેલાં પોતાના ચીર પ્રવાસ માટે સૂચનાઓ આપી સૌ સાથેના આત્મિક હિસાબો ચુકતે કરી શીષ્યપરિવારજે સૂચનાઓ આપી પોતાનું અદ્ભૂત જ્ઞાનમંદિર સંઘને સમર્પી દઈ અમર લોક યાત્રાર્થે તૈયાર બેઠેલા તેમને બેઈ લકતીવશે તે નહિં માનનારા હું પણ આ મહાયોગી પરમ પુરૂષને ઓળખી ના શક્યો.

મહાપુરૂષના પીછાંન તો મૃત્યુજ કરાવે !

મોહનલાલ નગીનદાસ ભાખરીઆ.

સાચા સૂરિશ્વરજી !

હાલના કળીકાળમાં સદગત આચાર્ય મહાનાજી શ્રીમદ્ બુદ્ધિ સાગર સૂરિશ્વરજી જૈન ધર્મના એક સ્થંભ રૂપ હતા. તેમના સંબંધી કાંઈ પણ લખવું, તે લેખકની શક્તિની બહાર છે. શ્રીમદ્ના જ્ઞાન; અધ્યાત્મ અને યોગમાર્ગ સંબંધી કાંઈ પણ વીશેષતા રૂપે હું લખું તે લેખક સોનાને ગીલીટ ચઢાવવા જેવું માને છે. તેમણે સમસ્ત દેશને એવો એક મહાચમત્કારી મંત્ર શીખવ્યો હતો કે, જે મહા-મંત્રના પ્રભાવથી તેમને સર્વ ધર્મના અનુયાયિયો પોતપોતાના ઇષ્ટ મનવા લાગ્યા, એમનો વિશ્વના તમામ ધર્મ પ્રત્યે શુદ્ધ પ્રેમ હતો.

૧૯૫

જેથી તેમની પાસે તમામ મતવાદી ચર્ચા કરવાને આવતા અને તેમની સાથે હમેસા આનંદથી જે જેને પ્રીય લાગે તેવી રીતની તેમની રહેણીથી જૈન દ્રષ્ટિએ વાહવીવાહ કરી આત્માની પીછાન કરાવતા. તેમને સરસ્વતિદેવી વરેલી હતી. એમ કહેવામાં હું કાંઈ પણ અતીશયોક્તી જોતો નથી. આવા મહાપરોપકારી શાસન-રક્ષક વ્યવહારે જૈન આચાર્ય મહારાજશ્રીના સ્વર્ગગમનથી સમસ્ત વીશ્વને ખોટ પડી છે. જૈન સમાજે પોતાના હાથમાં આવેલો કોહીનુર હીરો ગુમાવ્યો છે. સમાજ તેમનો જીવતા લાભ લઈ શકી નથી, એને માટે લેખક દીલગીર છે. પણ સમાજ પોતાની દ્રષ્ટિ આચાર્ય મહારાજશ્રીએ અથાગ શ્રમ લઈ આત્મજ્ઞાનથી, વેરાવ્ય-આદી મહા વિષયોના જ્ઞાનના ઝરા વહાવી જે મહાન્ ૧૦૮ ગ્રંથો રચી; આપણા ઉપર મહાન્ ઉપકાર કરીને જે મૂકી ગયા છે તેના તરફ ફેંકશે અને તે રચેલાં પુસ્તકોને હમેશા ઉત્સાહથી વધાવી લઈ જ્ઞાનનો સારો ફેલાવો કરી સમસ્ત વિશ્વને સારો લાભ આપશે એમ લેખક ઇચ્છે છે. લેખક માને છે કે સમાજ જેમ પૂર્વાચાર્યો શ્રીહીરવી. જયસૂરી, શ્રીહેમચંદ્રાચાર્ય, શ્રીસિદ્ધસેન દિવાકરસૂરી, શ્રીયશોવીજયજી શ્રીઆનંદધનજી જેવા મહાપુરૂષોને યાદ કરી આંસુ લુછે છે, તેજ દશા. આપણે થોડા સમય પછી અનુભવવાની છે. માટે સમાજ પ્રત્યે લેખકની નમ્ર વીનંતી છે કે કોઈપણ વ્યક્તિ સમાજમાં ધર કરી રહેલ ઇષાને અંગે આપને કાંઈપણ કહે તો તે વ્યક્તિને તેમની સમક્ષ તેમના મહાન્ રચેલા ગ્રંથોને હાજર કરી, ન્યાયથી આ મહાન્ આચાર્યની જ્ઞાનશક્તિની તુલના કરવા તે વ્યક્તિને વિનવશે, અને સમાજ માફ તે સાફ, એ દ્રષ્ટિને દુર કરીને સાફ તે માફ એ નીતિ આદરશે. તથાસ્તુ.

લી. વાડીલાલ રાધવજી.

૧૯૬

મહાન્ સાહિત્યાચાર્ય!

યૌગનિષ્ઠ આચાર્ય શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી જેઓના જીવનની કિંમત વર્તમાન કાળની પ્રજા કરતાં લવિષ્યકાળની પ્રજા વિશેષ આંકવાની છે, પીછાનવાની છે, તેમના મહાન અંથોની કિંમત પણ લવિષ્યમાં જ થશે. વર્તમાન પ્રજાએ પણ લાલ તો અસાધારણ લીધેલ છે. તેઓશ્રીના બનાવેલા ૧૨૫ અંથોમાંથી માત્ર આજે શોધ કરતાં થોડા અંથો જે વર્તમાન કાળે મળે છે તે હવે પછી મળશે કે કેમ તે એક સવાલ છે. કારણ કે આપણી કેમ નિર્ગુણી છે એ લખવામાં કે કહેવામાં ખોટું નથી. કંઈ કંઈ મહારાજોનાં સ્મારકો થયાં અને પડી ભાંચ્યાં છે. જેનો વર્તમાન કાળે પત્તો લાગતો નથી. ઉકત મહારાજશ્રીના ભકતો શિષ્યો પૂજનારાઓ સારા લાગણી વાળા છે. ધારે તો મહારાજશ્રીની કૃતિના અમૂલ્ય અંથો એકજ સાઈઝમાં નમુનારૂપ આપી શકે તેવા છે. તેવી વર્તમાન કાળે તેમની ભાવના છે. લવિષ્યમાં તે અમરતા ને પામે એવી મારી પરમાત્માને વિનંતિ છે મહારાજશ્રીએ મારા ઉપર અથાગ ઉપકાર કરેલ છે અને મારા પ્રત્યે જે લાગણી ક્ષમાપાની બુકમાં બતાવી છે, તે જોઈને હું તો આલોજ બની ગયો કે એક જૈનકોમના આચાર્યશ્રી તે હું પામરની કળજી ભોગવે અને ક્ષમાપનાની બુક અર્પણ કરે એ તેમના ઉદ્ધાર જીવનની શાક્ષી નહિ તો ખીજી શું હોઈ શકે? મહારાજશ્રીના માટે હું મનથી કે ધનથી જેટલા ભોગ આપું તેટલા ઓછા છે, છતાં તેઓશ્રીની લાગણી જૈન કોમમાંથી અજ્ઞાનતા દુર કરવાની હતી અને તે માટે તેઓએ ત્રિક્ષા લીધી તે દિવસથી તે સ્વર્ગે ગયા ત્યાં સૂધી પોતાની કલમ ચાલુને ચાલુ રાખી. તેમના આત્માને શાંતિ મળે.

શાહ મેઘજી હીરજી. સુબાઇ.

૧૬૭

શ્રી ગુરૂ દેવને ચરણે !

હું લેખક નથી, છતાંયે ગુરૂદેવનો ભક્ત તો છુંજ. મારો ગુરૂદેવ સાથે વર્ષોનો પરિચય હતો. મને ખરા આત્મધર્મના માર્ગે દોરનાર એજ હતા. મને તો જ્ઞાન કરતાંએ એમની ભક્તિ કરવાનું ગમતું. ને મેં તે યથાશક્તિ કરી. અવસાનકાળે તેમને વિજાપુર લાવવામાં હું અને વકીલ મોહનલાલભાઈજ નીમિત્ત હતા. તેમના જેવા સુસાધુ આ દુશ્મ કાળમાં થવા જણાતા નથી. એમનાં શા ગુણુ ગાન કરૂં ? લખવામાં જે ન આવી શકે, બોલવામાં બોલી ન જ શકાય, તેવું શું કરૂં ? હું તો એ મહાયોગીના શ્રી ચરણે મારૂં હૈયુ ખરી તેમના આત્માની શાંતિજ ધંચુ છું.

ગુરૂબાલ.

જવેરી મોતીલાલ નહાનચંદ.

વીજાપુરવાળા.

સદ્ગત ગુરૂદેવનું હુંક લવનચરિત્ર.

પુજ્ય ગુરૂશ્રીનો જન્મ શહેર વીજાપુરમાં સં. ૧૬૩૦ ના મહાવદી ૧૪ (શીવરાત્રી) ના રોજે પટેલ શીવાભાઈને ત્યાં અંબાબાઈની કુખે થયો હતો. યોગ્ય ઉમ્મરે મારો અભ્યાસ કરી ધાર્મિક જ્ઞાન મેળવી સં. ૧૬૫૭ ના માગસર ગુરૂ ૬ ના દીને શહેર પાલણપુરમાં હાથીના હોદ્દે ઘણા આડંબરસુકત મરહુમ ક્રિયાયોગી, શ્રીમદ સુખસાગરજી મહારાજ પાસે શ્રીમદે દીક્ષા અંગીકાર કરી હતી. ક્ષયોપસમના બળથી થોડાજ સમયમાં ન્યાય, વ્યાકરણ, કાવ્ય અલંકાર, અને ષડ્દર્શનનું જ્ઞાન તેમણે બહુ સારૂ પ્રાપ્ત કર્યું હતું. આધ્યાત્મિકજ્ઞાનમાં તો તેમની ખરોખરી કરનાર અન્ય કોઈ જણાતું નથી. સીદ્ધાંતના વીષયમાં તેમની તીક્ષ્ણ-બુદ્ધિ હતી. હૃદયની વિશાલભાવના, સર્વ લુવો ઉપર સમાન ભાવ અને પ્રેમ ભરી દ્રષ્ટી તેમજ મહાન્ સમર્થ પુરૂષ હોવા છતાં,

૧૯૮

વળી અનેક શ્રીમંતો અને રાજા મહારાજાઓના માનીતા હોવા છતાં, તેમનું સાદુ જીવન અને સાદી રહેણીકરણી કોઈનાથી અજાણ્યાં નથી. આવા સાચા સાધુ, કઠક ત્યાગી મહાત્માઓ, આ જમાનામાં બહુજ વીરલ પ્રાપ્ત થાય છે. મરહુમશ્રીની વીર્યાદૃષ્ટિ તેમની લેખનીથી લખાએલા ૧૦૮ ઉપરાંત થયેા અવલોકવાથી જણાઈ આવે છે, કે આ મહાત્માએ પચીસ વર્ષની દીક્ષામાં અભ્યાસ કર્યારે કર્યો, અને પુસ્તકો કર્યારે લખ્યાં? તેઓએ ખરેખર ભુખ કરીને ખાધું નથી, અને ઉંઘ કરીને ઉંઘ્યા નથી. જ્યારે જ્યારે જુઓ ત્યારે લેખીની અને કાગળો તેમની પાસે હોય અને કંઈ ને કંઈ લખતાજ હોય. કંઈ જુના મહાત્માઓને તેઓશ્રી ઉદાર ભાવે જાહેરાતમાં લઈ આવ્યા છે. મરણના અગાઉ અદી દીવસ પહેલાં તેમણે પોતાનું લખવાનું તથા સુધારવાનું કામ પોતાના હાથેજ કર્યું છે. તેઓ વારંવાર કહેતા કે “ મારા શરીરમાં એક પણ લોહીનું ટીપું જ્યાં સુધી હશે ત્યાં સુધી હું મારી ફરજ બજાવ્યાજ કરવાનો.” અરે ઓ! ભારત માતા! જો તારા ઉપર આવા પરચીસ સંતો એક સાથે પેઠા થાય તો જરૂર તને શોભાવે, પણ દુષ્ટ દૈવને એ ગમે શાનું? બુદ્ધીનો સાગર ગયો! અરે! સદાને માટે તે ગયો! તેની ખોટ પુરાવી અશક્ય છે. ખરેખર હીંદવઃસી જનો સુઠદાને પુજનારા છે, તે જીવાતાને જાણી શકતા નથી. તેમજ મરહુમ મહાત્માને ખરેખરી રીતે ઓળખનારા ઘણા થોડા જ જનો હતા. તથાપી તેમના વચનો યાદ આવતાં રહેશે, અને તેની કીંમત થશે, અને સમાજને પણ પસ્તાવો થશે કે આપણા હાથમાં ચીંતામણી આવ્યો હતો પરંતુ આપણી અજ્ઞાનતાથી તેને જાણી શક્યા નહીં, મરહુમશ્રીને સં. ૧૯૭૦ ની સાલમાં પેથાપુર આચાર્ય-પદ આપવાની પેથાપુરના સંઘે ઇચ્છા જાહેર કરતાં અમદાવાદ વીગેરે ઘણાં ગામો અને શહેરના સંઘ સમક્ષ આચાર્ય પદ આપ્યું હતું. તેઓ શ્રીના યોગથી તીથોદ્ધાર, નવીન જીનાલય, ઉપાશ્રયો. ઘોરડીંગો, ગુરૂકુળ, પાઠશાળાઓ, જ્ઞાનમંદીરો, આગમસુધારણ, લાયખેરીઓ વીગેરે ઘણાં સારાં સારાં સમાજસુધારણનાં કામો.

૧૯૯

અનેક સ્થળે થયાં છે. તેનો વીગતવાર હેવાલ શ્રોતાજ વખતમાં જનસમાજના હાથમાં આવશે. તેમના લખેલા એકસો ને આઠ ગ્રંથો છે. શીષ્યસમુદાય પંદરનો છે. સાધવી સમુદાય બહોળો છે. તેઓ સર્વે મરહુમને પગલે ચાલે અને તેમના સાહીત્યનો ફેલાવો કરે, તેમજ તેમની મેળવેલી ખ્યાતિમાં વધારો કરે, તેમ ઇચ્છી મહુમના આત્માને પુણ્ય-શાંતી પ્રાપ્ત થાઓ એમ ઇચ્છું છું.

લલલુભાઈ કરમચાંદ દલાલ.

યોગનિષ્ઠ અધ્યાત્મજ્ઞાન દિવાકર જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ આચાર્ય

શ્રી બુદ્ધિસાગરસૂરિનું ચમત્કારીક જીવન

જૈન શાસનમાં જે અનેક સાધુ મુનિરત્નો પ્રગટ થયાં છે, તેમાં પુણ્યપાદ પ્રાતઃસ્મરણિય અખંડ બ્રહ્મચારી શાસ્ત્રવિશારદ જૈનાચાર્ય યોગનિષ્ઠ જ્ઞાનદિવાકર શ્રીમદ્ શ્રી બુદ્ધિસાગરસૂરિજી ઘણું ઉંચું પદ ભોગવે છે, એમ કહ્યા વગર છુટકો નથી. મુંબાઈમાં તેઓએ જે વખતે ચાતુર્માસ કર્યું હતું તે વખતે જ હું તેમના પ્રથમ સંબંધમાં આવવા ભાગ્યશાળી થયો હતો અને અન્ય સાંસારિક ફરજોના કારણે બે કે હું તેમના અતિ ગાઢ પરિચયમાં આવ્યો નહતો, તોપણ તેમની વૈરાગ્યવૃત્તિ અને ઉત્કૃષ્ટ દયાળુ હૃદય પગલે પગલે નિહાળવાના પ્રસંગો મને પ્રાપ્ત થયા હતા ખરા. તે બાદ મને તે સહાત્માના દર્શનનો લાભ મળ્યો નથી, પણ તેમના વખતો વખત પ્રગટ થતાં લાખો અને પુસ્તકોએ મને તેમના તરફ ખેંચી રાખ્યો હતો અને મને લાગ્યું હતું કે આવા અનેક જૈનાચાર્યો અને મુનિરાજોની જૈનશાસનમાં જરૂર છે. શ્રીમદ્ વિજયનાંદ સૂરિશ્વરે આખા પંજાબમાં અને તે બાદ ગુજરાત અને યુરોપમાં જૈનશાસનનો ડંકો વગાડ્યો હતો. તેમ શ્રીમદ્ વિજયધર્મસૂરિશ્વરે

૨૦૦

પાશ્ચાત્ય દેશોમાં અને વિદ્વાનોમાં જૈનદર્શનની ઉચ્ચતા પ્રસિદ્ધ કરી હતી:

સફળત્ સૂરિશ્વરજી પણ દેશમાં ફરી રાજ્ય સતાધિયો, અમલદાર વર્ગ અને રાણા અને રાજવીઓ ઉપરાંત અશ્રદ્ધાળુ થતા જૈનોને જૈન ધર્મની ઉત્કૃષ્ટતા સમજાવી રહ્યા હતા, અને ઉદાર વિચારોની જરૂર સાથે દેશમાં વસ્તા અન્ય દર્શનીઓ સાથે મૈત્રી રાખવાથી ધર્મને લાભજ થાય છે તે પ્રત્યક્ષ રીતે દેખાડી રહ્યા હતા અને પોતાની હેયાતી દરમિયાન, એ ખીના સાબીત કરી રહ્યા હતા કે આ સંસાર છે, સંસારમાં જો સાચો સાથી ખરેખરો હોય તો તે ધર્મ છે-શ્રી મહાવીર છે-શ્રીમહાવીરની વાણી છે-અને તનના અને ધનના ફફીરો જ દુનીયામાં સર્વત્ર મોટો ઉપકાર કરી શકે છે. તેઓએ પોતાના જીવન દરમિયાન, મનુષ્ય પ્રાણીઓને ખુઝાવવાને પ્રયત્ન કરતાં કેટલીક રાજાઓ અને મહારાજોને જ ખુઝાવ્યા હતા. એટલુંજ વહિ પણ અનેક વૈષ્ણવ પિંડતો, શિવમાર્ગી પિંડતો પારસીઓ અને મુસલમાનોને પણ જૈન ધર્મની ઉત્કૃષ્ટતા તરફ પોતાના ઉપદેશથી તેમજ ઉંચ આચારથી ખેંચ્યા હતા અને અહિંસક બનાવ્યા હતા. તેઓ દેશવિરતિ ધર્મનો ઉપદેશ પોતાના સંબંધમાં આવતા દરેક મનુષ્યને કરતા હતા અને કોઈને એક વતની, કોઈને બે વૃતની કોઈને પાંચ મહાવૃતની તો કોઈને શ્રાવકોના બાર વૃતની બાધા આપી તે પાળવા તરફ તેમને હમેશ પ્રેરણા કરતા. તેમના જીવન વિષે હું બહુ સંબંધમાં નહિં આંચો હોવાથી વધુ લખી શકું એમ નથી. તે છતાં જે જે મેં દૂરથી અવલોકન કર્યું છે અને સાંભળ્યું છે તે ઉપરથી મારાથી સહસાજ લખાઈ બય છે કે તેઓ સંસારમાં રહેવા છતાં યોગી હતા તેઓ આત્માનુરાગી હતા, તેઓ આત્માની રમણતામાં હમેશા રોકાઈ રહેતા હતા-શ્રી મહાવીરપરની શ્રદ્ધા તેમની રજોરગમાં પ્રસરી રહી હતી અને પુસ્તકો મારફતે જૈન ધર્મની સેવા કરવામાં તેમને કોઈપણ હરીફ આ કાળમાં તો પાક્યો નથી. મરણના બે ત્રણ દિવસ અગાઉ સુધી તેઓના હાથ જૈન ધર્મની સેવામાં કંઈક લખવાને રોકાયલા

૨૦૧

હતા અને અત્યાર સુધિમાં તેઓએ લગભગ ૧૫૦ ગ્રંથો લખ્યા છે. જેમાંના કેટલાક ગ્રંથો તો એક હબ્બર પૃષ્ઠો કરતાં વધુ પૃષ્ઠોના છે.

તેમનું અધ્યાત્મિક જીવન શ્રીમદ્ આનંદધનજી મહારાજ, શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજી મહારાજ, શ્રીમદ્ મણિચંદ્રજી મહારાજ વિગેરે આત્મગગનમાં વિહાર કરતા પવિત્રાત્માઓની જ યાદ આપે છે. તેઓ મોટે ભાગે એકાંત સેવતાં. સ્ત્રીઓથી ગૃહસ્થ અવસ્થામાં પણ દૂર રહ્યા હતા અને સાધુ અવસ્થામાં પણ તેમના દર્શને આવતી સ્ત્રીઓને વ્યાખ્યાન પ્રસંગે જ દર્શનનો જોગ મળે, તેટલો જ સંબંધ તેઓએ સ્ત્રીઓ સાથે રાખ્યો હતો. એટલે કે તેઓ સ્ત્રીઓ સાથે વાતચિત કે કાગળ પત્રનો વ્યવહાર કદી પણ રાખતા નહતા. જ્યારે પણ તેમને વખત મળતો ત્યારે તેઓ આપણા તિથોના પહાડોની ગુફાઓમાં; અને ખીજ ગામમાં એકાંત જગ્યાઓમાં પ્રભુ ચિંતન કરવા ચાલ્યા જતા હતા અને ઘણીક વખત તો ઘણાઓને તેમને શોધી કાઢવામાં સુસ્ફટલી નડતી. આવા એક ઉત્કૃષ્ટ જીવાત્માના અવસાનથી આ કાળના જૈનોને મોટી ખોટ પડી છે, જે કદિ પણ પૂરાય એમ નથી. તેમના જેવા જૈન ધર્મોત્તરાગી પ્રભુ સેવકોની ખહુ જરૂર આ કાળમાં છે એમ મને પળે પળે લાગે છે. તેઓ જૈન સાહિત્યના સૂર્ય રૂપ હતા, યોગના મહાન્ ઉપાસક હતા, અને સંસાર તરફ વિરાગ દશા ધરાવનાર એક ઉત્કૃષ્ટ આત્મા હતાં. એવા એક ઉત્કૃષ્ટ જીવના જીવન સાથે અનેક ચમત્કારિક આખ્યાયિકાઓ જોડાયલી છે, જેમાંની કેટલીક મેં સાંભળી છે તે હું નીચે આપું છું:—

એક અર્ધ અન્યદર્શનીને દેખતો કયો.

શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરસૂરિજીનું પ્રહ્લચંચં ઘણું જ ઉત્કૃષ્ટ હતું અને તેના પ્રભાવે તેઓનો પ્રભાવ જેમ જનો તેમ અન્ય દર્શનીઓ ઉપર પણ પડતો. આ કારણથી કેટલાક વૈષ્ણવો, શીવમાર્ગીઓ સ્વામીનારાયણ ધર્મોત્તરાચીઓ અને મુસલમાનો પણ તેમના

૨૦૨

તરફ ભક્તિભાવ ધરાવતા હતા. એક વખત એવું બન્યું કે માણસાના રહીશ અને હાલ કાલકાદેવી, મોરારજી ગોકળદાસ ચાલમાં ઉદનંબરની રૂમમાં રહેતા વીસાનાગર વૈશ્ણવ જ્ઞાતાના ઝવેરીનો ધંધો કરનાર ગૃહસ્થ શેઠ મથુરદાસ છગનલાલ ઝવેરીની આંખો મેટ્રીકનો અભ્યાસ કરતાં અંધ થઈ ગઈ અને તેઓ અંધ થઈ ગયા. તેઓ પોતાની આંખો ઉઘાડી શકતા ન હતા અને મુંબઈના અને મીરજના બાહોશ ઠાકતરોની સહાય લેવા છતાં અને કાંકરા માફક પૈસા ખર્ચવા છતાં તેમની આંખ મહીનાઓ સુધી ઉઘડી નહીં અને તેઓ અંધ રહ્યા. તેઓ માણસાના રહીશ હોવાથી અને મહારાજ સાહેબની શક્તિ વિષે ઘણું સાંભળ્યું હોવાથી મહારાજના પરમભક્ત શ્રી માણસા ઠાકેરની સહાયથી શ્રીમદ્ પાસે ગયા અને પોતાનું દુખ કહ્યું. મહારાજશ્રીએ તેમને જોતાંજ કહ્યું કે તમારી આંખો કાંઈપણ દવાથી ઉઘડી શકશે નહિ, પણ દોઢ મહિના પછી વગર દવાએ ઉઘડશે. પેલા દુખી ભાઈએ મહારાજશ્રીને, પોતાનું દુખ કંઠી અતિ આગ્રહ કરતાં મહારાજશ્રીએ તેમને કહ્યું કે જો તમારે આ ધીનાની ખાત્રીજ જોઈતી હોય તો જુઓ હું હમાણાંજ આંખો ઉઘાડું છું પણ તે હંમેશ માટે ઉઘડવાને તો દોઢ મહિનાનો વિલાંબ જ છે. એ બાદ મહારાજશ્રીએ તેમની આંખ પર પોતાનો અંગુઠો અડાડયો અને આંખો ઉઘડી ગઈ. મહારાજશ્રીએ આંખ એમ ત્રણ દિવસ માટે ઉઘાડી રાખી, તેમને દેખતા ક્યાંબાદ તેમને કહ્યું કે જે ઇંટદેવને તમે ભજતા હો તે ઇંટદેવ તમને દેખાશે અને તમારે તેમને તમારી આંખો ઉઘડવા માટેનો ઉપાય પુછવો. તેઓ જે કંઈ કહે તે પ્રમાણે કરજો. શ્રી મથુરદાસે તે બાદ પોતાના ઇંટદેવને સંભાર્યા અને તેમણે હાજર થઈ દોઢ મહિનાની સુદત આપી, અસુક વિધિ પ્રમાણે કરવા કહ્યું. તે પ્રમાણે શ્રી મથુરદાસે કરતાં દોઢ મહિને તેમની આંખ સંપૂર્ણ ઉઘડતી થઈ અને તેઓ દેખતા થયા. હજી પણ આ ભાઈ હૈયાત છે અને શ્રી કૃષ્ણના પરમ ભક્ત છે. તેઓને આ લેખ લખવા અગાઉ એક કલાક પહેલાંજ હું મળ્યો હતો અને તેઓએ મહારાજ શ્રી તરફ પૂર્ણ

૨૦૩

ભકિતભાવ દર્શાવી ઉપલી બીના મને કહી હતી તેઓ શ્રીમદ્દના સ્વર્ગમનથી બહુજ દિલગીર થયા છે.

પૂર્વજન્મ બાણુવાનું જ્ઞાન.

એજ ભકતે જણાવ્યું હતું કે મહારાજ શ્રી પૂર્વજન્મનું ઉંચું જ્ઞાન ધરાવતા હતા અને મારા પોતાના પૂર્વ જન્મની સ્થિતિ પણ કહી હતી. એ બીનાની સામેતી માંગતાં હું જેવા દસ્ખત લખું છું, તેવા મારા પોતાના જેવાજ દસ્કત લખીને તે મારા પોતાનાજ દસ્કત હતા કે નહિ તે પુછ્યું હતું અને મને તે દસ્ખત મારા જેવા જણાતાં આશ્ચર્ય થયું હતું. આવી રીતે દસ્ખતની સામેતી તેઓ પૂર્વજન્મ વિષે આપતા હતા.

સીંહ, વાઘ વગેરેનું વર્તન.

મહુદીમાં રહેતા અને આચાર્ય મહારાજશ્રી સાથે સંબંધમાં આવેલા કેટલાક ગૃહસ્થો તરફથી મને ખબર મળી છે કે મહારાજશ્રી તરફ સિંહ, વાઘ, સર્પ વગેરે કુર અને ઝેરી જાનવરો પણ સંપૂર્ણ માનથી વર્તતાં અને એ જાનવરો તેમની પાસેથી શાંતિથી પસાર થઈ જતાં હતાં. મહારાજશ્રી કેટલીક વખત ગુફામાં ધ્યાન ધરતા ત્યારે સિંહ અને વાઘ જેવાં જાનવરો, ગુફાને દરવાજો બેસી રહેતાં અને સર્પો તો શાંતિથી ધ્યાન ધરતા હોય એમ જણાતું હતું. આ અમદાદરો ઘણા ભકતોએ જોયા છે. મહારાજશ્રીની પ્રેરણાથી તૈયાર થયેલા શ્રી ઘંટા કરણના મંદિરનાં દર્શને એક કુતરો દરરોજ આવતો હતો, જે એવો તો વૃતધારી હતો કે તિથિના દિવસે ઘણીક વખત જોજન કરતો નહિ અને રાત્રે પણ ખાતો હતો નહિ.

ભવિષ્ય બાણુવાની શક્તિ.

એમ પણ કહેવાય છે કે મહારાજ શ્રી ભવિષ્ય બાણુવાની અપૂર્વ શક્તિ ધરાવતા હતા અને ઘણા સુખાવકો તેમના વેણુ માત્રથી લક્ષ્મીવાન અને ધર્મશીળ થયા હતા. તેઓએ પોતાના શિષ્ય વૃદ્ધિસાગરજીનો મુતદેહ સ્મશાનમાં બળતો હતો ત્યારે પોતાનું મૃત્યુ નજદીક હતું તેનું ભવિષ્ય બાણુનું હતું અને પોતાની લાસ કઈ જગ્યાએ બાળવામાં આવશે તે પણ જણાવ્યું હતું. વળી એવું વહિ

૨૦૪

ત્રીજાના દિવસે તેઓએ પોતાના ભકતોને પોતાના નજદીક આવતાં અવસાનની ખબર આપી જે કંઈ લાલ લેવો હોય તે લઈ જવા જણાવ્યું હતું. વળી મૃત્યુ રાજયોગમાં ૮ વાગ્યે થનાર હોવાથી તેઓએ મહુડીથી વીજપૂર પહોંચવા માટેના સમય તરીકે ૬ વાગ્યાનો વખત નિર્ણીત કર્યો હતો.

મૃત્યુ પછીના ચમત્કારો.

આચાર્ય મહારાજના મરણ બાદ ઘણા ચમત્કારો થવાની વાત ખંદાર આવી છે. તેમાંનો મુખ્ય ચમત્કાર એ છે કે જે સમયે મહારાજે કાળ કર્યો તે વખતે વિજપૂરથી ત્રણ માઈલ દુર આવેલા મહુડી ગામના ઘંટાકરણ મંદિરનાં દ્વાર બંધ છતાં ગભારાનો ઘંટ વાગવા માંડ્યો હતો અને તેમ કેટલોક વખત સુધી ચાલુ રહ્યું હતું. વળી તેજ વખતે નજદિકની નોખત બંધ બારણે વાગી હતી અને હજી પણ કેટલીક વખત વાગે છે. તેમના કાળધર્મ પામવાના સમયે મહુડીમાં વસ્તા ઘણા માણસોએ મહારાજશ્રી ને સાધુવેષમાં વિહાર કરતા જોયા હતા એમ પણ કહેવાય છે. વળી મૃત્યુ પછીના બીજા દિવસે તેમના મૃત્દેહની રાખ ઘંટાકરણના મંદિર નજદિક એક ઘડામાં રાખવામાં આવી હતી તેમાંથી મોટી જ્યોતિ ખીકળતી કેટલાકોએ જોઈ હતી એમ પણ કહેવાય છે.

મહારાજશ્રી પ્રકાશ આપે છે.

હાલમાં પણ ઘણાક સજ્જનોને મહારાજશ્રી દેખા દે છે, એવી બીના પણ સાંભળી છે. એમ દેખા દેતાં મહારાજશ્રીએ કેટલાકોને પોતાના વ્રત અને નયમો ખરોખર પાળવા, ધર્મસ્નેહ જાળવવા અને અપ્રગટ પુસ્તકો પ્રગટ કરવા માટેનો પ્રકાશ આપ્યો હતો અને કેટલીક વખત તો અમુક ગ્રંથો કયાં છે તે પણ દેખાડ્યું હતું.

આવા ચમત્કારી આચાર્ય મહારાજના અવસાનથી જૈન પ્રભને મોટી ખેટ ગઈ છે એ નિસંશય છે.

**સાકરચંદ માણેકચંદ ઘડીઆળી
સુબંધ.**

૨૦૫

એ દયાળુ ગુરૂદેવ !

....આ સ્થળે ગુરૂદેવની પ્રકૃતી અવસ્થા હોવા છતાં પણ લખાણ, ઉપદેશ, ચર્ચાઓ વિ. માં શ્રીમદ્ સતત પરિશ્રમ લેતા હોવાથી અમેએ તે ઓછાં કરવા કહેતાં, જગદ્ઉપકારી ગુરૂદેવે જણાવ્યું કે “ જ્યાં સુધી આ દેહમાં શ્વાસોશ્વાસ ચાલે છે, ત્યાં સુધી તો કાંઈ પણ કાર્ય કરતાં પરિશ્રમ નહિ ગણ્યું. આ જીવનને જગતના ઉપકારાર્થે વાપરવામાં કેમ નિર્બળતા ધરવી ? ”....

શ્રી કીર્તિસાગરજી.

x x x x

....ગુરૂદેવની હાર્દિક પરોપકારની છાંયા તેઓશ્રી સ્વર્ગસ્થ થયા છતાં પણ અખિલ વિશ્વમાં પ્રતિદિનીત થઈ રહી છે, તેનું મુખ્ય કારણ એજ કે દયાળું ગુરૂદેવે પોતાના નીખાલસ આત્મભાવથી સમસ્ત જગતની નિઃસ્વાર્થ સેવા કરવારૂપ તાત્વિક રસમય ૧૦૮ મહાગ્રંથો નિર્માણ કરી જન સમાજને અક્ષયપાત્ર રૂપે આપ્યા છે.....!

પં૦ શ્રી મહેન્દ્રસાગર ગણ્ડિ.

x x x x

....અધ્યાત્મવિદ્યાને સંપૂર્ણ ખીલવનાર એક મહામસ્ત યોગી-રાજ વિશ્વમાંથી વિદાય થયા. x x તેઓશ્રી મહાજ્ઞાની હતા. દ્રવ્યાનુયોગ, નય, નિક્ષેપ અને યોગના વિષયમાં તેઓએ મનુસ્થાન ઘણું ઉચું હતું x x x ગુરૂશ્રી મહા આનંદી હતા. તેઓનું મુખ સદાએ આનંદી અને હસ્તુજ દેખાતું....ચર્ચા કરતાં થાકતા પણ ન હતા. આહાર કરવાનું પણ ભુલી જતા. મુંઝવણોના ઉદ્ધારને લગતી, જૈન શાશનની, જૈનધર્મ વિશ્વવ્યાપક ધર્મ અને ને જૈનો બહાદુર અને એજ ભાવના એમની રંગેરંગે નિતરતી હતી. “બહાદુર

૨૦૬

બનો કાયરતા દૂર કરે ” એ એમની કાયમની હાકલ હતી....યુરૂં
મળે તો ભવોભવમાં એવાજ મળજો.....

શ્રી ઉત્તમસાગરજી.

x x x x

...પોતે વિભાવુરના રહીશ અને પાટીદાર હતા અને બાલ
પ્રજ્ઞાચારી હતા. તેમનું ચારિત્ર ઉત્તમ હતું, ને નવાઈ જેવું તો
એકે ભંગીઆ, ખારોટ, ચારણ, ભાવસાર કે હરકોઈ કોમના માણસ
સાથે તેમનો પ્રેમ કોઈ પણ શ્રીમંત જૈન કરતાં ઓછો નહતો. મોટા
કે નાના, શ્રીમંત કે ગરીબ સૌને સરખા ધર્મની દૃષ્ટિએ જોતા.....

વકીલ નગીનદાસ સાંકળચંદ.

x x x x

...પરમપૂજ્યશ્રી એક વિદ્વાન જૈનાચાર્ય હોઈ તમામ ધર્મોપર
સહભાવ રાખતા. શ્રીમદ્ એક અલૌકિક મહાત્મા નીવડ્યા હતા. આ
જમાનામાં આવા સંપૂર્ણ સદ્ગુણી મહાત્મા જવદેલેજ થશે.....
તેમના મુખની આબુખાબુ મુર્યાનાં કિરણો જેવાં, કિરણો સ્પુરી
રહેતાં....

કેસાઈભાઈ ભુલાભાઈ પટેલ.

જૈન જૈનેતર તમામપર તેમનો વિશુદ્ધ પ્રેમ હતો, ને અનેક
માણસો તેમની અમૃતવાણીનો લાભ લેતા. કરેકને તેઓશ્રી આત્મ
સ્વરૂપ ધારતા. પત્ર લખતા ત્યારે ઉપદેશકને અર્થસૂચકજ લખતા.
તેમનો ઉપદેશ ધાર્મિક તેમજ વ્યવહારીક પણ હતોજ. જૈનો નિર્માલ્ય
ન હોવા જોઈએ, ઉન્નતદશાવાળાં હોવા જોઈએ, એ ભાવના તેમનામાં
વિલક્ષી રહેતી હતી. વિભાવુરે એક મહાન્ પુરૂષ જોયો છે. આખા
કેશને તેમની ખોટ પડી છે....

ડાહ્યાભાઈ નથુભાઈ કેસાઈ.

x x x x

૨૦૭

....શ્રીમદ્ભુવં યોગજીવન પરમાદર્શ છે. શ્રીમદ્ભુવં આધ્યાત્મ-
જીવન, પ્રેમ જીવન, પંડિત જીવન, સાધુ જીવન, મસ્ત ક્રકીરીજીવન
વિગેરે ઉંચ દશામાં વર્તતાં હતાં.....અતિ પરિશ્રમે સ્વાનુભવે
શ્રીમદ્દે યોગેંદ્રપણું પ્રાપ્ત કર્યું હતું.....

આસ્તર ચીમનલાલ સાંકળચંદ પેથાપુર.

x x x x

....ગુરૂદેવે મને મનુષ્યત્વ આપ્યું.જીવનની ઉત્તમોત્તમ સ્થિતિ
અને આદર્શ તેમણે મને શિખવ્યાં. આત્મસ્વરૂપની પિછાન કરાવી.
તેમના આશુપ્થની છેલ્લી ક્ષણ સુધીની તેમની મેં કરેલી સેવા મને
હૃદયમાં સંતોષ આપશે. એમણે મને શું નથી આપ્યું ? આત્માની
અનંતી રિક્તિ મેળવવાની ચાવી આપ્યા પછી શું આપવું બાકી રહ્યું ?
એમનો બહલો શે વળે ? જેમના જીવનની પ્રત્યેક ક્રિયા-ક્ષણને વચન,
આદર્શ તત્ત્વજ્ઞાનનાં જીવતાં સૂત્રોજી બંધે હોય ત્યાં તેમની સેવામાં
રહેનાર યોગ્ય હોય તો ન્યાલ કેમ ન થાય ? એવા દાનેશ્વરીના ચ-
રણે તો નમનજી.

(બાબુ)

રતીલાલ મોહનલાલ હીમચંદ
પાદરા.

x x x x

....શ્રીમદ્ભુવે સવાલો કરીએ તો આપણે શું કહેવા માંગીએ
છીએ તે શ્રીમદ્દે તુર્ત સમજી જતા, અને તેનો જવાબ મુદાસર
અને સંતોષકારકજી આપતા. આવા પ્રસંગોએ અન્યદર્શનોના
તત્ત્વજ્ઞાનની તેઓની માહેતી આશ્ચર્યકારક હતી. જેમણે પૂર્વ અને
પશ્ચિમના તત્ત્વજ્ઞાનનો અભ્યાસ કર્યો હોય, તેજ અન્યદર્શનોની
સરખામણીમાં જૈન ધર્મ કેવી રીતે ઉત્તમ છે તે સમજાવી શકે.....

x x x શ્રી મણિલાલ દોલતચંદ શાહ
બી. એ. એલ. એલ. બી.

x x x x

૨૦૮

.... ગુરૂશ્રી એક બાળપ્રહાર્યારી, યોગનિષ્ઠ અદ્ભુત યોગી હતા. તેમનાં ભજનોના અગીઆર ભાગો જૈનો, વૈશ્નવો, મુસલમાનો, ઠાકોરો વિગેરે ભક્તિથી ગાય છે. તેઓશ્રી ૧૦૮ પુસ્તકો સ્વહસ્તે લખી વિશ્વને માટે અમૂલ્ય જ્ઞાન ભંડાર સુકી ગયા છે. તેઓ તો પોતાનો ફેરો સફળ કરી ગયા છે.....

... .. જવેરી મોહનલાલ ચુનીલાલ મહેતા.
ઉપ. પ્રમુખ જૈન સ્વયંસેવક મંડળ મુંબઈ.

x x x x

.... દરેક યુવક ગુરૂશ્રી પાસે બહુજ છુટથી વાતચીત કરી શકતો. આધુનિક સમયે કેટલાક મુનિ મહારાજાઓ રૂઢિ પ્રમાણે વસ્તુસ્વરૂપ સમજાવ્યા વિના બાધાઓ આપવાનો કઠાગ્રહ રાખે છે, તેવો ભય ગુરૂશ્રી પાસે જતાં નહતો. તેઓ તો હંમેશાં જ્ઞાન સાથે આત્મસ્વરૂપ સમજાવતા. વિષમચર્યતા ને અંતે ધાર્યું કરતા.

x x x રતીલાલ કેશવલાલ. પ્રાંતીજ.

x x x x

.... શ્રીમદ્નામાં મહાન ગુણ એ હતો કે ગમે તેવામાંનો સફળ પોતે અપનાવી લેતા. તેઓશ્રી ઉંચ આસ્ત્રિત્રવાન મહાપુરૂષોના ભક્ત બની જતા. તે પછી સાધુ, બાવો, ફકીર કે ગમે તે હોય, જેના જીવનમાંથી ગુણ મળે તેને તેઓશ્રી કદીએ ભુલતા નહી. ....

શા. મણીલાલ હીરાચંદ પેથાપુર.

x x x x

૨૦૯

ગુરૂદેવનાં સ્વર્ગગમન સ્મરણુ.

પ્રાંતીજ—હડતાળ પાડી હતી. સ્કુલોમાં રબ પાડી હતી. ગરીબોને અનાજ વહેંચ્યું હતું. સ્મારકકંડમાં રૂ. ૧૫૦૦ ભર્યા હતા. અઠ્યાઈ મહોત્સવ શાંતિસ્નાત્ર વરઘોડો અને શ્રીમદ્દની પાઠુકાની પ્રતિષ્ઠા ૧૯૮૨ ના માગશર શુક્ર પ ના રોજ શ્રી અગ્નિસાગર-સુરિણના હાથે કરવામાં આવી હતી.

વરસોડા—હડતાળ, અઠ્યાઈ મહોત્સવ, વરઘોડો, સ્વામિ વાત્સલ્ય, ગાયોને ઘાસ નાંખવા આદિ કાર્યો થયાં હતાં.

વાઘપુર—હડતાળ પાડી, પુબ્જ લખાવી, મહુડી ખાતે સમાધિ મંદિરમાં રૂ. ૬૦૦૭ મોકલી આપ્યા.

કંડર—પાખી પાળી પૂબ્જ લખાવવામાં આવી હતી.

પ્રાંતીજ—સ્વર્ગવાસના ખબર મળતાં પાખી પાળીને ગરીબોને અનાજ તથા જનવરોને પાલ નાંખવામાં આવ્યો હતો. ઘણાં શ્રી પુરૂષો અંતિમ દર્શન માટે વિજપુર ઉપડી ગયાં હતાં. ગામે દીલગીરી જાહેર કરી હતી.

વડાટી—પાખી પાળવા ઉપરાંત પૂબ્જ લખાવી હતી.

પાલણુપુર—જાહેર સભા મળી દીલગીરીને ઠરાવ કર્યો અને પૂબ્જઓ લખાવી હતી.

ઉંઝા—પાળી પાળી, પૂબ્જ લખાવી તથા આંગી ભાવના થયાં હતાં.

કુકરવાડા—પાખી પાળી પૂબ્જ લખાવી હતી.

પાનસર—ખબર મળતાં તે વખતે ત્યાં આવેલા યાત્રી-કેથે દીલગીર જાહેર કરીને સદ્ગતના પુણ્યાર્થે ત્રણ દિવસ પૂબ્જ-આંગી આદી મહોત્સવ કર્યો હતો.

૨૧૦

ખેડા—ગામમાં હડતાલ પાડી અને દેરાસરમાં પૂજા લખાવી હતી.

પાટણ—પાખી પાળી ગાયોને ઘાસ નાખવામાં આન્યું હતું.

તલેગામ-દાલડા—(દખણ) માં દેવવંદન કર્યો તથા મુનિશ્રી પ્રેમમુનિજીના પ્રમુખપણા નીચે જાહેર સભા ભરીને દિલગીરીનો ઠરાવ પસાર કર્યો હતો.

વીજપુર—સદ્ગતના પુણ્યાર્થે અઠાઈ મહોત્સવ કરી પુણ્યા-હુતિમાં અશાહ સુ. ૩ ના આચાર્ય શ્રી અજીતસાગર સૂરિધરજીની હાજરી નીચે શાંતિસ્નાત્ર લખાન્યું હતું. ખહારગામથી પણ ઘણા ભાઈઓ આવેલા.

અમદાવાદ—માં જૈન ધ્વેં મૂર્તિપૂજક ખોડીંગના ગૃહ-પતિઓ તથા વિદ્યાર્થીમંડળની ઐક સભા તા. ૨૩ મીચે નાગેરી-સરાહના ખોડીંગના મકાને મળીને દિલસોજીનો ઠરાવ કર્યો તથા એ ખોડીંગ એ સદ્ગતના ઉપદેશનું જ કૃણ છે તેમ જણાવ્યું હતું. તથા મહુમના પુણ્યાર્થે પૂજા લખાવી હતી.

સાદરા—માં પાખી પાળી મુનિશ્રી શુભવિજયજી સાથે સંઘે દેવવંદન કર્યું હતું. આ પ્રસંગે શા ઠોલાભાઈ લલ્લુભાઈએ શ્રીકૃણ વહેંચ્યાં હતાં અને શા. કાળીદાસ દેવચંદ કરકથી પૂજા લખાઈ હતી. તથા જીવહયા પાછળ સારી રકમ ખરચવામાં આવી હતી.

પુના—(લશ્કર)માં આ. શ્રી. બુ. કાળ કર્યાના ખબર મળતાં બધાં ખબર બંધ રાખી, જૈન બંધુસમાજ તરફથી શેઠ મનમુખલાલ નગીનદાસના પ્રમુખપણા નીચે દીલગીરી દર્શાવવા જાહેર સભા મળતાં તેમાં શેઠ પોપટલાલ, વીરજીભાઈ, કેશવલાલ તથા શોભાલાલ વગેરે ભાઈઓએ મહુમનો પરિચય કરાવવા પછી દીલગીરીનો ઠરાવ પસાર કર્યો હતો.

ઉંઝા—સંઘમાં પાખી પાળી દેવવંદન કર્યો હતાં. તથા વઢ પાંચમે સદ્ગતના પુણ્યાર્થે પૂજા લખાવી હતી તથા રાત્રે જૈનસંગીત-પ્રકાશમંડળના મુકામમાં દીલગીરીદર્શક સભા મળી હતી.

૨૧૧

ગંભીરા—માં પાખી પાળી પૂજા ભણાવવામાં આવી હતી.

રામપુરા— (ભંકોડા)માં જેઠ વદી ૫ પાખી પાળી દેરાસરમાં પૂજા ભણાવીને આંગી રચાવી હતી.

સુરત—આ. શ્રી. બુ. કાળધર્મ પાચના ખંચર મળતાં શ્રી મોહનલાલભાઈ મહારાજને ઉપાશ્રયે દેવવંદન થયું હતું તથા ઓચ્છવ શરૂ થયો છે. તેમજ વડાચૌટાના શ્રી જૈનનિધાર્થી આશ્રમની મળેલી સભામાં દીલગીરી દર્શક ઠરાવ કરી તેમના પદ્ધર શિષ્ય આચાર્ય શ્રી અણતસાગરને મોકલવામાં આવ્યો હતો.

પેથાપુર—માં જેઠ વદી ૭ ના રોજ એક મિટીંગ ભરવામાં આવતાં તેમાં સદ્ગતના સ્મરણાર્થે સ્મારકફંડ ભરવાને શરૂ કર્યું છે. અને તેમાં પેથાપુરના બહારગામ વસતા ભાઈયોને યોગ્ય ફાળો આપવા અપીલ કરી છે તથા જેઠ વ. ૧૧ થી સદ્ગતના પુણ્યાર્થે અઠ્ઠાઈ મહોત્સવ શરૂ થયો છે.

માંગરોળ—માં દેવવંદન કરી જેઠ વ. ૮ જેઠ મકનભ કાનભ તરફથી પૂજા ભણાવવામાં આવી હતી તથા આંગી કરી હતી.

વિભપુર—ગુરૂશ્રીનો સવારે સવા આઠ કલાકે ધર્મધ્યાનમાં સ્વર્ગવાસ થતાં ગામમાં હીંદુ સુસલમાન સર્વ જનોમાં ભારે દિલગીરી ફેલાઈ હતી. ધંધોકામ બંધ કરી સર્વ ક્રિયા કરવા પછી જેઠ શુ. ૪ લોમવારે અગ્નિસંસ્કાર કરવામાં આવ્યો હતો. મહીકાંઠામાં પેથાપુર વગેરે ગામોમાં તેમજ અમદાવાદ સાણંદ તરફથી પણ સંખ્યાબંધ જૈનો અંતિમ દર્શનનો લાભ લેવા ઉતરી પડયા હતા. પાલખી ઉપાડવા, જીવદયા, તથા છુટકે ધર્મકાર્યોમાં પુષ્કળ દ્રવ્ય વેરાયું હતું. સદ્ગતના માનમાં અત્રે ધર્મ કાર્યો સારાં થવાની તૈયારી થઈ રહી છે. સ્મારકફંડ પણ શરૂ કરવામાં આવ્યું છે.

ભાવનગર—અત્રે શ્રી સંઘના નામે તેમજ જૈન ઓપ્રીસમાં આચાર્યશ્રી બુદ્ધિસાગરભાઈના સ્વર્ગવાસનો તાર આવતાં પરિચીત

૨૦૨

જનોમાં દીલગીરી ફેલાઈ હતી અને આત્માનંદ સભા વગેરે તરફથી દીલસોજીના તાર તથા પત્રો લખવામાં આવ્યા હતા.

લીંચ—આચાર્યશ્રી ભુદ્ધિસાગરસૂરિજી કાળધર્મ પામ્યાના બખર મળતાં પાખી પાળવામાં આવી હતી.

અમદાવાદ—આચાર્યશ્રી ભુદ્ધિસાગરસૂરિશ્વરજીના સ્વર્ગ-ગમનના બખર તારથી મળતાં શેઠ જગાભાઈ દલપતભાઈ, ભગત વીરચંદલાઈ વગેરે ખસો માણસોનું સરઘસ તેમની સ્મશાનયાત્રામાં ભાગ લેવા ઉપડી ગયું હતું. ચંદન તથા પાલખીનો સામાન અત્રેથી લઈ ગયા હતા. અને સફગત્ના માનમાં અત્રેના બખરો બંધ રાખવામાં આવ્યાં હતાં.

સુબઈ—આચાર્યશ્રી ભુદ્ધિસાગરજી મહારાજના સ્વર્ગવાસના બખર ફરી વળતાં ગુરૂવારે માંગરોળ જૈન કન્યાશાળા, બાબુ પન્નાલાલ હાઈસ્કૂલ, કૅન્કરન્સ ઓપીસ, જૈન ગુરૂકુળ ઓપીસ, એન્યુકેશનલ ઓર્ડ, જૈન એસોસીએશન ઓફ ઈન્ડિયા વગેરે સંસ્થાએ તેમજ ખાંડ બખર, સુતર બખર, તાંબા પીતળ બખર, ઝવેરી બખર, મારવાડી બખર, ધર્માઠા કાંટો, ચોકશી બખર તથા કેટલાં કેટલાંક બખરો બંધ રાખી પાખી પાળવામાં આવી હતી.

પાલીતાણા—આચાર્યશ્રી ભુદ્ધિસાગરસૂરિશ્વરજીના દેવલોક પામ્યાના સમાચાર મળતાં શ્રી યશોવિજયજી જૈન ગુરૂકુલ-વિદ્યાલય બંધ રાખવામાં આવ્યું હતું તથા જૈન સમાજમાં પડેલી અસાધારણ ખોટ માટે દીલગીરીનો તાર તેમના શિષ્ય આચાર્યશ્રી અજીતસાગરજીને કરવામાં આવ્યો હતો તથા તેમના અવસાનની દીલગીરિ પ્રદર્શિત કરવા ગુરૂકુલમાં મીટીંગ ભરવામાં આવી હતી.

સાણૂંદ—સાગરગચ્છાધિપતિ આચાર્યશ્રી ભુદ્ધિસાગરજી મહારાજના દેહોત્સર્ગની બખર સંઘમાં મળતાં જેઠ વહિ ડના રોજ લુહાર, કણુખી, પટેલ, ગરાશીયા વગેરે બધી કોમમાં પાખી પાળવામાં આવી હતી; તેમજ ગાયોને ઘાસ નિરવામાં આવેલ હતું અને

૨૧૩

દેરાસરે ત્રણ દિવસ પૂજા ભણાવવામાં આવેલ હતી. અત્રેથી ગુરૂશ્રીના અગ્નિસંસ્કારની ક્રિયામાં લાગ લેવાને ત્રીસ માણસો ગયાં હતાં. જેઓએ ગુરૂશ્રીની પાલખી ઉપાડવામાં તેમજ સ્મારક કુંડમાં ખાવીસો રૂપિયા ભર્યાં હતાં. થોડા વખતમાં શોક પ્રદર્શીત કરવા માટે અત્રે સમગ્ર શહેરની બહાર સભા ભરવામાં આવનાર છે, તેમજ ઓચ્છવ પણ શરૂ થનાર છે.

પાદરા—આચાર્ય શ્રી યુદ્ધિસાગરસૂરિના સ્વર્ગવાસનો તાર કરો વળતાં અત્રે હિંદુ સુસ્ત્રીમ સર્વ પ્રજામાં દીલગીરી ફેલાઇ જતાં ગામે હડતાળ પાડી, ઢોરોને ઘાસ તથા ગરીબોને ખોરાક વહેંચવામાં આવ્યો હતો. દેવવંદન ક્રિયા કરી અને દેરાસરમાં મહોત્સવ શરૂ કરેલ છે. અત્રે ટુંક સમયમાં શોકદર્શીત સભા મળનાર છે.

આકોલા—આચાર્ય શ્રી યુદ્ધિસાગરસૂરિના સ્વર્ગગમનના તારથી અત્રે દીલગીરી થઇ. સંઘે દેવવંદન કથું તથા પુજા આંગી થયાં હતાં.

ખેરવા—આચાર્ય શ્રી યુદ્ધિસાગરજી કાળધર્મ પામવાના ખખર મળતાં, મુનિ શ્રી રંગવિજયજીએ અનિત્ય લાવનાનો ખોધ કર્યો. ગામે પાખી પાળી હતી.

ગુરૂશ્રીની ચરણપાદુકાની પ્રતિષ્ઠાઓ.

પ્રાંતીજ—આચાર્ય શ્રીમદ્ અજિતસાગરસૂરિશ્વરજીના સમક્ષ પ્રાંતીજ સંઘે પ્રાંતીજમાં શ્રીમદ્ની પાદુકાની પ્રતિષ્ઠા કરી છે. આ પ્રસંગે મહાન્ મહોત્સવો થયા હતા.

પેથાપુર—શ્રીમદ્ની પાદુકાની પ્રતિષ્ઠા માટે ગુરૂ મંદિર બંધાવવાનું ખાત મુહુર્ત વકીલ નગીનદાસ સાંકળચંદને હાથે કરવામાં આવ્યું હતું.

વિજાપુર—શ્રીમદ્ના હેહને અગ્નિ સંસ્કાર કર્યો તેજ સ્થળે મોટા ખર્ચે એક ગુરૂ સમાધિમંદિર તૈયાર થઇ ગયું છે. અને

૨૧૪

આગામી ફાલ્ગુન શુકલ ત્રતીયાના રોજ તેમાં જયપુરથી મોટા ખચે મંગાવરાવેલી આરસની સુંઠર ભવ્ય ગુફાઓની પ્રતિષ્ઠા ભારે મહોત્સવ પૂર્વક કરવાની તૈયારી ચાલી રહી છે.

પાટણની સ્થાપના—મહેસાણામાં સફળત્ આચાર્યશ્રી બુદ્ધિસાગરસૂરિની ચરણપાટણની પ્રતિષ્ઠા અશાહ શુક ૩ બુધવારે સવારના ૮ વાગતે શેઠ ભાંખરીયાના સુપુત્રેના હાથે થઈ હતી. આ પ્રસંગે પાટણ, અમદાવાદ, પાલણપુર, ઉંઝા, પાદરા, વડોદરા સાણંદ, પેથાપુર, માણસા વગેરે શહેરો અને આસપાસના ગામડાં-માંથી મોટી સંખ્યામાં મેઠની આવી મળી હતી. ખંપોરના શાંતિસ્નાત્ર ભણાવ્યું. અને સાંજના ભાંખરીયા નગીનદાસ રાયચંદ તરફથી નોકારશી થઈ હતી.

આ પ્રસંગે ય. શ્રી મહેન્દ્રસાગરજીના સફળપદેશથી મેસાણામાં શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી જૈન યુવક મંડળ તથા બાળમિત્ર મંડળની સ્થાપના થઈ હતી.

પાટણની પ્રતિષ્ઠાને અંગે અઠાઈ મહોત્સવ થયેલો તેમાં જેઠ વઢ ૦)) થી ગુફાઓના ફોટા સાથે દબદબા ભયાં સરઘસો ફરેલાં. અશાહ શુક ૧ ના રોજ રથયાત્રાનો વરઘોડો ચઢતાં તેમાં આગળ આચાર્યશ્રીને ચિત્રપટ સહઅહરથો સ્વયંસેવકો ઉચકીને ચાલતા હતા, વરઘોડો શ્રીમદ્ રવિસાગરજી મહારાજની દેરીયે ગયો હતો. બીજને દિવસે નવઅહ પૂજન હતું, હમેલાં વિવિધ પૂજાઓ ભણાવવામાં આવતી હતી.

પાટણ મહોત્સવ—અમદાવાદમાં શ્રી સંભવનાથજીના મંદિરે ૨૭ દિવસનો મહોત્સવ શરૂ થયો હતો. અશાહ શુ. ૧૨ સફળત્ આચાર્ય શ્રી બુદ્ધિસાગરસૂરિના પગલાંની પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી છે. બીજે અઠાઈ મહોત્સવ મહુમના પુણ્યાથે જગવદલભપાશ્વનાથજીના દેરાસરે પણ થયો હતો.

શિવાય અન્ય સ્થળોના સમાચારો આવેજ બાક છે.

૨૧૫

શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી સુરિશ્વરજીના સ્મરણાર્થે જૈન સેનિટેરીઅમ.

મહેસાણાનિવાસી સુપ્રસિદ્ધ શેઠ ઠાઠ્યાભાઈ ઘેલાભાઈએ ઘણા
સેનિટેરીઅમ સંસ્થાપક

મોટા ખર્ચે મુંબાઈ નજીક સારી
હવાવાળા વીલેપારલે ગામમાં
ખરોખખર ફોશન સામેજ એક ઉ-
ત્તમ સવડવાળું જૈન સેનિટેરીઅમ
ગુફશ્રીના સ્મરણમાં એક મોટા
ઘેલાવડા અને પરમપૂજ્ય પં.
લલિતવિજયજી મહારાજ સમક્ષ
સ્થાપી ખુલ્લુ મુકયું છે. આ વખતે
મુંબાઈથી મોટા ધનાઢયો તથા
આગેવાનો તેમજ શ્રી સંઘના ભાઈ
બહેનોનો મોટો સમુદાય મળ્યો
હતો.

શેઠ ઠાઠ્યાભાઈ ઘેલાભાઈ
મહેસાણાવાળા.

આ સેનિટેરીઅમ સાથે શેઠ
શ્રીએ પોતાના મહુમ પિતાશ્રી શેઠ

ઘેલાભાઈ કરમચંદ્રનું મુખારક નામ જોડયું છે.

એાછી હવા-સગવડવાલા મુંબાઈ તથા અન્ય સ્થળોના જૈન
ભાઈઓની તંદુરસ્તી માટે આ સંસ્થા ખેલવામાં આવી છે. તેમાં
લગભગ ૧૦ કુટુંબો સુખસવડ પુર્વક રહી શકે તેવી સવડ છે.
જેમને દરેકને અઢીસો અઢીસો વાપરવાની ચીજો શેઠ પુરી પાડી છે.

આ પ્રસંગે ગર્વેઆઓ સાથે પુજ્યો ભણાવવામાં આવી હતી.
રાજ સ્વામિવાત્સલ્ય કરવામાં આગ્યાં હતાં.

સેનિટેરિઅમ ખુલ્લુ મુકવા એક મોટી સલા પં. લલિતવિજ-
યજીના પ્રમુખપણા હેઠળ મળી હતી. મંડપ ધ્વજ વાવટાથી શણ-
ગાયો હતે તથા બેન્ડ હાજર હતું. શ્રી પુરવોની મેઠની અપૂર્વ હતી.

૨૧૬

આ પ્રસંગે શેઠ મોતીચંદ કાપડીયા, રા. પાદરાકર, વલ્લ-
ભદ્રાસ ત્રી. ગાંધી વિગેરે વક્તાઓનાં ભાષણો થયાં હતાં. છેવટ શેઠ
ડાહ્યાભાઈએ નીચે પ્રમાણે ભાષણ કર્યા બાદ બપોરે મેળાવડો વિખ-
રાયો હતો.

સેનિટેરીયમ ખુલ્લું મુક્તી વખતે તેમના સુપુત્ર

શેઠ ડાહ્યાભાઈ ઘેલાભાઈ કરમચંદે આપેલું ભાષણ.

પૂજ્ય મહારાજજી સાહેબો; પધારેલા બંધુઓ અને બહેનો.

મારા આમંત્રણને માન આપી અત્રે પધારવા માટે આપ
સૌનો આભાર માનું છું, આજે મારા હર્ષનો પાર નથી. મહારા
ગુરૂદેવ સદ્ગત પૂજ્ય શ્રી ક્ષુદ્રિસાગર સુરીશ્વરનું નામ અત્યારે
મારા હર્ષમાં વધારો કરે છે. સં. ૧૯૭૯ ના શ્રાવણ માસમાં મહારા
ભયંકર માંદગી વખતે મેં ગુરૂશ્રીને વિન્દપુર પત્ર લખાવી મારી
આખર અવસ્થા જણાવતાં, તેઓશ્રીએ ધ્યાન ધરી મને જણાવ્યું કે
તમે જરૂર સારા થશોજ પણ સારા થયા પછી તમારે યાત્રા વિગેરે
કરવાં, અને અજબ જેવી રીતે મને આરામ થયો. ત્યારબાદ હું
વિન્દપુર ગુરૂશ્રીના દર્શન ગયો, ત્યાં તેઓશ્રીએ મને લક્ષ્મીનો
સદ્ઉપયોગ સત્વર કરવા કહ્યું, ત્યારેજ મેં આ સત્કાર્યનો સંકલ્પ
કરેલો. આજે ગુરૂદેવનું નામ મારા પિતાશ્રીના નામ સાથે સેનિટેરી-
યમને જોડી કૃતાર્થ થાઉં છું.

દરમિયાન પં. શ્રીમદ્ લલિતવિજયજી મહારાજ મહારા
સદ્ભાગ્યે અત્રે પધાર્યા અને તેઓશ્રીની હાજરીમાંજ તેમના વરદ
હસ્તેજ આ કાર્ય કરવા મને ઉમંગ થઈ આવવાથી આ કાર્ય આજે
ફલીભુત થાય છે તે માટે તેમનો તથા બીજા પ્રેરક સનેહિઓનો આ
સ્થળે ઉપકાર માનું છું.

આ સેનિટેરીઅમનુ ચિત્રપટ આ અંકમાં આપવામાં આવ્યું છે.

श्री बुद्धि सागर स्मरि स्मारक
भद्रभार्यावासी शैल धोलाभाई इस्मरतं जैन सेनेटरीयम्

वीक्षे पारश्वे-भु'भाए

जैन सेनेटरीयम्.

૨૧૭

શ્રી ગુરૂ સમાધિમંદિર અને શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર- સૂરિ સ્મારકફંડ.

શ્રીમદ્ સદ્ગુરૂદેવના સ્વર્ગગમન સમયે તેમના સમાધિસ્થાન માં એક સમાધિ મંદિર બંધાવવા માટે એક સ્મારકફંડ કરવામાં આવ્યું હતું. જેમાં ગામેગામના ગુરૂબકતોએ સાચા ભગરથી નીચે પ્રમાણે ફાળો આપ્યો હતો.

શ્રી સદ્ગુરૂદેવનું સમાધિમંદિર વિજાપુરમાં સ્ટેશનથી શહેર માં જમણા હાથ પર, થેઠ કંકુચંદ મૂળચંદની પટ બાંધવાની વિશાળ ખુલ્લી જગ્યા કે જ્યાં ગુરૂશ્રીના દેહને અગ્નિસંસ્કાર કરેલો, તેજ જગ્યાપર બંધાઈ તૈયાર થઈ ગયું છે. આ સમાધિ-મંદિર મોટા ખર્ચે સુંદર તેમજ આકર્ષક બન્યું છે. તેમાં શ્રીમદ્ ગુરૂશ્રીની આરસની ભવ્ય મુર્તિની પ્રતિષ્ઠા ફાળણ શુદ્ધ ત્રીજના રોજ ચઢતે પહોરે કરવામાં આવનાર છે. આ પ્રસંગે શાંતિસ્નાત્ર, અઠ્ઠાઈ મહોત્સવ સ્વામિવાત્સલ્યાદિ વિગેરે ઘણા ઠાઠમાઠ થયે.

વિજાપુર	રૂ ૪૭૪૮	અમદાવાદ	રૂ ૫૭૮
માણસા	રૂ ૧૯૩૧	પ્રાંતીજ	રૂ ૧૩૪૫
મેસાણા	રૂ ૧૧૩૧	પાટણ	રૂ ૬૨૫
સાણંદ	રૂ ૨૧૦૮	રણાસણા	રૂ ૧૪૬
પેથાપુર.	રૂ ૭૨૨	ગવાડા	રૂ ૩૦૨
પામોલ	રૂ ૨૩૫	પુંધરા	રૂ ૩૪૨
મહુડી	રૂ ૨૬૮	લોહરા	રૂ ૪૮૧
આબોલ	રૂ ૧૮૫	વાઘપુર	રૂ ૨૧૨
રીઠરાલ	રૂ ૧૧૪	ધલોલ	રૂ ૨૫
સમોઈ	રૂ ૩૫	પીલવાઈ	રૂ ૩૭
બામણવા	રૂ ૨૬	કૈાલવાડા	રૂ ૨૫
મારાડા	રૂ ૫	ઈટાહરા	રૂ ૫
જંત્રાલ	રૂ ૧૦	લાળી	રૂ ૧૦
આગલોડ	રૂ ૩૬	અંકલારા	રૂ ૧૦
ગ્રીલીમોરા	રૂ ૧૦૧	વેરાવળ	રૂ ૭૫
વલસાડ	રૂ ૧૦૧	ધંબલકેરંભ	રૂ ૨
પરચુરણ	રૂ ૪૬૧૧૧		

૧૬૦૫૦૧

28

२१८

पंडितप्रवर साहित्याचार्य कविरत्न आत्मज्ञानप्रेमी सहृदय
गुरुदेवे भात्र पचीश वर्षभांश नीचे प्रभांशे
अंधा धनाच्या छे.

अंथांक.	पृष्ठ	किंमत
* १ अध्यात्म व्याख्यानभाषा.	२०६	०-४-५
* २ लज्जनसंग्रह भाग २ जे.	३३६	०-८-०
* ३ लज्जनसंग्रह भाग ३ जे.	२२५	०-८-०
* ४ समाधिस्तोत्रकर्म.	६१२	०-८-०
* ५ अनुभवपत्रियरी.	२४८	०-८-०
* ६ आत्मप्रदीप.	३१५	०-८-०
* ७ लज्जनसंग्रह भाग ४ जे.	३०४	०-८-०
८ परमत्वदर्शन.	४००	०-१२-०
* ९ परमात्मन्यौक्ति.	५००	०-१२-०
* १० तरवण्डु.	२३०	०-४-०
* ११ गुणानुराग (आवृत्ति थीछ)	२४	०-१-०
* १२-१३ लज्जनसंग्रह भाग ५ जे तथा गान्धीपिका.	१००	०-६-०
* १४ तीर्थयात्रानु विमान (आवृत्ति थीछ)	६४	०-२-०
* १५ अध्यात्म लज्जनसंग्रह.	१६०	०-६-०
* १६ गुरुभोध (आवृत्ति थीछ)	२६०	०-६-०
* १७ तरतगान्धीपिका	१२४	०-६-०
* १८ गडुंलीसंग्रह भाग १.	११२	०-३-०
* १९-२० श्रावकधर्मस्वरूप भाग १-२	४०-४०	०-१-०
* २१ लज्जनपदसंग्रह भाग ६ जे.	२०८	०-१२-०
* २२ वचनामृत.	८३०	०-१४-०
२३ योगदीपक.	३०८	०-१४-०
२४ जैन ऐतिहासिक रासभाषा.	३०८	१-०-०
* २५ ज्ञान-द्वंद्वनपद (१०८) संग्रह.	८०८	२-०-०
* २६ अध्यात्मज्ञानित (आवृत्ति थीछ)	१३२	०-३-०
२७ काव्यसंग्रह भाग ७ जे.	१६६	०-८-०
* २८ जैनधर्मनी प्राचीन अने अर्वाचीन स्थिति.	८६	०-२-०
* २९ कुमारपाल (द्विंटी)	२८७	०-६-०

૨૧૯

* ૩૦	થી ૩૪ સુખસાગર ગુરુગીતા.	૩૦૦	૦- ૪-૦
* ૩૫	ષડ્દ્રવ્યવિચર.	૨૪૦	૦- ૪-૦
* ૩૬	વિગ્નપુરવૃતાંત.	૯૦	૦- ૪-૦
×	૩૭ સાબરમતી ગુણુશિક્ષણ કાવ્ય	૧૯૨	૦- ૬-૦
	૩૮ પ્રતિષ્ઠાપાઠન.	૧૧૦	૦- ૫-૦
*	૩૯-૪૦-૪૧ જૈનગચ્છમતપ્રખંધ, સંધપ્રગતિ, જૈનગીતા.	૩૦૪	૧-૦ -૦
	૪૨ જૈનધાતુપ્રતિષ્ઠા લેખસંગ્રહ. ભાગ ૧		૧-૦ -૦
	૪૩ મિત્રમૈત્રી.	૧૭૦	૦- ૮-૦
*	૪૪ ક્ષિપ્તોપનિષદ.	૪૮	૦- ૨-૦
	૪૫ જૈનોપનિષદ.	૪૮	૦-૨ -૦
	૪૬-૪૭ ધાર્મિક ગચ્છસંગ્રહ તથા સદુપદેશ ભાગ ૧.	૯૭૬	૩- ૦-૦
	૪૮ ભજનસંગ્રહ ભાગ ૮.	૯૭૬	૩- ૦-૦
*	૪૯ શ્રીમદ્ દેવચંદ્ર ભાગ ૧.	૧૦૨૮	૨- ૦-૦
×	૫૦ કર્મયોગ.	૧૦૧૨	૩- ૦-૦
*	૫૧ આત્મતત્ત્વદર્શન.	૧૧૨	૦-૧૦-૦
÷	૫૨ ભારત સહકાર શિક્ષણ કાવ્ય.	૧૬૮	૦-૧૦-૦
*	૫૩ શ્રીમદ્ દેવચંદ્ર ભાગ ૨.	૧૨૦૦	૩- ૮-૦
	૫૪ ગહુલી સંગ્રહ ભાગ ૨.	૧૩૦	૦- ૪-૦
*	૫૫ કર્મપ્રકૃતિટીકા ભાષાંતર.	૮૦૦	૩- ૦-૦
	૫૬ ગુરુગીત ગહુલીસંગ્રહ.	૧૯૦	૦-૧૨-૦
	૫૭-૫૮ આગમસાર અને અધ્યાત્મગીતા.	૪૭૦	૦- ૬-૦
	૫૯ દેવવંદન સ્તુતિ સ્તવન સંગ્રહ.	૧૭૬	૦- ૪-૦
	૬૦ પૂજાસંગ્રહ ભાગ ૧ લો.	૪૧૬	૧- ૦-૦
	૬૧ ભજનપદ સંગ્રહ ભાગ ૯	૫૮૦	૧- ૮-૦
	૬૨ ભજનપદ સંગ્રહ ભાગ ૧૦.	૨૦૦	૧- ૦-૦
	૬૩ પત્રસદુપદેશ ભાગ ૨.	૫૭૬	૧- ૮-૦
	૬૪ ધાતુપ્રતિષ્ઠા લેખસંગ્રહ ભાગ ૨.	૧૮૦	૧- ૦-૦
	૬૫ જૈન દષ્ટિએ ઇશ્વારાસ્થોપનિષદ્ ભાવાર્થવિવેચન. ૩૬૦		૧- ૦-૦
	૬૬ પૂજાસંગ્રહ ભાગ ૧-૨.	૪૧૫	૨- ૦-૦
	૬૭ સ્નાન પૂજા.		૦- ૨-૦
	૬૮ શ્રીમદ્ દેવચંદ્ર અને તેમનું જીવનચરિત્ર.		૦- ૪-૦
	૬૯-૭૨ શુદ્ધોપયોગ વિ. સંસ્કૃત ગ્રંથ ૪	૧૮૦	૦-૧૨-૦

૨૨૦

૭૩-૭૭ સંપદ્કર્તાંય વિ. " " ૫	૧૬૮	૦-૧૨-૦
૭૮ લાલા લખપતરાય અને જૈનધર્મ.	૧૦૦	૦-૪-૦
૭૯ ચિન્તામણિ.	૧૨૦	૦-૪-૦
૮૦-૮૧ જૈનધર્મ અને ખ્રિસ્તી ધર્મનો મુકાબલો		
તથા જૈન ખ્રિસ્તિ સંવાદ.	૨૨૦	૧-૦-૦
૮૨ સત્યસ્વરૂપ.	૨૦૦	૦-૬-૦
૮૩ ધ્યાનવિચાર.	૮૫	૦-૮-૦
૮૪ આત્મશક્તિ પ્રકાશ.	૧૪૦	૦-૪-૦
૮૫ સાંવત્સરિક ક્ષમાપના.	૮૦	૦-૩-૦
૮૬ આત્મદર્શન (મધ્યમીયંદ્રજૂત સંજ્ઞાઓ) પુ' વિવેચન.	૧૫૦	૦-૪-૦
૮૭ જૈનધાર્મિક શાંકાસમાધાન.	૫૫	૦-૨-
૮૮ કન્યાવિક્રય નિષેધ.	૨૦૦	૦-૬-
૮૯ આત્મશિક્ષા લાવનાપ્રકાશ.	૧૧૫	૦-૭-
૯૦ આત્મપ્રકાશ.	૫૬૫	૧-૮-૧
૯૧ શોકવિનાશક ગ્રંથ.	૮૦	૦-૧-૦
૯૨ તત્ત્વવિચાર.	૧૨૫	૦-૬
૯૩-૯૭ અધ્યાત્મગીતા વિ. સંસ્કૃત ગ્રંથ.	૨૦૫	૧-૦
૯૮ જૈન સુત્રમાં મૂર્તિપૂજા.	૬૬	૦-૬
૯૯ શ્રી યશોવિજયજી નિબંધ.	૨૧૦	૦-૬
૧૦૦ ભજનપદસંગ્રહ ભાગ ૧૧.	૨૨૦	૦-૧૨-૦
૧૦૧ " " ભાગ ૧ આ. ૪ થી	૨૦૦	૦-૮-૦
૧૦૨ ગુજરાત બૃહદ્ વિજ્ઞાપુર વૃતાંત.	૨૭૮	૧-૪-૦
૧૦૩-૪ શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજી વિસ્તૃત જીવનચરિત્ર તથા દેવવિલાસ.	૨૭૦	૦-૧૨
૧૦૫ મુદ્રિત જૈન ગ્વે. ગ્રંથગામ્હ.		
૧૦૬ કલ્કાવલી-સુબોધ.	૪૬૦	૧-૪-
૧૦૭ સ્તવનસંગ્રહ (દેવવંદન સહિત)	૨૭૫	૦-૧૦-૧
૧૦૮ ૫૩ સદુપદેશ ભાગ ૩.		

* આ નિશાનીવાળા ગ્રંથો શિલકમાં નથી.

x આ ગ્રંથો ખ્રિસ્તીશ કેળવણી ખાતાએ મંજુર કરેલા છે.

÷ આ ગ્રંથો શ્રીમંત માયકવાડ સરકારના કેળવણી ખાતાએ મંજુર કરેલા છે.

श्री सहगुरु भंगलाष्टक.

आशाराग.

गिऱ्या गुऱवरनी षडिडारी
वंदन वार डनरी. गिऱ्या.

परम पवित्र सभुनवल ज्ञानी, पंचमडावृत धारी.

पूरुं स्वपरज्ञाता डितकारी, निमत्तमगगनविडारी. गिऱ्या.

दिव्य आत्मभण रयाहवाहनी, शेदीना अनुसारी,
अह्लुत साधु कर्मयोगी, मडामस्त विरल अवतारी. गिऱ्या.

ज्ञातादष्टा कर्मनाटयना, आंणलडी अविडारी,
सुत्रधार शंयमशाणाना, रससंवेगविडारी. गिऱ्या.

दिव्य दिवाडर. ज्ञानध्यानना, कर्मयोगी मडाभारी.
योगनिष्ठ अविरलमस्तीना, अनडड आनंढधारी. गिऱ्या.

अनंतगुणुधारक गुऱदेवा, गुणुपर्याय विचारी,
नय निक्षेप प्रमाणु पक्ष, गुणुस्थानक गणुना सारी. गिऱ्या.

भारतगगन अनेक तारला, अंद्रसभोवड भारी,
पुडि मडाभण ज्ञान प्रकाशे, उन्नवज आलम सारो. गिऱ्या.

सकल संघ शिष्यो लकतोने, विश्वने भंगलकारी,
अमरधामथी भंगलद्रष्टि, करशो देव तभारी. गिऱ्या.

सूरिसआट तपागच्छमेऱ, योगी समर्थ अपारी,
पुडिसागर सहगुऱ देवा, द्यो मणुि नमन स्वीडारी. गिऱ्या.

पादराडर.